NEWROZ

Aylık Siyasal - Kültürel Dergi
Sayı 14, Şubat 1993, Fiatı: 8000 TL

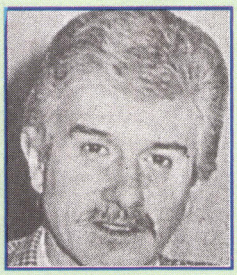
Çetin Emeç
(7 Mart 1990)

İzzet Kezer
(23 Mart 1992)

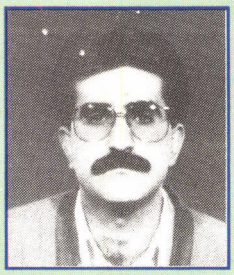
Hafız Akdemir
(8 Haziran 1992)

Yahya Orhan
(1 Ağustos 1992)

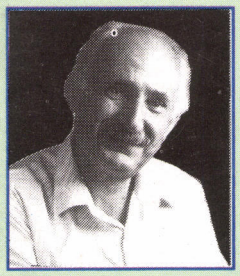
Turan Dursun
(4 Eylül 1990)

MUSA ANTER (20 EYLÜL 1992)

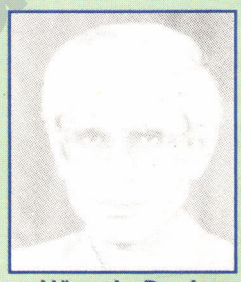
Hüseyin Deniz
(10 Ağustos 1992)

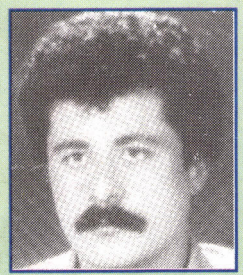
Halit Güngen
(15 Şubat 1992)

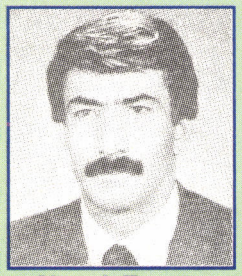
Namık Tarancı
(20 Kasım 1992)

Cengiz Altun
(24 Şubat 1992)

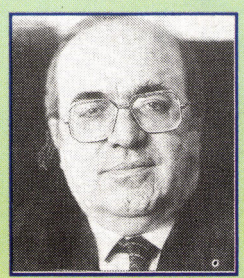
Uğur Mumcu
(24 Ocak 1993)

Mumcu Cinayeti Aydınlatılmış!? YA DİĞERLERİ?..

Bosna-Hersek
Savaşın Ardında Ne Var?

www.arsivkurdi.org

NEWROZ

AYLIK SİYASAL-KÜLTÜREL DERGİ

Newroz Yayıncılık
Sahibi
Hüseyin ALATAŞ
Genel Yayın Yönetmeni
Remzi BİLGET
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Mustafa ARSLAN

Yönetim Yeri
Kemalpaşa Mah. Defteremini Sk.
No: 2/4 Akkoyun Apt. Kat: 4 D:10
Aksaray /İSTANBUL
Tel-Fax: 511 96 56

Adıyaman İrtibat Bürosu
Ali GÖKKAYA
Ulucami Mah. Gölbaşı Cad.
Korunanlar Pasajı No: P/25
ADIYAMAN

Diyarbakır İrtibat Bürosu
Nusrettin MAÇİN
İnönü Cad. Kahraman İşhanı
Kat: 2/15 DİYARBAKIR
Tel: 247374

Gaziantep İrtibat Bürosu
Sait YILDIRIM
Karagöz Cad. Gören İşhanı
Kat: 3 No: 5 G.ANTEP
Tel: 20 28 40

Malatya İrtibat Bürosu
Hasan BURAN
Hamidiye Mah. Nasuhi Cad.
İnan İşhanı Kat: 2 No: 69
MALATYA

İsviçre Temsilciliği
Hüseyin İÇLİ
West. Str-19
6314 Unterageri - SCHWEİZ
Tel: 0 42720281

Almanya Temsilciliği
Mehmet DURMUŞ
Linden Str - 42
4150 Krefeld - ALMANYA
Tel: 2151 30 390

Dizgi: Asmin
Baskı: Uygun Basım LTD. ŞTİ.
Dağıtım: YAYSAT

Banka Hesap No:
Hüseyin ALATAŞ
Türkiye İş Bankası Aksaray Şubesi
Yurtiçi Hesap: 1002-300-975165
Yurtdışı Döviz Hesap: 30100-91599

Abone Koşulları ve Birim Fiatları:
Yurtiçi: Aylık Birim Fiatı: 8.000 TL
Yıllık Abone Bedeli: 80.000 TL

Yurtdışı:	**Yıllık Abone Bedeli**
Almanya: 5 DM	Almanya: 60 DM
Fransa: 15 FF	Fransa: 180 FF
İsviçre: 5 SF	İsviçre: 60 SF

İÇİNDEKİLER

Sunu 1
Savaşının Ardında Ne Var? 2
Halkların Kardeşliği
Baltalandı 7
Ayın İçinden 10
Sosyalist Basını
Susturamayacaklar 12
Mumcu'nun Farkı Ne? 16
Yeni Dünya Düzeni ve Irak 17
Radyoaktif Kirliliğe Karşı
Duyarlılık Artıyor 19
Çocuklara Kıymayın Efendiler! 20
Malatya'da İç Harekât 23
Asıl Hükmü
Kürt Halkı Verecektir! 24
Gerçekçi Bir Sağlık Politikası Yok 26
Ez Her Sibeh Bi Dengên
Balafîrên Leşkerî Şîyar Dibûm..... 28
Diyarbakır'da
Hesaplaşma Hazırlığı 31
Hakka ve Halka Karşı Saldırı..... 32
Ulusal Soruna Somut ve
Tarihsel Yaklaşım -V-..... 34
Ülkemizin Gerçeği 44
Ji Duhî Heya Îro Notirvanî..... 46
Mehabad Kürt Cumhuriyeti 51
Jîyîna Lenîn -IV-..... 55
Dersên Zmanê Kurdî (XIII)..... 59
Okurlardan..... 63

www.arsivakurdi.org

SUNU

Sosyalist, yurtsever, devrimci basına yönelik baskıların, toplatmaların, yargılama ve cezaların olanca hızıyla devam ettiği; siz değerli okurlara ulaşabilmenin önüne her türlü çeperin örülmeye çalışıldığı bir dönemde merhaba diyoruz.

13. sayımız da dağıtıma çıktığı gün toplatılarak piyasaya çıkmadan el kondu. Bu sayının toplam 8 yazısına ve okur mektuplarına dava açıldı. Biliyoruz; bu sayımız da, sonraki sayılarımız da aynı akibete uğrayacak... Siz okurlara ulaşamayacağız belki ya da uğraşılarımızın sonucunda size ulaşamamaktan dolayı yeterli hazzı tadamayacağız... Ama şunu da biliyoruz; düzenli buluşmamız zor da olsa, herşeye rağmen inatla yeni sayılarımızı çıkaracağız.

21 Şubat ırkçılığa ve sömürgeciliğe karşı mücadele günü... Irkçılığın ve sömürgeciliğin yeni boyutlar kazanıp, dünya insanlığına kan kusturduğu bir süreçte; ABD'nin başını çektiği emperyalist-kapitalist sistemin "Yeni Dünya Düzeni" çerçevesinde Balkanlar'da, Ortadoğu'da, Somali'de ve diğer ülke ve bölgelerde geliştirdiği doğasına uygun vahşiliklerin boyverdiği bugünlerde; emperyalistlerin tutuşturmaya çalıştığı ırkçılık ve sömürgeciliğe karşı insanlık alemine yüklenen sorumluluklar ağır: Tek tek ülkelerde mücadele bayrağını yükseltmek, sömürüye, ırkçılığa ve bunların anası kapitalizme karşı halk cephesini örmek; yeni tarzda dünya işçi sınıfının birliğini, halkların dayanışmasını yaratmak yolunda çabaları gerçeğe dönüştürmek... İşte, dünya işçi sınıfının, emekçi halkların ve öncü örgütlerinin önünde duran görev bu.

5 Şubat 1925... Planlanan tarihten önce başlamak zorunda bırakılan bir harekat: "Şeyh Sait İsyanı" olarak tarihe geçen bu mücadele onuru; hataları, yetersizlikleri birlikte hatırlatıyor; eksiğiyle-hatasıyla, destansı yanlarıyla Kürt halkının yüreğinde, tarih sayfalarında hakettiği yeri alıyor. Her başarı, geçmiş yenilgi ve hatalardan gerekli dersler, tecrübeler çıkarılabildiğinde kazanılabilir. 120 kişinin (bir söyleme göre 400 kişinin) idam sehpasını göğüslediği, binlercesinin ise yaşamını yitirdiği bu kurtuluş mücadelesinin ideallerini yeni içeriklerle gerçekliğe dönüştürmek tüm insanlarımızın görevi değil mi?

2 Şubat 1989 tarihinde, Malatya emekçilerinin gönlünde taht kuran yiğit yoldaşımız Mustafa AKDENİZ, 12 Eylül'ün işkencelerinin tahribatıyla yaşama veda etti. 60'lı yıllarda aktif mücadeleye TİP'te başlayan daha sonra Denizlerle yol arkadaşlığı yapan Akdeniz, ilerleyen yaşına rağmen, genç nesile nispet yaparcasına kararlı, atılgan, fedakar ve her türlü zorluğa rağmen dirençli bir kavga neferiydi. Bundandır ki, TC güçlerinin ve halkın kanını emen sömürcü kesimin şimşeklerini üzerine çekmiş, onlarca kez işkenceye alınmış, idamla yargılanmıştır. O, direniş ve mücadele ruhunu Malatya halkının ve mücadele yoldaşlarının yüreklerine kazımıştır.

Yine faşizmin işkencelerinde ve zindanlarında esir alınamayan, ancak bedeni iç kanamayla zayıf düşen bir yoldaşımız Ali İhsan Ekinci'yi ölümünün 7. yılında saygıyla anıyoruz. Mücadeleye Diyarbakır Bismil'de TİP'de başlayan, DDKO saflarında sürdüren ve 1982 yılında KKP davasından tutuklanan Ali İhsan Ekinci, tahliye olduktan bir yıl sonra işkencenin etkisiyle geçirdiği kanama sonucu yaşama veda etmişti...

Bir sonraki sayımızda buluşmak üzere...

www.arsivakp.org

BOSNA-HERSEK

Orhan İyiler

Savaşın Ardında Ne Var?..

Konuk Yazar: Orhan İYİLER

Bosna-Hersek sorunu dünya ve Türkiye kamuoyunda birinci derecede gündemde tutuluyor. Yansıtılan biçimiyle, Yugoslavya savaşı veya Bosna-Hersek savaşı bir biçimiyle ***dinler arası bir savaş***... Bir başka yaklaşım da bir ***etnik arındırma savaşının*** olduğu yönündedir. %99'u müslüman olan bir ülkede olayın din çatışması şeklinde gösterilmesinin önemli bir yanı olduğunu düşünüyorum. Gerek muhalefetteki partiler ve gerek Dışişleri Bakanlığı ve Hükümet sözcüleri, müslümanlara karşı bir kıyımdan sözediyorlar. Bunların başında Refah Partisi geliyor. Olaya tek yönlü baktığımız zaman böyle görünmesini sağlayan verilerle de karşılaşıyoruz. Örneğin, Suudi Arabistan ve Basra Körfezi İşbirliği'ni oluşturan Şeyhler, Bosna-Hersekli müslümanlara önemli yardımlarda bulunma çabası içine giriyorlar. İran, geçenlerde yayınladığı bir hükümet bildirisiyle "***yardımın yeterli olmadığı, salt müslümanlardan oluşan bir ordunun Bosna-Hersek'e gönderilmesi gerektiği***" tezini ileri sürüyor. Bütün bunlarla kamuoyuna bir çeşit Hıristiyan-Müslüman savaşının kanıtları ve görüntüsü verilmeye çalışılıyor.

Oysa Bosna-Hersek olayları bir din çatışması değildir. Bunun en tipik açıklamasını Zagreb Başpikoposu Kardinal Franjo Kuhariç'in 9 Ocak 1993 Le Monde muhabiriyle yaptığı görüşmede, bütün doneleri ile üç aşağı beş yukarı bulmak olası. Le Monde muhabiri, Kardinale, Bosna-Hersek'de yaşananların bir dinler savaşı olup olmadığını soruyor. Kardinal Franjo Kuhariç'in verdiği yanıt şu oluyor: "***Bu bir dinler savaşı değil; gerçi dinler savaşından sözediliyor ama, temelinde bu bir dinler savaşı değildir. Çünkü***" diyor Kardinal, "***Ortodoks kilisesine (ki Sırpların bağlı olduğu bir kilisedir) her üç Sırplıdan ancak birisinin ve Karadağ'daki yurttaşlardan ise onundan ancak birinin kiliseye uğradığını***" söylüyor. Yani Ortodoks kilisesine Sırplardan 3 kişiden 2'si hiç uğramamış, kayıt yaptırmamış, çocuklarını kilisede bile vaftiz ettirmemiş. Aynı şekilde Dağlık Karadağ'dakilerin de 10'da 9'u kiliseye hiç uğramamış, kiliseye kayıtlarını yaptırmamışlar. Bu veriler bize yeni Yugoslavya Federasyonunu oluşturan Sırplar'ın tümüyle laik bir anlayış içindeki bireylerden oluştuğunu apaçık gösteriyor.

Dolayısıyla, olayın ***dinler savaşı*** temelinden tümüyle uzak olduğunu görüyoruz. Çünkü dinler savaşındaki temel yan, dini ideolojilerin çarpışması şeklinde gerçekleşmektedir. Oysa kiliseye hiç uğramayanların, kiliseyle hiçbir ilişkisi kalmamış insanların bir din savaşı başlatmaları kesinlikle mümkün değildir. Bunun çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bir örnek vermek gerekirse, Fransa Komünist Partisi üyelerinin % 75-80'ni bugün hala yeni doğmuş çocuklarını vaftiz ettirmektedirler. Düşününüz ki FKP'deki insanların bile %' 80'i doğmuş çocuklarını kilisede vaftiz ettirirler. Sırbistan'daki insanların hemen hemen %90'nın kiliseye uğramadığını, ilişkisinin olmadığını görüyoruz. Bunu Katolik Başpiskopos'unun kendisi bizzat söylüyor. O nedenle savaşın dinler savaşı olduğunu öne sürmek, son derece çarpıtıcı bir tutumdur.

Şunu belirtmek gerekir: 1991-92'de gerek müslümanlar, gerek katolikler gerekse Ortodokslar çıkacak olan ve çıkmış olan bir savaşın önlenmesi için bir takım önlemler almayı düşündüler. Kendi cemaatlarına gerekli uyarılarda bulundular. Din adamlarının bu uyarılarına rağmen her seferinde savaşın sistematik bir şekilde tırmandırıldığını görüyoruz. Kardinal'in açıklamalarında üzerinde durulması gereken bir nokta da şu: Ortodoks kilisesi 1992'de yapılan ortak toplantıda Bosna-Hersek'te başlatılan savaşın (Yugoslayva'yı parçalama savaşının) Müslüman-Hıristiyan koruyuculuğu altında geliştiğini söyleyerek önemli bir noktaya değiniyor. Çünkü, gerek müslüman, gerek Hıristiyan ve gerekse Hırvatlar yüksek kademedeki din toplantılarında bu münakaşaları yaparken altta bir takım oluşumlar sürdürülmektedir. Özellikle Suudi Arabistan tarafından geliştirilen oluşumların yanı sıra Hırvatlar kanadıyla ve Katolik kanadıyla Almanlar tarafından geliştirilen olaylar vardır. Ortodoks kilisesi 92'de yapılan toplantıda bunların altını çizer.

Nitekim din ile politikanın iç içe olduğunu ve dinin iç savaşta kullanıldığını gösteren en önemli yanlardan biri de Zagreb Başpiskoposu Franjo Kuhariç'in açıklamalarında kendini gösteriyor. 1942-44 arasında kurulmuş olan Hırvatistan Faşist hükümetin kiliseden çok büyük destek aldığını ve jenosidlerin kilisenin kanadı altında gerçekleştirildiğini söyleyen Le Monde muhabirine önemli bir açıklama yapıyor. 1946'da komünistler iktidarı aldığı zaman, o sırada Zağreb'de bulunan Stepinac isimli kardinalin cezalandırılması karşısında "***ne düşünüyorsunuz?***" diye soran muhabire şimdiki Kardinalin verdiği yanıt ile olayın politik boyutunu çok net kavrayabiliyoruz: Kardinal "***Stepinac'ın bir hürriyetsever olduğunu, Tito'ya ve komünistlere karşı, totaliter rejime karşı, önemli bir savaşım verdiği için cezalandırıldığını***" söylemektedir. Ki bu, 1942'de

kurulmuş olan Faşist Hırvat hükümetinin dinle olan işbirliğinin en tipik örneğidir. Ve din görüntüsü altında temel yapıda büyük bir politikanın, gizli amaç güden bir politikanın geliştirildiğinin en tipik örneğidir.

Bir başka örnek 1993 Ocak 9-10'nunda İtalya'nın azizler kenti olarak bilinen Assise kentinde papa 2.Jean-Paul'un başkanlığında 50'ye yakın katolik ve Anglo-Sakson piskoposun, 30'a yakın müslümanın ve Yahudileri temsilen Kudüs'ten gelmiş bir Haham'ın da katıldığı büyük toplantıda ortaya çıkıyor. Bu toplantıda yapılan konuşmalarda savaşın önlenmesi için birlikte dua edilmesi sözkonusu olduğunda (bir takım Hıristiyanların bunun iki yüzlülük olduğunu söyleyerek toplantıyı terk etmeleri bir yana) 2. Jean-Paul'un yaptığı konuşmada din görüntüsü altında nasıl bir politikanın izlenmekte olduğunu görmekteyiz. Jean-Paul, din adamlarının katıldığı bu büyük toplantıda yaptığı konuşmada kilisenin ve Vatikan'ın "***ulusların kendi yazgılarını belirleme hakkı***"nı savunduğunu söyleyerek, bir büyük politikayı dine nasıl içerdiğini göstermektedir.

Bütün bunlardan hareketle söylenebilecek olay şudur: Gerek Türkiye kamuoyuna, gerek dünya kamuoyuna, gerekse müslüman kamuoyuna yansıtıldığı gibi Bosna-Hersek'teki olaylar bir Müslüman-Hıristiyan çatışması, bir din savaşı, şeklinde kesinlikle yorumlanamaz. Bununla hiçbir ilgisi yoktur. İlişkisi, dinin bu politikaya alet edilerek kullanılmasından başka bir şey değildir. Bu, Yugoslavya'yı parçalamak, bölmek ve yutmak politikasından başka bir politika da değildir.

Bosna-Hersek'teki olaylar bir Müslüman-Hıristiyan çatışması, bir din savaşı, şeklinde kesinlikle yorumlanamaz. Bununla hiçbir ilgisi yoktur. İlişkisi, dinin bu politikaya alet edilerek kullanılmasından başka bir şey değildir.

Şimdi gelelim Yugoslavya ya da Bosna-Hersek Savaşı'nın bir "***etnik arındırma***" savaşı olduğu savına. Yugoslavya savaşı bir etnik arındırma savaşı da değildir. Din savaşı görüntüsü yoluyla müslüman ülkeler etkilenmek istenirken, etnik arındırma savaşı teziyle de batı kamuoyundan puan toplanmak istenmektedir. Bunun nedeni de pek açık: Alman faşizminin etnik arındırma politikasının somut örneklerini Auscwitz ve Treblinka kamplarının anıtsal görüntüsüyle bellekleriinde yaşatan büyük çoğunluktaki Avrupalılar böyle bir savın yüzeysel yaklaşımından bile hemen etkilenebilmektedirler, oysa olaya çok yakından baktığımızda; BM uzmanlarının hazırladığı raporların, bütün Batı Avrupa'daki basın yayın ve TV gibi medya iletişim araçlarının vermek istedikleri izlenimlere rağmen Bosna-Hersek'de gerçekleşen bu çok önemli savaşın bir etnik savaş olmadığını da görüyoruz.

Olaya çok derinlemesine baktığımız zaman; etnik savaş olabilmesi için geçmişte Almanya'da ve daha başka ülkelerde gördüğümüz uygulamaların ortaya çıkması gerekir. Oysa geçen haftalarda, Bosna-Hersek'te (başlarında Catherine Samary'nin debulunduğu) Avrupa Yurttaşlar Assemblesinin yaptığı ziyarette ortaya çıkan gerçekler bu savaşın bir etnik arındırma savaşı olmadığını çok güzel vurguluyor. Komite'nin de bildirdiği gibi bugün Sarayova'da hem Hırvatlar, hem müslümanlar hep birlikte Sırplara karşı savaş vermektedirler. Sarayovalılar Assemble üyelerine apaçık bir dille "***Avrupalılara bütün olanaklarınızı kullanarak anlatınız ki biz herşeyden önce, ne Sırbız, ne Hırvat ne de Müslümanız, ama Bosna-Herseklyiz***" demektedirler.

İşin ilginç yanı, Bosnalı müslümanların kendilerinin de özde Sırp olduğu gerçeğidir. Osmanlı döneminde müslümanlaştırılan bu insanların Sırplarla karşı karşıya gelip kendi ırklarıyla boğuşması bu savaşın etnik bir savaş temelinden yoksun olduğunu göstermektedir. Bugün hala Mate Boban adlı Hırvat faşistine karşı ve onun oluşturduğu çetelere karşı Hırvatlar kendi bölgelerinde Mete Boban'ın bu güçlerine savaşım vermekteler. Türk kamuoyunun ve dünya kamuoyunun bu bilgilerden yoksun bırakılarak olayın başka şekillere saptırılmasının nedeni, asıl gözden kaçırılmak istenen büyük gerçeği gizlemektir.

Bugün Bosna-Hersek ve Yugoslavya'nın diğer bölgelerinde, (1991'de alınmaya başlanan kimliklerde olduğu gibi) hala ***Yugoslavız*** diyen, ***biz Bosna-Herseklyiz*** bile demeyen, ***Yugoslav*** kimliğiyle ortaya çıkmak isteyenlerin nüfusu 2 milyona yaklaşmaktadır. Olayın bu tarafını görmemek, dramı doğru kavramamak anlamına gelir.

Bosna-Hersek haritasına baktığımızda bugün 2 milyona yaklaşan sığınmacıların bölgelere göre şöyle dağıldığını görüyoruz: (Bu rakamları Bosna-Hersek savaşının bir etnik savaş olmadığını göstermek için veriyorum) Bosna-Hersek'e 810 bin kişi, yer değiştirmek zorunda kaldığından, gelmiştir . Yani bugün Hırvatistan'dan, Sırbistan'dan Karadağ'dan Kosova'dan gelmiş insanlar vardır Bosna-Hersek'de. Sırbistan'da bu rakam 433 bin kişidir. Hırvatistan'da 618 bin kişidir. Slovenya'da 51 bin kişi, Mekodanya'da ise 9 bin kişi bu bölgelere göç etmişlerdir. 87 bin kişi bütünüyle şu aşamada, (Ocak'ın ortalarına doğru) kontrol edildikleri kamplarında bulunmaktadır. Olayı detaylı incelediğimizde 2 milyona yaklaşan bu insanların çoğunun değişik ırklardan, değişik dinlerden olduğunu görüyoruz. Dolayısıyla bir etnik savaş şeklinde gösterilmesinin mümkün olmadığının en tipik belirtisi haritadaki bu göçler tablosudur.

Bu konuda çok daha detaylı bilgiler vermek mümkün. Bosna-Hersek savaşının asıl niteliğini vurgulayabilmek için bunun bir din savaşı olmadığını, bir etnik arındırma savaşı olmadığını söyledikten sonra bu savaşın ne olduğuna sıra gelmektedir.

Şu andaki Yugoslavya savaşı Avrupa kıtasının tanıdığı en büyük iç savaştır. Avrupa'da 1914'ten 1990 yılına kadar iç savaşlarda (I. ve II. dünya savaşları dahil) 70 milyon insan öldü. Ama bu savaşlarda bile Bosna-Hersek savaşı kadar önemli bir iç savaş yaşanmadı. Bosna-Hersek savaşı dışardan kışkırtılmış, kaynaklarını dışardan bulmuş bir iç savaştır ve bütün iç savaşlar gibi savaşların en korkuncu, en vahşisi en acımasızıdır. Tıpkı Saint-Exupery'nin "***İç savaş, ormanlarda ağaçların biçildiği gibi insanların öldürüldüğü bir savaştır***" dediği gibi. Bu savaş Afganlılarla Afganlıların, Taciklerle Taciklerin, Özbeklerle Tatarların, Tatarlarla Dağıstanlıların, Misket Türkleriyle Kırgızların, Kırgızlarla Türkmenlerin, Gagauz Türkleriyle

Moldovyalıların, Moldovyalılarla Rus asıllıların, İnguş Türkleriyle Asetlilerin, Asetlerle Gürcilerin, Gürcilerle Abhazlıların, Slovaklarla Çeklerin, Türklerle Kürtlerin kendi aralarındaki savaştan hiçbir farkı yoktur. Korkunç bir iç savaştır ve bütün iç savaşlar gibi dışarıdan planlanmış, kışkırtılmış bir savaştır.

Bu iç savaşa nasıl gelindiğini görmemiz gerekiyor. Bu iç savaşa önemli bir hazırlık döneminden sonra gelindi. Özellikle 1990-91 yılında "Yeni Dünya Düzeninin" kendini kurgulamaya başladığı, Doğu Avrupa ülkelerinin Batı kapitalizmine teslim olduğu bir dönemden sonra bu noktaya gelinmiştir. Gözlerden kaçan en önemli gerçek, bu savaşı başlatanın bizzat Bush'un Yeni Dünya Düzeni politikasındaki kararlı tutumu olduğudur. 1991 Mart'ında Bush, o zamanın Yugoslavya başbakanı Markoviç'e artık Yugoslavya'da da reformların başlaması gerektiğini, bu reformların başlaması amacıyla neler yapılması gerektiğini içeren bir mektup göndermiştir. ABD'nin başkanı bir bağımsız devletin başkanına mektup gönderiyor ve reformların başlatılmasını istiyor! Bu, iç savaşın planlı bir şekilde Yugoslavya'nın parçalanması için gündeme getirilmiş ilk adımdır. Ve dıştan düzenlenmesinin gözden kaçırılmaması gereken ilk kanıtıdır. Bush'un mektubunda sözünü ettiği reformlar, asıl amacıyla İMF politikalarını ve serbest pazar politikalarını içermektedir. Bush bu mektubunda Yugoslavya'nın dünya milletlerine katılabilmesi için dünya milletleri içinde itibarını ve düzeyini koruyabilmesi için, demokratikleşme politikalarını da gündeme getirmesini istemektedir. Yine Bush, bu mektubunda bu reformlar yapıldığı sürece Yugoslavya'nın birliğinin korunmasından yana olduğunu ve birliğin parçalanmasından yana olmadığını söylemektedir.

Avrupa'daki basın yayın ve TV gibi medya iletişim araçlarının vermek istedikleri izlenimlere rağmen Bosna-Hersek'de gerçekleşen bu çok önemli savaşın bir etnik savaş olmadığını da görüyoruz.

Burada enteresan bir gelişme var. Aynı dönemde Litvanya olaylarıyla karşı karşıyayız. Litvanya, Sovyetler Birliği'nin çözülüşünün ilk adımıdır. Ve arkasından iskambil kağıdı gibi çözülmeler meydana gelmiştir. Bush, beyaz saraydaki karşılaşmasında Lindersberger'e Sovyetlerden henüz ayrılma zamanının gelmediğini söylemekte ama, demokratikleşmeye ve pazar ekonomisinin Litvanya'daki uygulanmasına daima destek olacağını belirtmektedir. Böyle bir durumda Litvanya'nın ayrılmasını gerçekleştiren olayların birden bire Almanya ve İskandınavya kanadı tarafından geliştirildiğini görüyoruz. İskandinav ülkeleri Almanya'yla birlikte büyük bir propaganda ile Lindersberger'e destek vermekte, onun her türlü girişimini desteklemektedir. (Lindersberger bir faşistin, Kızılorduya karşı çarpışmış bir faşistin oğludur ve kendisinin de azılı anti-komünist olduğu bilinir.)

ABD'nin uzak duruyormuş gibi davrandığı, Almanya ve İskandinav devletlerinin ise en aktif desteği verdiği bir ortamda Lindersberger bir kamuoyu yoklamasıyla bağımsızlık onayı çıkarmış ve Sovyetler de buna karşı hiçbir şey yapamamıştır. Hemen arkasından da ABD'nin Lindersberger'i tanıdığını görüyoruz.

Burada gözden kaçırılmaması gereken bir politika ortaya çıkıyor. Birleşme sancısı çeken dünya burjuvazisi, ülkelerin parçalanması için kendi aralarında adeta bir işbirliği yapıyorlar. ABD, ülkelerin '*reform ve demokratik mücadelelerini*' destekler görünürken Almanya ve diğer Avrupa hükümetleri ayrılma konusunda, '*kendi kaderlerini tayin*' konusunda, halkların arkasında ve girişimcilerin arkasında tam bir destek sağlayıp olayı gerçekleştirmektedirler.

Nitekim, Yugoslavya'daki gelişmelerin de aynı politikalar temelinde yürütüldüğünü görüyoruz. Almanya, 1991'de Bush'un girişiminden sonra Yugoslavya Federasyonu'nu oluşturan cumhuriyetlerin kendi yazgılarını kendilerinin belirlemeleri gerektiğini basın ve medyasıyla işlemeye başladı. Alman desteğinin Hırvatlara silah biçiminde (örneğin bin kamyonluk önemli miktarda araç gereç ve silahın) ulaştırıldığını görüyoruz. Bu silahların hemen hemen hepsinin teslim alınmış Doğu Almanya ordusuna ait silahlar olduğunu biliyoruz. Bildiğimiz bir gerçek daha var: Bir yıl önce de Almanya, Madrit'de başlatılan İsrail-Filistin Barış Görüşmelerinin hemen başlangıcında bir gemi dolusu Doğu Almanya kaynaklı silahı İsrail'e yasadışı göndermek üzereyken ters bir rastlantı sonucu ele geçirilmişti. Doğu Anadolu'da kullanılan silahların büyük bir bölümü de Doğu Almanya'dan TC'ye aktarılmıştır. Amerikalılar, Afganistan'ın islamcı mücahidlerini Necibullâh'ın yasal hükümetine karşı Irak savaşından ele geçirdikleri Sovyet silahları ve füzeleriyle donatmışlardır. Sözünü etmek, altını çizmek istediğim şey şu: "***Halkların kendi yazgılarını belirleme ilkesi***"ni, bir halkı, bir etnik bütünlüğü bile kendi içinde karşı karşıya düşürülmüş güçler olarak yasadışı ya da yasal yollarla silahlandıran ulussuzlaşma aşamasındaki dünya burjuvazisi Yugoslavya'da, örneğin, Hırvatistan'da yaşayan halkın % 12'sini, Bosna-Hersek'deki halkın % 33'nü Sırpların oluşturduğunu kasıtlı bir biçimde gözardı edip, bir iç savaşı patlatacak yöntemle bir kesimi bir başka kesime karşı silahlandırmakta ve iç savaşın donanımını böylece sağlamaktadır. Örneğin Hırvatistan'daki % 12'lik ve Bosna-Hersek'teki % 33'lük Sırp azınlığın haklarından hiç söz edilmeden ve bu konuda Hırvatlardan da Bosnalılardan da hiçbir garanti alınmadan bu ülkelerin bağımsızlıklarının tanınıvermesinin iç savaşın çıkış noktası olduğunu Fransa Cumhurbaşkanı François Mitterrand 22 Ocak 1993'de kendi partisinin gazetesinde söylemekten çekinmedi. Şimdi burada Mitterrand'ın Yugoslavya olaylarından beri nasıl ikiyüzlüce, nasıl Almanya'ya sırtını dayayan bir politika izlediğinin kanıtlarını vermiyeceğim de; ama bir gerçeğin altının nasıl çizilmek zorunda kalınışını ve bu gerçeğin çok da önemli olduğunu vurgulamakla yetineceğim.

Almanya'nın, Yugoslavya'nın parçalanmasında asıl önemli rolü oynadığını tarihsel gelişmeler bize belli açılardan gösteriyor. Biraz geriye gidersek, 1945'te Mareşal Tito'nun sınırları çözmede karekteristik bir tutum izlediğini görürüz. Mareşal Tito Sırp halkını Sırbistan, Hırvatistan, Bosna-Hersek ve Karadağ içinde paylaştırmıştır. 1934'te komünist parti ve Komintern tarafından, Sırp ağırlıklı bir Yugoslavya oluşturma girişimine karşı alınan bu karar son derece önemli bir girişimdir. Sırp halkının Bosna-Hersek'te, Karadağ'da,

Hırvatistan'da % 12, % 33 oranında yaşatılmasının ve ona göre sınırların paylaştırılmasının temelinde halkların kaynaştırılması politikası yatar. Bu politika 45 yıldır başarılı bir biçimde sürdürülmüştür. Sarayova kenti dünyanın en çok uluslu kenti durumundadır . Hırvatlar vardır, Sırplar vardır, Karadağlılar vardır, Müslüman Boşnaklar vardır, Arnavutlar vardır, hatta Romenler vardır. Bu uluslar Sarayova kentinde bugüne değin birlikte yaşamayı son derece başarılı bir şekilde sürdürmüşlerdir. Diğer bölgelerde de % 12, % 33 gibi oranlarla halklar kaynaştırılmışlardır. Ancak Almanya'nın 1991'de Berlin olayını hallettikten sonra Hırvatistan'a yönelmesini ve Yugoslavya'yı parçalama politikasını büyük bir destekle götürmesini gözardı edemeyiz. 1941'de Faşist Almanya'nın öncülüğünde kurulan Ante Paveliç'in faşist diktatoryal Hırvatistan hükümetinin acılarını, jenosid girişimlerini Sırp halkı hiçbir zaman unutmamıştır. Faşist Hırvatların oluşturduğu Ustaşilerin 1941 ile 44 arasında Boşnak Müslümanlarla birleşerek Sırpların anti-faşist mücadelesinde 100 binlerce sivil Sırpı öldürdüklerini, Çingenelere ve Yahudilere tıpkı faşist Almanya'daki gibi jenosid uyguladıklarını (bu kaynaşmaya rağmen) halklar hiçbir zaman unutmamışlardır.

Şimdi biraz da iç savaşa geçmeden önce, yani ABD başkanı Bush'un iç savaşın başlamasına yol açan Mart 1991'deki mektubunun ardındaki gelişmelere, iç savaşı başlatacak kadroların nasıl hazırlandığına bir bakalım:

Almanya'nın destek verdiği bugünkü Hırvatistan Cumhurbaşkanı Tudjman, 1989'da "***Tarihi Gerçeğin Saptırılması***" adlı bir kitap yayımladı. İç savaşın nasıl başladığını ve kadroların nasıl hazırlandığını gösteren bence en tipik örneklerden biridir bu. Bu kitaba baktığımızda; Almanların Yahudileri öldürmeleri günahının yalnızca Almanlara yüklenemeyeceğini, bunda Yahudilerin de suçlu olduğunu, giderek Yahudilerin imhasından doğrudan doğruya Yahudilerin kendisinin sorumlu olduğunu söylemekte. 1941'de kurulmuş Ante Paveliç'in faşist diktatoryasının kanlı cinayetlerine hiç değinmemekte, gerek Çingenelere gerek Yahudilere ve gerekse Sırplara karşı yapılmış jenosidden ve yüzbinlerce insanın öldürülmesinden "***Tarihi Gerçeğin Saptırılması***" adlı kitabında sözetmemektedir.

Benzer olayın 1983'te Aliyev İzzet Begoviç'in yayımladığı "***İslamilik Yahut İslama Yaklaşım, İslamik Deklerasyon***" adlı kitabında da görüyoruz. Bu kitap islam rejiminin bütün kurumlarıyla Bosna-Hersek'te gerçekleştirilmesini ve daha sonra Pan-İslamizm yoluyla Balkanlarda güçlü bir islam devletinin kurulmasını amaçlıyordu. Yasa dışı basılmış olan bu deklerasyon Aliyev İzzet Begoviç'in birden bire ününü artırmış ve Kosova olaylarından sonra büyük bir sarsıntı geçirmekte olan Yugoslavya Federasyonuun çözülmesinde Bosna-Hersekli gerici güçlerin Aliyev İzzet Begoviç'in çevresinde toplanmasını sağlamıştır. 1990 yılında Bosna-Hersek'te partilerin kurulması serbest bırakıldığı zaman Aliyev İzzet Begoviç Demokratik Eylem Partisinin başına geçerek seçimlerde Bosnalı müslümanların tek partisi durumuna gelmiştir. Ve bu partinin öncülüğünde referandum gerçekleştirerek Bosna-Hersek'in bağımsızlığını ilan etmiştir.

Bütün bunlardan ortaya çıkan bence şudur: Dünya burjuvazisi Yugoslavya Federasyonu'nun parçalanmasını kendi çıkarları açısından kaçınılmaz görmektedir. Çünkü dünya burjuvazisi öyle bir bunalım içindedir ki kendi kıtasında şöyle veya böyle sosyalist ilkeleri savunan kadroların varlığına kesinlikle tahammülü yoktur. Ve ilerde kendisine önemli sorunlar getireceğinin bilincindedir.

Hiç kuşkusuz 1987 Kosova olaylarında Slobodan Miloseviç'in izlediği politika komünistlere yakışır bir politika değildir. Kosova olaylarının ortaya çıkmasıyla birlikte Yugoslavya Federasyonu büyük bir sarsıntı geçirmiş, bu sarsıntı ortamında dünya burjuvazisi Yugoslavya'nın parçalanmasında çok önemli bir olanak ele geçirmiştir. Bu olanağı Almanların çok başarılı bir şekilde kullandıklarını ve bu savaşın Müslüman-Hıristiyan savaşı olmadığını, ama bir iç savaş; Yugoslavya'nın parçalanmasına dönük bir savaş olduğunun en tipik gelişmelerini gerek Aliyev İzzet Begoviç, gerek Tudjman'ın kadrolarını destekleyen, onları, özellikle Hırvatistan'ı silahlandırarak Yugoslavya'nın parçalanmasını sağlayan güçlerin nitelikleriyle anlayabiliyoruz.

Ortaya çıkan bence şudur: Dünya burjuvazisi Yugoslavya Federasyonu'nun parçalanmasını kendi çıkarları açısından kaçınılmaz görmektedir.

Şimdi burada önemli bir gerçeği daha görmemiz gerektiğine değinmek istiyorum. O da Sırplara "***Büyük Sırbistan***" düşü suçlamasıdır. Son zamanlarda "***Dinler Savaşı-Etnik arındırma***" nitelendirmelerinden biraz daha öne çıkarılmak istenen bir suçlama bu suçlama. Yani Sırplar durup dururken "***Büyük Sırbistan***"ı kurmak için saldırıya geçmişlerdir suçlaması.

Oysa Yugoslavya Federasyonunun federasyon olarak sınırlarını korumakla görevli olan Kızılordusu 1992'nin Ağustos'una kadar Yugoslavya birliğini koruma konusunda son derece önemli girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimler ordunun içinde de sonuçta ayrılıkların, bir çeşit nasyonal duyguların, ağırlıklı olarak ortaya çıkmasını doğurmuştur. Ama dikkatinizi çekerim; ne zaman olmuştur bu? Başta Almanya olmak üzere Batılıların eski Yugoslavya Cumhuriyetlerini birdenbire tanıyıvermelerinden yani 4 Nisan 1991'den bir yılı aşkın süreye dek uzanan bir süreçten sonra. Kendilerini Yugoslavya Federasyonu olarak deklare eden Sırp ve Karadağ Cumhuriyetlerini bugüne değin Batılılar tanımamışken bu birliğin ordusu bugün Sırbistan Federasyonunu oluşturan Sırbistan ve Karadağ, gerek Hırvatistan'a gerek Bosna-Hersek'e karşı herhangi bir silahlı girişimde bulunmuş değil. Ancak Bosna-Hersek'de yaşayan % 33 Sırp halkının kendi kaderini tayin etme konusundaki girişimlerinin de destekçisi olduğu bir gerçektir. Bütün bunlardan Bosna-Hersek'te işlenen cinayetlerin vebalini sadece Sırplı Müslümanlara, sadece Hırvatlara yüklemek eğiliminde değilim. Fakat, dünya halklarına her tarafta oynanan oyunun bir benzeri vardır ve Sırbistan kadroları son derece dikkatle hazırlanmış bir tuzağın içine, hiçbir çıkış noktası bulamayarak düşmüşlerdir.

Düşününüz ki 4 Nisan 1991'de Yugoslavya cumhu-

riyetlerinin bağımsızlığını tanıyan AT'dan hemen sonra, 5 Nisan 1991'de ABD de bu toplulukları tanıdığını ilan etmiştir. Ve o zamana kadar hiçbir girişimde bulunmayan Bosna-Hersek'te yaşayan % 33'lük Sırplar, tam bir ümmetçi duygularla kendilerine en geniş olanakları sağlayabilmek için, bu dehşetli pay kavgasından en büyük paylardan birisini ellerinde tutabilmek için, girişime geçmişler ve Radavan Karadzic başkanlığında cumhuriyetlerini ilan ederek Bosna-Hersek'teki % 70'lik alanı kendi kontrolleri altına almışlardır.

Yugoslavya olaylarına baktığımız zaman, AT ve ABD'nin tanımasının (bugün tartışılan münakaşa konularından bir tanesi) Helsinki Sonuç Belgesine olan aykırılığıdır. Orada sınırların değişmezliği sözkonusu iken, AT, ABD ve diğer emperyalist güçler, (1945'de Mareşal Tito'nun sınırlarını çizdiği ve halkları kaynaştırdığı bölgelerde yaşayan halkarın kendi yazgılarını belirleme haklarını hiçbir zaman gözetmeyip bile bile sırtlarını çevirenler onların kendilerini korumak için bir iç savaşa itilmelerinin en büyük destekçisi olmuşlardır.

Yugoslavya olayını ve ona sıkı sıkıya bağlı Bosna-Hersek savaşını doğru, ikircimsiz, net bir biçimde kavrıyabilmek için Birleşmiş Uluslar ve AGİK adına barış planı sunan eşgüdüm başkanlar Cyrus Vance-Lord Owen'nın Cenevre'de şu günlerde taraflarca görüşülen 9 maddelik düzenlemesine bakalım.

Vance-Owen planının ruhu şudur: Maastricht andlaşmasıyla Avrupayı yeniden şekillendirmek isteyen dünya burjuvazisi sosyalist sistem ilkelerini yaşamından öyle pek de kolay kolay çıkarmak istemeyen bir ulusu kendi içinde parçalayıp çözerek tam bir asimilasyonla Avrupa Birliğini tamamlamak istemektedir. Herkes çok iyi biliyor ki Avrupa Birliği gerçekte stratejik ve géo/politik anlamda Yugoslavyasız gerçekleşemez. Vance-Owen planı özenle incelendiğinde Bosna-Hersek'in eyaletler diyebileceğim bir bölünmeye, 10 bölgeye ayrıldığını görüyoruz. Bu eyaletler kendi kendilerini yönetmenin olanaklarına sahipken Merkezi hükümetin yetkilerinin alabildiğine aşağıya çekildiğine tanık oluyoruz. Aslında 9 maddelik planda alabildiğine geriye çekilmiş yetkiler konusunda, giderek böylesi bir hükümetin oluşumu biçiminde bile yeterli açıklık yok. Bunun sonucunda şimdiye değin yeryüzünde hiç görülmemiş bir yapılanma ortaya çıkıyor: Eyaletlerin parlementolarının dış ülkelerle andlaşmalar imzalama yetkisi ellerinden alınıyor. Bununla aslında güdülen amaç Sırpların yeni Yugoslavya Federasyonu ile birleşmelerini önlemek. Halkların kendi yazgılarını belirleme ilkesini Vatikanı ile Metropolleriyle ile tüm halk savaşlarına sunanlar bu ilkeyi bütünüyle unutmuş görünüyorlar. Vance-Owen planının 6.maddesi asıl oynanmak istenen oyunun temellerini oluşturuyor. Bu maddeye göre bir ***Anayasa mahkemesi*** oluşturuluyor. Her üç ulustan bir temsilcinin katılacağı ama **çoğunluğu** Bosna-Herseklilerden olmayanlardan oluşturulacak bu Anayasa mahkemesi otoritesi ve yetkileri alabildiğine kısılmış Merkezi hükümetle eyaletler arasındaki sorunları çözmekle **yetkili** kılınıyor. Bu çok tipik bir olaydır benim gözümde: Bu ne federasyondur ne konfedarasyondur. Böylesi bir yapılanmanın amacının ne olduğunu 9.maddede görüyoruz. Barış planının bu 9.maddesi uluslararası bir denetim ve son gözetimle karar verme yetkisi taşıyan bir mekanizmadan söz etmektedir. Bosna-Herseklilerin dışında oluşturulan bu **Uluslararası mekanizma**, yine Bosna-Herseklilerin azınlıkta olduğu Anayasa mahkemesinin izni süresince tam bir yetkiyle işlev görecektir. Bu şudur: Bosna-Hersekliler (Sırplar, Hırvatlar ve Müslümanlaştırılmış Sırplar) artık tümüyle kendi denetimlerinin dışında, başka, yabancı uluslararası bir kontrole ve denetime kendilerini terk etmektedirler. Dialektik yöntemle olayları incelemeyi henüz unutmamış olanlar bunun ardında 1 ay önce IMF'nin eski Yugoslavya'nın 23-25 milyar dolar dış borçlarını Cumhuriyetler arasında paylaştıran şemanın bütünüyle yattığını görmekte güçlük çekmiyeceklerdir. Vance-Owen barış planı, İMF ve Dünya Bankası'nın eski başkan Bush'un 1991 martında parçalanma ve iç savaş olaylarının starter'liğini (At yarışlarında tabancayla atların yarışa çıkışlarını belirleyen görevli'nin) gerçekleştirdiği dönemden bu yana hazırlanıp gizli gizli uygulamaya konan planının ana yapısıdır. Ve çok uluslu bir devletin nasıl iç savaşla parçalanıp yutulduğunun 21. yüzyıla girerken insanlığa armağan ettiği tipik, son derece gelişmiş, yeni kolonial örneğidir.

Yugoslavya olaylarından halkların, özellikle de Türk ve Kürt komünistlerinin çıkaracağı çok önemli sonuçlar vardır. En bunalımlı, en yetmezliği içindeki dünya burjuvazisi, James Baker'in dediği gibi, "***tarihin uçurum kenarındaki***" bu burjuvazi parçalayıp bölme politikasını tüm halkların önüne, uluslar düzeyinden etnik topluluklar düzeyine indirerek çıkarmakta, tarihin uçurumuna yuvarlanıp gitmemek için uçurumu halkların cesetleriyle doldurarak 21.yüzyıla geçmeye hazırlanmaktadır. Onun demokrasi, insan hakları, özgürlükler şarkıları, avını yemeden önce büyülü sesiyle en güzel şarkıları söyleten mitolojideki deve benzemektedir. Bu büyülü sese aldananlar karşılarında kendilerini sevgiyle bekleyen bir genç kız bulacağı umuduyla adaya çıktıklarında korkunç devin kendilerini parçalayıp yuttuğunu acıyla görmüşlerdir.

Ne 1871'in komünarları ve 1917'nin Bolşevikleri dünyamıza ve insanlığa bugünkü komünistler kadar sorumlu değillerdi belki de. Örneğin koskoca bir kıta, Afrika, insanlarıyla birlikte hergün açlıktan ölüyor değildi henüz. Dünya halklarının ürettiklerine bir avuç azınlık % 82 oranında el koyup dünya halklarını oluşturan büyük bir çoğunluk, yani insanlığın % 80'nine kendi ürettiğinin ancak % 18-19 bırakılmamıştı daha o dönemde.

Ve iç savaşlarla 20 milyon insan ne komünarlar döneminde ne bolşevikler döneminde bugünkü gibi yerinden yurdundan olmuş değildi.

Komünistler tüm bunlardan burjuvazinin sorumlu olduğunu söyleyerek bir kenarda duramazlar. Söz konusu olan geleceğimizdir, gezegenimizdir. Sevgimiz, kardeşliğimiz ve görmemiz gereken o güzel, barış dolu, biribirine sorumlu insanlar dünyasıdır. Komünistler halklara dünyayı yeniden algılatabilmek için kendi örgütselliklerini tam bir özveriyle sağlamlaştırmalı ve dünya burjuvazisini tarihin uçurumuna, bir daha çıkmamak üzere yuvarlamalıdırlar. Bunun için de halkları net, ikircimli olmayan, bütün pisliklerden uzak durmasını bilen siyasal projeler sunmak zorundayız. ■

Mihri Belli:
Halkların Kardeşliği Baltalandı...

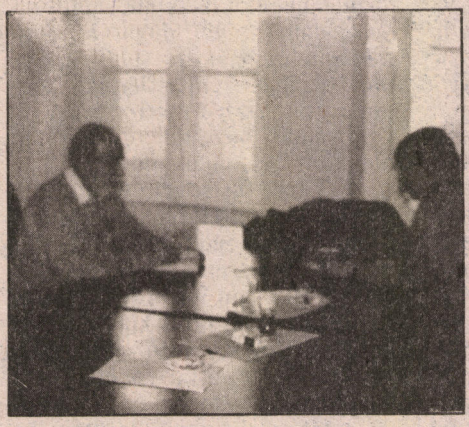

Mihri Belli

- Sayın Belli, Bosna-Hersek'te olup bitenler ve daha genel olarak eski Yugoslavya'nın bugünkü durumu bir hayli güncelleşti. Bize, bugünkü gelişmelerin tarihi arka planı hakkında neler söyleyebilirsiniz?

- Önce şunu söyleyeyim: Yugoslavya'nın dağılmasını, bir yanda Papalık öbür yanda geçmişteki imparatorluğunun özlemini çeken Avusturya, öte yandan Almanya ve müttefikleri Hırvatistan'da ve Slovenya'da en gerici güçleri harekete geçirerek sağlamışlardır. Tito'nun önderliğinde kurulan Yugoslavya'nın dağılmasının bizim açımızdan ilerici bir gelişme sayılamayacağını da belirtelim.

Ama birliğin, Sırpların büyük devlet şovenizmiyle sağlanamayacağı da bir gerçek. Biliyoruz ki, kendisine 'Sosyalist' diyen rejimler de zaman zaman büyük devlet şovenizmine düşüyorlar. Rusların düştüğü oldu, Sırpların düştüğü oldu. Çarpıcı örnek Kosova'dır. Kosova'da, aslında hiç de kapitalist restorasyondan yana olmayan Arnavut kökenli bir halk var. Kendilerine 'Komünist' diyenler, (ne kadar komünist oldukları ise ortada) bu Arnavut çoğunluğu, kendi ulusal değerlerine, kendi kültürlerine sahip çıkmak istedikleri için ezdiler, ezmeye de devam ediyorlar.

Yugoslavya'ya gelince... Biliyorsunuz; bölünmede Hırvatistan başı çekti. Papa'nın takdisiyle, Almanya'nın alabildiğine silahlandırmasıyla atbaşı giden bir kapitalist resterasyon. Slovenya da ayak uydurdu buna Eski Doğu Roma-Batı Roma dünyası arasında sınırı tekrardan ihya etmeye doğru gidiyorlar.

Hırvatların Avusturya ile din birlikleri vardır; katoliktirler. Uzun bir tarih birlikleri var. Uzun süre Avusturya imparatorluğunun ve Avusturya imparatorluk ordusunun en kana susamış birliklerini oluşturmuşlardır Ustaşalar. (Ustaşa, Hırvatların silahlı çetelerine verilen ad. Sırplarınkine de Çetnik derler) En kanlı, en katliamcı kuruluşlardır bunlar. Bizdeki başıbozuk alayları gibi... Çetniklerin, Ustaşaların kana susamışlıkları tarihte tescil edilmiştir.

Junasio Silone idi galiba; İtalyan bir yazar. İkinci dünya savaşında muhabir olarak Hırvatistan'da bulunuyor. Nazi Almanyası Hırvatlara bir kukla devlet kurdurmuştur. Anton Paniç diye biri var başında, devlet başkanı olarak. O'nun bürosunda konuşuyorlar. İtalyan yazar, Paniç'in bürosunda, bir tabak içinde midyeye benzer bir şey görüyor. Merak ediyor, "Bu nedir?" diye soruyor. Devlet başkanı, "Sırpların gözleri!" diyor. "Sırpların oyulan gözleri!"

Geçmişte Tito hesabını gördü bunların... Tito, direnişinde, Yugoslavya'nın Sırp olsun, Hırvat olsun, Sloven olsun, Makedon olsun, Arnavut olsun, Boşnak olsun; en ilerici güçlerini birleştirdi. Ortak cephede, çok uluslu bir dayanışma içinde, Nazi Almanyası'na karşı yıllar süren bir savaş vermiştir. 20 Alman tümenini bağlamıştır. Hani, "İkinci cephe... ikinci cephe" diye çok laf ederler ya; ikinci cephede, 8 ay zarfında 50 Alman tümeni bağlanmıştır. Tito, tek başına 20 Alman tümenini angaje etmiştir, hem de 4 sene boyunca.

Savaş sırasında Ustaşalar, özellikle Çetnikler çok gaddarlıklar yaparlar. Dızga Mihoyleviç kumandasında Çetnikler 300 bin müslümanın canına kıydı. Tito'ya Boşnakların kucak açması, Tito'nun Bosna-Hersek dağlarına karargah kurmasının arkasında bu gerçekler yatar. Yani, Tito'nun şahsında kendileriyle doğrudan, insanca ilişkiler kuran bir lider buldular Boşnaklar ve O'na bağlandılar.

Geçen yüzyılın ortalarında Berlin Kongresinde, Osmanlılar, Bosna-Hersek'i Avusurya'ya terkettiler. Boşnaklar, Berlin Konferansı'nın bu oldu-bittisini tanımadılar ve tek tek, ev ev, kasaba kasaba savundular kendilerini Avusturya ordusuna karşı. Çok çetin bir direnişti bu. Avusturya ordusu, bir an geldi, Boşnak nüfusu kadar (şimdi nüfusları iki milyon; o zaman belki daha azdı) asker getirmek zorunda kaldı Bosna'ya.

Şimdi, Batı'nın oynadığı oyun şu: Bir tarafa (Sırplara) her türlü silah gidiyor. Sınırlar açık: Yunanistan var, Adriyatik denizi var, Bulgaristan'la Romanya var; her yerden rahatça silah giriyor Sırbistan'a. Öbür taraf, BM kararları, silah ambargosu kıskacında. Biri tepeden tırnağa silahlı, öteki silahsız; olay budur.

Resmi basının, Bâb-ı Âli basınının ve hükümetin tavrına gelince: Hepsi laf!.. Birşey yapacakları yok. Amerika ne derse onu yapacaklar. "BM karar verirse asker gönderir"miş!.. Oysa batılılar Türkiye'den bu konuda asker istemeyeceklerdir. Ne de olsa Türkiye askeri müslümandır. Onlar kendi askerlerini gönderirler; Amerikan deniz piyadelerini falan... eğer getirirlerse!

Basının ve hükümetin çifte standartlı tavrı bizi yanlış sonuçlara sürüklememeli. Bir defa, bu tavrın samimi olmadığı açık: Halkın Müslümanlığa bağlılığını oya çevirmektir amaçları. Pratikte ise Amerika ne derse onu yapacaklar. Örneğin pekala, önemli ölçüde ma-

li yardımda bulunabilirler. Para oldu mu, silah da olur. Ama maskaralık! Bir iki jestten öte bir şey yapamazlar.

Ben derim ki, Bosna-Hersek'te acı çekenlerin halinden en iyi anlayan Kürt halkıdır. Çünkü benzer acıları o da çekmiştir, çekmektedir. Ancak O, samimi olarak, çifte standartsız biçimde sahip çıkabilir, dayanışma içinde olabilir Bosna-Hersek halkıyla.

-Biliyorsunuz, Balkanlar tam bir halklar mozaiği...

-Anadolu da öyleydi. Evelallah Ermenileri kovduk, Rumları kovduk! Bakalım, sıra kimde!

- ...bu mozaik Bosna-Hersek için de geçerli olsa gerek: Bosna-Hersek'teki etnik dağılım bir hayli ilginç. Hırvatlar, Sırplar ve Müslümanlar haritada düzenli olmayan kümeler şeklinde serpiştirilmiş görünüyor. Tito'nun antifaşist direnişinin ve yönetiminin birleştiriciliği de yok olunca 'Pandoranın Kutusu' açıldı galiba... Ne dersiniz?

-Maalesef bugün en ilkel etnik-duygular körüklenmiştir. Halklar arasındaki o eski birlik, dayanışma, kardeşlik havası esaslı şekilde baltalanmış durumdadır. Esen hava budur. Zaten, Amerika'nın dünyaya dayattığı "Yeni Dünya Düzeni" işte böyle, halkların bölünüp, paramparça olup birbirini boğazlaması düzenidir. Üçüncü düya ülkelerine, geri kalmış ülkelere böyle giriyor "Yeni Düzen'i". Bu kasıtlı olarak kışkırtılıyor. İşte bugün Somali'de görüyoruz... Bahaneyi bulmuşlardır... Ve oradaki franksiyonlar, kabileler çanak tutmuştur: Birbirlerini boğazlamışlardır. ABD ülkeyi işgal ediyor. Şimdi de Kabile liderleri öpüşüyorlar birbirleriyle!.. Çok üzücü bir durum! İlkelliğin daniskası!

Bosna-Hersek bahsinde şunu da belirtmek gerek tabii: Orada önemli bir Sırp nüfus var. Bir de, önemli sanayi birimlerini orada kurmuşlar. O zaman tabii aynı ve tek ülkeydi Yugoslavya; oralarda yapmışlar yatırımlarını. Yarın öbür gün Boşnakların ayrılıp sanayiyi de beraber götürecekleri kimsenin aklına gelemezdi tabii... Kısacası, orada önemli bir Sırp nüfus var. Aşağı yukarı Boşnaklara yakın bir nüfus. O nüfusun, yaşadığı bölgelerde özel bir idare ve hak istemeleri haklı olabilir. Yalnız bu, jenosidi haklı göstermez. Ancak, her halkın, yaşadığı toprakta hür yaşama hakkı vardır ve Sırplar Bosna-Hersek'in belli bölgelerinde yaşıyorlarsa onların da bu hakkı vardır. Yalnız,o hakkı ötekilere de tanımak şartıyla.

-Bosna-Hersek ve Balkanlara yönelik, Bulgaristan'da "Soydaş" politikasında olduğu gibi, bu kez "Dindaş" politikasıyla, Osmanlı'dan sarkan bir Türk hükümeti ilgisi ve beklentisi olabilir mi? Var ise bu hangi düzeydedir?

-Türkiye evvela kendi bilmemnesini kurtarsın!

-Fakat, biliyorsunuz; TC'de Özal gibi kimi politikacıların "Neo Osmanlılık" düşleri var?..

-Bakın; Irak'a saldırıldı. Bahanesi de sudan bir bahane. O ilk gün yüz tane Amerikan uçağı çıkış yaptı İncirlik'ten. Sormadılar bile Türkiye'ye!.. Sen kendi toprağında, yabancı kuvvetlere bile hakim değilsin!.. Türk hükümetinin oradaki etkisi, resmen, CIA'nın, Amerika'nın, Batı istihbaratının işine yarayacak müdahalelerden fazla olamaz. Yani, doğrudan doğruya, taşaronluk...

Kendi ülkesinin başı dikse, "ben imparatorluk kuracağım" diyen adama saygı duyarım! Başı dik, güçlü, bağımsız bir Türkiye olur; o zaman "imparatorluk" özleminin (bu çağdışı özleme karşı çıkarım ama) bir ciddiyeti olur bunun. Şimdi ise gülünçtür bu.

- Türk faşistlerinin gönüllü olarak Bosna-Hersek'te çarpıştıkları iddia ediliyor. "Müslüman Bosna-Hersek için şu..şu.. şehit düştü" gibilerinden afişlere rastlanıyor İstanbul'da?.. Biraz 'at izi it izine karışmış' gibi mi?..

- Kayda değer bir gönüllü sevki olduğunu hiç zannetmem. Az sayıda gidenler olabilir. Bir defa, bu olayın Türklükle alakası yok! Boşnaklar ırkdaşımız değildir, dindaşımızdır.

-Boşnaklara orada nasıl hitap ediliyor?

-"Bosnıak" derler. "Bosnalı" demek. Biz, "Boşnak" demişiz... Boşnaklar Slavdır, dilleri de Slav dilidir; müslüman Slavlardır. Yani Türklükle alakası yok. "Din kardeşliği" de önemlidir elbette. A Boşnaklar başka dinden olsa da biz jenoside karşı çıkarız.

İzlerin karıştığı ise bir gerçek. Daha da karıştırmaya çalışıyorlar...■

BİRKAÇ SÖZ

Bosna-Hersek clayına ilişkin, konuk ettiğimiz sayın **Orhan İyiler**'in makalesi ile, görüşme yaptığımız sayın **Mihri Belli**'nin görüşlerini sayfalarımızda bulacaksınız.

Konuya bir başka çerçeve içinde de bakılmasında yarar görerek, kimi vurgular yapmak istiyoruz.

x x x

"Yeni Dünya Düzeni"nde olaylara ve olgulara derinliğine bakabilme becerisi, herhalde tüm tekelci dönemde gerektiğinden daha fazla dayatıyor.

Nasıl dayatmasın ki: YDD, en çok bu beceriyi toplumların hayatından silip atmanın volan kayışlarını hızlandırdı...

Zafer naraları atan dünya kapitalizminin sözcüleri, "Yeni Düzen"i hala tam kuramadıklarından yakınıyorlar. Yakınmaları, dünya insanlığını kelimenin en gerçek ve yalın anlamında tümüyle teslim almayı sağlayamamış olmalarındandır ve kof şatafatları bir yana bırakılırsa, bu yakınmalarla da mezara gidecektir kapitalizm.

Ancak, YDD organizatörlerinin asıl yol aldıkları bir alan var ki, tüm çirkefliklerini perdelemede ve hatta dünya halklarının teslim almanın somut girişimlerinde bu alan, gittikçe daha çok önem kazanıyor.

Sözünü ettiğimiz alan, **insan aklının yörüngesine** daha pervasızca müdahale alanıdır.

YDD denen 'Şey'i tekrar kazanılması pekala mümkün maddi insanlık kayıpları, 'Pax Americana' haydutlukları ve her yerde kışkırtılan lokal savaşlar dışında tanımlamak gerekirse, şu kayıtlar ortaya çıkacaktır:

- YDD'nde esas olarak akıllar topa tutulur; tekelciliğin **insan'a hakaret** eğiliminin ve dolayısıyla çürüyüşün doruğudur YDD...

- YDD'nde olguların öncesi ve sonrasına dair bellek, tüm manipülasyon araçları ve yöntemleriyle bir hamur parçası gibi kesilir ve kaskatı çürümeye bırakılır...

- YDD, gerçek soruların ve sorgulamaların kaldırılmaya çalışıldığı bir **insan dışılığın** tanımlanmasıdır. Soru yok değildir; ancak, mutlaka, yanıtı içinde ve belli bir yanıtı refleks halde veren sorular sürülür piyasaya...

- Kısacası YDD, insanlığın katettiği uzun yola ihanet olarak, **sürü bilincini** ikame etme çabası; sorgulamayı ve derinliğine bakışı köreltme çabası olarak karşımıza çıkıyor.

- İnsan aklının yörüngesine yirmidört saat tecavüz olarak da nitelenebilecek bu durumu, bu alanı, pek çok önemsemek durumundayız; toplumun tüm hücrelerini kanserleştirmesinin yanı sıra, düşman, fiziksel saldırılara da bu alanı rampa yaparak kalkışmaktadır.

- Öyleyse, bir avuç kapitalistin dünya insanlığını teslim alma girişimlerine **hayır** demenin adını; beyinleri teslim alma yöntemlerine karşı çıkmak, belleksiz ve sığ düşünmeyi **reddetmek** olarak belirlemek durumundayız.

"**Sürüden biri**" olmamanın ilk halkasıdır bu...

x x x

"**Bosna-Hersek'te müslümanlara yapılan zulüm konusunda tavrınız ne?**"

Ya da şu: "**Bosna-Hersek'te Sırpların kendi güçleriyle oluşturdukları parlamento hakkında ne düşünüyorsunuz?**" Bunlar birer sorudur...

YDD'nde soruların gizli mayınlarına dikkat etmek gerektiğinden sözetmiştik. Bir cevher kadar değerli olmaya başlayan **bilimsel şüphe**, bizi, soruların orta yere konmasında titizliğe davet ediyor: Mayınlı ve içten yanıtlı sorulara hapsolmamak gerekiyor...

Bu yaklaşımımızın sebebi, konuyu ve oradaki vahşeti, acıları, hafife almamızdan değil; tersine, tüm bir olguyu '**Şimdi**'ye mahkum ettiği, öncesini, sonrasını, saiklerini ve yaratıcılarını izahtan yoksun kılabildiği için yetersiz sorular durumuna geliyorlar.

x x x

TC'de tüm basın ve yönetim, Bosna-Hersek konusunu gündemlerinin başına aldı. Çizilen panorama içinde olgunun geçmişten bugüne seyrini ve temellerini bulabilmek mümkün değil. Donuk bir tablo sunuluyor insan bilincine: Tablo, hıristiyanı ve müslümanı ile birlikte tüm Bosna-Herseklileri kapsadığına kuşku olmayan müthiş bir acıyı resmediyor. Acı ve vahşetin sivri hançerinin ise şimdilerde müslüman Bosna-Herseklilere daha çok dayanmış olduğu görülüyor.

x x x

Bu tabloya ne ad koymak, tutumu neye göre belirlemek gerek; işte asıl sorun bu...

Tablonun üstüne Almanya'dan Suudi Arabistan'a... ABD'den Yunanistan'a... Türkiye'den Avusturya'ya dek, bir dizi dış bayrağın gölgesi düşmüş. Bu gölgeleri görmeden tabloyu incelemek mümkün mü; işte asıl sorun bu...

x x x

Bir propaganda bombardımanının tozu-bulutu içinde, en yalın gerçekler bile gözardı edilebildi; asıl tepkimiz bunadır...

En yalın gerçek, Yugoslavya'nın parçalanma seyrinden bağımsız olarak olaya bakılamayacağı gerçeğidir.

Bir diğeri, TC'nin konuyu "**müslüman-hıristiyan çatışması**" ya da "**Avrupa'da ikinci Endülüs**" olarak lanse etme girişiminin iç gericiliği güçlendirme çabasıyla ilişiğidir.

Diğerleri, bunlardan sonra, ayrıntı da sayılabilir ve günlük basında bir Çetin Altan hariç tutulacak olursa hep atlanmıştır bu 'basit ayrıntı'lar... Örneğin, Bosna-Hersek'te aslında müslümanların da toplam nüfus içinde (sayıca biraz fazla) bir azınlık teşkil ettikleri... Alelacele tanınan Bosna-Hersek devletinin ilanı ve yapılanma şeklinin Bosna-Hersek'in bu gerçekliğine ne denli uyduğu... Batı'nın, Yugoslavya olarak kalmakta direnen Sırbistan-Karadağ federasyonunu hala tanımadığı halde (ve hukuken, daha önce tanınmış bir devletin devamı olduğu halde!) niçin Bosna-Hersek ve Makedonya'yı hemen tanıdığı... Bosna-Hersek'de gözü dönmüş YDD'nin halkları birbirine kırdırma seline kapılmış tüm tarafların mevzilenmesinin yer yer ve zaman zaman netlikten uzak olduğu (bir yerde Hırvat/müslüman ittifakı Sırplarla, bir yerde Hırvat/Sırp ittifakı müslümanlarla vb. çatışabiliyor),.. BM'nin askeri müdahalesini istemenin hangi uluslararası hukuk normlarına uyacağı, nihai çözüm konusunda BM'in hangi tarafı hangi kıstaslarla "tutabileceği" konusu vs. vs....

Bunca şey atlandıktan sonra önünüze konan seçeneğe nasıl sıcak bakabilirsiniz?

Tekrarda yarar var: Savunumuz, Boşnakların acılarına seyirci kalınması değildir. Ancak, seyirci kalınmamasının asıl yolunun, sorunu temellerinden ve derinliğine ele alma olduğuna inanıyoruz. Seyirci kalmamak adına asıl '**müsebbib**' olan emperyalistleri ve kapitalist restorasyon girişimcilerini değil, din vb. temelinde suni olarak yaratılmış "**düşman**"ları yuhalamayı akılla bağdaştıramıyoruz...

x x x

Bağımsızlık savaşlarının en temel karakterlerinden yoksun, ilkel dürtülerin, kışkırtılmışlıkların ve hınçların motor güç olarak işlev gördüğü bir çatışmada bizim protestomuz bizzat tüm bu olumsuzluğadır. Ve arkalarda gizlenmeye çalışan gerçek düşmana; dünya kapitalizminedir... Aynı anlama gelmek üzere, bizim tarafımız o ülkenin tüm emekçilerinin nesnel çıkarlarıdır; hem de o emekçilerin '**Şimdi**'de bulundukları olumsuz konumlarına rağmen...

Yine tekrarda yarar var: YDD'nde (örneğin) Hırvat-Sırp-Müslüman arasında '**haklı-haksız tesbitçiliği**' ile olayı sınırlamanın ve hele hele bunu magazin gazetelerinin sayfaları yardımıyla yapmanın hafiflik ve girdaba sürüklenme olduğunu söylüyoruz.

Bosna-Hersek'e ilişkin çok net tepkimiz en başka bu ölüm-kalım batağının asıl yaratıcıları emperyalistleredir. İçte ise, Kürt halkına topyekün savaş açan, Türk toplumunu da felakete sürükleyen; uluslararası tavırlarında ise sayısı bile unutulmuş çifte standart tavırlarıyla artık tüm dünyada acı tebessümlere muhatap olan, iş Bosna-Hersek'e gelince de dünyaya insanlık (!) dersi vermeye kalkışan TC, kapitalizmindedir...

YDD'nde düşmanlarımızın en sıradan, günlük tutumlarından bile şüpheye düşmelisiniz; sorunun derinliklerine inmede şüphe, yardımcı olabiliyor...

YDD'ne inat, kendinizden ve belleğinizden değil; düşmanlarınızın tavırlarından şüpheye kapılın...

Bosna-Hersek konusunda da esas önerimiz budur.■

Ayın İçinden

21 Aralık

-Kamu Çalışanları Platformunu oluşturan sendikalara üye yaklaşık 10 bin kişi Ankara'da Başbakanlığa yürüyerek hükümeti Toplu Sözleşme masasına çağırdı.

- Avrupa Konseyi İşkenceyi Önleme Komisyonu Türk polisini yaygın olarak işkence yapmakla suçladı ve hükümeti işkenceye son vermesi için uyardı.

- Devam eden GAP tüneli işçi kanı emiyor; son olarak 2 işçinin ölümüyle tünelde toplam ölüm sayısı 49'a yükseldi. İşçiler; "müfettişler kazaların meydana geldiği yeri görmeden rapor düzenliyor ve işveren işçi hayatını hiçe sayıyor" açıklamasında bulundu.

22 Aralık

- Mardin Mazıdağı ilçesinde tek gazete bayii kontrgerilla tarafından kundaklandı.

-1981 yılında yayın yaşamına başlayan ancak yayınına ara verdiğini belirtin **Partîya Komunist a Kurdistan** merkez yayın organı **Dengê Kurdistan** Aralık 1992 15. sayısıyla yeniden yayın yaşamına başladı. Yazışma adresi: Post Facht 731 / 4150 Krefeld - ALMANYA olarak belirtiliyor.

- Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde 4. sınıfta okutulan İnsan Hakları Dersi kaldırılarak yerine Askeri Ceza dersi kondu.

23 Aralık

- Trakya Üniversitesine bağlı fakülte ve yüksekokulların düzenledikleri dayanışma gecesinde "Bölücü nitelikte Kürtçe sloganlar" atıldığı gerekçesiyle 157 öğrenci gözaltına alındı.

- Sağmalcılar cezaevindeki siyasi tutuklular yönetimin yeni aldığı hücre tipi sevk aracına binmeyerek protesto etti.

24 Aralık

- Yaklaşık 40 bin tabip **Özal** ve **Aral** için dilekçe vererek radyasyon için suç duyurusunda bulundu.

- Başta İstanbul, Ankara, İzmir, Diyarbakır olmak üzere çeşitli illerde üniversitelerde Maraş Katliamı lanetlendi.

- Elazığ'da gazete bayii kundaklandı. Ozan plakçılığın daha önce çeşitli gazeteleri satmaması için tehdit edildiği belirlendi.

- Bir süre önce kaçırılan **Abdülselam Tunç**'un cesedi Midyat'ta bulundu. Tunç'un yakınları gözleri oyulan, kulakları kesilen ve kurşunlanan **Abdulselam Tunç**'un korucuların katlettiğini söylüyor.

25 Aralık

- Ordu Emniyet Müdürlüğü tarafından gözaltında tutulan 4 kişiye "işkence yapılmamıştır" raporu alınmasına karşın raporda adı geçen 2 nolu sağlık ocağının kapalı olduğu ve evrakların sahte olduğu anlaşıldı.

26 Aralık

- Son bir yılda 130 kişinin "faili meçhul" cineyetlerden öldürüldüğü Batman'da 2 kişi daha öldürüldü.

- Yazar ve Yeni Ülke gazetesinin Yayın Danışmanı **Yalçın Küçük** Şam'dan dönerken Esenboğa Hava Alanında gözaltına alındı.

- İnönü Üniversitesine gitmek üzere durakta bekleyen 20 kişilik öğrenci grubuna polisin kışkırttığı faşistler saldırdı.

27 Aralık

- Petrol-İş sendikası verilerine göre Türkiye'de her 45 dakikada 1 işçi, işkazası veya meslek hastalığı sonucu sakat kalıyor, her 1,5 saatte ise 1 işçi yaşamını yitiriyor.

- Emeğin Bayrağı gazetesi İstanbul Asliye Ceza Mahkemesi tarafından 2 milyon TL para cezasına çarptırıldı.

- Erzincan 59. Topçu Tugayında askerlik yapan Hakkari'li **Alaattin Çoruh** ile **Şükrü Karataş**, Hakkari"de çıkan bir çatışmada kardeşi öldürülen AS. Sb. **Arif Karabaş** tarafından dövülerek kol ve bacakları kırıldı. Erler Erzincan As. Hastanesine kaldırıldılar.

29 Aralık

- Ardahan DYP İl Sekreteri **Suat Hancıoğlu**, bölgede görev yapan askeri ve sivil görevlilerin olağanüstü hal tazmihatı almak için Ankara'ya yanlış rapor verdiklerini ileri sürdü.

- Kadıköy iskelesinde kartpostal satan 11 kişi gözaltına alındı.

- **Yeni Ülke** ve **Azadi** gazeteleri toplatıldı.

30 Aralık

- Şemdinli'de çığ düşmesi sonucu 4 kişi öldü, 15 kişi yaralandı, 6 kişi kayıp.

31 Aralık

- İç Harekat Diyarbakır'ın kuzeyindeki dağlarda yoğunlaşırken, bölgede büyük bir göç dalgası yaşanıyor. Operasyonlarda 38 köyün yakılıp yıkıldığı tespit edildi.

- Küçükçekmece belediyesinde Toplusözleşmeden doğan birikmiş paralarını almak için eylem yapan işçilere polis saldırdı, 30 işçi gözaltına alındı.

- Yaklaşık bir yıl önce kurulan Kürt Hak ve Özgürlükler Vakfına Vakıflar Genel Müdürü tarafından ırkçılık suçlaması yapılarak kurulamaz raporu verildi.

- Nusaybin'de Özgür Gündem gazetesini satan **Lokman Gündüz** başından kurşunlanarak öldürüldü.

- Devlet Diyarbakır'da korsan Kürtçe radyo kurdu. Diclenin Sesi adlı radyonun yeri ve yöneticileri bilinmiyor.

- Siirt'in Eruh ilçesine bağlı Reşine köyünde gözaltına alınan köylüler gündüz karakol inşaatında, gece ise kalkan olarak siperde bekletildikleri için **İbrahim Sevilgen** (60) adlı köylünün soğuktan öldüğü bildirildi.

- Geçmişte olduğu gibi yeni yılda da siyasi tutuklulara görüş izni verilmedi.

- Mersin'de gözaltına alınan **Namık Erkek**'ten haber alınamıyor.

1 Ocak

- Beytüşşebap ve köylerine uygulanan ambargo nedeniyle yiyecek sıkıntısı çekiliyor.

- Gözaltına alınan Bursa Uludağ Üniversitesi öğrencisi **Ziyaeddin Altıok**'tan 27 Kasım'dan beri haber alınamıyor.

3 Ocak

- Komal Basım-Yayın Dağıtımın İzmir temsilcisi **Abdullah Saydam** gözaltına alındı.
- Batman TPAO da çalışan **Dündar Keleplioğlu** açılan ateş sonucu öldürüldü.
- Şırnak Cizre karayolu üzerinde bulunan Kasrik Boğazı mevkiinde çift süren **Raşit** ve **Mecit Kalkan** adlı kardeşler helikopterden açılan ateş sonucu yaralandılar. Yaralılardan **Raşit Kalkan** yaşamını yitirdi.

5 Ocak

- Petkim Aliağa'da 68, Bağcılar'da 189, Küçükçekmece'de 38 işçinin işten atılmasına tepkiler yoğunlaşarak devam ediyor.
- Batman'da Özgür Gündem gazetesi müessese Müdürünün kardeşi **Mehmet Amaç** taşlı sopalı saldırıya uğradı, bir otomobil tamircisi öldürüldü.
- Partizan Dergisi Adana temsilcisi **Talip Çakmak** derginin çıkardığı yılbaşı takvimini taşıdığı için tutuklandı.
- Kapatılan dernekleri için toplantı yapan 32 Çukurova Üniversitesi öğrencisi gözaltına alındı.
- Habur Gümrük kapısında geçişe izin verilmeyince araç kuyruğu başladı. Daha önce PKK tarafından uygulanan ambargo bu kez TC tarafından uygulanıyor.

6 Ocak

- TC, Avrupa Konseyi bölgesel ve azınlık dilleri Avrupa şartına taraf olmayacağını açıkladı.
- Şırnak'ın Silopi ilçesine bağlı Güdümlü köyünde çoban **Abdulmenaf Başsız** (16) jandarmanın açtığı ateş sonucu yaralandı. Köylüler olayı protesto etti
- Gözaltına alınan Eğit-Sen Tatvan temsilcisi **Sulu**'dan haber alınamıyor.

8 Ocak

- Kuzey Kıbrıs'ta Kürtlere rahat yok. Kürt-Türk ve Rumların birlikte yaşadığı Diparpaz beldesinde Kürtlere yönelik operasyon yapan polisin açtığı ateşle **Bedia Erdoğan** yaralandı ve gözaltına alındı.
- İşçiler seslerini yükseltiyor. Ankara'da kömür, İstanbul'da belediye, Çorlu hümaniç ile Zonguldak'da maden işçileri koalisyon hükümetine ve işverenlere karşı protesto gösterileri yaptılar.
- Emeğin Bayrağı Yazılışleri Müdürü **Nazım Taban** 30 ay hapis 153 milyon para cezasına çarptırıldı.
- Mardin Mazıdağı kaymakamlık aracı tarandı. Olayda makam şoförü **Mithat Şişeoğulları** (45) öldü.
- Diyarbakır'da lise öğretmeni Eğit-Sen üyesi **Suayip Konuksever** adlı öğretmen taşlı sopalı saldırıya uğradı. Yaralı öğretmen ameliyata alındı.

9 Ocak

- İç Harekatın bir parçası olarak İzmir ve Akdeniz'de yoğun operasyon ve baskılar yaşanıyor.
- Malatya Akçadağ Gürkaymak köyüne özel tim ve askerler tarafından yapılan baskında köylülerin saatlerce karın üstünde bekletildiği ve kışlık yiyeceklerinin birbirine katıldığı belirlendi.

11 Ocak

- Urfa'da yoğun tehditlerden hareketle gazete bayileri, Valiliğe verdikleri dilekçe ile gazete satmayacaklarını söylediler.
- Malatya E-Tipi Cezaevinde askerlerin koğuşlara sis ve gözyaşartıcı bomba atarak yaptıkları saldırıda çok sayıda tutuklu yaralandı.
- **Devrimci Emek** ve **Azadi** gazeteleri toplatıldı.

12 Ocak

- Gözaltına alınan **Dilek Onat**'ın gördüğü işkenceden dolayı gözaltındayken düşük yaptığı açıklandı.
- **Musa Anter**'in yeğenleri **Mithattin Teze** ve **Hasan Anter** Ankara'da **Valentina Anter** ise Mardin'in Nusaybin ilçesinde gözaltına alındı.

13 Ocak

- Cizre ilçesi Güçlü köyü Kolgezen mezrasına kimliği belirsiz kişilerce yapılan saldırıda ikisi çocuk 5 kişi öldürüldü.
- Mardin'in Midyat ilçesinde bir minübüsün taranması sonucu 7 kişi öldü 11 kişi yaralandı.
- Bağcılar, Güngören ve Bahçelievler'de RP'li Belediye başkanları tarafından işine son verilen işçilerin protesto eylemine polis saldırdı. 50 işçi gözaltına alındı.
- Diyarbakır'da iki öğretmen "faili meçhul" cinayet serisine kurban gitti. Hürriyet İlkokuluna 200 metre mesafede kurşun yağmuruna tutulan **Zübeyir Akkoç** ve **Ramazan Aydın Bilge**'ninde "failleri" belli değil.

14 Ocak

- Kulp, Lice, Genç arasındaki Kasor Dağının iki bin metre yüksekliğindeki Gomak'ta 5 kişinin öldüğü ve çok sayıda yaralı olduğu belirtiliyor.
- Gerillaya yönelik olduğu öne sürülen hava harekatında köylerin ve köylülerin bombalanması sürüyor. Cudi ve Gabar dağını bombalayan TC, 35 gerillanın öldürüldüğünü söylerken, halk köylerin bombalandığını söylüyor.
- Son bir yıl içinde Güneydoğu'da "faili meçhul" cinayetlerde 9 üyesi öldürülen, 7 üyesi ağır yaralanan Eğit-Sen bir günlük iş bırakma eylemi yaptı.

15 Ocak

- Özgür Gündem gazetesi yayınına ara verdi. 228 sayı yayınlanan Özgür Gündem gazetesi "yeniden yapılanma ihtiyacıyla" yayına ara verdiklerini belirtirken uğradıkları saldırılarda muhabir ve yazar dört şehit verdiklerini açıkladılar.

16 Ocak

- İHD İstanbul'da Radyasyonu Gizleyenler Yargılansın Mitingi düzenledi. Yaklaşık 3500 kişinin katıldığı mitinge çeşitli sendika, dernek ve dergi çevreleri katıldı.

17 Ocak

- Bir süre önce Muğla'da gözaltına alınan **M. Şerif Çelik** ve **Ekrem Öğrak** sorguda cinsel organlarına elektrik verilerek işkence yapıldığını ve yüzlerine kezzap atıldığını söylediler.

18 Ocak

- Nusaybin'de **Celal Uçar** ve **Süleyman Gök** adlı kişiler "faili meçhul" kişilerce öldürüldü.
- Diyarbakır'da buldukları bombanın ellerinde patlaması sonucu **Şehmus Kara** (12) ve **Şehmus Kara** (11) adlı çocuklar yaralandı.
- **Medya Güneşi** gazetesi toplatıldı.
- İstanbul'da 28 kişi ile birlikte gözaltına alınan **Nedim Köroğlu, Selçuk Bilmez** ve **Erel Büyükkaraca**'dan 8 Ocak'tan beri haber alınamıyor.
- Bayburt'un Özengel'i köyüne çığ düştü, 50 ev çığ altında kaldı, 80 kişi öldü. ■

SOSYALİST BASINI SUSTURAMAYACAKLAR!

Remzi Bilget

"Şeffaflık", "Demokrasi", "Düşünce Özgürlüğü" vb. vb... TC, tarihinde hiçbir zaman demokrasiye, düşünce özgürlüğüne ve hakka, hukuka tahammül edemedi; egemen devlet ideolojisine aykırı konum alan her çıkışa ve yönelişe karşı tarihsel mirastan aldığı gelenekle fütursuzca saldıra geldi. Öyle ki, söylenegeldiği gibi "TC'nin tarihi baskı, şiddet, terör, entrika ile iç içedir." TC'ye karşı duruş olan, eleştiren, muhalfet eden her kişi, kurum ya da örgütlülükler TC'nin hışmına, kendi burjuva hukuk sınırlarını da aşan hukuksuzluğuna maruz kalmıştır.

TC, hep dikensiz gül bahçesi yaratmak istemiştir. Bu onulmaz istektir ki, TC egemen güçlerinin kendi kendilerini yemelerini dahi engellememiştir. Öyle ki TC tarihi, -devrimcisi, yurtseveri bir yana- burjuva cennah içerisinde bile cinayetler tarihidir, entrikalar tarihidir. Bu, çarpık üretim biçiminin yansıması olan çarpık siyasi yapılanmaların sonucudur. Bu çarpıklıktır ki, bir asırlık TC tarihinin her sahfasının anti demokratik uygulamalarla, şiddetle, terörle, entrikalarla ve cinayetlerle şekillenmesine yol vermiştir.

İşte bu geleneğin, yani farklı, karşıt ya da alternatif yaklaşımlara hoşgörüsüzlüğün sonucu olan bakış açısının bir gereği olarak TC, halk muhalefetine, özelde ise ulusal ve toplumsal dinamiklere ve bunların gözü, kulağı ve sesi olan yayın organlarına karşı susturma, yoketme histerisi içerisindedir.

Bu histeri sonucu TC, yayın organlarına karşı kapatma, toplatma, dava açma, ceza yağdırma şeklinde olduğu gibi, tekelci yapılanmaların basın alanındaki kıskacıyla devrimci, sosyalist ve yurtsever basını boğma, dağıtımını, basımını engelleme; okurlarına yönelik baskı ve terör yöntemleri uygulayarak okursuz kılma yöntemlerini hep devrede tutagelmiştir. Bunların yeterli olmadığı noktada karanlık odaklar harekete geçirilmiş ve basın mensubu insanlar katledilmiştir.

GAZETECİ KATLİAM

Dünyada ender rastlanır bir gerçeklik: TC'nin kuruluş yıllarından bugüne toplam 34 gazeteci öldürülüyor. Bunun 7'si 1974 yılı öncesine ait. Ve 974-980 yılları arasındaki rakam 3 kişi iken, 1980-1990 yılları arasında bu sayı 7 kişiye ulaşıyor. 1990 sonrası katledilen gazeteci sayısı ise 16'dır. Sadece 1992 yılı içinde öldürülen gazeteci sayısı 13'tür. Görüleceği üzere 90'lı yıllardan sonra bir gazeteci katliamı başlatılmıştır.

Daha somut olması bakımından 1909 yılından itibaren katledilen basın mensuplarının ölüm tarihleri ve yıllarını verelim:

5 Nisan 1909: *Hasan Fehmi Bey*, 9 Haziran 1910: *Ahmet Samim*, 1910: *Hüseyin Hilmi Bey* (Sosyalist Hilmi), 11 Temmuz 1918: *Zeki Bey*, 15 Mayıs 1919: *Hasan Tahsin* (Osman Nevres), 27 Temmuz 1920: *Hasan Tahsin*, 29 Nisan 1930: *Hikmet Şevket*, 25 Ağustos 1974: *Adem Yavuz*, 22 Kasım 1978: *Ali İhsan Özgür*, 1 Şubat 1979: *Abdi İpekçi*, 19 Kasım 1979: *İlhan Darendelioğlu*, 4 Nisan 1980: *İsmail Gerçek*, 4 Nisan 1980: *Ümit Kaftancıoğlu*, 15 Nisan 1980: *Muzaffer Fevzioğlu*, 22 Temmuz 1980: *Recai Ünal*, 1 Haziran 1988: *Mevlüt Işık*, 7 Kasım 1989: *Sami Başaran*, 14 Kasım 1989: *Kamil Başaran*, 7 Mart 1990: *Çetin Emeç*, 4 Eylül 1990: *Turan Dursun*, 15 Şubat 1992: *Halit Güngen*, 24 Şubat 1992: *Cengiz Altun*, 23 Mart 1992: *İzzet Kezer*, 1 Nisan 1992: *Bülent Ülkü*, 2 Haziran 1992: *Mecit Akgün*, 8 Haziran 1992: *Hafız Akdemir*, 30 Temmuz 1992: *Çetin Abayay*, 1 Ağustos 1992: *Yahya Orhan*, 10 Ağustos 1992: *Hüseyin Deniz*, 20 Eylül 1992: *Musa Anter*, 1992: *Yaşar Aktay ve Hatip Kapçak*, 20 Kasım 1992: *Namık Tarancı*, 24 Ocak 1993: *Uğur Mumcu*.

1993 yılı Uğur Mumcu'nun katliyle açıldı. Sıra da kim var? Bunu TC'nin ya da devlet içinde devlet olan karanlık odakları ya da bunların izdüşümü güçlerinin yapacakları muhasebe belirleyecek.

Sorun Şu:

1. Devlet içi güçlerin hesaplaşmasının sonucu olarak, bu güçlerinden her biri, diğerinin etki alanını zayıflatmak üzere terörden meded ummayı her zaman vazgeçilmez görmüştür. Provokatif terör ve katliam harekatlarıyla "bakın, üstesinden gelemiyorsunuz" mesajını yaymak ya da direk karşı kesimi terörize etmek için kamuoyunda etkinliği olan kişileri hedef seçme olağanlaşmıştır. Bu kategoriye giren örnekler Abdi İpekçi, Çetin Emeç, Muammer Aksoy, Bahriye Üçok ve Uğur Mumcu vb.dir.

Yukardaki türden seçimlerin ikinci bir amacı daha var. O da, toplum üzerinde korku salmak, geleceğe kuşkuyla bakışını sağlamak ve böylece hak aramayan, sinik, edilgen ve sürü misali yönetilmeye elverişli bir toplum yaratmaktır.

2- Toplumla bütünleşmiş aydın, öncü ve doğal halk önderlerine yönelik seri cinayetler... Turan Durun, Vedat Aydın, Musa Anter ve benzeri ender yetişen nitelikteki bu insanların katliyle, toplumun direk kendisi hedeflenmektedir. Gelişen ve yükselen ulusal-toplumsal mücadelenin önünü almak, durdurmak ve buradan saldırıya geçerek toplumsal dinamiklerin varolan mevzilerinden de gerilere çekilmelerini sağlayabilmek için ilk vuruş hedefleri, belirtilen nitelikteki insanlar oluyor.

Sosyalist basın mensupları DGM önünde toplatma kararlarını yakarken

Formül şu: Belirlenen toplumla bütünleşmiş kişilerin imhası... Ardından buna karşı tepki gösteren kitleler üzerinde terör (V.Aydın örneğinde olduğu gibi)... Ve sindirme; susturma harekatı. Ya da, en etkin kişilere saldırı sonrasında (tepkinin boyutuna göre değişen ölçüde) daha az etkin olanlara ve giderek kendince aykırı ses gördüğü herkese yönelik bir imha politikası...

Böylece ya toplumsal dinamikler sinecek ya da kanıksanan bir cinayetler ortamında temizlik harekatı sürdürülecektir

NEDEN DEVRİMCİ BASIN?

1990'lı yıllarda yoğunlaşan basına ve basın mensuplarına saldırıların nedeni ise biraz daha kapsamlı. Basına yönelik saldırı, 92 yılındaki 13 basın mensubunun katliyle sınırlı değil. Basın, TC'nin çok yönlü bir taarruzuyla karşı karşıya. Öldürme, gözaltı, işkence, cezaevinin yanısıra basın:

1- Son dönemde basılan yayınlara aynı gün toplatma çıkarılarak, ekonomik olarak zor duruma sokulmanın dışında, devrimci-yurtsever yayınların okura ulaşması engelleniyor.

2- Çıkarılan her sayıya dava açılarak, peşinden gelen ödenmesi mümkün olmayan para cezası ya da onlarca yıl hapis cezalarıyla yıldırılma amaçlanıyor.

3- Varolan bir-iki dağıtım tekeli aracılığıyla sosyalist ve yurtsever yayınların dağıtımı direk engelleniyor, sattırılmıyor ve böylece okura ulaşılamadığı gibi devrimci basın maddi olarak da boğulmak isteniyor.

4- Son bir yıl içerisinde katledilen basın mensuplarının bir-ikisi dışındakiler devrimci, yurtsever basında çalışanlardır ve Kürdistan'da görev yaparken katledilmişlerdir. Yukarıda sözü edilen formül hatırlanırsa, ülkemizdeki gazeteci katliamının nedenine de cevap verilir.

Basına yönelik topyekün saldırının nedeni ne?

Bu açık, TC halkımıza karşı "topyekün savaş" başlatmıştır. Yükselen ulusal ve toplumsal mücadeleyi durdurma, etkisizleştirme ve yoketme herakatı 92 Newroz'undan bu yana boyutlandırılmıştır. Savaşın bir yanı da psikolojiktir. Psikolojik savaşı iyi yürüten savaşı yarı yarıya kazanmış demektir. TC enformasyon araçlarıyla bunu yapıyor. Basın tekelleri TC'nin hizmetinde. Gerçekleri değil, devletin dillendirdiğini, dillendirmek istediklerini yazıyorlar. Ya sosyalist-yurtsever basın? Bunlar halkın, toplumsal dinamiklerinin gözü, kulağı ve sesi olmayı ve varolan gerçekleri yazmayı vazgeçilmez görev biliyorlar. TC'nin baskını, terörünü, haksızlığını yazıyorlar. Halkın yaşadığı ezayı, yoksulluğu yazıyorlar. Onların özlemlerini, istemlerini yazıyorlar. Halkın sesi, nefesi olmaya çalışıyorlar; yüzyüze oldukları çirkinliklere, haksızlıklara, karanlıklara karşı çıkmada ışık olmaya, yol göstermeye çalışıyorlar. Bu ise, TC'nin oklarını sosyalist, yurtsever basına yönlendirmesine neden oluyor; dikensiz gül bahçesi yaratmak için devrimci basın susturulmak isteniyor. Sorunun özü işte budur.

TC'nin basına ilişkin saldırılarının genel içeriği bu. Ancak, daha somuta inmek bakımından toplatma, dava ve cezalara ilişkin genel bir özet vermemiz gerekiyor ki, "Topyekün Savaş"ın basın camiası üzerindeki yansamış daha net anlaşılsın

- Barikat Dergisi: Toplam 10 ay hapis, 1.024.143.119 TL para cezası almış.
- Deng Dergisi: 12 sayı toplatılmış, 20 dava açılmış, sonuçlanan 2 davadan toplam 10 ay hapis, 150 milyon para cezası verilmiş.
- Devrimci Proleterya Dergisi: 8 sayı toplatılmış, Toplam 10 ay hapis, 275 milyon para cezası verilmiş.
- Direniş Dergisi: 5 ay hapis, 126 milyon para cezası verilmiş.
- Emek Dergisi: 21 sayısı toplatılmış, 21 dava açılmış, TCK'nın 142. maddesinin değişmesi sonrasında davaların bir kısmı düşmüş.
- Emeğin Bayrağı Gazetesi: 58 sayısı ile 20 özel sayısı toplatılmış, toplam 96 dava açılmış, 71 ay hapis, 516.999.662 milyon para cezası verilmiş. Aynı yayınevince çıkarılan D.Seçenek'in 3. sayısı toplatılmış, 4 sayısına dava açılmış.

- İşçilerin Sesi: 20 ay hapis, 1 milyar 50 milyon para cezası almış.
- Komün Dergisi: 5 sayı toplatılmış, 8 sayıya dava açılmış ve 7 yıl 6 ay hapis, 222 milyon 800 bin para cezası almış.
- Kurtuluş: 7 sayı toplatılmış, 18 dava açılmış, 6 ay hapis cezası ve 151 milyon 500 bin para cezası
- Toplumsal Kurtuluş: 16 ay hapis, 250 milyon para cezasını çarptırılmış.
- Medya Güneşi: 18 sayı ile 3 özel sayısı toplatılmış, 27 ayrı dava açılmış, ancak TCK'nın 142.mad. uyarınca 12 yıl 6 ay hapis cezası, 142.mad.nin kalkamış sonucu düşmüş.
- Adazi Gazetesi: 14 sayı toplatılmış, 16 sayısına dava açılmış
- Yeni Ülke Gazetesi: 50 sayısı toplatılmış, 48 sayısına dava açılmış,
- Gerçek Dergisi: 9 sayısı toplatılmış
- Özgür Gündem Gazetesi: 39 sayısı toplatılmış.

Yazılan yayınlar mevcudunun sadece üçte biri sayılabilir ve veriler son durumu tam yansıtmayabilir. Buraya alamadığımız sosyalist-yurtsever yayınlara yönelikte, toplatma, dava, hapis ve para cezalarında pek bir farkın olamayacağı açık. Bu tablo ilerici basına yönelik saldırının boyutunu ortaya koymaktadır.

Özelimize gelince:

Haziran 1991 tarihinde yayına başlayan Dergimiz Newroz'un bugüne kadar toplam 13 sayı ile 6 özel sayısı yayınlanmıştır.

Newroz'un toplam 8 sayısı toplatılış, 2 sayı dışında ise toplam 11 sayısına dava açılmıştır.

Ayrıca 2 özel sayı ile Newroz 1992 takvimi de toplatılarak bunlar hakkında da dava açılmıştır.

Diğer yandan dört sayımıza İstanbul 2.Asliye Ceza Mahkemesi tarafından, 1.sayımıza Adıyaman Adliyesi tarafından dava açılmıştır.

Çeşitli dergilerle ortak çıkarılan bir özel sayıdan dolayı da bir dava açılmıştır.

Toplam 21 ayrı dava dosyası ile yargılanan Newroz'un 15 dava dosyası İstanbul 1 ve 2 nolu DGM'de, 4 dava dosyası İstanbul 2.Asliye Ceza Mahkemesi'nde, 1 dosya ise Adıyaman Adliyesinde görülmektedir.

Toplam 70 yazıdan dolayı yazarlarımız yargılanıyor. Yazı İşleri Müdürlerimizden Doğan Karakuzu 1, Celal Albayrak 10, Fatma Karabacak 4, Mustafa Arslan hakkında 6 ve dergimiz sahibi Hüseyin Alataş ise toplam 20 davadan yargılanmaktadırlar. Yazarlarımız ile Dergimiz sahibi ve Yazı İşleri Müdürlerimiz hakkında yürütülen yargılamalar "Devletin bölünmez bütünlüğü aleyhine propaganda", "suç sayılan fiili övmek", "Kürt bayrağı renkleriyle bölücülük yapmak" ve "yabancı bir dille yayın yapmak" iddialarıyla sürdürülmektedir.

Ocak ayı itibariyle karar aşamasında olan 4 dava ile diğerlerinden milyarları aşan para cezası ve 100 yıl üzerinde hapis (Dergi Sahibi ve Yazı İşleri Müdürlerimize ilişkin) cezası istenmektedir.

Newroz 7. sayı ile 1992 Newroz Takvimi davası beraatle sonuçlandı.

Kasım 1992 tarihinde İzmir DGM tarafından Newroz katliamını protesto eden basın açıklamasından dolayı Newroz Antalya temsilcimiz Hasan Kolusarı 2 yıl hapis ve 40 milyon lira para cezasına çarptırıldı.

Diğer yandan ise Dergimiz çalışanlarına yönelik tek tek ya da toplu olarak 26 kez gözaltına alma, koğuşturmadan geçirme, bürolarımıza polis baskını vs. türden baskılar gerçekleşmiştir.

BASKILARI AŞMAK İÇİN...

Devrimci, sosyalist, yurtsever basına yönelik "Topyekün Saldırı"ları boşa çıkartmak, herşeye rağmen mevzileri terketmemek ve daha güçlü adımlar atabilmek ya da ulusal ve toplumsal dinamiğin, genelde halkımızın sesi olabilmeyi sürdürebilmek için saldırının muhattaplarının, tüm duyarlı kesimlerin ve özellikle okurların harekete geçmesi gerekiyor; herkesin kendi cephesinden mücadele geliştirmesi gerekiyor.

Tersi durumda sosyalist, yurtsever yayınlar birer birer katledilecektir. Özgür Gündem ilk oldu. Toparlanmak için yayına bir süre ara verildiği açıklayan Ö.Gündem'in G.Y.Yönetmeni Şükrü Gümüş'ü son sayıdaki yayını durdurmalarına ilişkin sözleri şu: "Suçlu orta yerde duruyor. Kim ki muhabirlerimizi öldürdü, kim ki yazarlarımızı katletti, kim ki dağıtıcımızı yaktı, kim ki dağıtımımızın Kürdistan'da ve hatta Türkiye'nin önemli metropollerine girmesine engel oldu; katil odur"

TC'nin basına yönelik "kıyımı" Ö.Gündem'le sınırlı kalmayacak. Özgür Gündem'in yeniden yayınına başlayabilmesi dileğimiz. Ancak bu gazetenin ya da diğer yayın organlarının yaşamını sürdürebilmeleri için "Topyekün saldırıya" karşı topyekün mücadelenin geliştirilmesi şart.

29 Yayınevi, dergi ve gazetenin başlattığı "Devrimci Basın Susturulamaz" kampanyası gereği İst. Valiliği önünde basın açıklaması,DGM önünde toplatma kararlarının yakılması ve imza kampanyası vb. etkinliklerin sonuç alıcı çözümler olamayacağını ancak, toplumda belli bir duyarlılığın oluşmasına katkı sağlayabileceğinden hareketle, köklü çözümlere yönelmek gerekiyor.

TC'nin saldırısına muhattap olan tüm devrimci yayın organlarının, tekelci yapılanmaların kıskacını aşmak için alternatif, baskı, dağıtım ağlarını yaratmak; ortak bir Hukuk Savaşı başlatmak ve gerektiğinde uluslararası mahkemelerde bunu sürdürmek, veya daha genel olarak yayın alanının her cephesinde dayanışmayı örmek... Şu biliniyor: TC güçleri her cepheden saldırıyor ve buna karşı da her alanda güçleri birleştirerek mücadele etmek gerekiyor. Vurgu yapılması gereken nokta ise, sorunu "gereklilikten" öteye, pratiğe geçirebilmektedir.

Devrimci basın ortak duruşu ve mücadeleyi yükseltmeli, okurlar yayınlara her yönlü sahip çıkmalı. Ve, "İlerici, yurtsever, sosyalist basın susturulamaz"ı pratik tutum ve girişimlerimizle ortaya koyabilmeliyiz. ■

Basına Ve Kamuoyuna

Türkiye ve Kürdistan'da emekçi halk yığınlarının sömürüye ve baskıya karşı geliştirdikleri mücadeleler boyutlandıkça, egemen güçlerin devrimci-sosyalist ve yurtseverlere karşı saldırıları da buna paralel olarak ivme kazanmaktadır.

TC'nin gelişen mücadeleleri baltalamak için gündeme getirdiği yöntemlerin bir bir işlevsiz kalması, onu daha azgın yöntemler geliştirmeye sevk ediyor. İşte, son dönemlerde "topyekün savaş" olarak somutlaşan devlet terörü de, gerçekte TC'nin içine girdiği çaresizliğin bir ifadesidir. Yaşanan süreç, "topyekün savaş"ın halklarımız için baskı, sömürü, işkence, yargısız infaz, toplu sürgün, köy ve kasabaların tahrip edilerek boşaltılması, demokratik kuruluşların kapatılması, kontrgerilla cinayetleri ve halklararası düşmanlık tohumlarının ekilmesi gibi uygulamalar olduğunu apaçık ortaya koymuştur.

Devrimci ve yurtsever gazetecilerin katledilmesi, dergi ve gazetelerin sistemli bir şekilde toplatılarak haklarında davalar açılması, dağıtımının engellenmesi, devrimci yayınları taşıyan okuyucuların gözaltına alınarak işkencelere maruz bırakılmaları gibi uygulamalar da özünde "toyekün savaş"ın bir parçasıdır.

DYP-SHP Koalisyon Hükümeti'nin "demokratikleşme", "reform" ve "şeffaflık" gibi vaatlerinin de birer aldatmaca olduğu çok geçmeden kitlelerce görülmüştür. Son olarak çıkarılan Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu (CMUK), bu aldatmacaları ortaya koyan en iyi örneklerden biridir. Düşüncelerini özgürce açıklamaya çalışan gazeteci ve yazarların birer terör suçlusu olarak gösterilip günlerce gözetim altında tutulduğu ve işkenceyle karşılaştıkları bir ortamda, CMUK, fiilen gerçekleşen bu uygulamalara yasal bir kılıf oluşturmuştur.

TC devleti, basına yönelik insanlık dışı faaliyetlerini dünya kamuoyunun gözlerinden saklamak için çeşitli manevralara girişerek demokrasi havarisi kesilmektedir. Hatırlanacağı gibi daha önceleri de 141, 142 ve 163. maddelerin kaldırılmasıyla Türkiye'de düşünce özgürlüğü önündeki tüm engellerin yıkıldığı imajı verilmek istenmişti. Ne var ki, uluslararası basın ve diğer demokratik kuruluşlar bu aldatmacalara kanmadılar. Çünkü onlar da gazeteci ve yazarların "terör suçlusu" olarak yargılandıkları, işkence gördüklerini ve tutuklanarak ya da para cezasına çarptırılarak haklarının ihlal edildiğini çok iyi bilmektedirler. Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütünün (RSF) "1992 Dünyada Basın Özgürlüğü" ile ilgili olarak yayınladığı raporun Türkiye bölümünde şu görüşlere yer veriliyor: "Gazetelere sansür uygulanıyor, büroları basılıyor, gazeteciler tutuklanıyor, hapsediliyor, dövülüyor ve işkence görüyor. Sertlik, gazetecileri hem konuşturmak, hem de susturmak için kullanılıyor."

Uluslararası Basın Birliği (IPU) de yayınladığı hemen hemen tüm raporlarında TC'nin insan haklarına ve basına yönelik işlediği suçları bir bir ele alarak teşhir etmekte ve yetkilileri uyarmaktadır.

Peki acaba devlet neden basına bu kadar çok yönelmekte ve terör estirmektedir? Çünkü TC, "topyekün savaş" olarak adlandırdığı kirli savaşı ancak gerçekleri dünya kamuoyunun gözlerinden saklayarak yürütebilir. Başka bir deyimle, Kürdistan'da sürdürdüğü baskı-sürgün-yoketme ve Türkiye işçi ve emekçi muhalefetini ezme yönündeki politikalarını ancak ilerici-devrimci basını susturarak ve kendi güdümündeki iletişim araçlarıyla kitleleri yanlış biçimlendirerek sürdürebilir.

TC'nin kirli yüzünü sergileyen devrimci basın, aynı zamanda mücadelenin sesi ve soluğudur; emekçi halk yığınlarının bilinçlenerek örgütlenmeleri ve mücadele saflarına kanalize olmalarında etkin bir rol üstlenmektedir. İşte bu yüzden devrimci basın devletin korkulu rüyası haline gelmekte ve bu yüzden kirli savaştan nasibini almaktadır. Ancak bütün baskı ve yıldırma politikalarına rağmen devrimci basın doğru bildiği yolda kararlılıkla yürüyerek her türlü zorluğa göğüs germeyi bilmiştir. Bu kararlılık bugün de Koalisyon Hükümeti, Milli Güvenlik Kurulu ve Özel Harp Dairesinin ortak olarak basına yönelik yürüttükleri kirli savaş politikalarının bertaraf edilmesinde, özünden hiçbir şey kaybetmeksizin varlığını sürdürmektedir.

Bu kararlılığın bir ifadesi olarak biz aşağıda imzası bulunan devrimci ve sosyalist yayınlar, gazetecilere yönelik baskı ve cinayetlere, yayınların keyfi bir şekilde toplatılarak dağıtım ve satışlarının engellenmesine dur demek için gücümüzü birleştirdik.

Devletin yargısız sokak infazlarına, Kürdistan'da işlenen kontrgerilla cinayetlerine, köy ve kasabaların imha edilerek boşaltılmalarına ve hukuk görüntüsüne büründürülmüş tüm anti-demokratik uygulamalara dur demek bütün ilerici, devrimci ve sosyalist insanları sesimize ses, gücümüze güç katmaya çağırıyoruz.

TC devletinin kirli savaş ve topyekün imha politikalarını deşifre etmek ve yığınları aydınlatıp seferber etmek için mücadelemize devam edeceğiz!

BASKILAR BİZLERİ YILDIRAMAZ!
DEVRİMCİ BASIN SUSTURULAMAZ!

Alternatif Dergisi, Azadi Gazetesi, Barikat Dergisi, Belge Yayıncılık, Deng Dergisi, Devrim Dergisi, Devrimci Mücadele, Devrimci Proletarya Dergisi, Direniş Dergisi, Ekimler Dergisi, Emeğin Bayrağı Gazetesi, Hedef Dergisi, İşçinin Yolu Dergisi, Komal Yayınevi, Komün Dergisi, Kurtuluş Dergisi, Medya Güneşi Gazetesi, Newroz Dergisi, Newroz Ateşi Dergisi, Odak Dergisi, Özgürlük Dünyası Dergisi, Özgür Halk Dergisi, Parti Yolunda Teori ve Pratik Dergisi, Partizan Dergisi, Serketın Dergisi, Sorun Yayınları, Yurt-Kitap Yayın, Yeni Dünya İçin Dergisi, Yeni Ülke Gazetesi

MUMCU'NUN FARKI NE?

Newroz/Diyarbakır

22 Ocak pazar günü arabasına bomba konan Gazeteci-Yazar U. Mumcu üzerine çok laf söylendi. Bize çok ilginç gelen bu demeçlere ilişkin bazı sorular sormak istiyoruz...

Mumcu'nun farkı ne Musa ANTER'den?

70'lik ihtiyarın militan olacak hali yok ya? Niye suikastin aynı günü katillerinin bulunduğu söylenen Mumcu ile Apê Musa'nın katline aynı önemde eğilinmez?

Türkiye'de İslamın devlet eliyle sübvanse edildiği bir ortamda "Kahrolsun şeriat" diye solgan atmak neye yarar?

Neye yarar bir ölüyü bile kullanmaya çalışarak "PKK ile MİT arasındaki ilişkiyi tespit ettiği için öldürüldü" iddiası? Televizyonlarda hergün saatlerce yalanlar söyleyerek her sorunun kökten çözüldüğünü söylemek neye yarar.

Uğur Mumcu kendi sisteminin kurbanı oldu. Hiçbir şey bu gerçeğin üzerini örtemez. 12 Eylül'de generalleri alkışlayan ve çalıştığı kurum yine bu askeri yönetimlerce sübvanse edilen, U. Mumcu, aynı zamanda islami akımları da koruyup kollayan Kemalist sistemin kurbanı oldu.

Aynı gün yakalanan 16 Hizbullahçı (Oysa çok kısa bir süre önce İ.Sezgin öyle bir örgütü ve yapıyı reddetmişti)nın içinde daha bir sürü olayın failleri yakalanmış(!) Bizce bu, İstanbul'da PKK'ya, deterjanın içine bomba koydurtmaya benziyor!

Olmayan bir şey nasıl olur da yakalanır? Emeç ve T.Dursun'un faillerinin de aynı gün yakalandığı söyleniyor... Çok merak ediyoruz, acaba o gün bütün katiller kolkola mı geziyordu?

En ilginci Demirel'in demeciydi kuşkusuz. "Ülkede faili meçhul üç cinayet kalmışmış! Herhalde diğerleri zaman aşımına uğramıştır ya da Kürt oldukları için varlıkları da, yoklukları da pek önem arzetmiyor!.. Çünkü Diyarbakır İHD'nin belirleyebildiği "faili meçhul" cinayetlerin sayısı 1991 ekiminden bu yana 350 olmuştur. Bay Demirel katledilen bu Kürt insanların faillerini acaba kendisi biliyorda mı böyle konuşuyor, yoksa "hesap adamı" olma vasfı mı zayıflamıştır da bu sözleri sarf ediyor?

350 kişinin faili kim?

Mumcu Ve Sonrası

Hiçbir konuya ve olguya, hele bu coğrafyada, siyah-beyaz köşelerden yaklaşmamak gerekiyor; Mumcu suikasti sonrası şeriat planlarına duyulan önemli öfke de görmezlikten gelinemez, Mumcu'nun durduğu sınıf hattı da.

Biraz açalım.

Mumcu'nun ölümüne tepkideki gerçek, Mumcu'nun ideolojik-politik genel duruşunu gizleyemez; olaya "ya hep ya hiç" ikileminde bakıldığında şu ya da bu yön silikleşmeye başlar.

"Kör ölür badem gözlü olur" mu hiç; olmaz... 'Sakıncalı Piyade'likten devlet töreni benzeri iltifatlarla sistemle bütünleşmeye varan Mumcu'nun ideolojik-politik duruşu bizim tam karşımıza düşmektedir. Kemalizmin "bölünmez bütünüz" teranesinin ve Kürt reddiyesinin en sıkı takipçisi Mumcu, son yıllarda şovenizmde dur durak bilmiyordu... "Teröre karşı olmak" gerekçesiyse, 12 Eylül karanlığının kendisine sunduğu rahatlıklarda bile devrimci önderlere hayasız iftiralar şekline bürünüyordu. "Araştırmacı gazeteciliği" istihbarat birimleriyle içli-dışlı oluş ve sıkı bir devlet savunuculuğuyla sakatlanmış Mumcu'da sol ve sosyalizm adına keramet aramak mümkün değil.

Ancak, bu gerçek de başka bir gerçeği perdelememeli.

Bunu da biraz açalım.

Türkiye burjuvazisinin laisizm anlayışı Kemalizmle malüldür; tutarsızdır ve politik egemenliğin iniş-çıkışlarına göre seyreder. Bizzat M. Kemal, "hilafeti kurtarmak" çizgisinden, tüm dine (fakat laik din görevlileri ve ters tepen zor ile!) cephe alış çelişkisine gelmiştir. Sıkı takipçileri de ondan geri kalmamıştır; bir yandan devlet hiyerarşisinde dinsel kurumlar (İmam Hatip Liseleri, Diyanet Başkanları) oluşturulmuş, diğer yandan laiklik üzerine nutuklar atılmış ve sevilemeyen devlet minderinde laiklik cephesi oluşturulmak istenmiştir.

Gün gelmiş, ABD emperyalizmi "komünizme karşı birleştirici unsur" olarak islami gericiliği Türkiye'ye (artan hızla da K.Kürdistan'a) takviye biçmiş: TC egemenleri hem buna uymak, hem de bunu kontrolde tutabilme çelişkisini yaşamış ve iş, 'rabıtacı' Kenan Evren'in laikliği mitinglerde ayetler okuyarak savunmasına (!), yaratılan canavarın evlatlarından korku duyulmasına dayanmış...

Mumcu, Kemalizmin bu pragmatist ve devletçi laiklik çerçevesinin hem içinde ve/fakat hem de burjuva-demokrat çizgiye de ayaklarını basmış biriydi. Batı 'demokrasi'sinin savunusu anlamında; özgürlükçü, insan haklarına duyarlı ve şeriat özlemlerine karşı daha bir tutarlı noktadaydı; solculuğunun esas sınırları bu idi. Bunlardan dolayı yer yer 'sosyalist' iltifatına (ya da iftirasına?) maruz kalışının altında Türkiye'deki politik netsizliği ve gericiliğin tavizsiz saldırısını görmek gerek.

Böyledir ve bu yönüyle Mumcu'nun ölümü sonrasında doğan şeriata tepki (haydi laik duygu diyelim!) komünistlerce gözden ırak da tutulamaz; değerlidir ve tüm propaganda faaliyetlerinde geliştirilerek dinsel gericiliğe karşı büyütülmelidir. Bu asgari çakışmadan hiçbir kompleks duymamak; tersine ilerletici saymak gerek. Burada esas sorun, dinsel gericiliğe karşı çıkışı, TC devletini savunma dar çemberinden kurtarmaktır. Kürdistan komünistleri açısından bu durum daha önemlidir: Dinsel gericilik bizim ülkemizde daha bir pervasızlaşmıştır ve ideolojik maskesini ideolojik netlikle indirme görevi dayatmıştır. Elbette dikkatli, elbette sorunu "yeryüzüne indirerek" ve/fakat eğilip bükülmeden...

"YENİ DÜNYA DÜZENİ" ve IRAK

Kuveyt'i işgali ve ardından patlak veren Körfez Savaşından bu yana Irak, dünya gündeminin ilk sıralarındaki yerini koruyor. ABD ve müttefiklerinin geçtiğimiz Ocak ayının ortalarında Irak'a yönelik gerçekleştirdikleri saldırılarla bölgede esen sıcak rüzgarların hızında yeniden bir artış oldu. ABD, İngiltere ve Fransa'dan oluşan müttefikler 17 ve 18 Ocak günlerinde Kuzeyden ve Güneyden Irak'a uçak ve füzelerle saldırdılar. Ardından ABD tek başına Irak'a saldırılarını sürdürdü. Saldırılarda birkaç Irak savaş uçağı, füze rampası, uçaksavar bataryaları, Bağdat yakınlarındaki bir nükleer ve kimyasal tesisin tahrip edildiği belirtiliyor. Gerekçe her zamanki türdendi: "Irak'ın BM kararlarına uymaması". Göründüğü kadarıyla, Saddam rejimi elden geldiğince, yenilgi sonrası oluşan statükoyu bozmaya çalışacak, ABD ve müttefikler de her defasında, benzer gerekçelerle "Saddam'a haddini bildirecekler." Sonuç somut olarak nasıl tezahür edecek, şimdiden kestirmek bir hayli güç. Görünen o ki, emperyalist büyük başlar Saddam'sız bir Irak doğuncaya kadar "saldırgana haddini bildirme"ye devam edecekler!

Aslında, Körfez savaşıyla zuhur eden sorunda olup biten, ABD'nin, Sosyalist Sistemin çöküşünden sonra doğan boşlukta kendinin ve emperyal uluslarüstü tröstlerin çıkarları doğrultusunda dünyanın "yeniden düzene" sokulması eyleminin Ortadoğu'daki görüngüsünden başka bir şey değildir. Bu görüntü, şu sıralar belirtileri ortaya çıktığı gibi yavaş yavaş Ortadoğu'ya özgü bir bataklaşmaya doğru yol almaktadır.

Saddam, geçmişteki Emperyalist-Sosyalist Sistemler çelişkisinden ustaca yararlanıp palazlandı. Emperyalist sistemin "Irak'ın demir perdenin etkisinden kurtarılması" uğraşından Saddam, bir heyula olarak çıkmayı başardı. Kendini yeterince güçlü hisseden Saddam rejimi, Sosyalist Sistemin çöküş sürecini hesaba katmayı unutup, İran savaşındaki kayıplarını, yaratıcılarını atlatarak "Kuveyt Zaferiyle" gidereceğini ummaktaydı. Fena halde yanıldığını kısa bir sürede anladı. Çünkü Irak'ın "stratejik müttefiği" Sovyetler Birliği dağılma sürecine girmiş, ABD'de doğmakta olan boşlukta, teorisini oluşturduğu "Yeni Dünya Düzeni"nin uygulama aşamasını başlatmıştı. Bu aşamada Kuveyt'in işgali, "Yeni Dünya Düzeni"nin yaşama geçirilmesine tersti ve orada "düzenin" hızla tesis edilmesi gerekiyordu. Sonuçta Irak'a savaş açıldı. Saddam rejimi direnme olanağı bile bulamadan yenildi. O kadar ki, yenilgi koşul ve statükosunu ADB'li küçük rütbeli subaylar Irak yetkililerine dikte ettirdiler. Ardından 36. paralelin kuzeyi ve 32. paralelin güneyi Irak savaş uçaklarına ve radar denetimlerine kapatıldı.

Böylece ortaya egemen olmayan "egemen bir devlet" görüntüsü doğdu. Saddam'ın Kuveyt'i işgali kadar, Irak yönetminin kendi toprakları üzerinde egemenliğinden edilmesi de devletler hukukuyla bağdaşmamaktadır. Ne ki, özel mülkiyetli sınıf eşitsizliğine dayalı kapitalist dünyada gerçek anlamda "hukuk" aramak zaten pek bir anlam ifade etmemektedir. Her şeyi sonuçta ZOR belirliyor. Irak'ı bugünkü statükoya boyun eğdiren de, hükümran olan **zor** eylemidir. Anlaşılan, yürürlükteki zor, karşıt zor'un egemenliğiyle sonuçlanıncaya kadar belirleyiciliğini sürdürecektir.

ABD ve müttefiklerinin son saldırıları, Ortadoğu sorunun bir görüngüsünü gün ışığına çıkarmıştır.:

-Yeni dünya düzeni, şiddet yoluyla pratiğe geçiriliyor.

-İran, Suriye, Mısır, Ürdün, Libya, Cezayir, Filistin gibi bölge devletleri karşı çıksalar da, yer yer homurdansalar da kesin karşıt bir tutum alabilecek güçte değildirler.

- Suudi Arabistan, Kuveyt, Bahreyn, BAE, ABD'ne kayıtsız şartsız boyun eğmişlerdir.

- Türkiye, "Ortadoğu'daki en güçlü, en bağımsız, en istikrarlı" laflarına rağmen, Suudi Arabistan türünden ABD'nin bir "vasalı" konumuna düşmüştür. Üsleri, toprakları, hava sahası, kıta sahanlığı yöneticilerinin bilgisi ve izni dışında kullanılabilmektedir.

Durum böyledir diye, "Bölge halklarının cephesel birliğini yaratıp emperyalizmi Ortadoğu'dan atmak" türünden genel stretejiler, bugün için sorunların devrimci bir tarzda çözümünde pratik, acil bir anlam ifade etmemektedir. Çünkü, o "atmak" anı gelinceye kadar ya da o "atmak" anının oluşumu için bugünden tutarlı taktik politikalara sahip olmak gerekmektedir. Ancak, gelişmelerin de ortaya çıkardığı gibi bu taktik belirlenim içerisinde, Saddam'ın "anti-emperyalist" ilan edilip desteklenmesi tutumu yer almamalıdır. Böylesi bir tutum Ecevit, Erbakan, Türkeş üçlüsünü de kapsaya-

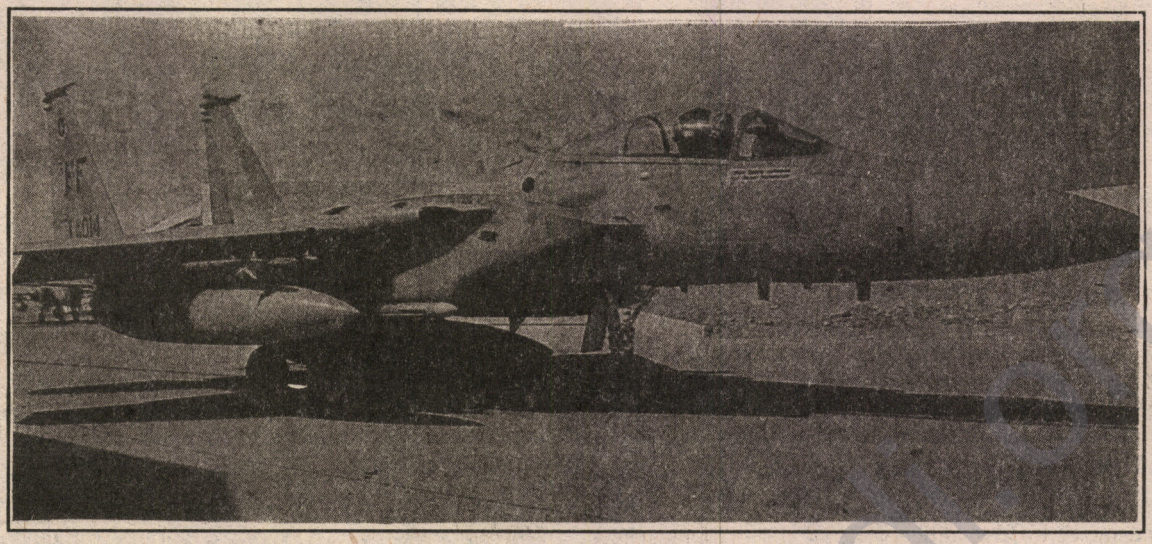

cak kadar çürük, gerici, şoven ve tutarsız bir zemine dayalı olacaktır. Komünistler böylesine küçülemezler. Öteyandan, ABD'nin dizginsiz tutum ve davranışlarının, "Saddam diktatörlüğüne karşı" oluşu da emperyalizm yanlısı bir eğilimi hoş göstermeye yetmemektedir.

Durum tek kutuplu dünyaya ve Orta-doğuya özgü olarak son derece karmaşıktır. Bugün yeterince düşünülmeden takınılacak bir pratik tutum, ertesi gün tutarsızlıklar arzedebilir. Hertürlü duygusallıktan uzak, tutarlı bir tutumla, uzun soluklu stratejiye hizmet edecek taktik tutumlar takınılabilir ve geliştirilebilir. Biz asla Yeni Dünya Düzeninin ZOR'u ile Saddam diktası arasında bir seçim yapmak zorunda değiliz. Emperyalist müdahale ve diktatoryal rejime karşı tutumlar geliştirilebilinir ve geliştirilmelidir.

Filistin Ulusal Kurtuluş Mücadelesinin emperyalizm ve ulusal burjuvazi eliyle reformcu çözüm yoluna sokulmasından sonra .bölgede devrimci içeriğe sahip ve devrimcileştirilmeye uygun olan Kürt Sorunu ön plana çıkmıştır. Bölge sosyalist hareketleri açısından tutulup geliştirilebilecek anti-emperyalist halka, Kürdistan sorunudur Bu halkların iyi değerlendirilmesi gerekmektedir. Irak'ta bir Kürt Ulusal sorunu vardır. Bu sorun bölge ve dünyadaki gelişmelerle ölesiye çeliştirilmeksizin bugünkü düzeyinden daha fazla devrimcileştirilme olanağını içinde barındırmaktadır. Saddam rejiminin ülkeyi içine soktuğu çıkmaz, Irak Arap muhalefetinin devrimci tarzda gelişmesi olanağını sunmaktadır. Kürt ve Arap muhalefetinin demokratik bir tarzda gelişip Saddam rejimini içsel bir toplumsal müdahaleyle devirmesi olanağı hala vardır ve bu olanak geliştirilmelidir. Kürt Federe Devleti, Saddam rejiminin devrilmesi eyleminin odağı konumundadır. Onun bu konumu Irak'taki Kürt ve Arap devrimci demokratik güçlerince değerlendirilmelidir. Ulusların varlığına ve eşit yönetimine ve nihayetinde kaderini tayin hakkının sağlanmasına dayalı federal bir Merkezi Demokratik Irak Devleti, emperyalist saldırıların asgariye indirilip ortadan kaldırılmasında pratik bir adım olacaktır. Güney Kürdistan halkımız açısından bu tutum Bağımsız ve Birleşik Kürdistan stratejisiyle çelişmez.

Öteyandan Kuzeyde sürmekte olan bir ulusal demokratik mücadele vardır. Bu mücadeleyi bastırma uğraşısındaki TC devleti yönetiminin iktidarsız olduğu, bir avuç işbirlikçi-tekelci için milyonların sefalete itildiği, "politik istikrar" adına 12 Eylülvari yöntemlerin günbegün artırıldığı bir ortamda Türkiye'de halk muhalefeti hızla ve devrimci bir tarzda örgütlendirilebilir. K. Kürdistan'daki ulusal kurtuluş mücadelesiyle dayanışma içersinde, rejim, tümden yıkılmasa bile, kendi çerçevesi içinde demokratik değişimlere zorlanabilir. Çünkü Kürt Ulusal Kurtuluşunun gerçekleştirilmesi doğrultusunda kaydedilen her ileri adım, Türkiye toplumsal muhalefetine yeni demokratik açılımların olanağını verecek niteliktedir.

Kürt ulusal sorununun Irak ve Türkiye'de boyutlanması İran'da toplumsal hareketliliğe ivme vermeden edemez.

Bölge çapındaki toplumsal gelişmelerin bu somut halkası - Kürt Ulusal Sorunu- geliştirilebildiği ölçüde tutarlı ve somut anti-emperyalist politikaların yol ve zemini elde edilmiş olabilecektir. Bu halka etrafında daha geliştirilebilir bir dizi taktik politikalar yaşama geçirilebilir. Örneğin Çekiş Güç Türkiye'den "defolmalı" ama, Türk ordusu da Kürdistan'dan çıkmalıdır. ABD Irak'a müdahale etmemeli ama, Saddam rejimi de Güney Kürdistan'a ve Kuveyt'e saldırmaktan vazgeçmelidir. Türkiye'de iktidarlar, gerçek iktidar sahibi olmalı ama, halkı sefalete, demokratik hak yoksunluğuna, radyasyona, çevre kirliliğine, işsizliğe terketmemeli vb. Bunlar mücadelenin geliştirilebilir somut halkalarıdır. Ve ancak böylece genel ve ne zaman yaşam bulacağı belli olmayan soyut anti-emperyalist tutumlar yerine, elle tutulabilir ve uygulanabilir devrimci bir politik taktiğe sahip olunabilir. ■

RADYOAKTİF KİRLİLİĞE KARŞI DUYARLILIK ARTIYOR

Yöneticilerin Bosna-Hersek sorununu bir din seferberliği haline getirerek önemli bir iç olay olan Radyasyon sorununun üzerini külleme çabalarına rağmen, toplumsal duyarlılıkta göze çarpan gelişmeler var.

Sorun, ne "Somaliye asker gönderme" ne "Türk askerinin Somali'de nasıl yürekten istendiği"ne ilişkin uydurma haberler ve ne de Bosna-Hersek'i dini demogojilerle gündeme getirmekle küllenecek türden değil. Zaman geçtikçe, ortaya çıkan sonuçlarıyla deşilmeyi zorunlu kılıyor, deşildikçe altındaki suçlar ağırlaşıyor.

Olay, büyük bir vurdumduymazlık ve toplumu hiçe saymazlıkla gizlendi. Bununla da yetinilmeyip, halkın karşısında çaylar içilip, fındıklar yenilip "hiç bir sorun yok" denilip, toplum aldatıldı. Radyasyonlu fındıklar askerlere ve yatılı okul öğrencilerine, o zamana değin yapılmadık bir duyarlılıkla ikram edildi. O dönemde asker ve yatılı öğrenci olanlar, daha yeni yeni devletin cömertliğinin hikmetini anlamaya başlıyorlar. Yüksek oranda radyasyon içerdiği için depolanan 56 bin ton çaydan, depolarda şimdi yalnız 22 bin ton çay kaldığı açıklanıyor. Geriye kalan yüksek oranda radyasyon içeren çayın, gizlice, özel sektör aracılığıyla piyasaya sürüldüğü anlaşılıyor. Çaykur'un çayları toplanıyor, ama özel sektörün çaylarına dokunulmuyor. Fındığa ise hiçbir tedbir, ne öngörülmüş ne de uygulanmış. Radyoaktif kirlilik konusunda önlem almak bir yana, ölçüm sonuçlarının "emir-komuta zinciri dahilinde" halka açıklanması yasaklanıyor. Toprak, su, hava, çay, fındık dışındaki diğer zirai ürünler için hiçbir şey ne o zaman ne de şimdi yapılmamış ve yapılmamaktadır. Aradan geçen altı yıla rağmen radyoaktif kirlilik açısından toprak haritaları çıkarılmış değil; su tahlilleri yapılmamış ve herhangi bir önlem halka duyurulup yürürlüğe konmuş değil. Niyetleri de yok zaten.

Dönemin yöneticileri suçlu olduklarını kabul edecekleri yerde, hiçbir şey yokmuş gibi davranmaktadır. Sosyalist basının sayfalarını didikleyip "suç" arayan rejim savcıları, olayı duymazlıktan ve görmezlikten gelmekle kalmayıp, suç duyurularına bile iyi gözle bakmamaktadırlar. Mevcut hükümet, olayı önemseyeceği yerde, küllenmesi için elden geldiği kadar ağır davranmaktadır. Anlaşıldığı kadarıyla da, kimi "profesör"lere "sorun abartılıyor" yollu açıklamalar bile yaptırıyor veya yaptırılmasına göz yumuyor. Çünkü radyasyonlu çay, fındık, su vb. satan ünlü Özel Sektör patronlarının tümü ANAP'lı değil, belki şimdilerde çoğu DYP ve SHP'li "vatansever, dinine bağlı demokrat" patronlardır.

Sevindirici olanı toplumsal duyarlılığın artmış olmasıdır. 28 meslek kuruluşunun oluşturduğu "Çernobil İçin Toplumsal Duyarlılık Grubu" bu duyarlılık sonucunda oluşmuş bulunuyor. Duyarlılığın oluşumunda rol oynayan kişi ve kuruluşları kutlamak ve bu davranışlarına arka çımak; destek vermek gerekmektedir.

İşin aslı, belli bir yönetici kesimin suçlanmasıyla yetinilmesi gerektiğidir. Böyle bir yaklaşım olgunun yüzeyselleştirilmesi anlamına gelecektir. Çünkü sadece Çernobil sonuçlarının gizlenmesi değil, ortadaki geniş boyutlu diğer ekolojik sorunların mimarı da burjuva sınıf ve onların kapitalist rejimidir. Karadenizde balık nesli tükenmek üzere, önlem düşünen yok. Kirlilik önemli boyutlara gelmiş, düşünen yok. Tüm nehirler kirlenmiş, önlem alma niyetleri bile sezilmiyor. Hatta Kürdistan'da yapıldığı gibi devlet kendi eliyle ormanları ateşe veriyor. Marmara'da neredeyse canlı yaşam sona erecek gibi. Büyük bir gururla "Megapol" olmaya başladıklarından sözedilen şehirler artık bir yandan da yaşanmaz hale geliyorlar.

İst. İHD tarafından düzenlenen "Radyasyon Suçluları Yargılansın" mitinginden bir görüntü

İşçilerin sigorta pirimlerini ödemeyen, devlete olan borçlarını vermeyen, adları açıklanmaktan bile korkulan, kâr azalmasın diye hiçbir önlem almayıp ekolojik felaketi habire boyutlandıran fabrikatörler, büyük patronlar topyekün suçlanmalıdır. Hükümetler ve onu oluşturan partiler bu "vatansever" fabrikatörlerin çok yönlü finansmanıyla icraat ve varlık gösterebiliyorlar. Dolayısıyla toplum rejimi silkeyelecek bir toplumsal duyarlılığa ulaşmadıkça rejimin suçlarının ardı arkası kesilmeyecektir.

Ama hiç değilse bugün için radyoaktif kirliğili halktan gizleyenlerin, toplumun yaşamına "teamüden" kastedenlerin peşi bırakılmamalıdır.

Son söz radyasyon konusu hafife alan ve bunu bir "gündem saptırma" olarak değerlendiren kimi dostlara: Evvela, ulusal kabuğumuza çekilmenin Kürt halkının mücadelesine ciddi bir katkı getirmeyeceği bilinmeli... Diğer yandan, radyoaktif kirlenmenin sınır ve ulus ayrımı yapamayacağı gözden ırak tutulmamalı. Hatta, en çok çayı kimlerin tükettiği ve radyasyonlu çay ile fındıkların, 54'ü K.Kürdistan'da olan yatılı okullara dağıtıldığı gerçeği bile bir yana bırakılsa sorunun dünya teklciliğine karşı evrensel, insani bir sorun olduğu noktası atlanılmamalı. ■

Çocuklara Kıymayın Efendiler!

BULUTLAR ADAM ÖLDÜRMESİN!

İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesinin 16 Ocak 1993'te Gaziosman Paşa meydanında "Radyasyonu Gizleyenler Yargılansın" mitingi yapıldı.

Mitinge kalabalık, coşkulu, hesap sorma azmi ile dolup taşan çeşitli işçi ve memur sendikaları, demokratik kitle örgütleri, gözaltında kayıp olanların aileleri, işten atılan işçiler, sosyalist dergi çevreleri, çeşitli meslek kuruluşları ile radyasyondan zarar gören, çocuklarını kaybeden anne-babalar ve "Ölmek İstemiyorum" dövizlerini taşıyan lösemili çocuklara kadar değişik bir kitle katıldı.

O gün meydanda kulakları sağır, vicdanları kör olanları bile duygulandıracak, ayrıca insanım diyen herkesi düşündürecek bir manzara hakimdi. Diğer yanda ise, Özal'ın "Radyasyon Türklere zarar vermez" sözünü doğrulamak istercesine, sanki kendileri hiç zarar görmemiş, çocukları etkilenmemeşi gibi davranan, İHD'nin astığı miting afişlerini sökerek topluma gözdağı vermeye çalışan polislerin görüntüsü...

Bilindiği gibi Çernobil Nükleer Santralinde meydana gelen gaz sızıntıları çevreye radyoaktif gazlar yaymış, hava akımlarının da vasıtasıyla bulutlar halinde kümeleşen radyoaktif gazlar, yağan yağmurlarla birlikte Trakya ve Karadeniz yöresinde tarımsal ve hayvan ürünlerini, yani çay, fındık, otlak, hava ve suya radyasyon serpintileri meydana getirmişti.

Dönemin yetkilileri herhangi bir önlem almadıkları gibi, gerçeği halktan gizlemiş, Okullarda, kışlalarda bedava dağıtılan fındıklarla toplu ölümlere davetiye çıkartmışlardı. Bilim üretmekle görevli Üniversitelerin sahte ve beyinleri kirli bilim adamları emirle bulguları halktan gizleyerek toplu ölümlere göz yummuşlardı.

"Hoş geldin bebek, senin yolunu gözlüyor, sakatlık, kanser, lösemi"

Sıkı güvenlik önlemleri ve polis çemberinde yapılan mitingte, konuşmacılar "Asmayalım da besleyelim mi?" mantığının bugün de devam ettiğini; toplumun yaşama hakkını hiçe sayan bu tedbirsizlğin, soykırımı onaylamaktan başka bir anlama gelmediğini; bu katliamın, ölü ve sakat doğumların, bugün boş gözlerle çevreye bakan, ölümü bekleyen lösemili çocukların katili ve sorumluları olan dönemin Cumhurbaşkanı Kenan Evren, Başkanı Özal, Sanayi Bakanı Cahit Aral, Atom Enerjisi Başkanı A.Yüksel Özemre ve YÖK Başkanı İhsan Doğramacı'nın suçlu olduklarını, tedbir almadıkları gibi TV'de çay içme gösterileri düzenleyerek toplumu bir bütün olarak toplu intahara davet ettiklerini" belirterek "yargılanmalarını" istediler.

Kürsüye gelen İHD Yönetim Kurulu Üyesi Leman Fırtına; "Çağdaş Türk Devletinin" kendi toplumundan gerçekleri gizleme alışkanlığında olduğundan söz ederken;

- Radyasyon yok dediler! Ama şimdi var olduğu tüm sonuçlarıyla ortada.

- Daha önce Türkiye'de "Kürt yok(!)" Siyasi tutuklu yok! diyorlardı.

Görülüyor ki radyasyon gibi bu saydığımız "yok"lar hayatımızın birer ayrılmaz parçası haline geldi, vurgularını yaptı.

Ağlarsa, analar ağlar!

Lösemili çocukların "ölmek istemiyorum" dövizlerini taşıdıkarı meydanda; çocuğu kanserden ölen bir anne, "Benim kel kızlarım, çocuklarım sizlerden özür diliyorum, sessiz kaldığım için özür diliyorum" diye başladığı konuşmasıda "Dönemin yetkilileri TV'ye çıkıp bizlere yalan söylediler, tehlike yok dediler. Bugün ölen çocuklar büyüyüp oynamalıydı, okula gidip karne sevinci yaşamalıydı, gülmeliydi çocuklar...

Bütün anne ve babalar adına, lösemili kel çocuklarım adına; milyonların çayına, çocukların sütüne zehir katanların, üniversitelerde üretilen bilgilerin toplum yararına kullanılması gerekirken YÖK'ten gelen emirle sonuçları halktan gizleyen beyinleri kirli, kafaları kirli, sözde bilim adamlarının, halkın sağlığıyla oynayan hainlerin yargılanmasını istiyorum. Onları affetmiyorum, yoksa çocuklar bizi affetmez" dedi.

Okunan mesajlarda okullarda dağıtılan fındıklarla "çocukların zehirlenmelerine alet edildik, özür dileriz" diyen öğretmenler, "mitingi yapmakla bizleri de kurtarıyorsunuz, görevimizi yapmadık, halkı uyarmadık, özür dileriz" diyen Kimya Mühendisleri Odası...

Ve kâr hırsının kazanıp, yaşamın kaybettiği altı yıllık suskunluk sürecinin ardından bir haykırışın dillendirildiği ve devlet ile yöneticilerden hesap sorulduğu mitingte; "Ölmek istemiyorum", "Radyasyon yok dediler bizi zehirlediler" imzalı dövizleri taşıyan lösemili çocular ve bunları izleyen, içleri kan ağlayan anne ve babalar... mitingin değişik görüntülerini oluşturuyordu.

Dün herkes suskunken, bugün meydanlarda binler, yarın onbiner insan yaşamını hiçe sayan, her fırsatta "Vatanın ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünden" dem vuran yöneticilerinden ve radyasyonlu düzenden hesap sorulacağının ilk işaretini veriyordu. ■

LİGAÇEV'İN ARDINDAN...

Z.Abidin Kızılyaprak

Geçtiğimiz ay içinde İstanbul'a gelen eski SBKP Politbüro üyesi ve 2.sekreteri Igor Ligaçev, Moskova Yazarlar Birliği Başkanı ile birlikte, ilki Uluslararası Basın Merkezi'nde, ikincisi de İşçi Partisi'nde olmak üzere konferanslar verdi ve çeşitli basın organlarıyla görüştü.

Ligaçev'in konferanslarında aktardıklarını fazla ilginç bulamadık. Belki asıl ilginç olan Ligaçev'in konferanslarındaki hava ve Ligaçev'in mevkisiyle ilginçsizliği arasındaki farkı hissetmekti.

Konferansların havasına ilişkin söylenebilecek ilk söz, bir dönem önemli bir ülkenin, SSCB'nin, kaderine hükmetme derecesinde sorumlu bir insanı dinleme isteği duyanların azlığı idi. Sepetçiler Kasrı'nda (Uluslararası Basın Merkezi) ilk ve asıl konferansa katılanların önemli bir bölümü, az sayıda gazete ve çok sayıda olmayan dergi görevlileri bir yana bırakılırsa, akademik düzeydeki ilgililerden, bu tür etkinliklerde bulunmayı alışkanlık yapmış sosyalist kadrolardan ve "eski tüfekler"den oluşuyordu. Gözlerimiz işçileri ve gençleri ararken, içimiz esen gerici rüzgarlara ve rüzgara kapılma kolaylıklarına lanet okudu...

x x x

İkinci konferans, herhalde Ligaçev'in gezisini düzenleyen turizm acentasıyla anlaşma yapanın 2000'e Doğru Dergisi olması münasebetiyle, İşçi Partisi il binasının dar salonunda gerçekleşti. Birgün önceki konferansın tercüme aksaklıkları bu kez yedek tercümanla giderilmeye çalışılmıştı. Dinleyici sıralarında ise, daha çok İP'li taraftarlar bulunuyordu bu kez. Bunu biraz daha göstermek istercesine, bir İP taraftarı, Ligaçev'e şu 'soru'yu bile sordu: "Türkiye'de bütün komünistler İşçi Partisi'nde birleşmiş durumda. Rusya'daki değişik komünist gruplar da birleşecek mi?" Ancak salondaki Sosyalist Türkiye Parti'li biri dayanamadı ve soru-cevap faslını idare eden Doğu Perinçek'e, "böyle provakatif sorulara izin vermemesi gerektiğini" söyledi ve eleştirdi. Bir anlık bağırış çağırış ve gerilen sinirler... Ligaçev, anlamaz gözlerle tartışmayı izlerken sol yanımın sızladığını hissettim...

x x x

Neler mi anlattı Ligaçev? Önemsenebilecek noktaları şunlar:

- SSCB'nin büyük zorluklarla oluştuğunu vurgulayan Ligaçev, 2.Dünya Savaşı'nda 27 milyon şehit veren SSCB'nin yalnız ülkesini değil dünyayı da Nazi belasından kurtardığını... ilerlemesinin ve gücünün ardında, emperyalizmin aksine, sömürgecilik ve kaynak talanının bulunmadığını; hatta bu büyük eseri, dünya halklarına da önemli yardımlar verme eşliğinde oluşturduklarını... bunun sosyalizmin başarısı olduğunu vurguladı.

- 80'li yıllara doğru bir takım problemlerin birikmeye ve çözüm talep etmeye başladığını vurgulayan Ligaçev, 85'deki Perestroika'nın önce bu amacı taşıdığını söyledi. "Amacımız Sosyalist Perestroika idi" diyen Ligaçev, ekonomiye askeri yarışın ve endüstriyel teknolojiyi yakalayamamanın bindirdiği yükü çözmek ve "daha çok kitle katılımı" sağlamak amacıyla başlatılan Perestroika'nın 88'den sonra (ki, bu tarih aynı zamanda Ligaçev'in sorumluluktan atılış tarihiydi) yön değiştirdiğini ve kapitalizm özlemine dönüştüğünü söyledi. Yeltsin'i kapitalist restorasyon girişimcisi olarak suçlayan Ligaçev, O'na bu yolu açan Gorbaçov'u da "dönek" olarak niteledi.

- Kapitalizm hevesinden sonraki sürece ilişkin verdiği bilgide en çarpıcı şey, Yeltsin döneminin ücretler/fiyatlar makasına ilişkindi. Ligaçev, son iki yılda çalışanların ücretlerinin 3 ile 7 kat arasında arttığını; buna karşın fiyatların 100 ile 400 kat arttığını söyleyerek "serbest pazar ekonomisi"nin dizginsiz sefalet tablosunu sergiliyordu. Restorasyon döneminin kültür yaşamına ilişkin ilginç bir bilgi de Yazarlar Birliği Başkanı'ndan geldi. Bir gazetecinin sosyalizmden vazgeçiş sonrasında kültür-düşün yaşamının canlanıp-canlanmadığını sorması üzerine Yazarlar Birliği Başkanı "Şu anda Rusya'da en çok satan kitaplardan biri Reşat Nuri Güntekin'in romanları" dedi! Kapitalizmle birlikte düşünsel hayatta da insanlar ilkelliğe sürüklenmişti ve "eski okuyan toplum alışkanlıkları zayıflıyor, Rus yazarlar kitap yayınlatamaz duruma getiriliyor" idi.

- "Geçmişteki Devlet Sosyalizmi idi" dedi Ligaçev. Hatalardan arınarak sosyalizmin yeniden Rusya'da ve dünyada egemen olacağını inançla vurguladı, SSCB'nin yeniden ilan edileceğini söyledi. Eski SSCB halklarının da bunu istemeye başladığını anket rakamlarıyla vurguladı. "Bu hataları daha önce farkettiniz mi; gidişin buralara yöneldiğini hissetmediniz mi?" sorusuna verdiği yanıt bence en düşündürücü yanıt idi: "1985'e kadar bizde tartışma yoktu!" dedi Ligaçev... "Politbüro'da bile işlerin adeta emir-kumanda ile yürütüldüğünü" söyledi. Tartışmayanların, tartışamayanların geldiği noktayı izliyorduk...

- Rusya'da toparlanmaya çalışan komünist gruplardan bahsetti Ligaçev. "Birleşeceğiz" dedi. Anlattığı kadarıyla, oradaki komünist parti ve grupların hemen hemen hiçbiri SSCB'nin gelişimine Türkiye'deki köşeli yaklaşımlar gibi bakmıyorlar. Bu, salonda, kendine SSCB'de aynı argumanları taşıyan yandaşlar aramak için pek köşeli sorular yöneltenleri rahatsız etti galiba...

- Sosyalizmin nasıl geri geleceği konusunda Ligaçev'i oldukça saf görmek üzücü idi. Ligaçev, "Yeltsin'in Anayasayı çiğnediğini... Anayasal hakları kullanarak ve seçimlerde başarı sağlayarak geri geleceklerini" söyledi. Dolaylı da olsa kitleler bir kez daha "oy verenler" pasifliğinde idi ve e"mperyalistlerin falan bu işe karışamayacağını" söylüyordu. Bu denli kolaydı! Zaten Anayasa da kendilerinden yana idi ve Yeltsin güruhu kuzu kuzu iktidarı bırakacaktı!?

- Bir çok yaşamsal sorunda ve teorik perspektifte derinlikten yoksun olduğu belli olan Ligaçev, (bir dost "kendimi suya sabuna dokunmayan Avrupa sosyal demokrat parti toplantılarında zannettim" diyecekti) Kürdistan konusunda ise tam zır cahildi. Konuya ilişkin soruma verdiği yanıt "pek bilmiyorum... siz daha iyi bilirsiniz"den ibaretti. Laçin'de geçen aylar ilan edilen Kurdîstana Sor (Kızıl Kürdistan) özerk bölgesi hadisesinden bile habersizdi. Dayanamadım ve salondan ayrılırken tercümanı aracılığıyla ayak üstü şu mesajı ilettim: "Ortadoğu'daki 30 milyonluk bir ulusa, halkımıza, dair bilgisizliğiniz pek üzücü... Rus komünistlerine Kürdistan komünistlerinin selamını iletmek istiyorum. Belki bu, bizden haberdar olmanıza yardımcı olur." Özür diledi ve dayanışma selamımız için içtenlikle teşekkür etti...

x x x

Ligaçev'in bence en özlü değerlendirmesini konferans sonrasında sohbet ettiğim Türkiyeli bir komünist yaptı: "Sosyalizmin neden çöktüğü anlaşılıyor!.." ■

BASIN AÇIKLAMASI

Kürt Kültür Vakfı, değerli yazar, dilbilimci ve Kürt Enstitüsü Yönetim Kurulu Başkanı şehit Musa ANTER'in de aralarında bulunduğu 23 Kürt ve Türk aydını tarafından oluşturuldu. Kurucular Kurulu, 22 Haziran 1992 tarihinde İstanbul I.Asliye Hukuk Mahkemesi'ne Kürt Kültür Vakfı'nın kuruluşunun tescili için başvurdu.

Kürt Kültür Vakfı'nın amacı, Kürt dili, edebiyatı, tarihi, coğrafyası, folkloru, müziği, sosyolojisi, etnografyası, arkeolojisi ve diğer bilim, kültür ve sanat dallarında araştırmalar yapmak; bu amaçla tanıtım ve yayın faaliyetinde bulunmaktı. Bunlara ek olarak radyo, TV, gazete, dergi vb. kitle iletişim araçlarını kurmayı, işletmeyi, özel öğretim kurumları ve sosyal tesisler inşa etmeyi de hedefleri arasına koymuştu. Kürt Kültür Vakfı'nın tescili için yaptığımız yasal başvuru, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından Türk Medeni Kanunu 74/2.maddesi gerekçe gösterilerek geri çevrildi. Akabinde İstanbul, I.Asliye Hukuk Mahkemesi, Türk Medeni Kanunu'nun 74.maddesine hiç değinmeden, bir iki teknik ayrıntının giderilmesiyle dosyayı tekrar Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne havale etti. Ancak Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün ikinci kez kararında diretmesine, İstanbul I. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin uzun bir süre kararı sürüncemede bırakıp, sonuçta Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün mütalaasına uymasıyla vakfımızın yasallaşması, ırki esasa dayalı vakıf mülahaza edilerek 31.12.1992 tarihinde reddedilmiştir.

Bilindiği gibi, Kürt halkının ulusal kimlik, ulusal hak ve kültürel değerleri yetmiş yıldır sürdürülen resmi devlet politikasıyla yok sayılmış, görmezden gelinmiştir. Kürt halkının sanatsal, kültürel ve bilimsel değerlerinin derlenip merkezileştirilmesi ve bu değerlerin Kürt halkının ve insanlığın hizmetine sunulması gibi son derece insani hakların tesisi noktasında çalışmaları amaç edinen Kürt Kültür Vakfı'nın ırki mülahaza olarak değerlendirilmesinin kabul edilebilir bir yanı yoktur. Eğer Kürt Kültür Vakfı, bu tür suçlama ile yasallaşması engellenmek istenmişse, aynı durumun Türk Eğitim Vakfı, Türk Kültür Vakfı vb. gibi Türk ismiyle kurulmuş onlarca vakfa da uygulanması gerekmez mi? Burada açıkça görülüyor ki, Kürt halkına, Kürt kültürel değerlerine, Kürt sözcüğüne karşı bir tahammülsüzlük ve çifte standrat vardır.

Türkiye'de kültürel ve sosyal faaliyet amaçlı yüzlerce vakıf faaliyet halindedir.Türk Kültür Vakfı, Türk Eğitim vakfı gibi vakıfların yanısıra Ermeni ve Rum yurtdaşların kurduğu kültürel ve sosyal amaçlı birçok vakıf vardır. Bu vakıfların hepsi, yukarıda Kürt Kültür Vakfı senedinde zikredilen amaçlar doğrultusunda faaliyet yürütmektedirler. Vakfımızın diğerlerinden tek farkı, Kürt kültürü üzerdinde yoğunlaşmayı amaç edinmesidir. Yasaklanan Kürt adıdır, inkar edilen Kürt kimliğidir. Tanınmak istenmeyen Kürt halkının ulusal ve demokratik haklarıdır.

Bulgaristan ve Yunanistan'daki Türk azınlığın kültürel hakları için yıllarca insan hakları söylemlerini ağızlarından düşürmeyenler, mevcut Türkiye Cumhuriyeti sınırlarında yaşayan yirmi milyonu aşkın Kürdün her türlü ulusal ve demokratik haklarına zincir vurmaktadır. Düşünce ve örgütlenme özgürlğünü ağızlarında sakız gibi çiğneyenler, Kürt halkının kültürünü araştırmak ve yaşatmak amacını güden, yasal zeminde oluşturulan bir vakfa bile tahammülsüzlük göstermektedirler.

Devlet yöneticileri, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanının ve Başbakanının çeşitli basın, TV, radyo, vb. gibi iletişim araçlarındaki açıklamalarında, "Kürt realetisini" kabul ettiklerini, Kürt halkının varlığının, kültürel haklarından defalarca bahsetmişler; DYP-SHP koalisyonu, her etnik kökenden insanın dilini ve kültürünün özgürce geliştirebileceğini hükümet programında deklere etmiştir. Ancak söylemde bu sorunun varlığından bahseden devletin en yetkili ağızları, pratik davranışlarda tam da aksi bir tavır sergilemektedir. Aynı yöneticiler, çeşitli Avrupa gezilerinde Kürtlerin Türklerle aynı haklara sahip olduklarını, azınlık olmadıklarını, Kürtlerin de kendilerini ait kurumlarının olduğuna dair müteaddit defalar açıklamada bulunmuşlardır. Kuşkusuz bu açıklamaların gerçeği ifade etmediği, Kürt Enstitüsü'nün tabelasının indirilmesi, kapısının kırılması ve en son Kürt Kültür Vakfı'nın reddi ile açıkça kanıtlanmıştır. Kürtlerin Türklerle eşit haklara sahip olduğu gerçeği bu mudur? Amacı Kürt kültürünün gelişmesine hizmet olan bir vakfın kurulmasına tahammülsüzlük yetmiş yıldır devletin resmi politikasında en ufak bir değişiklik olmadığını ve Kemalist zihniyetin hala hüküm sürdüğünü göstermektedir.

Kürt Kültür Vakfı'nın yasal başvurusunun reddedilmesini, hukuki bir karar olarak değil, tamamen siyasal bir karar olarak değerlendiriyoruz. Burada kabul edilmeyen, Kürt kimliğidir. Kürt ulusal değerleridir. Bu noktada asıl karar merci açıktır ki siyasal iktidardır. Vakfımızın reddedilmesi kararı, yetmiş yıldır Kürt halkının kimliğinin inkarı ve asimilasyoncu temelde şekillenen resmi Kemalist devlet politikasının bir kez daha tescili demektir. Bu karar, demokrasiye, insan hak ve özgürlüklerine, hukukun evrensel değerlerine aykırıdır. Bu kararla, mahkemelerin bağımsız yargı ve karar almalarının -siyasal iktidar dışında- mümkün olmadığı, bir kez daha ortaya çıkmıştır.

Vakfımızın reddi, bizce ne hukuki ne de meşrudur. Bizim açımızdan meşru ve yasal olan, Kürt halkının kültürel değerlerine ve insanlığın kültür hazinesine katkıyı amaç edinen Kürt Kültür Vakfı'nın kabulüdür. Çünkü tüm halkların kültürleri, insanlığın ortak mirasıdır. Bu zenginlik korunmalıdır. Bu anlamda Kürt Kültür Vakfı'nın kabul edilmesi için gerekli yasal ve meşru mücadelemizi her zeminde yürüteceğiz. Mahkeme kararının bozulması için -ki bu siyasal iktidarın kararıdır.- Yargıtay'a, eğer sonuç alınmazsa Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve çeşitli uluslararası kurum ve kuruluşlara başvurulacaktır.

Burada üzerinde durduğumuz asıl nokta, Türkiye Cumhuriyeti'nin altına imza attığı Paris Şartı ve AGİK kararlarına uymasıdır. Bu noktada gerekli girişimlerde bulunulacaktır. Devlet yetkililerini özellikle kendi içinde tutarlı davranmaya, riyakar ve çifte standarlı çağdışı resmi politikasını terke davet ediyoruz.

Kürt Kültür Vakfı'nın reddini, insanlığın evrensel kültür değerlerine bir saldırı olarak görüyor, bu duruma müdahalede ulusal ve uluslararası kamuoyunu, Avrupa Parlamentosu'nu, Avrupa Konseyi'ni ve UNESCO gibi uluslararası kuruluşları göreve davet ediyoruz.

Kürt Kültür Vakfı
Kurucular Kurulu Adına
HATİP DİCLE
(Yönetim Kurulu Başkanı)

Malatya'da "İç Harekât"

Aralık ayının son günlerinde, "İç Harekat"ın gerektirdiği provakasyonlar çeşitli cephelerden Malatya'da da uygulanmaya konuldu.

25.12.1992 günü İnönü Üniversitesinde sağ görüşlü öğrencilerin sol görüşlü öğrencilere saldırıları; 6.1.1993 tarihinde Akçadağ Küreçik nahiyesine bağlı Gürkaymak köyüne yapılan operasyon sonucu tüm köy halkının kar üstünde 4-5 saat bekletilmesi; 4.1.93 tarihinde ise aynı köyden olup Malatya'da oturmakta olan Fırat Haklar ve Özgürlükler Derneği Yönetim Kurulu Üyesi Hasan Kaymaz'ın 12 yaşındaki oğlunun polisce tehdit edilmesi ve bu olaylar yaşanırken, Malatya Özel E Tipi Cezaevinde provakasyon provalarının yapılması ve saldırıda bulunulması iç harekatın yansımalarından bazılarıydı.

İnönü Üniversitesinde sağ görüşlü öğrenciler, polis, jandarma desteğinde sol görüşlü öğrencilere saldırmış, buna rağmen saldırı sonucu yaralanan 3 sol görüşlü öğrenci suçlu zanlısı olarak gözaltına alınmıştır. Bu olaylar bir hafta belli aralıklarla Üniversite ve şehir merkezinde sürmüştür. Sol görüşlü öğrencilerin birlikte hareket etmeleri sonucu saldırı etkisiz hale getirildi.

Diğer yandan, Akçadağ Gürkaymak köyüne jandarma komandoları tarafından yapılan operasyon sonucu nedensiz olarak köy halkı, çocuk, yaşlı, kadın demeden köy meydanında kar üzerinde 4-5 saat bekletilerek evleri arandı. Arama esnasında köylülerin kışlık yiyecekleri yenilmeyecek durumda biribirine karıştırıldı. Köy halkından iki genç gözaltına alındı. Gözaltına alınanlardan Özgür Kılıç'ın sağına soluna ateş edilerek infaz provaları yapıldığı köy halkınca doğrulandı.

Bu esnada 4.1.93 tarihinde Gürkaymak köyü nüfusuna kayıtlı olup Malatya'da oturan Fırat Haklar ve Özgürlükler Derneği Geçici Yönetim Kurulu Üyesi Hasan Kaymaz'ın 12 yaşındaki oğlu, sabah saat 8.30'da eve giderken izlenip, evinin kapısında iki sivil polis tarafından tedirgin ediliyor ve evin kapısında çocuğun bağırmasına komşuların gelmesiyle, polisler çocuğu bırakıp arabaya binip gidiyorlar. Bu durum karşısında çocuğun babası Hasan Kaymaz, C. Savcılığına suç duyurusunda bulunuyor ve olayın nedenini öğrenmek için Emniyet Müdürlüğüne başvuruyor. Emniyet Müdürlüğünden bir yetkili ile görüşmesinde, yetkili, öyle bir şeyin olamayacağını söyleyip ve bunun acizlik olduğunu belirtiyor.

Üniversitede, Akçadağ Küreçik'de bu oyunlar tezgahlanırken Malatya E Tipi Cezaevinde de köklü bir saldırının ön hazırlıkları yapılıyordu.

Aralık ayının son günlerinde cezaevi idaresi, cezaevi savcısı ve dış-iç güvenlik amirleri ve askerler bir toplantı yapıyor. Bu toplantıda Adalet Bakanlığının Genelgesi bahane gösterilerek uzun mücadele sonucu kazanılan hakların gasbına yönelik planlama yapılıp ve ilk uygulama 27.12.1992 pazar günü haftalık koğuşlar arası görüşün arama yapılacağı gerekçesiyle engellenmesi biçiminde gerçekleşiyor. Bu arama sırasında koğuşlar, aramadan ziyade bir talana uğruyor, özellikle 10. koğuşta arama bir kaç kez tekrarlanarak her taraf didik ediliyor. Aramaya Jandarma Alay Komutanının, Yarbay'ın ve subaylar ile askerlerin katılması özellikle dikkat çekicidir. 30.12.1992 Çarşamba günü bayanlar koğuşundaki tutsaklarla erkekler koğuşundaki tutsakların görüş yapmaları idare tarafından engellenmeye çalışılıyor ve bunun için bahaneler uydurularak gidenlerin üzerleri aranmak isteniyor. Bunu takiben yılbaşı gecesi idarece çıkarılan olumsuzluklar sonucu siyasi tutsakların idareyle görüşme isteği reddediliyor. Daha sonra kurulan diyalog sonucu cezaevi müdürüne ortamın gerginleştirilmemesi ve gerginleştirildiği takdirde bunun sorumlusunun cezaevi savcısı ve idarenin olacağının belirtilmesi ve "çıkacak olan olumsuzluğu üstleniyor musunuz?" uyarısının yapılması üzerine "Evet üstleniyorum, elinizden geleni geri koymayın" cevabı veriliyor. İdarenin bu tutumuna karşı kendilerini savunmak maksadıyla toplanan cezaevi platformu eylem biçimi olarak slogan atma, kapıları vurma vb. biçiminde uyarılarda bulunuyor. Ancak bir dahaki görüş gününde görüşe çıkmak isteyen siyasi tutsaklar yeniden aranmak isteniyor. Aranmayı reddeden tutsaklar görüşe çıkmıyor. 9.1.1993 günü görüş saati 15.00'te kesilerek ziyaretçiler dışarı çıkarılıyor, buna tepki gösteren tutsakların görüş kabinlerinden çıkmayarak savcı ve müdürle görüşmek istediklerini belirtmelerine karşın görüşme istemi reddediliyor. Tutsaklar koğuşlarına gitmek isterlerken, II. Müdür Mehmet Alataş personeline emir vererek "kapıların kapanmasını, tutsakların içeri alınmamasını" emrediyor. Koğuş kapılarına gelince kapıların kilitli olduğunu gören tutsaklar kilitleri kırıp içeri giriyor. Tutsakların bir katliam olasılığına karşılık kendilerini savunmak maksadıyla ranzaları ve dolapları kapıların ardına çekmeleri esnasında "katledeceğiz, ne olursa olsun öldüreceğiz" sözleriyle 500 civarında olduğunu söylenen komandoların, "Allah, Allah" nidalarıyla koğuşlara saldırısı gerçekleşiyor. Saldırganlar ellerine ne geçtiyse yakarak kapıların altından koğuşlara atıyor ve ayrıca mazgaldan sis ve ses bombası atarak gerçek niyetlerini sergiliyorlar. Bununla da yetinmeyip kazmalarla kapılar sökülmek isteniyor. Belli bir süre sonra C. Başsavcısı ve cezaevi savcısı, Cezaevi temsilcisi Hamza Kandemir ile mazgalda görüşme yapıyor. Savcılar "teker teker çıkmaları" ve "müşaadiyeye alınacaklarını" söylüyor. Bu istem askerlerin saldırmamaları koşuluna bağlı olarak kabul ediliyor. Müşaadiyeye giderken Necmettin Hakkı... Zeynel adlı gardiyanlar başta olmak üzere gardiyanlar bazı tutsakları askerlere hedef gösteriyor. Bunun üzerine tutsaklara saldıran askerlerin vahşeti sonucu yaralanan Suat Kılıç hayati tehlike geçiriyor, Ali Şahin, Recep İnan, Süleyman Motor, Bedri Yıldız, Kerim Yalçıntepe, Gürsel Beliözlem, Kenan Güler, Fevzi Tekin, Aydın Bulmak, Abdulhalim Paçraz, Haydar Öner, Kalender Kayapınar ise yaralanıyor. Hastaneye kaldırılan yaralıların tedavisi yapılmadan alınarak hücrelere konulduğu belirtiliyor.

11.1.1993 Pazartesi günü saat 16.30'da müşaadiyeden koğuşlara dönen tutsaklar koğuşların talan edildiğini, kitapların yırtıldığını, koğuşların altüst olduklarını görüp ve görüşme sonucu istemleri reddedilince, aynı gün "Gasp edilen haklarının verilmesi için" süresiz açlık grevine başladıklarını kamuoyuna duyuruyor ve kamuoyunu duyarlı olmaya çağırıyorlar.

İç harekatın cezaevinde uygulayıcıları olarak birinci müdür Selahattin Gül, İç Güvenlik Amiri Mehmet Alataş, Cezaevi Savcısı Şefik Akyıldırım, daha önceden planladıklarını gerçekliğe dönüştürüyorlar. Malatya cezaevindeki vahşet üzerine 15.1.1993 günü tutuklu aileleri de çocuklarının "gasp edilen" haklarını alıncaya kadar SHP'de süresiz açlık grevini başlattıklarını duyuruyorlardı.■

- YEŞİLYURT -
ASIL HÜKMÜ KÜRT HALKI VERECEKTİR

H.Sarıtaş / H.İçli

Fransa'nın Starsbourg kentinde TC yargılandı.

TC 14-15 Ocak 1989'da Cinebir (Yeşilyurt) köylülerine insan dışkısı yedirerek yeni bir barbarlık örneği sergilemiş ve ırkçı, faşist sömürgeci yüzünü çıplak bir tarzda dünya kamuoyuna göstermişti.

İşte TC güvenlik güçlerinin bu insanlıkdışı eylemini protesto etmek için Avrupa Parlamentosunun bulunduğu Strasbourg kentinde 11 Ocak 1993 günü; Avrupa'nın değişik ülkelerinden gelen Kürdistanlı sosyalistler, devrimciler, yurtseverler Cinebir'le Dayanışma Komitesinin organisazyonuyla TC'yi şiddetle protesto etti.

11 Ocak gününe gelmeden önce Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde yapılan afişleme, bildiri dağıtma ile birlikte uluslararası mahkemeye gönderilen mektuplarla TC'nin Kürtlere yönelik uygulamaları anlatıldı. Daha sonra 11 Ocak'ta uluslararası mahkemenin yapılacağı yerde toplanan çeşitli Avrupa ülkelerinde yaşayan Kürt çevrelerinin düzenlediği mitingde, dünden bugüne TC'nin Kürtlere karşı uygulamaları anlatıldı. Konuşmalar, Kürtçe, Fransızca ve Türkçe yapıldı. Her konuşmacı, "Kürt halkına yönelik bu tür uygulamaların ne ilk ne de son olduğunu, bir bütün olarak halkımızın çektiği acılardan, ırkçı-sömürgeci uygulamalardan kurtulmasının yolunun, kurtuluş güçlerinin birliğinden geçtiğini; Kürt halkının böylesi bir birliğe diğer halklardan daha fazla ihtiyacı olduğu" belirtilerek, "Ancak bu birliktir ki, Kürt halkını zafere götürebilir." denildi.

11 Ocak'ta Strasbourg kentinde yapılan destek eylemi

Miting Tertip Komitesi tarafınca hazırlanan ve Newroz Okuru Hasan Sarıtaş tarafından okunan Türkçe metinde ise özet olarak şunlar deniyordu:

"Değerli dünya kamuoyu ve basını! Kürt halkının dostları! İnsanlıktan yana tüm kurum ve kuruluşlar!

Yıllardır Kürdistan yakılıp yıkılıyor, düşmanın yaptığı baskı ve zulüm hergün biraz daha tırmandırılıyor. Bu haksızlıkların küçük ve somut bir örneği olan Cizre Yeşilyurt olayı... Yani Kürt halkına, buna paralel olarak bütün insanlığa yedirilen insan dışkısı... Sömürgeci faşist Türk Devletinin Kürt halkına ve dünya insanlığına karşı işlediği affedilmez bu suça, bir insan olarak cevabınız nedir?

13 Ocak 1989 günü Cizre'de iki polis memuru öldürüldü. Olay üzerine Cizre'de yoğun gözaltılar başladı. Hemen ertesi gün Yeşilyurt köyüne operasyonlar başlatıldı. Yapılan eporasyonlarda karanlıkta kaçan Eşek ve iki Sıpaya bile ateş açılmıştır. Köye giren güvenlik güçleri köyden üç kişinin kaçtığını iddia ederek, kadın, erkek demeden bütün köylüleri köy meydanına toplamış, köyün bütün evleri aranmış ve suç unsuru bir şey bulunmamıştır. Kadınların tek tek üstleri aranmış, bütün erkekler yere yatırılmıştır. Köylülere "Pis Kürtler, bölücüler" gibi küfür ve hakaretlerde bulunulmuş, köyü yakıp, yıkacağız gibi tehditler yapılmış. Köy muhtarına "Sen Köy muhtarı değil bölücülerin ve Pis Kürtlerin Muhtarısın" gibi hakaret ve küfürler edilmiştir. Yere yatırılan köylülerin sırtında kışın o soğuk havasında güvenlik güçleri saatlerce dolaştırılmıştır. Köylüler kaba dayaktan geçirildiği gibi aynı zamanda falakaya yatırılmıştır.

Muhtar Abdurrahman Müştak, amcası Kamil Müştak, yeğeni Bahattin Müştak ve teyzesinin oğlu Abdullah Gündoğan soruşturmaya alınmış ve yapılan işkenceler sonucu yaralanmışlardır. Çerveden insan pisliği toplatılarak, muhtarın amcası Kamil Müştak'a ve tek tek yaşlı genç demeden herkesin ağızlarına pislik verilmiştir. 15 Ocak gününe kadar köy ablukaya alınmış, Kamil Müştak ve Ahmet Kaya çıplak ve yalın ayak yedi km uzaklıktaki Cizre'ye kar üstünde yürütülmüştür. Geriye kalan köylüler de yalın ayak üstünde saatlerce gezdirilmiştir. Hiçbir suç unsuru bulunmamasına rağmen her türlü aşağılık, onur kırıcı ve insan haysiyetine yakışmayan hakaret ve işkenceler yapılmıştır. Deliller ve şahitler bütün Yeşilyurt Köy halkı ve olayı izleyen dünya basını ve insanlıktan yana güçlerdir. Yapılan bu haksızlıklar, Cizre Cumhuriyet Savcısına ve Cumhurbaşkanına ve siyasi partilere şikayet edilmiştir. Ancak olayla ilgili deliller, işkence raporları ve Konya ilinden olan köy imamının canlı tanıklığına ve de dünyanın değişik ülkelerinden gelen heyetlerin ve basın mensuplarının yaptıkları tespitlere rağmen faşist TC olayı saptırarak, devleti temsil eden Cizre Asayiş Komutanı ve olayın sorumlusu Binbaşı Cafer Tayyar Çağlayan'a üç ay hapis ve yüzyetmişbeşbin (35DM) lira para cezası vermiş ve bu cezada tecil edilmiştir.

Avukat Hasip Kaplan'ın insan dışkısı yedirme konusunda yargılanma yapılması talebiyle yapılan tüm başvuruları ise reddedilmiştir. Dönemin Başbakanına ve İçişleri Bakanına defalarca mektup ve telgraflar yazılmış, fakat hiçbir cevap alınamamıştır. Kendi kendini suçlu görmek istemeyen faşist Türk Devleti bütün hukuki yolları kapatmıştır. Ancak Kürt halkı kendisine yapılan bu haksızlığı dünyanın demokratik ve insan haklarından yana kurum ve kuruluşlarının da yardımıyla, Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na götürmeyi başarmıştır.

(...)

Kürtlerin insani ve ulusal hakları gasp edilmiştir. Türkiye'de ulusal hakları ve varlıkları inkar edildiği gibi toplu sürgün ve işkencelere maruz bırakılmış ve insan dışkısı yedirtilerekte büyük bir insanlık suçu da işlenmiştir. Aynı zamanda Kürt halkının özgürlüğü uğruna verdiği mücadeleyi boğmak için dünyada eşine rastlanılmayan bir şiddet uygulamaktadır.

Musa Anter gibi değerli gazetecileri öldürmekle basın susturulmak isteniyor. Dünya bilmelidir ki Kürt meselesini kaleme alacak diğer basın mensuplarını da katledmeye kalkışacaklardır.

Sadece İran'da 1980'den bu yana 60 binin üzerinde Kürt insanı katledilmiştir. Aynı zamanda İran, dün Viyana'da Dr. Kasımloyu, bugün Berlin'de Şerefqandi ve arkadaşlarını canice öldürmekten çekinmemiştir. Katillerin yakalanması için Avrupa tarafından ciddi bir girişimde bulunulmamıştır.

Suriye'de Kürtlerin vatandaşlık hakları gaspedilmekte ve sürgünle karşı karşıya bırakılmaktadırlar.

Irak'ta ise 1988 yılında Saddam faşisti kimyasal silahlarla bombalayarak Halepçe'yi yerle bir etmiş ve 7-8 bin Kürt insanını gazla yakmıştır. Saddam'ın Kuvyet işgali uluslararası topluluklar tarafından lanetlenerek yargılandı. Buna paralel olarak Kürt halkına yapılan haksızlıklardan da yargılanmalıdır. Irak Kürdistanı'nda demokratik temeller üzerinde kurulan Kürt Parlamentosu uluslararası topluluk tarafından korunmalıdır. Kürt halkına karşı işlenen bu haksızlıklara karşı dünya kamuoyu, Kürt halkının çektiği acılara denk düşen ciddi bir tepki göstermemiştir.

Türkiye'de ve bölgede hangi çözüm önerileri ele alınırsa alınsın, Kürt sorununa adil bir çözüm bulunmadıkça, bölgede barış sağlanamayacaktır. Kürtler, Ortadoğu krizine bulunacak adil ve sürekli bir çözümün ayrılmaz bir parçası olarak haklı taleplerinin ele alınmasında ısrarlıdır.

TC devletinin Kürt halkının ve bütün dünya insanlığına yedirdiği dışkı olayı, Halepçe kentine atılan zehirli gazlarla öldürülen binlerce Kürdün yaşadığı vahşet ve son olarak yakılıp yıkılan Şırnak ve Çukurca olayları, Ortadoğu'nun barışçı çözümü olamaz.

TC devleti son haftalarda Kürt halkına karşı giriştiği katliam ve katliamdan sonra "MGK"nın kararıyla Kürt halkına karşı yürüttüğü topyekün savaşla bir kez daha dünya alemine çirkin yüzünü gösterdi. Yaptığı katliamların ve vahşetin ardında yatan gerçekleri gözlerden uzak tutabilmek, saklayabilmek için basın mensuplarını kentlere sokmadılar. Böylece devlet toplumun haber alma kaynaklarını da kendi denetiminde tutmaya çalışıyor.

Ülkemizi, ulusal onurumuzu diktatör, totaliter ve terörist rejimlere karşı savunmak için her türlü imkanlarımızı kullanacağız. Kürt halkı özgür yaşamakta kararlı bir halktır.

(...)

Dünyada her türlü baskıcı tutumlar kınanmalıdır. İnsanlık onuru her türlü zulüm ve bakıyı yenecektir.

Yapılan konuşma, Fransızca atılan sloganlarla desteklendi.

Miting sonrası hazırlanan Cinebir dosyası uluslararası mahkeme alt komisyonuna verildi. Ve miting düzenli ve disiplinli bir tarzda sona erdi.

Bir gün sonra yapılan mahkemede ise mahkeme komisyonu Cinebir köylülerinin başvurularını "kabul edilir" buldu. Duruşmaya Cinebir köylüleri adına Avukat Hasip Kaplan, TC adına da Dışişleri Bakanlığı yetkilileri Münci Özmen ve Deniz Akçay katılıyordu.■

Tüm Sağlık-Sen Malatya Şube Başkanı Hacı Çoban:

"GERÇEKÇİ BİR SAĞLIK POLİTİKASI YOK!"

-Sayın Hacı Çoban, örgütlenme amacınızı açıklar mısınız?

-Hacı Çoban: Gerçekçi bir sağlık politikasının olmadığı; halkın sağlık sorunlarının oldukça fazla olduğu; sağlık hizmetinde çalışanların ekonomik, demokratik, kültürel, sosyal, siyasal olarak erezyona tabi tutulduğu ve bunun sonucu durumun daha kötüye gittiğinin farkında olan bizler, kurtuluş yolunu örgütlenmede bulduk. Sorunların çözümünü, Tüm Sağlık-Sen'in çalışma programı ve tüzüğünde görmemizden dolayı da bu sendika da örgütlenmeye karar verdik.

-Kuruluşunuz ve geldiğiniz düzeye ilişkin bilgi verir misiniz?

- 11 Ocak 1992 tarihinde İstanbul'da Genel Merkez'imiz açıldı. 20 ilde şube ve temsilcilikler örgütlendi. Diğer illerde de örgütlenme çalışmaları devam etmektedir. Bizim Malatya şubemiz de 27 Nisan 1992 tarihinde açılarak faaliyete başladı. Genelde 20 bin, Malatya şubemizde 454 üyemiz bulunmaktadır.

-Bu aşamaya gelişinizde önemli gördüğünüz eylemleriniz var mı?

- "Temmuz Eylemliliği" dediğimiz dönemde Malatya'da hastahanelerde yaptığımız eylemler oldu: 7 Temmuz da SSK'da, 13 Temmuz da Devlet Hastahanesinde eylem yaptık. Kitlesel olarak kamuoyunu duyarlı hale getirmek için genişçe bildiri dağıttık, açlık grevlerine destek verdik.

-Sendika ile üyeler arasındaki bütünlükten sözeder misiniz?

-Genelde olduğu gibi, dernekçilik anlayışının ve Eylül psikozunun varlığından dolayı beklediğimiz düzeyde bir bütünlükten sözetmek zor. Ama sağlık çalışanlarının haklı talepleri doğrultusunda meselelere sahip çıkmasıyla birlikte, üyelerde sendikalarına sahip çıkmaktadır.

-Malatya Şubesi olarak hedeflediğinize ulaşabildiniz mi?

-Şube olarak hedeflerimize tam ulaşamadık. İlimizde 2200 sağlık çalışanı olmasına rağmen 454 üyeye sahip olabildik. İşverenin keyfi engellemesine rağmen bu sayı küçümsenmemeli. Bizim asıl hedefimiz sendikal bilinci vermek. Bu da grev ve toplu sözleşmeli bir sendika hakkının alınması doğrultusundadır. Bu güne kadar aldığımız haklar bize verilmedi.

-İş kolunuzda kaç sendika var, onlarla aranızdaki fark nedir?

-İş kolumuzda bizim dışımızda üç sendika vardır. Sağlık-Sen, Genel Sağlık-İş ve Türk Sağlık-Sen...dir. Biz sınıf ve kitle sendikacılığı temelinde örgütlenmeyi ve demokratik merkeziyetçi anlayışı benimsiyoruz. Genel Sağlık-İş ve Türk Sağlık-Sen sarı sendikacılık anlayışı zeminindedirler. Sağlık-Sen'de de bir anarko sendika anlayışı var.

-İş Kolunuzda sendikal birliği hedefliyor musunuz? Hedefliyorsanız, bunu nasıl gerçekleştirmeyi düşünüyorsunuz?

-Onlarla tavan olarak birlikteliğe karşıyız. Taban olarak eylem birliğini savunuyoruz. Bizim alternatifler doğrultusunda eylemlerimize diğer sendikaların tabanları katılabilirler. Ama tavanla birlikte hareket etmemiz düşünülemez. Çünkü sendikal anlayışımız onlardan farklıdır.

- Amaçlarınızda kısa ve uzun vadeli bir ayrım var mı?

-Hedefimiz ve mücadelemiz grevli, toplu sözleşmeli bir sendikal hakkı kazanana kadar devam etmek ve sınıf, kitle sendikacılığı anlayışımızdan ödün vermeden mücadelemizi sürdürmek amacını taşıyoruz. Ülkedeki halkın sağlık sorunlarının köklü çözümünü sağlamak iseTüm Sağlık-Sen'in uzun vadeli hedefidir.

-Sağlık iş kolunda çalışanların birliğini savunuyorsunuz. Ancak, farklı ekonomik, sosyal, kültürel bakış açıları var. Bu farklılıklar nasıl giderilecek?

-Eşit işe, eşit ücret ilkesi ile ekonomik hakların alınacağına ve sendikal kültürün verilerek düzenin vermiş olduğu kültürü yıkacağımıza inanıyoruz. Hizmet üretirken işverenin bizi böl-parçala-yönet ve ez mantığı karşısında, hizmetliden uzman hekimine varıncaya kadar iş kolumuzda varolan ayrışmaya karşıyız. Devlet politikası sonucu 1980 dönemlerinde birçok işçi memur statüsüne konuldu. Şu anda birliğin parçalanması için bir çok personeli işçi statüsüne getirmek istiyorlar. Oysa sürgün, doktor içinde var diğer sağlık personeli içinde var.

-Sağlık iş kolunda memurun çektiği sıkıntı ve buna karşı mücadelede doktorlarla birlik-

telik sağlanabiliyor mu.?

- Doktor ile diğer sağlık hizmetlisi arasında pek fark yoktur. Ancak, doktorların bazı ekonomik imtiyazları bulunmaktadır. Bu da metropollerde. Bu açıdan doktoru diğer sağlık memurunun haklı mücadelesinden ayrı düşünemeyiz.

-Sağlık hizmetinin parasızlaşmasına yönelik ne gibi çözümler düşünüyorsunuz?

-Tüm halkımıza eşit, etkin ve ücretsiz bir sağlık hizmeti verilmesini istiyoruz. Yeşil kart uygulaması özünde taşeronlaştırma ve özelleştirmeden öte halkımıza hiçbir şey getirmeyecektir. Şu an olduğu gibi parası olana iyi sağlık hizmeti, parası olmayana ölüm ve daha ötesi ölüye de rehin olmayı getirecek.

-Kapitalist toplumda "Herşey sermaye içindir" ilkesi var. Bundan dolayı sağlık sorunu da pazara çıkarılmış. Bu halk açısından yada sağlık çalışanları açısından ne gibi sıkıntılar yaratmıştır?

-Sağlık personeli açısından, onun emeğini daha ucuza satın alma, kötü iş koşullarını ve olmayacak bir yaşam hakkını reva görmektir. Halkımız için ise, herşeyin para olduğu anlayışından hareket ederek hastalıklara karşı korunmayı azaltacak koruyucu hekimliği kaldırmakta ve tedavi edici hekimlik anlayışını getirerek, sağlık hizmetinin sadece parası olana sunulması mantığıyla düşünülmekte. Anayasayı ihlal ediyorlar. Anayasada "Devlet vatandaşın sağlığını korur" denilmekte. Ama parası olmayanı nasıl koruyacaktır? Cenazeyi rehin alarak mı?

Eğer sağlık halk için ise, paralı olması abestir. Bu açıdan tüm sağlık hizmetinin parasız olarak halka sunulması gerekir

-TC, sağlık emekçileriyle toplumu karşı karşıya getiriyor. Bu sorunun çözümü nasıl mümkün olacak?

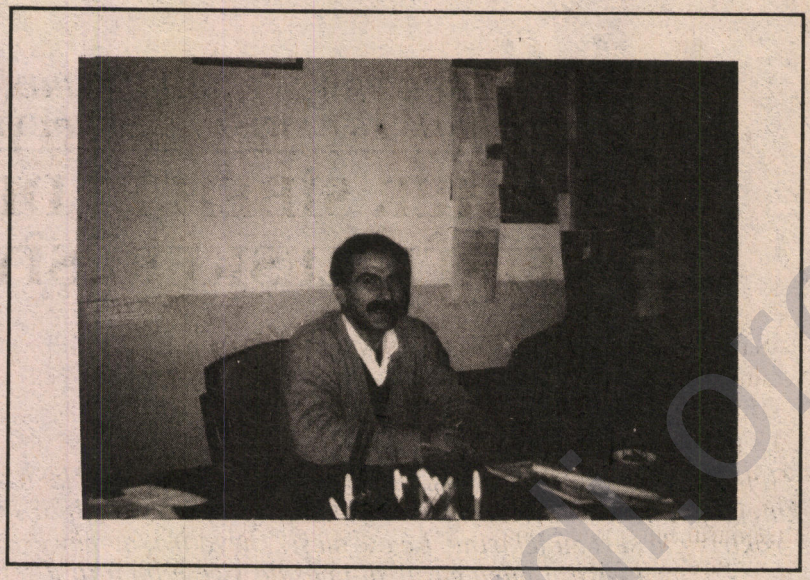

-SSK, Bağ-Kur, Emekli Sandığı gibi kurumlar vardır. Bunlar ayrı hizmet yapmaktadır. Bunların ve benzeri teşebbüslerin tümünün tek bir çatı altında olması gerekir. Yani bir sosyal güvenlik kurumunun olması gerekir. Bizim taleplerimiz ve mücadelemiz salt sağlık emekçilerinin talepleri değildir. Doğru dürüst bir sağlık politikası olmadığı için bizler, bu alanda çalışanlar olarak, kendimizi sorumlu görüyor ve halkın sağlık sorunlarının çözümü için gayret ediyoruz. Çünkü hasta ile yüz yüze gelen biziz. Halka doğruları anlatıp kendilerine yanlarında olduğumuzu kavratmalıyız. Temmuz eylemliliğimizde de halkı yanımızda gördük.

-Genel olarak yüzyüze olduğunuz problemleri özetleyebilir misiniz?

- Paralı hizmet sunulduğu için hasta ve refaketçisiyle biz çalışanlar yüzyüzeyiz. Tıbbi müdahale için yetersiz araca sahibiz. Hasta yığılmaları oldukça fazla. İlaç ücretleri yüksek olduğundan tedaviler tam olarak yapılamıyor. Sağlık eğitimi yeterli olmayan personel yetiştiriliyor. Örgütlenmemiz keyfi olarak engelleniyor. Koalisyon hükümeti grevli toplu sözleşmeli sendika kurma çalışmalarımıza ve mücadelemize engel teşkil etmektedir. Üyelerimiz sürgün ediliyor ve hatta katlediliyor. (DR. Mehmet Ayhan şehit edildi, Nazlı Top sendika üyesi olduğu için işkenceden geçirildi.)

-İşkence olayı sizi direk ilgilendiriyor. Ne düşünüyorsunuz?

-Biz işkencenin her türlüsüne karşıyız. Sendika olarak işkenceyle ilgili insan hakları komisyonu çalışmalarımız var. Kasıtlı olarak, yapılan işkencelere doktorlarımız ortak ediliyor. Şöyle ki, bazı işkenclerde doktor kontrolü yapılıyor. Doktor burada zoraki işkencecilerin isteğine göre "işkence yapılabilir" yada "yapılmaz" raporunu vermek durumunda kalıyor. Böylece işkence görenin yanında doktor da işkence görmüş oluyor. Cezaevi revirinin işlevi direk Sağlık Bakanlığına bağlı olmasına rağmen doktor cezaevi müdürünün emrine bırakılıyor. Bu tür olumsuz olguları aşmaya çalışıyoruz.

-Son olarak kamuoyuna iletmek istediğiniz bir mesaj var mı?

-Kamuoyunun grevli toplu sözleşmeli sendikal hakkımız yolundaki mücadelemizde bize destek olmalarını, kendi sorunlarımıza sahip çıkıp çözümlerken hakımızın da sağlık sorunlarına sahip çıkacağımızı bilmelerini isteriz. ■

Lİ SER REWŞA KURD Û KURDİSTANÊ
Bİ JİNEKE SWÎSÎ RA HEVPEYVÎNEK

EZ HER SİBEH Bİ DENGÊN BALAFÎRÊN LEŞKERÎ ŞÎYAR DiBÛM

Ali Özer

Gelê Kurd heya niha ji sedsalan virda belengazî û êşên ku li ser xwe dîtî hundirê xwe da wek kulekê jîyana xwe derbas kiriye. Çend qirkirin û tevkuştin li ser xwe dîtiye, yek caran serê xwe rakiriye lê serî zû jêkirine. Lê ew meşî... heya îro, qe newestî û tim li berxweda li dijî dijmin rawestî ji nûva carek din hêz da xwe ji bo filitî û serfiraziya xwe serhilda.
Û îro jî li Kurdastana bakûr gelê me bi bêbextiya KT va bi top û tifingan tê kuştin. Alîkî da jî ronakbîr û mirovên pêşverû alîyê kontra-gerîla û hisbi-kontra tên kuştin. Gelê me hemû birçî û belengaz dihêlin, gel mecbûrî dikin û ew bar dikin. Axa xwe, welatê xwe, gundên xwe cîh dihêlin û vala dikin, diçin bajarên rojava. Ziman û çand di nav çanda kevneperastan da winda dibe. Li ser rewşa Kurd û çanda Kurd bi jineke Swîsî pêşverû va me sihbetek çêkir û pêşkêşî we xwendevanan dikin.

Newroz: Rojbaş, xwîşka delal, kerema xwe tu dikanî xwe û karê xwe ji me ra binasînî?

Renêe D.: Belê, çima nabe? ez jineke Swîsî me û li Swîsê hatime dinê, Swîs jî welatê min e, lê di malbata min da evîna gelên din yên navnetewî tabîî bû. Bavê min piştî şerê duwemîn de ji Rusiya hatiye Swîsê. Ji wê demê virda em li Swîsê dijîn. Min ser çanda Rojhilata Navîn xwendiye, ser ola islamî û dîroka welatên islam û edebiyatên wan. Lê ez niha li zanîngehê dixebitim.

— Di zanîgehê da tu çi karî dikî an jî li ser çi mijol dibî?

— Ez li ber destê pisporekî dixebitim, ji bo xwendevanên zanîngehê dersê didim û carcaran jî di pirtûkxana enstituyê da dixebitim. Wek dibêjin arikar (asistan).

— Bi ditîna min tu gelek li ser zimanê Kurdî û çanda Kurdî disekinî. Di gelê Swîsê da mirovên (pîrekên) wekî te kêm tên dîtin. Ji bo vê yekê ez meraq dikim ku rewşa

Renêe D.

Kurd û Kurdistanê bi dîtina mirovekî Swîs çawa ye? Tu dikanî ji me ra şirove bikî?

— Min Erebî û Farsî û hendek jî Tirkî xwend, lê li bajarê min ku ez lê dijîm mirovên Kurd pir in û min xwest ku çanda wan nas bikim. Bi rastî miletê Swîsî heya niha rewş û çanda Kurdan nas nekiribûn, heya ber şerê Xelîcê (körfez) jî nezanibûn ku di dinê da gelê Kurd û netewê wî heye. Çend salan ber şerê Xelîcê Kurdên ku hatibûn Ewrûpa ji wan ra gotine qey ew Tirk in, an jî ereb in an jî Faris in. Wekî dewleta Tirkiyê heya dema nêzik jî çawan wan ra digot ewan Tirk in, Kurd tunin. Gelê Swîsî jî wek wisa difikirîn. Lê ez zû têgihiştim ku xeynî gelê Ereb, Faris û Tirk nav Rojhilata Navîn da gelekî din û welatekî din heye, û ew jî gelê Kurd e û welatê wî jî Kurdistan e.

Ezli Swîsê zehf mirov û hevalên Kurd nasdikim û bi wan ra daxivim û jiyana wan hîn dibim, ji bo vê yekê min xwest ku hînî zimanê Kurdî bibim û çanda wan, edebiyata wan hîn jî zede fêr bibim. Tiştekî din jî heye ku ew ji bo min pir girîng e. Pirtûkên û berhemên Erebî, Farisî û Tirkî bi Al-

manî hatine wergerandin, lê mixabe ku bi Kurdî pir kêm hatine wergerandin. Ji ber vê yekê ez dixwazim ku ser ziman û edebiyata Kurdî bixebitim, ku ez bikaribim berhem û helbestên Kurdî wergerînim Almanî. Bi rastî daxwaziya min a yekemîn ev e.

— Ez bawer im nêzîkî çar hîvan ber vê tu çûbûyi Kurdistana bakûr. Bi çavnêrhina te jîyana gelê me çawa ye?

— Ez her çiqas jîyana gelê Kurd li vira (ango li Swîsê) dibînim û pirtûkên wan dixwînim, lê dîsa jî ji bo min peywîst bû ku ez jîyana gelê Kurd li wilatê wan çawa derbas dibe bi çavên xwe bibînim û hîn jî baş têbigehêm. Ji bo vê yekê berê çar mehan ez çûbûm Kurdistana bakûr û nêzikî şeş hefte li Amedê (Diyarbekir) mam. Ango xwestina min ew bû ku ez biçûma çar aliyên Kurdistanê, lê mixabe min nikaribû ku ez ji Amedê wedatir biçûma. Ji ber ku her roj şer çêdibû, leşkerên Tirk di her kuçê da digeriyan, min nikaribû ku ez zehf bigeriyama û aliyên din da biçûma. Lê ev jî bo min tenê nebû, jiyana gelê Kurd hemî wusa bû. Bi rastî zordestiya dewleta Tirk li ser gelê Kurd çawa ye, gel hemû çawa sitemkar û belengaz e, min bi çavên xwe dît.

— Ne zehmet be, tu kanî nerînên xwe ji me ra şirove bikî?

— Ez li Kurdistanê cem merivên hevalên ku ez li Ewrûpa nasdikim dimam. Ez her sibe bi dengê balafir û teyarên leşkeran şiyar dibûm. Min rojekê hevalên xwedîyê malê pirs kir "Hevalno, ew balafira ji bo çi her serê sibe radibin?". Wana gote min ew ji bo bombabaranê radibin. Ji bo min ew jî tiştekî normal nînbû. Ji ber vê yekê yekcaran ez difikiriyam "gelo, ewna çi bomba dikin?" Min xwe xwe ra digot, dewleta Tirk bi dewleteke din va ne di şer da ye, ez eqîn bûm ku di hundirê Tirkiyê de dewleta Tirk gelê Kurd bomba dike, Ew jî bi min zelal hat ku li dijî gelê Kurd bêbextiya xwe dide nîşan kirin.

Di alîyê din da jî di kuçan da leşker û polisên bi çekên mezin digeriyan. Ew tiştê wusa jî bo min biyan bû, ji ber ku min li welatê xwe tiştekû wusa nedîtibû. Lê rast e ku ez jî li welatê xwe tiştekî nebaş bikim, polis bi çekên xwe yên biçûk dikane min bitirsînin. Lê ew dîtina min pir bi çûda bû. Ji ber ku min qey digot ewan polisna bi van çekên mezin yê niha êrîşê ser gel bikin. Bi min ew weki tehdîtekê dihat xweyî kirin.

— Tu dizanî ku li Kurdistanê gelê Kurd bi rastî aboriya wî ne baş e. Di vê rewşê da gel zehf belengaz in û tu alikrî jî heya niha aliyê tu dewletan va jî nehitaye çêkirin. Tu li Kurdistana bakûr nav gel da gerî û ez bawer dikim te guhdarîya wan jî kir. Bi dîtina te rewşa aborî çawa derbas dibe?

— Ez bawer im bingehê ew şer û serhildanên ku li Kurdistanê çêdibin sedama vê di rewşa aborî da peyda dibe. Lê belê meselên aborî û siyasî jî bi hevra girêdayi ye. Ji ber vê sedemê li her aliyê Kurdistanê rewş ne baş e, û Kurdistana bakûr jî wek wisa ye. Şer û serhildan ji xweberê tê holê. İnsan bê xebat in, xwarin, kirîya malan, ev tiştên ku bi jiyanê peyvîst in, hemî pir buha ne. Tiştekî din jî heye. Turist normal difikirin ku jiyan li Tirkiyê buha nîne, ji ber ku lîrayê Tirk gora perê Ewrûpa bê rûmet e, lê kingê yek dipirse, dirav li rojhilatê çiqas e, ew zû fam dike, ku ew ji bo jiyanê bes nine. Mînak diravê karkerekî ji sedî nod ji bo xwarina malê diçe. Rewşa aborî li Kurdistanê çawa derbas dibe, mirov bi vê dizanin. Aliyê din da jî dewleta Tirk ji bo mirovên bê xebat ra tiştekî nake. Li Amedê min dît ku belediya bajêr qed naxebite, ge ceryan tune. Kuçên bajêr hemî xirabene. Tenê taxa dora belediyê min çend kuçên nû dîtin. Li çar aliyê Kurdistanê rewşa aborî di vî halî da ye.

— Dixwazî em çend gotinan li ser zimanê Kurdî biaxivin. Mînak: kurdiya ku tu li vira (Swîsê) hîn dibî û ya ku te li Amedê nav gel da bihîst, nav berê wê da çi ferq heye?

— Berê her tiştî ez dixwazim wisa bibêjim ku zimanê Kurdî bi çend zeravan tên xeber dan. Ji van Zazakî (Dimilî), Soranî û Kurmancî. Ez bi xwe li ser zeravê Kurmancî û bi tîpên Latinî hin dibim. Lê belê ez dizanim ku hin cîhên Kurdistanê ziman bi tîpên Erebî tê nivîsandin. Wexta ku ez di bajarê Amedê da digeriyam, gel bi piranî Kurmancî dipeyviyan. Rojekê min tiştek li ser çerçîyekî ku bi teblê digerînin, stand. Min bi Kurdî xeber da, ew berî vê yekê pir dilxweş bû, ji me ra got wextê ku keç û xortên Kurdan bi zimanê xwe bipeyvin, ziman qet winda nabe. Lê disa jî malbatên kevneperest û yên ku baveriya xwe bi miletê xwe nînin zimanê Kurdî mina zimanê gundî, zimanê Tirkî jî mina zimanê bajarkî dibînin.

Ez bawer dikim ku pir mirov hene ku baş nizanin Kurdî biaxivin ji ber xwe va şerm dikin. Niha pir qeset û pirtûkên Kurdî tên frotin. Lê pir mirov hene ku bi Kurdî nizanin bixwînin û nizanin çawa hîn bibin. Peywîst e ku gelê Kurd bi qeyretî li ser zimanê xwe bisekine û pêşta bibe ji ber ku gel bi zimanê xwe heyî dibe. Ew wazifa mezin jî li ser ronakbîrên Kurdan dikeve.

— Te got gelê Kurd da hin mirov hene ku baweriya xwe bi miletê xwe nînin û bi hember xwe va şerm dikin. Gelo, ew bi dîtina te çima ye?

— Bi dîtina min ku heya çanda Kurd û Edebiyata Kurdî bi rêzanên xirab aliyê dewletê dorhêlê va bi zanîn hatiye verşartin. Heya niha tim van ra gotine "mirovên çiyan." Ji ber vê yekê va şerm dikirin. Lê mirovên Kurd niha li Kurdistanê

hêdî hêdî baweriya xwe bi xwe dikin. Çand û musîka wan dewlemend e. Ew niha wek berê fedî nakin. Baweriya xwe bi xwe tînin û wek mêran keçik û jinên Kurd bi çavnetirsî di nav mêran da hêzê xwe tinin ber çavan. Bi wan ra diçin çiyan ji bo şerê çekdarî têkoşînê çêdikin. Mêr jî fam dikin ku jin jî wek wan dikanin her karî da bixebitin û şer bikin. Ez dixwazim di vir da çend gotinên din li ser gel û PKK pêşkêş bikim. Dîtinên PKK di nav gel da pir in. Keç û xortên ciwan û xwîngerm jê hez dikin. Pir ji wan dixwazin ku bibin gerîla û biçin serê çiyan. Lê bi rastî ser siyaseta PKK pir nafikirin. Mirovên mezin baştir difikirin, ew baştir fam dikin ku şer çi ye. Pir mirov di aliyekî da jî ji gerila ra sipas dibêjin, lê di aliyê din da jî rexna li PKK dikin. Dibêjin ku PKK pir bi zulm dixebite, mînak kamiyon û otobûsên gel dişewitînin, piştî xwediyên wan nizanin ew çawa bijîn. Şerê gerilla pir tişt guherandin, lê niha dîplomasî yan siyaseteke baş peyvîst e, ji ber ku welat vala dibe, mirov gund û bajarokan direvin diçin rojava. Ew jî bo Kurdan ne tiştekî baş e.

— Te qala PKK û gel kir. Tu jî dizanî ku di hîva çirîya paşîn da navbera PKK û Eniya Kurdustana başûr şerê çekdarî çêbû. KT ji vê firsetê da êrîşê ser Kurdistana başûr kir û pir gerhilahu gundîyhen welatparêz hatin kuştin. Tu vê yekê çawa dibînî?

— Ji ber her tiştî ez bi xwe li hemberî şer im. Lê şerê birakujî hîn tiştekî dilêş e. Gelê Kurd pir bi ber vê şerê birakujîyê dikevin û ez jî wek wan ber dikevim.

Yên ku baweriya xwe bi PKK tînin ew Berzanî û Telebanî ra dibêjin xayîn in. Lê yên din jî dizanin ku Kurdên başûr dewleteke federasion (federe) ava kirine. Ew ji bo Kurdan bi dîtina min pir baş e. Peywîst e ku mirov fireh bifikire. Filitîniya beşekî Kurdistanê tesîra xwe dide beşên din jî. Ji bo vê yekê ew gavek girîn e.

— Tu jineke pêşverû li Awrûpê yî, Federasyona Kurdistana başûr a ku hatiye ava irin çawa dihelsingirînî (değerlendirmek)?

— Heya niha min bi xwe Kurdistana başûr nedît. Dibe ku ez wekî Kurdekî nefikirim. Ewna niha baweriya xwe bi xwe tînin. Kurdên başûr niha demokrasîyê dixwazin. Rojnamevanên Awrûpayê ji bo hilbijartinê çûbûn Kurdistanê başûr. Tiştek eceb lê man. Ji ber ku cara yekemîn e ku hilbijartin li Kurdistanê çêdibe. Rojnamevanên Awrûpê tu dek û dubare nedîtin. Heya niha kingê ku welatên dinyayê seyemîn da hilbijartin çêdibin pir dek û dubare tê da çêdibin. Lê ew hilbijartina wek hilbijartinek Awrûpayê derbas bû. Ew jî tîne ber çav ku Kurdên başûr demokrasiyê dixwazin. Bi rastî ew naxwazin ku carek din problem li Kurdistana başûr bibe. Bi hezaran gel hatin kuştin. Piştî şerê Xelîcê carek din Kurdan û gelê Iraqê yên ku Seddem Huseyin naxwazin ser hildan. Dîsa Seddam Huseyin bi bombebaranê pir meriv kuştin û pir jî revandin. Piştî Amerîkê "hêza çakûç" di sinorê Tirkiyê û Kurditana başûr cî danî, ku teyarên Seddam ser kurdistana başûr derbas nebin. Lê bi dîtina min ew hêza çakûç li ser axa Kurdistana başûr be baştir be. Dibe ku icar jî dewletên Ereb protesto bikin. Pir mirov Berzanî û Telebanî xayînên gelê Kurd dibînin û dibêjin Kurdistana başûr jî bin destê emperyalîstan da hatiye ava kirin. Bi dîtina min Telebanî û Berzanî her çiqas dibêjin "em naxwazin axa Îraqê parçe bikin", bi rastî li ser dewleteke serbixwe dixebitin. Ewna tiştê dîplomasî û siyasetê ne.

Xwestina min jî ew e ku Kurdên beşên din jî piştgirtî û alîkarîya wê dewletê bikin. Wek berê şerê dinyayê duwemîn da çawa dewleta Israîl tunebû, û li Elmanya pir Yehûdî hatin kuştin. Wê demê Yehûdî bê alîkar bûn. Lê bi rastî dostên Kurdan tunin. Ji ber vê yekê peywîst e ku Kurdistana başûr were ava kirin û beşên din jî bi alîyê xwe bixe. Lê hukmeta Tirk jî vî tiştî baş dizane û niha nebe jî pêş ta meheqeq ew dewleta Kurd wê bibe bela serê wan. Ji bo vê ew naxwaze dewleteke Kurd li ser axa Iraqê were ava kirin.

— Di dawîyê da ez dixwazim ku tiştekî din bibêjim. Ez dibînim ku tu guhêrbarî (variyant) Kurdolojîyê da yi. Mala te jî wak ya Kurdologekî ye, pirtûkxane û rêxistin hwd te heya niha ji bo Kurdan çi kiriye bi kurtî kerema xwe ji mera şirove bikî?

— Ez li ber her tiştî jîyana kurdan dibînim ku çawa ye. Ji ber vê yekê qasî ku li destê min der tê mirovên swîsî ra ez xeber didim. Jîyana Kurd a belengaz û xerab tînim ber çavan, ew wekî propagandakê ye. Tiştên ku ez bi hêzên xwe teve dibim jî heye. Folklora Kurdî da ez di grubekê da cî digrim heya niha min çend şevên Kurdan da lîstik û mîzka Kurdî gotiye. Ji bo insanên Swîshi kurseke Kurdî didim. Ez dixwazim ku ewna jî wek min hînî Kurdî bibin. Kovarek "Merhaba" li Swîsê dertê, ez di redaksiona wê da bûn. Min çend nivîs ji bo gelê Kurd bi Elmanî nivîsandin.

Ji bo filma "Mem û Zîn" ê çend Kurdan va hevpeyvînek çêkir. Bernivîsa filma "Mem û Zîn" min vergerand Elmanî. Di vir da tiştekî girîng ez dixwazim bibêjim: heya niha mirovên Awrûpayî tim jîyana Kurd ya xirab dît. Li suretên şer û Helebçe di rojname û televisonan da jî tim belengazîya wan hat xweyî kirin. Lê çand û edebiyata wan kesî bi çav nedît. Ji bo vê yekê fîlma "Mem û Zîn" tiştekî pir girîng e. Lê bi rastî kêmasîyên filmê pir in. Min pirtûka Ehmedê Xanî da jî xwend. Lê dîsa jî bi giştî tiştekî pir baş e.

— Em ji bo vê sohbetê pir sipasya xwe li te dikin. ■

DİYARBAKIR'DA HESAPLAŞMA HAZIRLIĞI

Newroz/Diyarbakır

Yaşlı şehir Diyarbakır, yaşanan son olaylardan sonra yeni bir gömlek giymeye hazırlanıyor.

Yiğit direnişlerle yazılan tarihler şehri Diyarbakır'ın yeni yüzü, baharda başlayacak hesaplaşma sonucu belirecek... Ya boyun eğip, bir kez daha zincire vurulmayı kabul edecek, ya da direnişin bayrağını dalgalandırcak surlarında...

İki yıl öncesine kadar suskun bir bekleyişte olan Diyarbakır, başlayan seri bombalama olayları (HEP İl Başkanı Mustafa ÖZER'in arabasına, Y.Ülke, Özgür Halk ve İHD gibi kurulşların il temsilciliklerine yapılan bombalı saldırılar) ve geçen yıl başlayan gazeteci (muhabir) öldürme olaylarıyla yeni bir evreye girdi.

Önceleri bölgede kimin tarafından yapıldığı çok iyi bilinen ama devletin faili meçhul (!) dediği olaylar olurken, bu daha sonraları bölgede özel olarak konuşlandırılan ve yerli halktan oluşma devletin çevik kuvvet merkezlerinde eğitilen Hizbullah isimli örgüte yapıtırılmaya başlandı.

Fark neydi? Bizce fark açık seçik ortadaydı. Bu da, üstü örtülü bile olsa yine Kürdü Kürde kırdırtma senaryosunun bir parçasıydı.

Son günlerde Diyarbakır nüfusu yüzde yüz artarak 2 milyona yaklaşmaktadır.

Bu insanlar nereden geldi.

İlkin Şırnak'ta uygulanmaya başlanan kırım, yavaş yavaş gerillayı halktan soyutlama, yeni güvenlik bölgeleri yaratma, ateş gücü yüksek mobil birlikler kurma, insansızlaştırma senaryoları ve yöntemleriyle birlikte uygulanmaya başladı. Bu plan dahilinde Amed bölgesinin kuzeyinde yer alan dağ şeridindeki 40 tane köy boşaltılmıştır... Bu insanların malları talan edilmiş, evleri ve hayvanları yakılmıştır. İşte bu nüfus bugün Diyarbakır'ın Bağlar semtinde bulunan Emek, Dicle ve Fatih Mahallesine yerleşmiş bulunmaktadır. Bu kitlenin zaten kaybedecek birşeyi olmadığından her şeye daha duyarlı davranmaktadır. Bu da gündeme yeni serîhıldanların başlaması ihtimalini getiriyor.

Belirgin olan gerçeklik şu: Bugün bölgede iki savaşan taraf var, bunlardan biri gerillası ve milisiyle PKK, diğeri ise bütün resmi ve gayri resmi kurumlarıyla devlettir. Ama görünen o ki, bugün, devlet ne yapacağını şaşırmış vaziyettedir.

Aralık ayından itibaren başlayan gerilla eylemleri şehirde büyük yankıla uyandırmıştır. Artık saat 17.00'den itibaren Polis okulu, çevik kuvvet, cezaevi ve polis lojmanları, hattı üç taraftan kesiliyor. Şehir içindeki devriye araçları genelde panzerler oluyor artık.

PKK şehirde şimdiye kadar doğru-dürüst bir eylem koyamamıştı. Bu bir yana şehirdeki potansiyeli ne kendisi örgütleyebiliyor ne de başkasının örgütlemesine izin veriyordu... Oysa iç harekat, kış ve dış hareket PKK'ye artık şehirlere dayanmasından başka bir olanak bırakmıyordu...

Görünen o ki, Diyarbakır sıcak bir bahara hazırlanıyor. Bu, belki özgürlük günü Newroz'da patlayacak bir bombanın fitilinin tutuşturulması demektir. Ama görünen o ki Kürt halkına yine göğsüne taş dayayacağı, acıyı yüreğinde eriteceği bir bahar getirecek olan kavga, Diyarbakır'a da kıpkızıl bir gömlek giydirecektir.

MURX Û JÎYAN

Dilo
Di muzîka çermsorikan de
Yanê
Di dahol û tam taman de
Murxên jîyanî
Bi guhê min ve ket
Ez kêfxweş bûm
Çar sed sal e dijî
Weke dinê
Hîvê
Tavê
Lê belê
Ji dûr ve
Di paş dûhê deman
Çûyîna min hate bîra min
Xem ket dilê min
Ji dilê min
Gihîşt mejî
Bi dengê lingên hespê xwe
Yek û yek hatin dora min
Zarok
û
zêç
Mêrxas
û şervanên çermsorikan
Ew jî wek min
û gelê min
Bê bext
û roj nedîbûn
Bala min hêstirê çavê wan ket
Dilê min şewitî
Grîyam
Rabûm
rûniştim
Gîştî dîtim
Boxeyê rûniştî
Teyrê Baz
Brûsk a sor
Yanê Evîn
Gîştî dîtim
Lê belê
ew mirin
ez mam
Weke Rêheval Che
Ho
Mao
Bila rabe
Girî
Û
Xem
Ken bikeve cîhanê
Û
Kêfxweşî
Serbilindî
Di nav hemî gelan
Karker û xebatkaran
Rêncber û cotkaran

Girî bê fêde
Çi bikim brayên çermsor
Çi bikim gelên Japon
Birçîyên Somalî
Tune bû bîr û bawerîya we
Bi dostên we
Bi Stalîn
Rêheval Lenîn
Rosa Luxsemburg
Marx û Engels
Dinya sosyalîst
Bi şerê aşîtîyê
Bila bijî çar hawîr dor
Daxwaza Castro
Berxwedana Mandela
Serhildana Ho Chî Mînh
Li Nurheqê Sînan
Di gebar de Egît
Û Mahîr
Ûlaş
Denîz
Bila bijî strana stêrka sor
Bîr û bawer im Hogirino
Nêz e berbangên sor
Megrîn
Nêz e hilgirtina ala sor
Ne ji bo çermsoran tenê
Ji bo me Kurdan
Û hemî gelên bindestan

M.Sait Alpaslan

Hakka ve Halka Karşı Savaşmak

R.Nehir

19 yıl önce, Kürdistanlı, yaşlı bir Türk köylüsünden askerlik anısı dinlemiştim. Diyordu ki; "38'de Dersim'deydim. Hozat yöresinde bir dağ sırtında karargah kurmuştuk. Ben gittiğimde savaş bitmiş, temizlik harekatı yapılıyordu. Dağ, taş, orman, mağara arıyorduk. Yakaladığımızı Elazığ'a gönderiyorduk. Birgün bir mağarada iki genç yakaladık. Biri erkek, biri kadın. Karı-koca mıydılar, iki sevgili mi, yoksa iki kardeş miydiler bilemiyorum. Çünkü hiç konuşmuyorlardı ve dillerini de anlamıyorduk. Karargaha getirdik. Ayrı ayrı ağaçlara bağladık. Yüzbaşı kadını çadırına götürmemizi emretti. Çok güzel bir kadındı. Ağaçtan söktük. 4 asker kadını çadıra sokamadık. Olağanüstü bir güçle çadıra girmemek için direniyordu. Yüzbaşı baktı ki olacak gibi değil, biz çadıra kadını sokabilsek bile kendisi tek başına bu kadınla başa çıkamaz, 'Götürün! İstediğinizi yapın' dedi.

Askerler kadını alıp dereye aşağı götürdüler. Kadın sabaha kadar acı çığlıklar attı. Ben erkeğin yanında nöbetteydim. Sanki taş kesilmişti. Gözlerini bile kırpmadan dağlara bakıp durdu. Sabah ikisini de kurşuna dizdik."

Sorum üzerine Vakkas amca, "Bize 'bunlar gavur , devlete karşı geliyorlar' diyorlardı" diye yanıt vermişti.

17 Kasım 1992 tarihli kimi gazeteler, Mardin-Savur'un Bakustan (Bağyaka) köyünde 15 ile 20 yaş arasında iki kadın ve iki kıza Özel Tim elemanlarının ve korucuların tecavüz ettiklerini yazıyordu. Olayı yaşayan kadınlar ve kızların kendi ağızlarından anlatımları da gazete sütunlarında yer alıyordu.

"Kürt Halkına Karşı Nasıl Savaştık" adlı kitapda anılarını anlatan bir asker de benzer tecavüz olaylarından sözetmekte.

Bosna-Hersek'teki tecavüz olaylarından sözeden gazete manşetleri bu anı ve haberleri çağrıştırdı bende. Ve tarihte, hem de dünyanın dört bir bucağında yaşanmışları... Tabii Bosna'yı manşetten indirmeyen, burnunun dibinde tecavüze uğrayan Kürt kadınlarından ise tek söz etmeyen; iki yüzlü, resmi ağızlı burjuva basınının durumunu da. ..

İstisnasız her işgal savaşının kimi ortak özellikleridir:

- Güçlü olduğunu sanan saldırgan, zayıf bulduğu ülkeye bir bahane bulup saldırır. Saldırıya uğrayan, aktif veya pasif direniş gösterip, ülkesini, haklarını ve geleceğini savunmaya geçer.

- Saldırgan, işgal ettiği ülkenin önce silahlı güçlerini etkisizleştirmeyi hedefler. Ardından sıra tüm aktif güçlerin devre dışı bırakılmasına gelir.

- Fakat, her işgal olayında işgalcinin karşısında topyekün bir halk veya ulus vardır. Güçleri bölüp parçalama etkili olmayınca, saldırı da topyekünleşir. Hakka saldırı, ayrımsız olarak halka yönelir.

- Askeri saldırıları ekonomik ve psikolojik saldırılar izler. Halkın direncini kırmak esastır. Direncin kırılması, umudun, iradenin ve en önemlisi ulusal kimliğin ve kişiliğin kırılması ve çökertilmesi ile olanaklı olacağından, savaşın bu aşaması daha da vahşiler. Savaş, savaş kurallarına göre oynanmaz olur.

- Ekinler yakılmaya, ürünler tahribe, yerleşim alanları harebeye çevrilmeye, kitleler toplama kamplarına veya sürgünlere yollanmaya, yaşam askerileştirilmeye, aileler dağıtılmaya başlanır. Halk horlanıp aşağılanır. Ulusal onura saldırı en bayağı yöntemlere kadar indirgenir. Ve kadınlara-kızlara tecavüz, toplumsal iradeyi kırmanın bir yolu olarak yaygınlaştırılır.

Vietnam'da, Cezayir'de, Libya'da, ülkemizde ve tarihteki yüzlerce örneğinde bu hep böyledir. Hakka saldırı, mutlaka halka saldırıya dönüşür. Halklarla savaşmak, savaşların en zorudur. Her karartı, her kıpırdayan canlı saldırganın yüreğini hoplatır. Çünkü cepheler ve mevziler bilinmezleşir. Saldırganda, duvarlarla veya tel örgülerle çevrilmiş karargahlar dışında her yer tehlikelidir, her yerden ve her yönden hiç umulmadık anda saldırı gelebilir psikolojisi yaygınlaşıp egemen olur. Onun gözünde çocuklar kuryedir, gebe kadınların karnında cephane yüklüdür. Eşekler mayın aramaya çıkmıştır. Ormanlar "düşman" gizlemek için her gün birkaç metre boy atmaktadır.

Onun için savaş cephesi her yerdir artık. Herkes fiili veya potansiyel düşmandır. Her türlü kirli saldırı yoğunlaştırılmalı ve en kısa zamanda "düşman" cephesi daraltılmalıdır. Kitlelerin direnci kırılmalı, bunun için kutsal saydıkları tüm değerleri çiğnenmelidir. Savaş, "topyekün" savaşa dönüştürülmeli, "iç harekat", "gayri nizami" savaş yöntemleriyle, ırza tecavüzlerle, savaş alanını insansızlaştırmayla vd. yöntemlerle birlikte sürdürülmelidir.

Pis savaşların en pisi yaşanmaya başlar o zaman.

KİMİ HATIRLATMALAR

Son birbuçuk, iki aydır halkımıza yönelik fiili saldırıların yanısıra propaganda saldırıları da yoğunlaştırıldı. Güney Kürdistan'a saldırının ardından TC, zafer naraları atmaya başladı. Burjuva basın ve TV kanalları propagandif haber, yorum ve programlarla dolup taşıyor. "Teröre karşı kazanılan başarılar" her yazının, her programın girizgahı oldu. Ve "İç harekat"ın "başarıları" övüle övüle bitirilemiyor.

Önce bir noktanın altını çizelim. "İç harekat" veya "Topyekün savaş" yeni başlamış değil. 90-91 Serhıldanları TC'yi sarsmıştı. İlk o zaman görüldü ki, son 40-50 yıldır "uyuyan" dev artık uyumuyor. Sorun, beşon bin gerilla sorunu değil. Milyonların sahiplendiği bir dava asıl sahiplerince omuzlanıyor. TC ordusunun karşısında halk var. Bu bir yeni boyuttu. Başarılı olmak için yeni strateji ve taktikler, ciddi ön hazırlıklar, uygun ortam ve uygun zamanlama da gerekliydi.

Yoğun bir askeri hazırlığın, diplomatik önlemlerin "gayri nizami savaş" hazırlıklarını, köy koruculuğunu yaygınlaştırmanın, istihbarat ağını genişletmenin vb. ardından uygun zaman ve ortam kollanmaya başlanmıştı. 92 Newroz'unda, kirli savaş en pis boyutlarına çıkarıldı. Yani "İç harekat" veya "topyekün savaş" Aralıkta başlamış değil. 92 Martından beri sürüyor. Hem de tarihteki örneklerinden hiç de geri kalır bir yanı olmadan...

92 Martından beri "iç harekat"ın, yani halka karşı saldırıların işgalci kimliğe uygun olarak sürdürüldüğünü kimi rakamlarla hatırlatalım. 92 Martından önceki süreçte, İkiyaka ve Çevrimli köylerinde kitle katliamları yapıldı. Yaylalarda köylüler bombalandı. Fakat, kitlelere dönük saldırı ve katliamların açık bir politika olarak uygulanmasına 92 Newroz kutlamaları sırasında başlandı. Ve o günden bugüne, onlarca kitle gösterisi, onlarca orta ve küçük ölçekli yerleşim birimi hedef ayrımı yapılmaksızın tarandı, topa tutuldu. Silahsız halka yönelik silahlı saldırılarda öldürülenlerin sayısı, Marttan buyana 500'ü geçti. "Gayri nizami" savaş yöntemlerinden biri olan ve "faili meçhul" diye adlandırılan saldırılar büyük şehirlerde ve ilçelerde daha da yoğunlaştırıldı. Şırnak, Çukurca, Kulp, İdil, Göle gibi yerle bir etmeyi göze alamadıkları Diyarbakır ve Batman başta olmak üzere, Nusaybin, Cizre, Kızıltepe, Viranşehir gibi büyük ilçeler Kontrgerillanın ve onun taşeronu Hizbullahın eylem alanları haline getirildi. Ve bu karanlık güçler ortalama ayda 40 kişiyi katlettiler. 10 ayda öldürdükleri insan sayısı 400'e yaklaştı. Bu 400 kişiden 25'i öğretmen, 12'si gazeteci.

Yakılıp, yıkılan ve zorla boşaltılan yüzlerce köye şehirler eklenmeye başlandı. Şırnak'taki ilk denemeyi Kulp, Lice, Cizre, İdil saldırıları izledi.

Tutuklamalar kitleselleşti. 10 bini aşkın insan gözaltına alındı, işkencelerden geçirildi. İşkencede ölüm ve kayıp sayısı 36'ya ulaştı.

YENİ OLAN NE?

Son 10 ay içerisinde halka dönük saldırıların dozundaki seyir şiddetinden hiçbir şey kaybetmeden sürüyor. Yani "iç harekat" veya "topyekün savaş" yeni değil. Yeni olan, sadece TC'nin üstünlük sağladığına olan inancı ve ORTA VADE'yi kazanabilirim umudu.

Güneyde ulusal güçler arasında çıkan çatışma ve bunun ardından TC'nin PKK gerillalarına Güneyde saldırması ve bu saldırıdan kendi lehine sonuçlar alması, TC'yi umutlandırdı. Federe Kürt Devleti karşıtı blokun (Türkiye, İran ve Suriye) sağlanması da TC'ye moral verdi. 92 Martından beri halka karşı sürdürülen saldırıların kirli boyutları bir ölçüde kitleleri geri itti. Bu geri düşüş, gerilla eylemeri ve çok geniş cephelerde sürdürülen yasal ve yasa dışı mücadelelerle önemli ölçüde önlendiğinden, TC'de tüm cephelerdeki saldırılarını artırdı. Devrimci ve yurtsever basına, yasal partilere (HEP ve SP gibi) derneklere, sendikalara ve diğer tüzel kişiliği olan kamuoyu odaklarına yönelik saldırılar çeşitlendi. Örneğin, önemli bir işlev üslenmiş olan ve bu işlevini büyük oranda yerine getiren Özgür Gündem gazetesi, bu saldırıların da etkisiyle yayın hayatına son verdi. Örnekler çoğaltılabilir.

Özetle, halkımıza ve onun haklarına karşı sürdürülen kirli savaşın boyutlarında köklü bir değişiklik yok. Savaş tüm pisliğiyle sürüyor. Ortaya çıkan farklılıkları bir kere daha vurgulayalım.

- TC Güney Kürdistan'a girerek gerillalara yöneltiği saldırı ve aldığı sonuçlardan umutlandı.
- İran ve Suriye ile üçlü, Irak'la ikili anti Kürt Federe Devleti zemininde anlayış birliği sağlayarak sınırları denetlemede ve PKK gerillalarının üs ve lojistik destek olanaklarını kısıtlamada mesafe aldı.
- Halka yönelik 10-11 aylık saldırılarla kitleleri belli ölçülerde yordu.
- Açık ve meşru zeminlerdeki güçlere, demokrasi aldatmacasını da bir kenara bırakarak saldırılarını yoğunlaştırdı.

Ancak, Türkiye metropollerindeki aktif politikanın içerisinde olmayan Kürtlere karşı devlet destekli şovenizm bayrağı altındaki saldırılar geri çekildi. Çünkü, ülkemizi insansızlaştırma politikasıyla batıdaki Kürtleri kovma politikası çatışıyordu. Ülkelerine geri dönecek olanlar için ulusal mücadelenin silahını kuşatmaktan başka yol kalmayacağından, bu göze alınamadı. Dahası, ciddi ciddi düşünülen, alt düzeyde fiilen uygulanan ama resmileştirilmemiş milyonların batıya sürgünü ve asimile edilmesi anlayışıyla batıdaki Kürtlere saldırı birbirleriyle uyuşmamaktaydı.

TC, PKK'ya karşı ciddi başarılar kazandığını abartarak kamuoyuna sunuyor. Toplumu propaganda bombardımanına tutuyor. Basit ve mevzi kazanımlarını büyütecin altında sunuyor. Çünkü buna ihtiyacı var. Çünkü zor durumda ve abartılı propagandaları da bunu gösteriyor. Savaş ahlakına dahi uymayarak silahsız halka karşı sürdürülen barbarlıkları başarı saymak olanaksız. Halkımızın ödediği bedelleri TC'nin başarı hanesine saymak doğru olmaz. O zaman da TC'ye başarı adına birşey kalmaz. Abartıların nedeni bu işte.

Fakat TC, lehine olan kozlarını güçlendirmeye çalışıyor. Demirel yeniden Suriye'yi ziyaret etti. İran Dışişleri Bakanı Türkiye'ye davet edildi ve yakında gelecek. Hiç şüphesiz görüşmelerin ilk gündemi Federe Kürt Devleti ve PKK... Kürtlere karşı ortak politikaları nasıl güçlendireceklerini bir kere daha gözden geçirecekler. Bu ittifak daha da sıkılaştırılacağa benzer. Bunun sonucunun ne anlama geldiği ise açıktır.

Devlet, hükümet ve Türk burjuvazisi bir konuda görüş birliği içerisinde. Ulusal başkaldırı ezilip yenilgiye (geçici) uğratılıncaya kadar insan hak ve özgürlüklerinin kırıntaları bile rafa kaldırılacak, demokrasi yönünde adım atılmayacaktır. Yakaladığını sandığı elverişli koşulları iyi değerlendirmek niyetinde olan TC, önümüzdeki aylarda tüm gücünü kullanacaktır. Diyarbakır, Batman, Siirt, Şırnak, Hakkari, Mardin illeri ve bu illerin kırsal alanları başta olmak üzere halka yönelik saldırılar artacaktır. Kırsal alanlarda askeri güçleri, şehirlerde resmi ve gayri resmi tüm devlet güçleri varlarını yoklarını ortaya koyacaklardır. Diyarbakır çevresinde köylerin yakılıp yıkılarak boşaltılması, gerillaların barındığı sanılan dağların en modern ve öldürücü silahlarla adım adım taranması, "faili meçhul" cinayetlerin günde 5-10'a ulaşması bunu gösteriyor. PKK'nın ve halkımızın yeniden güç toplamasına fırsat vermemek amacıyla kış boyu saldırılar artacaktır. TC, Marta güçlü girmek istiyor.

Orta vadede ne olur bilinmez ama, TC bugünü ve geleceği kaybetmiştir. Hakka ve halka karşı savaşmak hiçbir işgalci gücün kârı değildir. Tarih, uzun süre başarılı olmuş işgalcilere tanık değildir. ■

ULUSAL SORUNA SOMUT VE TARİHSEL YAKLAŞIM
- V -

S. Çiftyürek

Bu çalışma boyunca, toplumların ve tarihlerinin derinliklerini yansıtmaya çalıştım. Amacım halkların tarihsel köklerinin derinliklerine inmekti. Ne kadar başarılı oldum, buna okurlar karar verecektir. Yazının devamında da yine amacım, genel olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun, özel olarak da, Kürdistan ve Kürt halkının, toplum ve tarihi yapılarının gerçeklerine/derinliklerine inebilmektir. Her komünistin, komünizanın, materyalist tarih ve toplumların derinliklerine yeniden dönmeleri gerektiğine inanıyorum.

Özellikle, hem uluslararası hem de içteki gelişmelerin ürünü olarak halklarımızı, işçi sınıfımızı, tüm yönleriyle kuşatıp çaresizliğe, köhnemiş kapitalizmin sonuçlarına katlanmaya, üretimin amacının insan değil servet, servetin amacının aşırı kâr olduğu kapitalist toplumdan başka seçeneğin bulunmadığı ve buna mahkum imiş gibi göstermeye çalışan tüm gerici, faşist sosyal demokrat vb. burjuva akımlara karşı emekçi halka çıkış yolu gösterebilmemiz için, toplumların derinliklerine dönmemiz gerekiyor. **Egemen sömürücü sınıfların tarih sahnesinde bulunmadığı ve dolayısıyla egemen sınıfların edindikleri malların, servetlerin güvenlik altına alınması gerekçesiyle devlet biçiminde yoğunlaşmadıkları, kendi "öz hükümetlerini" ordu ve polisini oluşturamadıkları... kısacası sınıfların bulunmadığı ilk çağ komünal topluluklarını, gerçek halk demokrasilerinin derinliklerini kavramamız gerekiyor. İlk çağ komünarların (ilkel komünizmin) günümüzdeki modern temsilcileri olabilmemiz için, materyalist tarih ve toplumların temellerini derinlemesine kavramaya bir kez daha dönmemiz bir zorunluluktur.**

D- OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA İDARİ VE ASKERİ YAPI

Kapitalizm öncesi toplum biçimlerinin üzerinde çok genel çizgilerle de olsa durduk. Yine hem Osmanlı İmparatorluğu'nu hem de Kürdistan'ı ilgilendiren, sömürge ve ilhakların üzerinde de durmuştuk. Yine buraya kadar esas kuramsal ve tarihi boyutuyla sınırlı olarak da olsa, bu sorunların üzerinde durduk. Bundan sonra, kuram ile belli bir ülkenin nesnel gerçekleri, tarihi boyutu ile üzerinde tartışma sürdürülen ülkenin somutluğu arasında bağ kurmaya çalışacağız. Somut olarak üzerinde duracağımız olgular, genelde Osmanlı, özelde Kürdistan olacak.

S. Divitçioğlu'nun H. Antoniadis-Bihicau'dan alıntısıyla belirttiği şu yaklaşımı esas alacağız: "*Bir ülkenin, iktisadi içtimai sisteminin şu ya da bu üretim tarzına ait olması ya da olmaması, ancak sözü edilen üretim tarzını (yani Asya üretim tarzını) belirten temel yasalara hükmeden içsel yasaların öğeleri ile karşılaştırmasından sonra anlaşılır.*" (19) Üzerinde tartıştığımız Osmanlı ve Kürdistan'ın ekonomik, sosyal, siyasal, hukuki öğelerini irdelerken, bunu A.T.Ü.T'ın ve bu tarzın üzerinde şekillenen Doğu Despotizmini temel yasalarıyla birlikte ele alacağız.

1- Osmanlı İmparatorluğu'nun Selefleri Kimlerdi?

Osmanlı İmparatorluğu ekonomik, askeri ve hukuki olarak kimlerden, kimlerin kurumlarından etkilendi ya da miras devraldı? Osmanlı'nın bütün yapısında Orta-Asya'dan taşınan öğelerin etkisi nedir? Belirleyici olan Orta-Asya'dan taşınan öğeler mi yoksa halef durumunda bulunan Osmanlı'nın tüm yapılanmasında seleflerinden devraldıkları mı belirleyici olmuştur?

Osmanlı'nın idari, askeri, mülkiyet başta olmak üzere tüm hukuki ve hatta sanat ile edebiyatın şekillenmesinde Bizans, İran ve İslam kurumlarının reddedilemez rolleri bulunmaktadır. Şüphesiz, Osmanlı kurumlarının şekillenmesinde Orta-Asya'dan taşınan kimi törelerin payı vardır, ama bunlar belirleyici değildir.

Öncelikle Türkler -Selçuklu Türkler- de göçebe kabilelerden merkezi bir devlet yaratma fikri on birinci yy.'da giderek şekillenir. Ki, on birinci yy. aynı zamanda Türklerin Hazar Denizinin Güneyine yani İran ve Mezopotamya'ya yoğun göçlerinin yaşandığı tarihtir. Bu yeni alanlara göçle birlikte, Doğu tarzı devlet

yapısının hakim bulunduğu bir ortama girenler ve devlet kurmada (ilk olarak Büyük Selçuklu Devleti) örnek alacakları yapılarla karşılaşırlar.

Orta-Doğu'da kurulu bulunan Asya Tipi İmparatorluklar; hem Sasani (Pers) hanedanı kurumlarından hem de Roma ve Bizans İmparatorluğu'nun etkilerine maruz kalmışlardır. Ve hem de İslam hukuku ile devlet anlayışı, süreçte (İslam ülkelerinde de) denilebilir ki, bütün Asya Tipi Doğu İmparatorlukların mirasçısı haline geldi. Ama zaten İslamiyetin devraldığı bu miras da önce Roma/Bizans etkisine uğramıştır. İslamiyetin kendisi bütün dini karşıtlığına rağmen Roma ve Bizans'tan çok şey alır. Selçuklu Türklerin'in idari ve askeri yapısı, önce İran/İslam devlet anlayışından, sonra da Anadolu'da Bizans'tan etkilenerek şekillencektir.

Selçuklular devletin şekillenmesini, İran devlet yapısını esas model alarak gerçekleştirdiler. Ve buna kendi "hanedan hukukundan ve Türk töre"lerinden bazı unsurları da elbette kattılar. Büyük Selçuklu devletinden farklı olarak Anadolu Selçuklularında, öyle ki günlük yaşamda dahi, Bizans ve İslam hukuku karışımı bir uygulama sürüyordu. Ama yine de İran etkisi Bizans'a göre daha belirgin idi. İran etkisi öylesine belirgindi ki: "*Konya Sultanları ve saray mensupları İranlılaşmış Türklerdi, kendilerini İran kültürüne tamamen açmışlardı. Yönetim, edebiyat ve bilim dili Farsçaydı. Fars edebiyatı küçük Asya'da kendine ikinci bir vatan edinmişti*" (20) Elbette, Anadolu'ya yerleşen Türk beylikleri arasında, İran Selçuklularından ve Bizans'dan miras kalan merkezi devlet anlayışını savunanların yanı sıra, Orta-Asya kabile aristokrasisine dayanan bir yapıyı bu yeni topraklar da yaratmayı hedefleyenler de olmuştur. Bu, beylikler arası bir çatışma da yaratmıştır. Ama bu iç çatışmalardan galip çıkanlar, ilkeleri önceden belirlenmiş merkeziyetçi bir devlet anlayışını savunanlar olmuştur.

İlk çağın sonlarına doğru, yakın doğu tarihinin en önemli olaylarından biri, İran ile Yunan-Roma medeniyetlerinin birbirleriyle süren kavgalarıdır. Dolayısıyla Küçük Asya'da egemenlik kuran Roma süreçte Bizans İmparatorluğu üzerinde, Bizanslıların da Sasanilere (224-651) etkisi olmuştur. Bizanslılar ise İslam hukukunun şekillenmesinde etkide bulunmuşlardır. İslam, başta Türkler olmak üzere tüm İslam devletlerinin hukuki yapısını derinden etkiler. Selçuklu Türkleri önce İran ve İslamdan sonra, Bizans'tan etkilenmişler. Ve Osmanlıların Selçuklu geçmişleri inkar edilemez. Ancak Osmanlıların selefleri Selçuklular ile sınırlandırılamaz. Küçük Asya'da nöbeti devraldıkları Bizans'tan ve süreçte askeri olarak fethettikleri tüm ülke halklarından her bakımdan etkilenerek kurumları şekillenmiştir. **Osmanlı askeri olarak fethedendir, ama ekonomik, idari ve kültürel yapı olarak ise yerleşik halklar tarafından feth edilmişlerdir.**

Şimdi bu etkilenmenin nasıl gerçekleştiğini M. Fuat Köprülü'den peş peşe alıntılar ile buraya aktaralım.

"*Bir taraftan Yunan-Roma medeniyetinin, diğer taraftan Eski Doğu Medeniyetlerinin mirasçısı olan Bizans, yeni doğan İslam medeniyetleri üzerinde elbette mühim bir tesir icra edecekti... Çölden gelen yarı barbar Arap fatihlerinin, devlet kurmak için kısmen Sasani ve kısmen Bizans mirasından istifade ve bu iki büyük imparatorluk müesseselerini taklik ettikleri tabiidir.*

"Bizans medeniyeti, diğer bütün medeniyetler gibi, kendisine kısmen varis olan İslam-Türk medeniyeti üzerinde müessir olmuştur.

" Daha Selçuklular devrinden başlayarak Anadolu şehirlerinde Türklerle Rumların karışık halde yaşamaları, her iki lisanın birbirleri üzerinde karşılıkla tesirleri yapmasına sebebiyet verdi... XV. yüzyılda Fatih'in ve II. Beyazıd'ın Rumca yazılmış fermanları bugün elde mevcuttur.

" Selçuklular ve Osmanlılar devrinde şehirli Türklerin muaşeret adabı, yaşayış tarzları daha iyi araştırılacak olursa belki bir takım Bizans tesirlerinin daha meydana çıkacağı tahmin olunabilir.

"Bizans geleneklerinin bilhassa şehir teşkilatında ve iktisadi mekanizmada devam ettiğini tahmin ettirecek bazı benzerlik noktaları ilk nazarda göze çarpmaktadır.

"Madencilik gibi mahalli sanatlar da Türklerin eski Bizans ananelerini devam ettirdikleri tahmin olunabilir.

"Hulasa, maddi medeniyet itibariyle Bizans'ın Türkler üzerinde müessir olduğu tarihi bir hakikattir.

"Osmanlı Devleti'nin hukuki müesseselerinin esasını Bizans'tan değil, fakat Orta-Çağ Türk-İslam saltanatlarından aldığı neticesine varmıştık. Acaba bu Orta-Çağ Türk-İslam saltanatları üzerinde Bizans'ın tesiri olmamış mıdır? Ve o tesir sonradan Osmanlılara da vasıtalı bir şekilde geçmemiş midir?

"Halbuki Bizans-Türk münasabetlerinin, Bizans müesseselerinin ve adetlerinin Türkler üzerine tesiri bakımından en dikkate değer safhasını, belki Anadolu Selçukluları devri teşkil eder. Bu devirde... Konya sarayında Bizans Prenslerine ve Bizans sarayında dahi Selçuklu Prenslerine rastlanıyordu... Asırlarca yanyana yaşayan Türk ve Bizans kültürlerinin birbirleri üzerinde tesirler yapmamaları tasavvur edilemez... Osmanlılar devrinde Bizanslılardan alındığı iddia olunan bir çok adetlerin, müesseselerin daha ziyade Selçuklu devrinde iktibas edilmiş olduğu pek tabiidir.

" Daha XIV. yüzyıl sonlarında adeta bir Balkan devleti halini alarak Batı devletleriyle münasabetlere girişen ve yanız Rum değil külliyetli Slav tebaaya dahi malik olmuş olan Osmanlı Devleti batı devletleriyle ve hatta tebaasıyla münasabetlerinde Rumcadan başka latince ve Slavonca'yı da kullanıyordu." (21)

2- Osmanlı İmp.da İdari Yapı ve Sınıflar

Herhangi bir toplum, politik olarak devlet biçiminde örgütlenmişse, o toplumda hem karşıt sınıflar hem de sömürü var demektir. Osmanlı Devletinde de sömürü ve karşıt sınıflar mencuttur. Fakat Osmanlı Devleti, kendisiyle aynı tarihi süreçte yer alan Batı'nın Orta-Çağ feodal devlet yapısından ve de süreçte oluşan burjuva ulusal devletlerinden farklı özellikler taşır. Osmanlı Devleti'nin niteliği üzerinde sürdürülen tartışmalar da, "Doğu Depsotizmi" iddialarına karşın "feodal devlet" iddiaları ileri sürülmüştür. Ancak Osmanlı Devleti'nin burjuva ulusal devlet ile hiçbir benzerliği

yoktur. Zaten hiç kimse bu yönde bir iddiada da bulunmamıştır. Bizim de iddiamız: Osmanlı Devlet yapısının ve mülkiyet ilişkilerinin, klasik A.T.Ü.T'nın politik ifadesi olarak Doğu Despotizminin belli başlı çizgilerini içerdiğidir. Şimdi bu belli başlı çizgilerini irdeleyelim:

Osmanlı İmparatorluğu'nda sömürülen sınıf, toprak emekçisi olarak reayadır/köylüdür. Sömürücü sınıflar ise, Sultan (Saray), Ulema ve Tımarlı Sipahidir. Sömürücü sınıflar içerisinde doğrudan mülkiyetin sahibi olarak Sultan ve Saraydaki üst büroksasidir. Padişah, saray üst bürokrasisi eyalet vb.lerin üst yöneticileridir. Daha alt düzeyde, belli bir askeri hizmet karşılığı kendisine Tımar olarak verilen toprakta reayadan rant alan Sipahidir. Ayrıca, zamanla İslam hukukundaki şeriat yasasının özellikle şehirlerde uygulanmaya konulmasıyla, sınırlı da olsa gelişen, özel mülkiyete sahip şehir Ulema sınıfını da belirtmek gerekir. İmparatorluğun sonlarına doğru Ulema'nın yanısıra taşra burjuvazisi olarak ticaret erbabı da boy verecektir. Şehirlerdeki burjuvazinin, özellikle limanlara sahip büyük kentlerdeki tefeci, tüccar, hatta lonca, manüfaktür sahiplerinin esas Rum, Ermeni, Yahudi kesiminden olduklarını biliyoruz.

Mülkiyet bölümünde daha net göreceğimiz gibi en büyük sömürücü güç olarak padişah ve saray üst zümresini görürüz. Bunun altında kırlarda, padişahın buyruğuyla Tımar sahibi olan (ya da olamayan) Sipahiler gelir. Buna, kırlardaki imtiyaz sahibi olarak, askeri bürokrasi de diyebiliriz. Şehirlerdeki imtiyaz sahibi ise ulemadır.

Osmanlı toplumunda sınıflar ve sınıflar arası ilişkiler Avrupa feodalizminin yarattığı sınıflar ve sınıflararası ilişkilere benzemez. Başta Avrupa'da mülkiyetin ezici çoğunluğuna sahip olan ve devletin tepesinde duran padişaha rastlanmaz. Avrupa klasik feodalitesinde, imparator (veya kral), özerk yapılara sahip derebeylerden biridir. Osmanlıda devletin mülkiyetin sahibi ve bunun da "kutsal" bir kişiliğe bürünen padişahta merkezileşmesi genel olarak Doğu tarzına özgüdür.

Yine, Tımara sahip Sipahi, toprağın özel mülkiyetine sahip feodal senyörle bir değildir. Tımarlı Sipahi her ne kadar toprakta reayanın sırtında rant alsa da, son tahlilde bu devlete belli bir hizmetin karşılığındadır ve her an padişahın bir buyruğuyla bu hakkını kaybedebilir. Bu yönüyle Sipahi, feodal senyörden farklı olarak daha çok bir devlet memuru konumundadır. Feodalitede insandan insana bağlılık, söz konusu. Yani üretici reaya, toprak sahibi senyöre bağlıdır. Osmanlıda herkes devletin tebaasıdır, daha somut olarak "ulu padişahın kulları"dır. Bütün toplum sadrazamdan üretici reaya kadar... herkes padişahın kullarıdır. Burada padışah, adeta tanrı kisvesine bürünmüştür ve toplumu birleştirici ulu bir varlıktır... Ki bu, genel olarak Doğu despotizminde mevcuttur.

Osmanlı Devletinde sömürünün niteliğide feodaliteden farklıdır. Çünkü, feodalitede yine doğrudan doğruya kişinin kişiyi, (senyörün reaya'yi) sömürmesi sözkonusudur. Osmanlıda çok sınırlı olan özel mülkiyetin dışında esas devletin işlerini yerine getiren sınıfın, toprak emekçisi köylüyü sömürmesi sözkonusudur.

"Osmanlı ekonomisinin fevkalade tutarlı bir mantığa sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bu mantık özet olarak şöyledir: Devlet toprakların mülk sahibidir. Buna karşılık, köy topluluklarında yaşayan reaya toprakları tasarruf eder. Devleti temsil eden hakim sınıf sultan, asker ve ulema üçlüsünden oluşmuştur... Osmanlı ekonomisinde kişinin kişiyi sömürmesi sözkonusu değildir. Sömürme devletin işlevlerini ifa eden bir sınıfın, üretim işlevlerini ifa eden reaya sınıfını sömürmesi şeklinde ortaya çıkar." (22) Bu durum, feodalizme oranla, sömürünün çıplak olarak açığa vurmasının başlıca engelidir. Çünkü; Osmanlı'da sömürü, devlet mülkiyeti, askeri hizmet karşılığı ve devletin tebaası... olmak gibi örtüler ile muğlaklaştırılmıştır.

Devlet baba geleneği, Osmanlıdan beri devam ediyor. Ekonomik yıkıma, artan baskılara maruz kalan yığınların "kurtar bizi baba" feryadı, devletin kendisinden gelen baskılara karşı yine devlete sığınma alışmanlığı, geçmiş Osmanlı yapısının izlerini taşımakta, kötü olanın ya da sorunların asıl kaynağını oluşturan, sistem değil de, uygulayacılar/yöneticiler olarak görülmüştür.

Osmanlı'da belirttiğimiz hakim sınıfların varlığına rağmen yetki (hatta yasama ve yürütme) sınırsız olarak padişahta toplanmıştır. Yetki padişahın, fakat sorumluluk başta sadrazam olmak üzere üst devlet bürokrasisinin omuzlarındadır. Halkın, ekonomik, sosyal sorunlarının çözümlenmemesi, başarısızlıklar, olumsuzluk halinde, sorumlu olan bürokrasi ve sadrazamdır. Sık sık sadrazamların kellelerinin vurulması bundandır. Örneğin 18.yy. boyunca 5-6 tane padişaha karşılık 57 sadrazam görevde bulunmuştur. Ve bunların önemli bir kesiminin kellesi vurulmuştur.

Osmanlı da sınıfların ve sömürünün belirttiğimiz niteliği, halktan yükselen muhalefet hareketinin, genel olarak sosyal eleştirinin, sistemin kendisini değil, uygulayıcılarını hedef almasına neden olmuştur. Günümüzde de kapitalist rejimin kendisine sosyal eleştiri olarak muhalefetin zayıf olmasında geçmişteki bu durumun payı olmuştur. Devlet baba geleneği, Osmanlıdan beri devam ediyor. Ekonomik yıkım, artan baskılara maruz kalan yığınların "kurtar bizi baba" feryadı, devletin kendisinden gelen baskılara karşı yine devlete sığınma, geçmiş Osmanlı yapısının izlerini taşımakta, kötü olanın ya da sorunların asıl kaynağını oluşturan, sistem değil de, uygulayacılar/yöneticiler sorumlu görülmüştür. Üstelik padişah, bu "kötü, sorumlu" yöneticilerden ayırt edilmiştir. Çünkü tanrının yeryüzündeki halifesidir. "O, kötü olamaz, yanlış yapmaz" tavrıyla, padişah üst yöneticilerden ayrı tutulmuştur.

Üreticiler tarafından yaratılan artık-ürün (rant) ya da artık-emeğin daha fazla elde edilmesi üzerinde, hakim sınıflar arasında sık sık çatışmalar yaşanır. Padişahın, diğer sömürücü sınıfların kaynaklarını kısıtlamaya yönelik tutumları her defasında özellikle askeri bürok-

rasisinin öncülük ettiği isyanlara neden olmuştur. Taht kavgaları, padişaha yönelik başkaldırılar, esas bu askeri bürksasinin daha fazla sömürüden pay alma çabalarından kaynaklanır.

Osmanlı sisteminde sömürünün esas yükü reaya'nın üzerindedir. Reaya/köylünün devlet (padişah) ve bürokrasi karşısında bir dizi görev ile sorumlulukları bulunmaktadır. Buna karşılık, toprağın tasarruf hakkına sahip olmanın dışında hiçbir hakkı yoktur. Osmanlı'da olduğu gibi genel olarak Doğu tarzlarında bireyin zayıf, devletin güçlü oluşunun derin köklerini burada aramak gerekir. Yine bugün bile TC devletinde devam ettiği gibi, Osmanlıda daha katı bireyin devlet karşısında yalnızca görev ve sorumlulukları belirlenmiştir. Hakları, yetkileri ise yok! Reaya'nın toprağı terketmesi kanun ile yasaklanmıştır ve dolayısiyle toprağı ekip-biçme zorunluluğu bulunmaktadır. Toprakta yarattığı artık-ürüne rant olarak, devlet ya da Tımar sistemiyle bağlı bulunduğu askeri bürokrasi el koyar. Ayrıca devletin ve bağlı bulunduğu Tımar sahibinin kimi özel hizmet ve faaliyetlerine angarya olarak katılması zorunludur...

Osmanlı devletinin İslam şeriat hukukundan hareketle, herkesi tebaası/ümmeti sayması, reaya'nın aşağı tabaka olmasını ortadan kaldırmaz. Bununla birlikte reaya, devletin özel olarak da Sultanın doğal müttefikidir. Hatta, Osmanlı İmparatorluğu'nun fetihlerde Batı feodalizminin parçalayıcı etkilerine karşı, sosyal konumunu koruma vaadiyle reaya'nın desteğini aldığını belirtmiştik. Bizans'ta feodal unsurların ve ticaret erbabının Batı ile girdikleri ilişkileri sonucunda, reaya'yı serf durumuna düşürüp, sömürüyü üzerinde yoğunlaşdıracak sonuçlara yolaçacağı tehlikesi karşısında reaya, Osmanlılar ile ittifaka girmişti. Önce Bizans'ın yüzyüze geldiği sorunla, sonraları Osmanlı yüzyüze gelecekti ve varlığını mümkün olduğunca devam ettirebilmek için, bu müttefikinin (reaya'nın) desteğini kayıp etmemeye çalışacaktı. Bu Bizans'tan devralınan bir politikaydı. Bizans hanedanı, büyük mülk sahiplerine karşı, her zaman küçük üreticinin (kırsal cemaatın) koruyucusu oldu. Çünkü imparatorluğu'nun devamı daha fazla bu sosyal sınıfın (reaya'nın) desteğine bağlıydı.

Vergi düzeni belirlenirken İmparatorun toprağa dayalı askeri sınıfın ağır sömürü isteklerine karşı, reaya'yı korumaya çalışması da, desteğini kaybetmeme kaygısından ileri gelir. Fakat bazı yerlerde, devlet yönetimindeki kişinin aynı zamanda özel mülk sahibi olarak reaya'nın karşısına çıktığı durumlarda, "sözkonusu olan artık himaye değil, azami sömürüdür." Ancak toprak mülkiyetinin devletin elinde bulunduğu dikkate alınırsa, bu tür yerler cüzi bir oranı teşkil eder.

Osmanlı İmparatorluğunda reaya'nın durumu, genel olarak Asya tarzlarında olduğu gibi ne köle ne de serftir. "genelleşmiş köle" olarak, kuldur. Divitçioğlu Marx'tan da hareketle şunları belirtir. "*Marx'a göre Asya devlet birleştirici, ulu bir varlığa sahiptir. Devlet, başkan (bazen ceberrut, bazen demokrat) ve maiyeti erkanı tarafından temsil edilir. Halk ise, 'genelleşmiş köledir.' Bununla birlikte, devlete ait toprakları tasarruf eden birey üretimin nesnel şartlarından ayrılmamıştır. Bu bakımdan ne köle ne de serftir.*" (23)

a- Osmanlı'dan Kamu İşleri Esas Devletin Üzerindedir.

Asya üretim tarzının egemen olduğu toplumlarda kamu işleri devletin sorumluluğu altındadır. Yollar, kervansaraylar, ibadethaneler, medreseler... vb. Kamu işlerinin başında toprağın suni sulanması için gerekli baraj, kanal, bent ve köprülerin yapılması gelir. Suyun kıt olduğu ya da tabiat koşulları itibariyle sulamanın zorunlu olduğu Mısır, Mezopotamya, İran, Hindistan gibi Doğu ülkelerinde suyun ve toprağın ortak kullanılması adeta kaçınılmazdır. Devletin kamu adına, baraj, bent, kanal yapmak gibi düzenleyici müdahaleleri olmadan birey (çiftçi), tek başına, Nil'in, Ganj'ın, Fırat ve Dicle'nin sularından yararlanamaz. Bu ırmakların sularından yararlanamamak tarıma dayalı yöre halkı ekonomileri için felaket demektir. Bu her bir ırmağın özellikle de Nil'in geçtiği ovalardaki önemi nedeniyle yöre halkı, ırmağı kutsallık mertebesine çıkarmıştır. Çünkü, bu ülkelerde üretimin devamı (yeniden-üretim), suyun ehlileştirilerek insan iradesinin denetimi altına alınmasıyla olanaklıdır. 1853'lerdeki Engels ile Asya T.Ü.T. üzerine yazışmalarında Marx ısrarla bu sorunu irdeler ve Asya tarzı toplumlada toprakla mülkiyetsizliğin ya da toprağın devlet (kamu) mülkü olmasının nedenlerini irdelerken şunları söyler:

"*İklim ve bölgesel şartlar, kanal ve su yolları ile yapılan yapay sulama, doğu tarımının temelidir. Mısır ve Hindistan'da olduğu gibi Mezopotamya ve İran'da sulama kanallarının yardımı ile su baskınları toprağı bereketlendirsin diye kullanılır. Suyu iktisadi ve ortaklaşa kullanmak ihtiyacı... uygarlığın geri ve arazinin çok geniş olduğu Doğu'da iradi birleşmelerden ziyade, merkezi hükümetin müdahalesini gerektirmektedir. Bütün Asya hükümetlerine düşen iktisadi görev kamu işleri (public works) yapmaktır.*" (24) Aktaran S. Divitçioğlu.

Devletin kamu işleri yönünde Osmanlı İmparatorluğu'nun Asya Doğu devletleri ile hem ortak hem de belli farklılıkları vardır. Osmanlıda kamu işlerini devlet ve devletin sahipleri olan Sultan ile diğer hakim sınıflar yerine getirir. Zira başta Sultan olmak üzere hakim güçlerin nerede devleti, nerede tüzel kişilik olarak kendini temsil ettiğini ayırt etmek güçtür. Devletin ve devleti temsil eden güçlerin yerine getirdiği başlıca kamu hizmetleri olarak: Cami, mescit, tekke, sofuhane, medrese, mualimhane, imarethane, köprü, kervansaray, han, çarşı, bedesten (kapalı çarşı), hamam, çeşme, su yolları, tersaneler, maden işletmeleri...vb.

Tarıma dayalı ekonomilerde üretim faaliyetinin temeli su, toprak ve insan emeğine dayanır. Suyun ve toprağın, ortaklaşa ve ekonomik kullanılması zorunluluğu Doğu toplumlarında, mülkiyetin devlette merkezileşmesinin başlıca nedenlerinden biridir. Osmanlı da, suyun ekonomik ve ortaklaşa kullanılması ve coğrafik koşulların suni sulamayı tarımın vazgeçilmez bir unsuru haline getirmesi sorunu belli alanlarda var, belli alanlarda ise yok. Örneğin, Rumeli ve Anadolu (özellikle Batı Anadolu) da tabiat koşulları suni sulamayı, tarımın olmazsa olmaz koşulu haline getirmiş değildir. Ama, Fırat, Dicle ve Maveraünnehir boyla-

rında Mısır'da, üretim faaliyetinin aksatılmaması için, sellerin taştığı zamanlarda suları zaptetmek ve kurak aylarda suları ekonomik kullanmak zorunludur. Suyun ve toprağın ortak kullanımı, toprağın mülkiyeti olması buralarda bir zorunluluk olarak doğar. Bugün bile, bu alanlarda (özellikle Fırat ile Dicle) su ve suni sulama önemini korumaktadır. "Güneydoğu Anadolu Projesi (G.A.P) ve Aşağı Mezopotamya'da Saddam'ın kamu hizmeti olarak Fırat ile Dicle'nin arasında hem sulama hem de körfeze taşımacılık amacıyla yaptığı 500 km'yi aşkın kanal, bu alanlardaki suyun ve su ile toprakla ilgili kamu hizmetlerinin dünden bugüne önemlerini koruduğunu bize gösteriyor.

Osmanlı'da, toprakların devletin mülkiyetinde bulunmasının nedenleri irdelenirse; su ve toprağın ortaklaşa kullanılması; Selçuklulardan ve Bizans'tan devr alınan miras, Akdeniz'de, site devletlerinin batının feodal imparatorlukları karşısında, yetersizliğinin dayattığı geniş topraklara sahip merkezi devlet ihtiyacı; Osmanlı öncesi tüm devletler de (Selçuklu, Bizans) reaya ile despot (devlet) arasındaki ittifakın, yani devletin varlığının devamı için reaya'ya dayanmak ve onu kollamak tutumunun Osmanlı İmparatorluğu'nda da özü itibariyle devam ettirilmesini belirtebiliriz. Osmanlı da elbette su ve toprak önemlidir, fakat esas önemli olan insan unsurudur. Nüfusun azlığı ve aralıksız fetih savaşlarının temel unsuru insan, Osmanlıda olmazsa olmazdır. Buna devletin devamının temel dayanaklarından biri olma işlevi de eklenince, genel olarak insanın, özel olarak reaya'nın önemi artar. Bundandır ki, Osmanlı padişahları, reaya'nın parçalanmasına ve bir bütün olmaktan çıkmasına yönelik her girişimi engellemeye çalışır.

b- Devşirme Yoluyla Bürokrat Yaratma Doğu'nun Eski Geleneğidir.

Devşirme yoluyla köle/tutsak veya başka biçimlerde elde edilen çocuk ve 20 yaşına kadar gençlerin, ailelerinden ve bütün eski sosyal çevrelerinden bağları kopartılarak, merkezi iktidarın geleneğine uygun biçimde bürokrat olarak yetiştirmesi, eski bir gelenektir. Ve hemen hemen tüm Doğu despotizmi devletlerinde başvurulmuş bir yöntemdir. Somutumuz açısından da, Bizans'ta, kısmen Selçuklular da ve de özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nda bu yönteme yoğun başvurulmuştur. Devşirme, yani derleme, toparlama, düzene sokma ve kendi iktidar perspektifinde (tamamıyla Sarayın kapıkulu/kölesi ruhuyla) eğitilip şekillendirilmiş yönetici memur yaratılıyordu.

Osmanlıda yaratılan saray bürokratı/memurlar ırk, aile, sosyal çevre ile hiç bir bağı olmayacak biçimde yetiştirildiğinde, tamamıyla sarayın sadık kulları/bekçileri haline geliyorlardı. Osmanlı sarayının en tepesinde bulunan ve güya tanrının buyruklarını yerine getiren padişah (despot) tanrının "desteğine" (!) rağmen sürekli, korkunç bir yalnızlık ve korku içerisinde yaşar. Saray bürokratlarının; yerli halktan (özellikle Türk ve Müslüman halklardan) ve dolayısıyla, sosyal sınıf, çevre, aile bağlarının yoğun bulunduğu unsurlardan oluşması halinde, bu unsurlar, geldikleri sosyal sınıf ya da çevrenin şu veya bu oranda çıkarlarının savunucusu ve giderek iktidara ortak olma yönelişlerine girebilirlerdi. Daha da önemlisi bu unsurlar, özel mülkiyete ve feodalizme yönelip, merkezi devletin parçalanması kanallarını açabilirlerdi. Veya aşağıdan gelen bir kitle hareketi ile birleşip, despotu devirebilirlerdi... vb. Devlet piramidinin en tepesindeki padişah her zaman bu kaygıların baskısı altında, devşirme yoluyla bürokrat yetiştirme yolunu seçmiştir.

Bu kaygılar ile yönetici yetiştirme Osmanlıların ötesinde genel olarak Doğu'ya özgü bir uygulama. *"Yönetici sınıfı devşirerek oluşturma sorunu, sistemin her zaman için en çok üstünde durduğu kaygılarından biri oldu. Bu sınıfın (yönetici sınıf b.n) kendi üstünlük halklarından yararlanırken, işlevlerini miras yoluyla bırakmayacağı bir kapalı kutu olması gerekiyordu. Yoksa müktesep hakların doğması bir feodalleşmeye yol açıyordu. Bunun içindir ki, bir yandan denetim altında sıkı bir elekten geçirmeyi sağlayan (Vietnam'da memurluğa giriş sınavları) ve kişinin eski sosyal çevresi ile her türlü bağını kesmeyi amaçlayan (Osmanlı kapıkulları, Mısır Memlukları ve bazı Hint devletlerindeki köle hükümdarlar) bir devşirme uygulanırken, öte yandan da, memurları hadım etmek gibi aşırı yollara başvurulmadığı zamanlarda bile, varislerin tasfiyesine ya da güçlerinin kısıtlanmasına çalışıyordu."* (25) Osmanlıda varislerin tasfiyesi, kardeşin kardeşi, hatta çocukların sadece bir tanesini bırakarak gerisinin boğdurtulması gibi olaylara sıkça rastlanmıştır.

Oldukça geniş topraklar üzerinde kurulu Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşamın bütün alanlarına tek komuttan müdahale son derecede merkezileşmiş bir devlet cihazını ve bu cihazın sadık kullarının varlığını gerektirir. Bundandır ki *"Yönetici sınıf ilke olarak, bütün ülke zenginliklerinin, malın mülkün tek sahibi olan hükümdarın emrindeki bir memurlar topluluğundan başka bir şey değildir. Fakat aynı zamanda sistemin, üretim araçlarının özel tasarrufu doğrultusunda evrimleşmesinde nesnel çıkarı olan tek unsur odur. Sistemin doruğuyla tabanının, yani hükümdarla reaya'nın çıkarıysa tam tersine düzenin korunmasındadır."*(26) Osmanlı sistemi içerisinde despotun en güvenmediği kesim yöneticilerdir. Çünkü padişahın memurları konumunda bulunmalarına rağmen, yetkilerini de kullanarak, mülk edinebilirler, sistemi feodalizme doğru değişmeye zorlayabilirler, tahtına göz dikebilirler vb. Padişahın yöneticiler konusunda devşirme yoluyla Hıristiyan çocuklardan yönetici yetiştirmesi yönelişi, kendisine yönelebilecek bu muhtemel tehlikelerden kaynaklanır.

Osmanlıda, genel olarak devlet bürokrasisinin özel olarak da Yeniçeri Ocağı'nın (Kapıkulları) örgütlenmesinde Hıristiyan kökenli halkların 10 ile 20 yaş arasındaki çocukları toplanır. Anadolu'daki Türk/Müslüman köylü ailesinin yanına yardımcı olarak verilir. Belli bir süre zarfında buralarda Müslümanlara özgü gelenekleri öğrendikten ve yeni yaşam biçimine ayak uydurduktan sonra, yedi sekiz yıllık bir dönem için "Acemi Ocağı"na gönderilir. Bu acemilik süresinde, ordunun kimi hizmet işlerinde ve cami inşaatı gibi bayındırlık işlerinde işçi olarak bedava denilecek bir

ücret karşılığında çalıştırılırlardı.

Osmanlıda devşirmeler için önceleri Balkanlar'daki sonraları Anadolu'daki Hıristiyan çocuklar da toplatıldı. Bu devşirme yoluyla, bürokrat (sadrazam)dan vezirlere varana kadar tüm idari yapının nasıl da bu kapıkulları ile doldurulduğunu kavramamız için yine S.Yerasimos'a başvuralım.

"İmparatorluğun çeşitli eyaletlerinden devşirilip İstanbul'a getirilen Hıristiyan çocukları arasında yapılan ilk seçme sırasında zekası ve vücut güzelliğiyle sivrilenlerin saraydaki hizmetler için alıkonduğunu gördük. Bunlar burada eğitildikten ve Padişahın her zaman oturduğu sarayda değil de, diğer saraylarda yıllarca hizmet gördükten sonra ikinci bir seçmeye tabi tutulurlardı. Bunlardan bir kısmı eğitim ve hizmetlerine devam etmek üzere Yeni Saray'a (şimdiki Topkapı Sarayı) alınır, geri kalanlar ise, Kapıkulları Süvariliği saflarına geçerlerdi. İçoğlanlar adı verilen (iç kelimesi burada padişahın devamlı olarak oturduğu sarayı belirtir ve bunu, dışta kalan öbür saraylardan ayırır) saray kulları hiyerarşik sıraya tabi oda ya da koğuş adı verilen bir dizi kuruluş meydana getirir. Yükselmeleri bir koğuştan ötekine olur. Alt koğuşlardan Sipahi ya da silahtar çıkılır. En son kategori olan has oda (bu koğuş padişahın şahsi hizmetlerine tahsis edilmişti) mensupları ise, ya sarayın çeşitli merasim görevlerinin sorumluları ya da aşağı koğuşların başı olurlar... Has odabışının gündeliği ise 60 akçeydi. Bunlar ya beylerbeyi çıkarlar ya vezirler silsilesinin en alt basamağından başlayarak yüksek idari çevreye geçerler ya da tepeden inme Yeniçeri ağası olup Kapıkulu askeri teşkilatının başına getirilirler."

"Bu örgütlenmenin yanısıra, Saray'da bir başka köleler hiyerarşisi daha vardı: Hadımlar. Deri renklerine göre Karaağalar ve Akağalar olarak ikiye ayrılan hadımlar padişahın özel dairelerine girebilme imkanları yüzünden çok nüfuzlu bir kategori meydana getirmekteydiler. Zaten beyaz hadımların başı olan Kapı Ağası, Saray içi yönetiminin en yüksek kademesinde bulunuyordu. Gündelik ücreti 90 akçeydi ve vezir rütbesiyle Mısır valisi çıkardı. Diğer ağalar Sancakbeyi ve beylerbeyi çıkarlardı. Yani hem sivil hem de askeri yüksek idari mekanizmanın kapıları bunlara açıktı." (27)

Görüldüğü gibi, Osmanlıda sivil ve askeri bürokrasinin büyük çoğunluğu devşirme Hıristiyanlardan yaratılıyor. İmparatorluğun kuruluşundan Kanuni Süleyman'ın ölümüne, yani 16.yy sonlarına kadar ki sürede, bürokratik kesimin özellikle de Saray içi örgütlenmesi ve Divan (Bakanlar kurulu/hükümet) %80'leri aşan bir oranla Türk ve hatta Müslüman olmayan devşirme unsurlardan oluşmaktaydı. Örneğin İmparatorluğun başbakanı demek olan Vezir-i Azam' (Sadrazam)ların geldikleri etnik kökenleri bu bakımdan bizlere fikir verir. Çandarlı Halil Paşa'nın kafası vurulduğu 1453'den Kanuni Süleyman'ın 1566 yılında ölümüne kadar geçen sürede 24 kişi sadrazamlık görevinde bulunmuş. Bunlardan ancak 4'ü Ulemadan, öteki 20'si ise devşirme Kapıkullarından gelmeydiler. Bu 20 sadrazamdan ancak 2'si Yeniçeriler arasından çıkmaydı. Geriye kalan 18, yani tolam 24 vezirin dörtte üçü İçoğlanlar saflarından gelmeydi. Bunların da üçü beyaz hadım, 15'i ise koğuş hiyerarşisinden yükselip bu mevkiye gelmişlerdi.

Yine, 1579'la 1800 yılları arasında görev yapan toplam sadrazam sayısı 122'dir. Bunlardan 11'i on altıncı yüzyıl sonlarında, 54'ü on yedinci yüzyıl, 57'si ise on sekizinci yüzyıl boyunca görev yaptılar. Bu 122'nin 46'sı yani %38'i etnik köken olarak Türk değildi. Oysa, 1453 ile 1579 yılları arasında Türk olamayan devşirme unsurların oranı %38 gibi, hayli yüksekti. Demek ki bürokraside on yedinci yüzyıl başlarından itibaren devşirme kökenli unsurlarda giderek bir azalma var. Bu tarihten İmparatorluğun yıkılışına kadar, Hıristiyan kökenli devşirme unsurlarda azalma tersinden Türk ve diğer Müslüman halklardan gelme unsurların oranında yükselme devam edecektir.

Ulus/ulusallık, özellikle Müslüman halklar arasında son derece zayıftır. Dünyada ulusal devletlerin kuruluşunun üzerinden 100 yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen, halen Osmanlılık/ümmetçilik Müslüman halklar üzerinde ciddi bir etkiye sahiptir. Ve bundan en fazla etkilenen Müslüman halk olarak Kürtlerdir.

Osmanlıda Padişahın despot niteliğini simgeleyen tipik bir uygulama: Vezir-i azam bir yandan padişahtan sonra yönetimdeki birinci adamdır ve hatta imparatorluğun en ihtişamlı dönemi olan 16.yy'da "diplomatik ilişkilerde Alman İmparatoruna eşit sayılır" ama despot Osmanlı Padişah'ın karşısında bir memurdan ibarettir. Ve Sultanın huzuruna çıktığı her seferinde, son duasını okur ve eğer sağ-salim çıkmış ise, ölümden kıl payı kurtulmuş insan sevinciyle ona buna sadaka dağıtırdı. İdari sistemde padişahın tüm uyrukları ve hakimiyetindeki tüm toprakların, kaynakların üzerinde mutlak, sınırsız bir iktidarı vardır. Fakat iş hesap vermeye, olumsuzlukların sorumluluğunu üstlenmeye gelince her defasında kellesi uçurulan, sadrazam başta olmak üzere diğer üst bürokrasidir.

C- Osmanlı İdari Yapısında Kürtler

Özellikle 16.yy. başlarından itibaren padişahların halifelik ünvanını almalarıyla birlikte, hem Osmanlılık, hem de dini ve ümmetçi nitelik daha da belirginleşir. Herhangi birinin adli ve idari konularda muhatab olacağı işlem, milletine göre değil, sahip olduğu dini inanışa göre değişirdi. Arap, Türk, Kürt, Bulgar ya da Rum ulusal kökenine göre değil, Müslüman mı, Hıristiyan mı ayrımına göre işlem yapılırdı. İmparatorlukta Müslüman halklar içerisinde Sünniler çoğunluktaydı. Ve Osmanlı devleti esas Sünnilere dayanmış, Alevi kesim kısmen dışlanmıştır.

Ulus/ulusallık, özellikle Müslüman halklar arasın-

da son derece zayıftır. Dünyada ulusal devletlerin kuruluşunun üzerinden 100 yılı aşkın bir süre geçmesine rağmen, halen Osmanlılık/ümmetçilik Müslüman halklar üzerinde ciddi bir etkiye sahiptir. Ve bundan en fazla etkilenen Müslüman halk olarak Kürtlerdir. Öyle ki, "*Aynı lehçeyi konuşan Yezidilerse 'Şeytana tapanlar' olarak damgalanır ve Müslüman kürtlerce Kürt olarak kabul edilmiyorlardı...: Devlet görevlerinde bulunan Kürtler ya da şehirde oturanlar, kendilerini Osmanlı diye adlandırmayı tercih ediyorlardı. Onlara göre de (tıpkı Türk adı gibi) gerilik ve bayağılığı vurguluyordu.*" (28)

Kürtler, Osmanlı idari ve askeri yapısından kendi Kürt kimlikleriyle yer alabiliyorlardı. Türklerce Türk tabirinin "gerilik ve bayağılığı" ifade etmesi gibi Kürtlerin de Kürt tabirini öyle değerlendirmeleri, Osmanlılık/ümmetçilik vurgusunun yoğun dile getirildiği ve daha ulusal uyanışların boy vermediği bir geçici dönem için geçerlidir. Gerçekten de ümmetçiliğin, ulusallığı en çok ya da en uzun süre etkilediği Müslüman halk Kürtlerdir. Buna rağmen Kürtler ulusal kökenlerini savuna gelmişler ve Osmanlı devlet yapısında kendi ulusal kimliğiyle yer almışlardır. Osmanlı da Kürtlerin ulusal kimliklerini yasaklayıcı bir politika izlememiştir. Hatta Kürtler Osmanlı devlet yönetiminde, üst kademelerde ve üstelik kendi ulusal kimlikleriyle yer alırlar. Örneğin "*Kürdistan Teali Cemiyeti"nin kurucu üyesi ve başkanı Seyyid Abdülkadir, 4 Mart 1919 tarihinde kurulan ilk Damat Ferit Paşa Hükümetinde Şura-yi Devlet (Danıştay) Başkanlığına getirilmişti. Cemiyetin kuruluş tarihi olan 17 Aralık 1918 tarihinde Tevfik Paşa Hükümeti görevdedir." (29) S.Abdülkadir, 17 Aralık 1918'de kurulan "Kürt Teali Cemiyeti*"nin başkanlığını yaptığı halde, 4 Mart 1919'da Şura-yı Devlet Başkanlığına atanıyor. Kürt kimliğine sahip olması, hatta KTC'nin başkanlığını yapması, onun devlet yönetiminde görev almasına engel değil. Kürtler, elbette esas sünni Kürtler, Osmanlı idari ve askeri yapısının her kademesinde (padişahlık hariç) kendi ulusal kimlikleriyle yer almışlardı. Hatta idari yapıya oranla askeri yapıda hem subay hem de erat olarak daha yoğunlukludurlar. "*Kürt milliyetçisi Qadri Beg'(yani Cemil Paşa b.n)in anılarından da anlaşılıyor: Onun milliyetçiliği İstanbul'da okuduğu yıllarda güçlenip gelişmişti. İlk ulusal örgütlenmenin ortaya çıktığı 1914'te orduya girip, hemen hemen tümü Kürt aşiret adamlarından (Hesenan ve Cibran) olan bir tugaya atandı. Kürt ulusal ideallerini tartışabileceğini umdu Kürt subaylarla; fakat yanılmıştı. 'Yazık! Bu aşiretli subaylar, Halifeye ve İslamaolan bağlılıkları nedeniyle, Kürtlerin ulusal problemleriyle ilgili birşey duymak istemiyorlardı...*(4)" (30) Yazar, Zınnar Silopi'den de hareketle bunları belirliyor.

Tüm bunlar, bize iki gerçeği gösteriyor: Bir yandan Kürt ulusal hareketindeki ilk uyanışları, diğer yandan, Osmanlılığın ve esas olarak dinin Kürtler üzerindeki derin etkisi. Öyle ki, din yani Kürtlerle, Türklerin aynı dini inanca sahip olmaları bugün bile Kürt ulusal hareketini ciddi bir şekilde gölgeliyor.

19. yy'dan itibaren, Balkan Hıristiyan halklarında gelişen ve peşpeşe bağımsızlık ile sonuçlanan ulusal uyanışlarına paralel, Osmanlı İmparatorluğunda iki akım daha boy verir. Pan-İslamizm ve Pan-Türkizm. Ve Türk milliyetçiliğinin belirginleştiği 1876'lardan itibaren bu milliyetçi akımla paralel, başta Araplar olmak üzere Müslüman halklarda da ulusal uyanış canlanır. Zaten dikkat edilirse; Kürt ulusal hareketleri belirgin olarak, 19.yy. ortalarında filizlenir ve 20.yy. başlarında ilk örgütsel yapılar ile giderek politik/örgütsel nitelik kazanır.

Osmanlı idari yapısında yönetim; merkezi yönetim ile yerel mahalli yönetim arasında belli bir denge üzerinde kuruludur. Yerel yönetimlerde yürütme esas beylerdedir. Elbette Beyi atayan ve ona rütbe veren padişahtır. Her yönetim biriminde genel olarak idare ya da yürütme Beylerdedir. Yargılama şeriat yasalarına uygun yürütüldüğü için, Kadı'nın sorumluluğundadır. En küçük idari birim Sancak yöneticisi ise Sancak Beyi'dir. Birden fazla Sancağın birleşmesiyle Beylerbeyi (ya da Eyalet) oluşurdu. Beylerbeyi yaklaşık bugünkü il valisine denk düşer. Padişah (merkezi yönetim) mümkün olduğunca Sancakları, Beylerbeylikleri küçültmeyi ve dolayısıyla yerel yöneticilerin (Beylerin) otoritesini sınırlandırmayı kısacası böl-parçala-yönet politikasını izlemekteydi.

Yukarıda özetlediğimiz Osmanlı idari sistemi, imparatorluğun sınırları dahilindeki Kürdistan'da olduğu gibi uygunalıyordu. Kürdistan'da yerel yürütmeyi Kürt Beyleri temsil ediyordu. Bunlar kimi yerlerde "Özerk Kürt Hükümeti" kimi yerde "Kürt Sancakları -Ekrad Beylikleri- ve kimi yerlerde de daha küçük Kürt sınır beylikleri/Sancakları biçimindeydi. Bunların üzerinde ilerde yine duracağız.

3- Osmanlı İmp.da Askeri Yapı

İmparatorlukta esas iki temel askeri örgütlenme yaratılmış. Bunlar, Yeniçeri Ocağı ile Tımarlı Sipahi'lerdir. Fakat bu iki askeri örgütlenden önce Müsellem adı verilen ve bir nevi daimi ordu niteliğinde bulunup süvarilerden oluşan ilk askeri örgütlenme oluşturulmuştur. Bunlar savaş zamanında savaşa katılırlar, barış zamanında ise tarım işleriyle uğraşırlardı. Bu hizmetlerine karşılık olarak da tüm vergilerden muaf tutulurlardı. Bu ordu örgütlenmesi esas Türk ve Müslüman unsurlardan oluşmaktaydı. Süreçte bu müsellem yapının yetersizliği ve sosyal çevre ile mülkiyetten tamamıyla soyutlanmış profesyonel ordu yaratma amacıyla müsellem örgütlenmesinin dağıtılması, Yeniçeri Ocağının kurulması hedeflendi. Yeniçeri birliklerinin yaratılmasıyla birlikte, Müsellemler "yardımcı işlere verildiler." Müsellemlerin yerine Yeniçeri örgütlenmesine gidilirken, amaçlanan hedeflerden birisi de, profesyonel ordu da "Türk-Müslüman unsurları ordu saflarından uzaklaştırma"ktı.

Süvari Müsellemlerin yanı sıra "yayalar" yani askeri oluşumun piyade güçleri de vardı, fakat bunlarda yeni askeri örgütlenmeye paralel olarak Müsellemler gibi, önce yardımcı işlere verilir sonra da "reaya kaydolunur"lar.

a- Yeniçeriler/Kapıkulları

Yeniçerilerin üzerinde idari yapı ile ilgili bölümde durmuştuk. Yeniçeri Ocağı Osmanlıda profesyonel (meslekten) ordu yaratmanın ilk gücünü oluşturur. Yeniçeri askeri örgütüne eleman sağlamak amacıyla I. Murat tarafından 1363 yılında Gelibolu'da İlk Acemi Ocağı kurulur. Bu Ocağa o zaman savaşlarda esir (ki genellikle bunlar Hıristiyandı) alınanlardan çapulun beşte biri hükümdara (devlete) kalırdı. İşte bu yasa gereğince başlangıçta savaş esirlerinden beşte biri bu ocaklara alınırdı.

Daha sonra Yeniçeri Ocağına devşirme usulü ile Hıristiyan çocukların alınmasına başlandı ve giderek Hıristiyanlardan devşirme unsurlardan oluşan bir yapıda meydana geldi. Dolayısıyla Yeniçeri Ocağı'nın etnik yapısı başlangıçta devşirme yoluyla Müslümanlaştırılmaya çalışılan gayri-müslimlerden oluşmaktaydı. Ancak, sonradan yapının çözülmeye yüz tutmasıyla, İslam kökenli halklarda Ocağa alınırlar.

Köleden, esirden paralı/meslekten bir ordu yaratma, Osmanlı'dan çok önce var olan merkezi devletlerin başvurdukları bir askeri örgütlenmeydi. Osmanlı tüm diğer yapılanmasında olduğu gibi, askeri örgütlenmede de mirasını devraldığı seleflerinin geleneklerini sürdürür. Ve önce savaş esirlerinden, sonra devşirme Hıristiyanlardan profesyonel bir ordu örgütlenir. Hem piyade hem de süvarilerden oluşan Yeniçerilerin başlıca görevi, Padişah ile sefere çıkmaktı. Savaşta ordunun merkez kısmında konumlandırılırlardı. Ayrıca konaklama yerlerinde Sultanın Otağının iki yanında saf tutarlardı. Çünkü bunlar hem mülkten, hem de sosyal çevrelerinden kopartılmışlar ve dolayısıyle despot sultanın esas koruyucu güçleriydiler.

Yeniçerilerin başlangıçta evlenmeleri ve mülk (Tımar) edinmeleri yasaktı. Bu yasak, Tımarlı Sipahiler ile Yeniçeriler arasında Sipahiler lehine bir ayrıcalıktı. Ancak bu ayrıcalık fazla sürmeden ortadan kaldırılacaktı. Dünya çapındaki keşiflerin ve yeni (deniz) ticaret yollarının keşifiyle birlikte, Osmanlı hazinesinin dünya ticaretinde aldığı transit vergilerin azalması ve diğer ekonomik güçlüklerin yarattığı nakit ödeme sıkıntısı... vb. gelişmeler sonucu; Yeniçerilerin Tımar sahibi olmalarını ve evlenmelerini yasaklayan yasalar kaldırılır. Artık "her kapıkulu rütbesi belli bir Tımar gelirine karşılık sayılıyordu" (Yerasimos) Böylelikle, Yeniçeriler ile Tımarlı Sipahiler arasında çatışmalara neden olan önemli bir fark ortadan kaldırılmıştı. Hatta Yeniçerilerin şehirlerde konumlanmaları onlara Sipahilere karşı üstünlük de sağlıyordu. Çünkü Kapıkullarının yiyecek, içecek, giyecek, barınma ve askeri techizatı bütünüyle devlet tarafından sağlanıyordu. Ve tahta oturan her yeni padişahtan "culusiyye" denilen bahşiş alırlardı. Halbuki, Tımarlı Sipahinin hem kendi ihtiyaçlarını hem de sahip bulunduğu Tımarla orantılı belli sayıda cebelhu (atlı askeri) techizatıyla birlikte savaşa hazırlaması gerekiriyordu.

Patlak veren isyanlar, genel olarak milliyetçi akımların özel olarak da, Pan-Türkist eğilimlerin güçlenmesi, imparatorlukta çözülme ve üniter devlet yönünde merkezileşme yönelişlerinin boy vermesi vb. gelişmelerin etkisiyle, Yeniçeri Ocağı'nda 3 yüzyıla yakın devam eden devşirme geleneği de terkedilir. Artık gittikçe devşirme sistemi işlemez hale gelir. Ve hatta, Osmanlı idaresi, devlete karşı isyan eden, sorun çıkaran reayası, leventi, celalisi, Sipahisini yatıştırmanın bir yolu olarak Ocağa yazdırır. Artık "*Her kategoriden insanlar ocaklara toplanır, uzun ve sistemli eğitimin yerini de kısa süreli bir talim devresi alır." Eski devşirme geleneği yerine "Asya'dan da, başka ülkelerden de sürüyle serseri toplayıp altı aylık bir talimden sonra hepsini Yeniçeri yapıp çıkıyorlar*"dı. (31)

Yeniçerilerin yapısındaki değişiklikler ile (özellikle evlenme ve mülk sahibi olmalarıyla) giderek şehir küçük mülk sahiplerinin önemli bir kesimini oluştururlar. İmparatorluğun çöküş yıllarına doğru, İstanbul küçük ticaret erbabı ve zanaatkarların başkaldırılarında Yeniçelerin bunlarla birlikte davranmalarının temelinde de bu mülk sahibi olma konumları yatar.

Yeniçeri Ocağından çıkan unsurlar askeri örgütlenmede en yüksek mertebeye (örneğin, Kaptan-ı Derya yani İmparatorluk filosunun başkomutanlığına) kadar yükselebiliyorlardı. Yani idari (sivil) örgütlenmede olduğu gibi askeri örgütlenmede de en yüksek mevkilere gelebiliyorlardı.

Yeniçerilerin patlak veren isyanlarda yer almaları, hatta yönlendirmeleri ve ıslaha yönelik tüm çabaların sonuç vermemesi üzerine 1826 yılında Yeniçeri Ocağı kapatılır.

b- Tımarlı Sipahiler

Osmanlıda askeri cihazdaki yönetici sınıfın tabanını oluşturmaktaydılar. İmparatorluğun egemenlik kurduğu tüm topraklarda toprakla bağlantılı olarak örgütlendirilmişlerdi. Seferden sefere savaşa çağrıldıklarında, Tımar sahibi olarak ya tek başına veya sahip olduğu Tımarın büyüklüğü ile orantılı olarak yükümlü bulunduğu sayıda silahlı atlı askerle savaşa katılırlardı. Ayrıca, basit, yönetsel görevleri yerine getirmek, köyler arası anlaşmazlıkları gidermek, merkezi iktidar için vergi toplamak, toprağın işlenmesini garantiye almak ve dolayısıyla reaya'nın göçünü engellemek... vb. yükümlülükleri vardı.

Osmanlı, Tımar sistemiyle; tüm ayrı ayrı toprakların ve insan kitlesinin sayımını, böylece gelirlerinin belirlenmesini sağlıyordu. Tımar sistemi ayrıca, Tımarlı Sipahinin sözkonusu belirlenmiş toprak parçasında aldığı rant olarak da reaya üzerinde sömürüyü ifade ediyordu.

Tımarlar gelir oranlarına göre üç gruba ayrılıyor: Yıllık bin akçeden 19.999 akçeye kadar gelire sahip olanlara Tımar deniliyodu. Yıllık 20 bin akçeden 49.999 akçeye kadar gelire sahip olanlara Zeamet, yıllık 50 bin akçeden fazla gelire sahip olanlara ise Has adı verilirdi. Ve Has'lar en yüksek kademedeki subaylar, amirler, buyruk sahibi beyler ya da padişahın yakınlarına ve devlet adına büyük yararlılıklar sağlayanlara verilirdi. Gerek Tımar sistemindeki bu farklılıklar ve gerekse her Tımar grubunun kendi içindeki farklı gelir düzeylerinin varlığı iç çatışmalara neden olurdu.

Osmanlı sisteminde mülkiyeti devlete ait topraklar

(ki %80'lere varan toprak mülkiyetindeydi) reaya/köylü tarafından yalnızca zilyedlik hakkı ile işletiliyordu. İşte, devlet toprağın mülkiyet hakkından elde ettiği gelirlerinin toplanmasını belirli koşullarda Sipahi adı verilen resmi görevlilere bırakmıştı. Sipahiler de kendilerine bırakılan bu gelir karşılığında devlete atlı asker beslemekle yükümlüydüler. Geliri Sipahilere bırakılmış böyle topraklara "Tımar" denilirdi.

Tımar sahibi, toprağın geliri olarak rantı toplama ve toprağın işlenmesi için reaya'yı görevlendirme gerektiğinden geri alıp başkasına verme hakkına sahipti. Fakat Sipahi toprağı mülk edinemez ve başkasına mülk olarak devredemezdi. Kısacası toprak üzerindeki hakkı, devlet karşısında yerine getirdiği göreviyle sınırlıydı.

Tımarlı Sipahinin görevlerine karşı rant alması, Osmanlı sisteminde en çok tartışmalara konu olmuş bir olgu. Kimileri Sipahi'nin reaya üzerinde rant almasından hareketle, Sipahi'yi feodal (senyör), reaya'yı ise feodal serf (köylü) olarak değerlendirmiş ve Osmanlı mülkiyet biçimini de Asya Tarzı değilde, feodalizm olarak belirlemiştir. Osmanlı mülkiyet biçiminde feodalizmin egemen olduğu ve Sipahi'nin feoal senyör olması yönündeki görüşlerin bilimsel ve de nesnel dayanakları yoktur. Feodalizmin egemenliği ve Sipa,hi'nin feodal derebeyi olduğu yönündeki her iddia, ne Osmanlıda toprağın ezici çoğunluğuyla devletin olmasını ne de Sipahinin padişah tarafından Tımar sahibi yapılmasını... vb. açıklayamaz.

Balkanlar'da, Anadolu'da, Azerbaycan'da ve diğer alanlarda uygulandığı gibi, Kürdistan Sancaklarında da (yönetim birimlerinde) yerli etnik halktan beyler yönetici olduğu gibi yabancı etnik kökenli beylerde yönetici olabiliyorlardı. Kürdistan Sancaklarında yabancı beyler, Kürt beyleri de başka topraklarda Sancak y öneticileri olarak atanabiliyorlardı.

Sorunla ilgili bilimsel araştırmasında S. Divitçioğlu, "*Genel kural olarak, Tımar hakkı babadan oğula intikal etmez.*" dedikten sonra, Ömer Lütfi Borkan'dan şunları aktarır:

"*Osmanlı İmparatorluğunda askeri dirlikler, genellikle irsi değildir. Babalarının ölümünden sonra Tımar sahibinin bir veya iki oğlu, daha az önemli bir dirliğe talip olabilirler ve sultana hizmet etmek kaydıyla arazilerini genişletmek imkanına sahip olabilirler. Türlü sebeplerden ötürü dirlik sahiplerinin değiştirilmesi vuku bulmuştur -ki işin sonunda dirlik sahiplerine arazileri üzerinde yerleşebilmek, ne de mevzii bir hanedanlık kurabilmek için vakit bulmuşlardır.*

"Şu halde, Osmanlı toplumunda: 1) Tımar sahibi ne toprağın mülkiyetine ne de tasarruf hakkına sahiptir. 2) Tımar verasetle geçmez.

"İmparatorluğun her taraftan temin ettiği idare adamı ve asker tipi olan Tımarlı Sipahi ne bir derebeyi ne de yerli toprak asaletini temsil eden bir toprak zengini değildir."(32)

Osmanlıda toprağa dayalı askeri örgütlenmenin temeli, çok önceden Romalılarda, Selçuklularda vardı. Bu sistemin İslamiyetin ikta kurumunun Selçuklu dönemindeki biçiminden de esinlenen Tımar, taa Roma'daki Limitaneus -kendisine sınırlarda toprak verilen asker- lerin etkilerini taşır. Çünkü "*Roma İmparatorluğunun 'Limitaneus'ları 'Akrites' adı altında Bizans'ta var olmaya devam etti. Oysa başlangıçta, başlıca askeri güç, paralı askerlerden meydana geliyordu. Yedinci yüzyıl boyunca, merkezden kopmak isteyen güçleri tasfiye etmek için harcanan çabalar, paralı askerler ve onların şamatacı komutanlarının yerine 'Stratiotes'ler sisteminin konmasına yol açtı.*

Stratiotes (yani Grekce asker) kısaca, karşılığında askerlik hizmeti yapmak şartıyla kendisine "Stratiotika Ktema" (askeri mülk) diye adlandırılan bir toprak parçasının verildiği bir köylüdür"

Roma'nın, askeri toprağa bağlanmasının bir diğer nedeni de, paralı askere nakdi ödeme güçlüğünden, aylıkların ayni ödemeye başlanmasıdır. Askere aylığının ayni ödenmesiyle giderek toprağa dayalı askeri örgütlemeye gidilecekti. Roma'da "Askerin bu şekilde toprağa bağlanması daha sonra Bizans ve Osmanlı İmparatorluklarında meydana gelecek olan askeri yapının ilk başlangıcıydı. Romalı askerler topraklarını ekip biçmek ve hele ıslah edip tarla haline getirmek zorunda değildi. Buraları kölelere ya da kolonları işlettiriyorlardı. Ama bu topraklar hiç bir zaman feodal malikaneler sahipleri de senyörler haline gelmediler. Başta da oldukları gibi hep devlet memurları olarak kaldılar." (33)

Osmanlıda da Tımar sahibi Sipahi, reaya'dan toprağın ürünü üzerinden rant alması itibariyle, sömürücü sınıflar arasındadır. Fakat, diğer yandan, Tımarı kendisine padişah verir ve her hangi bir nedenle bunu geri alabilir. Bu Sipahi, sahip olduğu Tımarda çalışmadan rantla geçinir, köylüleri toprağı işlemeleri için denetler, ancak Tımarı bir başkasına padişahın buyruğu olmadan devredemez. Bu konumlarıyla da Sultanın memurlarıdır. Çünkü tüm Tımarlar, merkezi idarenin daha doğrusu Padişahın fermanıyla ilgili Sipahiye verilirdi. Ancak Beylerbeyi bünyesinde olup gelirleri az olan küçük Tımarlar, eyalet valileri (beylerbeyiler) tarafından dağıtılabiliniyordu.

Şimdi bu konumda bulunan Sipahi, toprağının özel mülküne sahip ve ekonomik, sosyal olarak özerk birim durumunda bulunan Batı feodalizminin senyörleri ile bir ve aynı olabilir mi? Hayır!

c- Tımar Sisteminin Kürdistan'da Uygulanışı

Tımarlı Sipahi olarak, toprak ile bağlantılı askeri örgütlenme sisteminin Kürdistan'da uygulanışı, Anadolu, Balkanlar başta olmak üzere tüm Osmanlı egemenliği altındaki topraklardaki uygulama ile aynıdır. Hatta Asya'daki topraklara oranla başlangıçta, Balkan-

larda daha yoğunlukludur. "*İmparatorluğun Avrupa sınırlarında kalan bölgelerde, 1475'lerde 22.000 Tımar sahibi Sipahi, Asya kısmında ise 17.000 Tımarlı Sipahi bulunduğu tahmin ediliyor. (Henüz Kürdistan'ı içermiyorken). XVI.yüzyılın ortalarında Sipahilerin toplam sayısı 200.000 olarak veriliyor. (Cebelülerle birlikte)*" (34)

1514 ile 1517 yılları arasında Osmanlıların ilhak ettiği Kürdistan toprakları esas olarak üç eyalete bölünmüştü. Bunlar Diyarbakır, Rakka (Urfa ili ile Suriye'nin Rakka şehrini kapsıyor) ve Musul (yaklaşık şimdiki Güney Kürdistan) idi. Bu üç eyalet de, her biri kendisine bağlı onlarca sancağa bölünmüştü. Sancaklarda Anadolu, Balkanlardaki Sancaklar gibi, Tımar ve zeamet yoluyla dağıtılmış ve yine başındaki Tımarlı Sipahiler diğer Sipahiler gibi merkezi devlet karşısında aynı yükümlülüklere sahiptiler. Bu konuda Şeref Han, Kürdistan'daki Tımar, zeamet ve Sancak yapısının nasıl uygulandığını ayrıntılı veriler ile belirtmektedir. Biz sorunla ilgili bir iki örneği buraya aktaracağız:

"*Daha önce de geçtiği gibi, Pir Hüseyin'in çocuklarının Kanuni Sultan Süleyman Han'dan istekleri ve dilekleri üzerine Çemişkezek vilayeti iki sancağa ve 14 zeamete taksim edildi. Bu taksim gereğince Segeman (Sakaman) Nahiyesi, Çemişkezek Kasabası ile birlikte padişahlığın özel emlakı arasına konuldu... Sultanın merhamet duyguları kendilerine acıdı ve Segeman Nahiyesi'nin Padişahın özel emlakından çıkarılıp Sancak haline getirilmesine ve Keyhüsrev Bey'e verilmesine, diğer iki kardeşine de yeni ve zengin zeametler verilmesine ilişkin yüce emirler çıktı.*"

Yine "Atak" yani Lice beyleri hakkında da şunları söyler: "*Bu hüküm gereğince, bazı köylerden ve tarlalardan elde edilen gelirler 60.000 Osmanlı akçesi tutarında bir miktarın zeamet yoluyla Mahmut Bey'e, 110.000 Osmanlı akçesi tutarında bir miktarın zeamet yoluyla Yusuf Bey'e verilmesi; Rabıt nahiyesi, Meyyafargin (Meyyafarkin-yani Silvan) ve Cıska köyü ile kafirlerden alınan haraç mallarının da Padişahlığın özel emlakına katılması kararlaştırıldı. Ayrıca Şahım beye de 200.000 Osmanlı akçesi tutarında bir miktarın Sancak olarak verilmesine karar verildi.*" (35) Bu veriler, bir yandan Osmanlı Tımar sisteminin Kürdistan'da da aynen uygulanışını, diğer yandan da Sipahileri feodal senyör olarak gören yaklaşımların yavanlığını sergiliyor.

Yine, Balkanlar'da, Anadolu'da, Azerbaycan'da ve diğer alanlarda uygulandığı gibi, Kürdistan Sancaklarında da (yönetim birimlerinde) yerli etnik halktan beyler yönetici olduğu gibi yabancı etnik kökenli beylerde yönetici olabiliyorlardı. Kürdistan Sancaklarında yabancı beyler, Kürt beyleri de başka topraklarda Sancak yöneticileri olarak atanabiliyorlardı. Bu atamalar, bazen sürgünler, bazen atanan yerde, merkezi denetiminin pekiştirilmesi vb. amaçlarla yapılıyordu. Yine örnek vermek gerekirse: "*Aynı surette Diyarbakır'a ait Tımar beyleri arasında Engürili İbrahim, Bosnalı Mahmut, Usturumcalı Mehmet, Sofyalı Mıstık, Arnavut Yusuf, Hızır Trabozoni gibi yabancı memleketten geldikleri anlaşılan isimlere tesadüf edilmesi, Tımar beylerinin yerli bir asalet sınıfı temsil etmediklerinin dikkate şayan delilleridir.*", "*Diyarbakır eyaleti 19 Sancaktır. Bunlardan 11 tanesi ise Osmanlı Sancaklarıdır (...) Bu Sancakların 8'i Kürt beylikleridir.*" (36) Bu veriler bir başka gerçeği ortaya koymakta: İmparator, şu veya bu nedenle, özel mülk sahibi senyörü şu veya bu bölgeden/ülkeden bir başka bölgeye gönderemez. Padişah tıpkı bir memur gibi Sipahiyi atayabiliyor, sancağını elinden alabiliyor, Tımarı genişletip, daraltabiliyor, gerektiğinde özel emlakına alabiliyor...

Tersinden de Bosna'da, Nahcivan'da vb. yabancı ülkelerde kendisine Tımar verilen Kürt beyleri bulundurmaktadır. Yine Şeref Han'daki veriler ile aktaralım: "*Osmanlı Veziri Rüstem Paşa, Hakkari beylerinden Zeynel Bey Bin Melek Bey'i "sadece Rumeli tarafındaki Bosna Vilayetindeki" kendisine, gelirinden geçiminin sağlanması için bir zeamet ayırmakla yetindi ve onu fiilen o tarafa gönderdi. Durum bir süre bu şekilde devam etti.*"

Mahmudilar beylerinden "İvaz bey'e babasının sağlığında Nahcivan'a bağlı Maku Hükümeti yönetimi, burayı Kızılbaşların elinden alması ve burada bir de kale yaptırması şartıyla, ocaklık ve ikta mülkiyeti olarak verilmişti."

Daha genel olarak "Azerbaycan ve Ermenistan vilayetlerinde Kızılbaşların elinden alınan zengin köy ve mezralardaki zeâmet ve Tımarlar, Mahmudiyan aşiretlerinden olan bu beylere ve ileri gelenlere ikta mülkiyeti yoluyla verilmişti."

Ve Şerefhan'ın kendisi bir nevi sürgün edildiği Nahcıvan'da hükümet yöneticisi.... "*Kısacası, merhum Sultan'ın (III. Murad M.E.B.) bu satırların yazarına şefkat göstermesi, Nahcıvan Hükümdarlığı görevini bırakarak İslam diyarına dönmemi istemesi ve İrsi eyaletimin yönetimini eskiden olduğu gibi bana vermeyi vadetmesi, Hüsrev Paşa'nın ve onun bu yoldan harcadığı büyük çabasının sayesinde oldu*"(37)

Dipnotlar

19- Sencer Divitçioğlu, Asya Üretim Tarzı ve Osmanlı Toplumu, s.115
20- Ernst Werner, Büyük Bir Devletin Doğuşu Osmanlı Feodalizminin Oluşma Süreci, s.60
21- Prof. M.Fuat Köprülü, Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri, s. 169-171-193-194-195-206-213-221
22- S.Divitçioğlu, a.g.e. s. 92
23- S.Divitçioğlu, a.g.e. s, 119
24- S.Divitçioğlu, a.g.e. s, 19
25- Yerasimos, Azgelişmişlik Sürecinde Türkiye, Cilt 1, s. 84
26- S.Yerasimos, a.g.e. s.375
27- S.Yerasimos, a.g.e. s. 255-256
28- M.Van Bruinessen, Ağa, Şeyh ve Devlet, s. 333
29- İsmail Göldaş, Kürdistan Teâli Cemiyeti, s.16
30- M.Van Bruinessen, a.g.e, s. 334
31- S.Yerasimos, a.g.e., s.380
32- S.Divitçioğlu, a.g.e s.53-54
33- S.Yerasimos, a.g.e. s.33-27
34- M.Van Bruinessen, a.g.e s.186
35- Şeref Han, Şerefname-Kürt Tarihi, s.198-199-276
36- S.Yerasimos, a.g.e s.202-209
37- Şerefhan, a.g.e s.119-344-403

ÜLKEMİZİN GERÇEĞİ

Konuk Yazar: S. Zana

Bir toplumu daha kolay yönetmek, sömürmek, asimile etmek ve dejenere etmenin tek yolu, o toplumu cahil ve geri bırakmaktır. Zira, bütün zaafların temelinde cehaleti aramak mümkündür. Her zaman için, çok bilmek eşittir çok hak talep etmektir. Dolayısıyla, bilinç ve kültür seviyesi yüksek bir toplumda sömürü, asimilasyon ve dejenerasyon politikalarını yürütmek o kadar kolay değildir.

Her toplumun kendine has sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik ve karakteristik yapısı ve değerleri vardır. Toplumun kendi özgün yapısı ve değerlerinden vazgeçebilmesi için, önce kendi özbenliğinden uzaklaşması gerekir. Özbenliğinden uzaklaşmadığı sürece o toplumun ulusal ve sosyal doğrularından vazgeçmesi beklenemez.

Her ne kadar da toplumların kendilerine özgün yapıları ve değerleri olsa da birbirlerinden etkilenmeler sonucu, bölgesel düzeyde, toplumsal benzerlik ve ortak yanların bulunması mümkündür. Politik ve devrimci mücadele açısından da durum böyledir. Örneğin; Latin Amerika'daki mücadelelerde, örgütler silahlı mücadelenin gölgesinde oluşurlarken; Uzakdoğu'da önce örgütler oluşur sonra silahlı mücadele gelişir. Ortadoğu'da ise, silahlı veya silahsız örgütler radikal çıkışlarla ortaya çıkıp, zamanla uzlaşmacı tavırlar sergilemeye başlıyorlar. Bu, politik anlamda, Ortadoğu'da yaşanan istikrarsızlığın göstergesidir. Bu istikrarsızlıktan bütün Ortadoğu halkları gibi, henüz ulusal bağımsızlığına kavuşamamış, -kaderini eline alamamış- dört parçaya bölünmüş ve dört ayrı statüko altında yaşamını sürdüren Kürt halkıda payını almakta ve bedelini ağır bir şekilde ödemektedir.

Henüz ulusal bağımsızlığını ilan etmemesiyle birlikte, yüzyıllardan beri sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik ve hatta kendi anadili olarak yabancı güçlerin istilasına uğrayıp, talan ve tahribatlara maruz kalan ve de her zaman zaafların doğmasına neden olan "yasaklar"la içiçe yaşamış olan Kürt halkı, zaaf taşımaya açık bir toplum haline gelmiş durumdadır. Belirgin olarak Kürt halkının taşımakta olduğu, kariyerist, kuşkucu, özenti, utangaçlık, kıskançlık ve kişisel özgürlüğüne düşkünlük gibi zaaflarına bakıldığında hangi konularda yasaklarla yönetilip, yönlendirildiği ve hangi doğal haklarından mahrum bırakıldığını anlamak veya tahmin etmek mümkündür. Durum bu olunca; Kürdistan'da zaafsız devrimci kadrolaşmaya değil, ancak zaaflarıyla savaşabilir bir kadrolaşmaya gitmek mümkündür. Fakat, Kürdistan'daki örgütsel anlayışlar daha fazla insan kazanmak, yani nicel örgütlülük veya başka bir deyimle insan tüccarlığı derdinde olunca, örgütler, toplumsal zaafları bünyesinde taşımaya mahkum oluyorlar. Ve bu zaaflar; zafer sorhoşluğu, yenilgi endişesi, insan unsurunu ucuz bir savaş malzemesi haline getirmek, yabancı güçlere bel bağlamak ve günübirlik politikalar üretmek gibi yanlış politikaları da beraberinde getiriyor.

Ülkemizdeki sömürge olarak apayrı bir özellik taşımaktadır. Dört ayrı parçaya bölünmüşlüğüyle yeraltı ve yerüstü zenginliğinin talan edilmesiyle, kültürünün yağmalanmasıyla ve anadilinin yasaklan-masıyla hiç bir ulusla kıyaslanmayacak kadar farklı konumdadır. Ülkemizdeki ulusal kurtuluş hareketleri de farklı seyirlerle gelişmişlerdir. Dünya toplumları Marksist dünya anlayışı doğrultusunda kurtuluş mücadelesi verirlerken; bizdeki ulusal hareketler feodal ve aşiretsel önderlikli ve o nitelikte gelişmegösterir. Kürt halkının Marxizm ile tanışmasının uzun bir geçmişi bulunmadığı için, fazla kökleşmesi de yoktur. Dolayısıyla Marxizm açısından Kürdistanlı örgütlerin olgunlaşmamış olmaları doğaldır. Fakat, ülkemizde gelişmeler çok hızlıdır. Bu nedenle nesiller arası bir çatışma vardır. Nesiller arası çelişki ve çatışmalar yeni nesili bir arayış içine itmiştir. Bu yeni nesili doğru bir şekilde yönlendirmek görevi örgütlere düşmüştür.

Asırlardan beri zulme, ezilmişliğe, sömürüye, yenilgi, talan ve soykırımlara maruz kalması Kürt halkının güçlü bir savaş ve kahramanlık duygusuna sahip olmasını sağlamıştır. Kendisine zarardan başka hiçbir yarar getirmeyen ve kendi ilgi alanının dışında olan Selahaddin-i Eyübi eferlerinin, Yemen harbi ve Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı, Kore ve Kıbrıs savaşları gibi savaşların ön saflarında Kürtlerin yer almaları bunun bir göstergesidir. Durum bu olduğu için, savaşçı bulmak zor değil. Zor olan bu halkı, doğru bir strateji ile kendi ulusal ve toplumsal çıkarları doğrultusunda politize edip, harekete geçirmektir. Bunları belirtmeye çalışırken, söylenenler, ülkemizdedevrimci değer yaratmak kolaydır anlamında anlaşılmamalıdır. Devrimci değer yaratmanın bedeli en ağır olan toplumlardan biri de ülkemizdir. Yalnız devrimci değer yaratmak zor olduğu kadar, bu değerlere değer katmak da o kadar kolaylaşıyor. Yani devrim yapmak zor olduğu kadar kolaydır da.

Geçmekte olduğumuz dönem büyük bir önem ve hassasiyete sahip bir dönemdir. Dolayısıyle bu dö-

nemi kavramak ve iyi değerlendirmek gelecek için büyük önem taşıyor. Zira bugün bütün yönleriyle netleşmiş gibi görünse de ve bu doğrultuda anlayışlar olsa da, bu anlayışların iddiaları ve gerçekleri ülke gerçeğinin kendisini yansıtmıyor. Çünkü, ulusal bilincin gelişmesi ve ulusal gelişmelerin ivme kazanması çok önemli bir olay olmakla birlikte, bir ulus için herşey demek değildir. Toplumsal kültür ve bilinç seviyesinin ölçütü de değildir.

Yılların vermiş olduğu ezilmişlik ve politik yetersizlik Kürt halkını çok hassas bir konuma getirmiştir. Yeni değerler yaratmak yerine yaratılmış değerler üzerinde yoğunlaşmayı yeğ tutuluyor. Dolayısıyla, kısa sürede ve bazı nedenlerden dolayı erken saf değiştirme olasılığı yüksektir. Ve gelişmelere ivme kazandıran nedenlerden biri de budur. Bazı çevreler PKK'nın politikalarından rahatsızlık duymalarına rağmen; düşmana hizmet anlamında anlaşılır düşüncesiyle eleştirmek yerine savunabilmektedirler. Bu bir yerde zorunluluktur. Çünkü bugün için PKK'nın dağılması; düşman için bulunmaz fırsat, Kürt halkı için yenilgi, umutsuzluk ve karamsarlıktır. Ve böylesi bir durumda doğacak boşluğu bugün için doldurabilecek hiç bir güç yoktur. Kürt halkının bu konudaki düşünce ve kaygısı da budur sanırım. Bu nedenle bugün diğer örgütlerin (PKK dışındakiler) fazla güç kazanma olanaklarına sahip olmasalar bile yarın doğabilecek boşluğu doldurabilecek bir gücün bulunması ve temelinin şimdiden atılması şarttır. Bilakis Kürt halkı için, geçmişte yaşanmış olan yenilgi, talan, katliam, umutsuzluk ve karamsarlıklara bir yenisi eklenebilir.

Bütün örgütlerin PKK'ye yaklaşımları bu doğrultuda ve net olmalı. Yaratılmış devrimci değerlere saygı duyulmalı, gurur ve onur duyulması gereken gelişmelerde gurur duyabilmeli, olumlu yanlarından etkilenip, olumsuzluklarından ders çıkarmalı, eleştirilmesi gereken yanlarını eleştirmeli. Eleştiriler PKK gerçeğini yadsıyacak şekilde olmamalı veya göklere de çıkarmamalı. Yani PKK gerçekliktir, fakat hataları vardır.

Ayrılma Ve Bölünmeler

Her şey ihtiyaçtan doğar. Fakat, ihtiyaçtan doğan herşey doğrudur, haklıdır veya amaçlanan ihtiyacı karşılar diye bir gerçek yoktur. Örgütler için de durum böyledir. Ve bir toplumda bir çok örgütün bulunması doğal, doğru ve hatta ihtiyaçtır. Doğal ve doğru olmayan örgütlerin uğruna mücadele verdikleri toplumun toplumsal ve ulusal gerçeklerine denk ve uygun olmayışlarıdır. Ezilen ve sömürülen halklar her zaman ulusal ve sınıfsal mücadelelerinde haklıdırlar. Fakat, haklılık doğruluk demek değildir.

Kürt halkının haklı mücadelesi asırlardır sürüp gelmekte olmasına rağmen ciddi bir başarı ve sonuca ulaşmış değildir. Çünkü, haklı olduğu kadar sağlam ideoloji ve politikalara dayalı doğru bir mücadele verememiştir. Başarıya ulaşmada, haklılık önemli olduğu kadar, dönemsel koşullara denk ve toplumsal gerçeklere uygunbir perspektifle mücadele edebilmekte bir o kadar önemlidir.

Ulusal çelişkilerin derin olduğu günümüzde, birlikteliğin önemi katmerleşmektedir. Fakat, ülkemizde birliktelik bir yana kardeş kanı dökülmektedir. Bunun nedeni ancak örgütsel çıkar ve hesaplar olabilir. Biçim olarak farklı gibi görünseler bile içerik olarak bu farklılık görülmüyor. Yani teorik olarak farklı iddialarda bulunsalar bile pratikte ciddi bir farklılığa rastlamak pek olası değil. Özellikle örgüt içi şiddet, tasfiye ve harcamalar da benzerlik fazladır. Aslında bu yöntemler devrimci disiplinle karıştırılıyor. Kaldı ki tek başına üretmek, proğram yapmak fazla bir önem taşımıyor. Önemli olan üretilen fikirleri canlı hayatta uygulayabilmektir.

Ülkemizde sol sekterizm, sağ oportünizm ve orta yolculuk gibi ayrı örgütsel çizgilerin bulunmasına rağmen örgütsel işleyiş ve anlayışlarda benzerlik ve ortak yanlara raslamak mümkündür. Bütün bu çizgilere rağmen reel Marxist-Leninist çizgide boşluk vardır. Bu boşluğu doldurabilecek bir örgütün bulunması büyük bir önem teşkil etmektedir.

Ülkemizde sol sekterizm, sağ oportünizm ve orta yolculuk gibi ayrı örgütsel çizgilerin bulunmasına rağmen örgütsel işleyiş ve anlayışlarda benzerlik ve ortak yanlara raslamak mümkündür. Bütün bu çizgilere rağmen reel Marxist-Leninist çizgide boşluk vardır. Bu boşluğu doldurabilecek bir örgütün bulunması büyük bir önem teşkil etmektedir. Bu iddialarla yola çıkanlar bile bir süre sonra mevcut örgütsel anlayış ve işleyişlere adepte olup, kendisinin eleştirdiği hataların aynısını veya benzerini kendisi yapabilmektedir. Amaç, birbirlerinin olumsuzluklarından ders çıkarıp, olumlu yanlarından etkilenmek ve de devrim çıkarlarını bütün çıkarların üstünde tutmak yerine alternatif olabilmek olunca, örgütsel olumsuzluk ve tıkanıklıkların yaşanması kaçınılmaz oluyor. Bölünme ve ayrılmalar ilk başta haklı olarak yaşansa bile sonuçta iş kariyerizm ve mevki düşkünlüğüne dönüşebiliyor.

Yaşanan bu örgütsel olumsuzluk ve tıkanıklar; sınanmış ve birikim sahibi kadro ve kadro adaylarının saf dışı kalmalarına, devrimciliği bırakmalarına ve bireysel durumda kalmalarına neden olabiliyor. Bu insanların kişiliği ile ilgili olsa bile, her sonucun bir sebebi vardır. Ve bunun açık örneğini PKK'da görmek mümkündür. Her ne sebeple olursa olsun, PKK'den ayrılanların -istisnaların dışında- hiç biri başka örgütsel faaliyette bulunmuyor, yer almıyor. Bu insanlar devrimci anlamda "tükenmiş", "dökülmüş" gibi iddia ve ithamlara maruz kalsalar da, gerçeklikle alakası yoktur. Asıl neden, ciddi bir alternatifin, bir umut kaynağının bulunmayışıdır. Ama sebep ne olursa olsun halkımız için de, örgütler için de sonuç kayıptır, zarardır. ■

Jİ DUHÎ HEYA ÎRO NOTİRVANÎ

Mîrqasim

Emperyalîzmê bi westa tirk, ecem û ereban ve kûta nanê xwe havête ber...
Me çikir?..
Tu dayîkên emperyalîst şîrê memikên xwe nade zarokê xelkê...

Di dîroka Kurdistanê de çend serhildan çê bûne dawî tevger negehîşthine mirazê. Di dawîya hemî berzekirinan de cilê minara me yî dirû û amade ye di destê me de. Serhildana "Gelîyê Zîla" serhildana "Simaîl Axa" hwd. Werhasil, serhildanên çê bûn û tu encam jê derneketî, misoger e ku heceteka jê re peydakirî û bêrsîva me di binê berîya me de amade ye. Me got: "Tu Kurdistan bi têkoşîna eşîrekanê ve rizgar nabe "Serhildana Şêx Seîdê Palo çê bû û dîsa encam jê derneket. Dîsa, bersîva me amade bû. "Ax, mala xayîn û çavnebara mîrat be. Heke, em bi xwe xayînê serê xwe nebûna ma çi mabû? Kurdistan Şêx Seîd rizgar kiri bû" Mela Mistefa Barzanî û rêhevalên xwe derketin, got: "Em nebîn, tu kes nabe ku Kurdistanê rizgar bike" Pişta xwe bi YDA (Yekitîya Dewletên Amerîka) û mitefîkên wê ve rast kir. Çend cara serê hêza Barzanî çemand binê deryayê û nehêla bimre. Wan disâ, got: "Li vê dinê Gelê Kurd birayek hebî YDA ye" Îro li başûr bingehek heye, disa li ser cemedê. Bersîv dîsa, me amade kirîye "Tu dayîkên emperyalîst şîrê memikên xwe nade zarokê xelkê" Ji bo Komara Mihabatê dîsa, eynî gotin. Anku, çi hatibe serê me Kurdan demildest me cilê jê re amade kirîye. Lê belê, pirsgirêkek maye ku hêşta me tu teybîr jê re nekirî ye. Çi ye ew pirsgirek? "Cehşatî" (Notirvanî navekî giştî ye. Rastî va ye ku notirvanên Kurdistanê re bêjîn cehş)

Cehşatî çiye? Kêderê hatîye? Sedemên wê çi ne? Ji bona çi xelkê me dibe cehşê dijminî? Wata cehşatîyê çi ye? Pêwîste, em piçekê aqilê xwe li ser vê pirsgerikê bi westînin. Di êqîna min de yek terîfa cehşatîyê heye: "Birsa mirîtî û bêbextî" Di zimanê Kurdî de wata van her du bêja ew qas berfirehe ku, bo me bibe ronahhiya vekirina pirsgirîka cehşatîya xelkê Kurd.

"Birsa mirîtî û bêbextî" Manê me tarîfa cehşatîyê kir. Ya sedemên cehşatîyê çi ne? Werin, em bi hewre li ser vê yekê bi sekinîn.

1- Di Dîrokê De Cehşatî

Di pêvajo ya dîrokê de dema mirov li pirsgirêka cehşathiyê dinihêre, bûyer herî kûr û dûr e. Misogere ku, giringatîya tev bûyeran heye. Lê belê, hin bûyer hene ku ji bo têgehiştina pirsgirikê alîkarî me bikin. Di vê beşa mijarê de emê cî bidîn hin mînaka û li ser van mînaka pirsgirêk a cehşatîyê derînîn ronahîyê.

Berî saz bûna komara tirki, di nav osmanîyan de ji cî cî xayînîyên xwe bi xweyanîyê çêbûne, lê belê newekî yên roja me ne. Gelê Kurd, di nav osmanîyan de bi du lewna hatîye xebitandin. An bi hêceta olê islamê li dijî qewman xistîne, an jî li daxilî serhildanên welatparêz çêbûne (eşîret) li dijî wan eşîretên serhildan di kir, xayînî pêdane kirin. Axa û şêxên Kurd anîn cem hev li Erzurumê navenda "Alaya Hemîdîya" damizirand. Lawên axa û şêxan anîn sitanbulê dibistanên teybetî bo wan dan vekirin. Bi alîyê aborî de destikatîya wan kir û heya nîzama olperestî qenç xistî serê van. Jixwe hêzên dagirker hemî dema ji bona xwînmêjîya Kurdan hila axa û begên Kurdan xebitandîne. Pîtnenasîya mirovên Kurd bi vî alî karê dagirkeran herî bi sanahî xistîye.

Piştî saz bûna komarê gelek ferqî çêne bûn. Nîzam hatî afîrandin dîsa axa her hêlan axa, şêx her hêlan şêx. Ferqîya çê bû, laîsîzm bû lê belê laîsîzm ne bo me Kurda ye. Şêx û melayên bange nîzam a nû bidin, her man şêx û mela. Di vê navberê de serhildana Şêx Seîdê Palo (1925) çêbû. Hukumeta demî û serokê hukumetê xwe gehande Şêx İdrîsê Bildîsî, Şêx İdrîs çewa pêşnîyarên hukumetê gulê bûn fedwa li ser Şêx Seîd dan got: "Şêx Seîd û rêhevalên wî ne ji olê me ne. Lewra li dijî dewleta bisurman serîhildide. Kesê li dijî bisurmanan serî hilde, qetla wî helal e. Olê me wisa emir dike" Dewletê Şêx Seîd li Amedê girt îdam kir, Şêx İdrîsê Bidlîsî jî mûkafat kir. Hinik Şêx jî wusa hatin eyar kirin ku, ji bo pitnenasî ya mirovan xizmet ji reveweberiya dewletên re kirîye.

Girêdayî van mînaka em dê bên ser bûyera cehşatîyê.

Me got: Dîroka xayînîya xwe bi xweyanîyê herî kûr û dûr e. Ne teqeze di serî de dest pêbikin û pêve bên. Emê li roja xwe de çend mînaka bidîn û mijarê derînîn ronahîyê. Pêşîyê li başûrê Kurdistanê dîroka cehşatîyê çi ye emê hinik li ser rawestîn.

PDK (Partîya Demokrotî Kurdistan) Îraq, ji 50 sala û virde têkoşîna rizgarbûna welatî kirîye. Çewa PDK derket rû dinê rêveweberîya Îraqê diraf reşandin nav eşîretên Kurd. Bixwe, PDK jî binekare xwe danî ser milên eşîretekê û têkoşîn bi rêz û usulên eşîretkanî dikir. Ev rewş ji bo rêveweberîya Îraqê bû hêcet û bi usulên osmanîyan li dijî Barzanî ya Kurdê eşîretên din kirin cehş, bo xwe. Cehşatîya van eşîretan heya sala 1990 ê dom kir. Van eşîreta çewa hinik ronahî dît, vê carê li dijî rêveweberîya Îraqê derketin û têkoşîna rizgarbûna welatî kir. Di vê navberê de serokê hêzên welatparêz li xaricî welatîne. Pêşmergê ji ber katlîama Helepçê revîyan hin li kampên mihacirane, hin jî li dewletên avrupa ne. Çewa xelkê cehşatî ji rêveweberîya Îraqê re dikir dest bi têkoşîna rizgarbûnê kir, vê carê serokên welatparêz zivirîn welatî, got "Çi hatibe kirin, me yê kirî" Her çewa be mirovên cehşatî ji rêveweberîya Îraqê re dikir îro welatparêzin û reîsên cehşa jî miletvekîlin li parlemantoya federe dane.

Ya li alîyê bakur çi çêdibe?..

Li bakur ferqîyek mezin neanî pêş çav. Dîsa, hêzên welatparêz hene û dîsa cehş hene. Yek ferqî heye ew jî dijmin li vî alî fahmatir e. Lewra usula têkoşînê jî li vî alî ji alîyê başûr fahmatir e, hem jî cudahî di navberê de hene. Usula têkoşînê "gerîlatîye" Gerîla jî bi tenê ji eşîretekê nînin. Anku, di nav hêza de hem lawê axa hene, hem jî lawê xulamê axa. Li vir dijmin bûye rûvî em bûne dîk li gubka darê. Rûvî li binê darê, dîk li gubka darê rawestaye.

Çewa çêdibe? Emê hinik gotinên xwe vekîn.

Li bakurê Kurdistanê borîngeha mirovên Kurd rênçberî ye. Dewlet ma hizrên xwe kirin, got "Dema min pez û dewarên wan tunekirin wê gavê em çi bêjîn dê bikin" Û wusa jî kir. Pez û dewar çewa ji nav Kurdan tunekirin mirovan li mala xwe nan nema. Kur û keç çûn bûn gerîla, dê û bav di malên xwe man birçî. Paşve pîlana dewletê gehişte mirazê. Bi coyên axa de ji feqîr û jarê kurd re av berda. Bi vî lewnî, hem belingaze Kurd bi temamî girêdayî axa kir, hem jî kirin cehşê dewletê. Lewnek ji xelkê me wusa çeka dijminî rakir. Lewnek ji mîna "eşîreta Jîrkîyan" bûn cehş.

Ehmedê Kero, axayê qebîlakî jîrkîya bû. Hecîyê Dirbaz jî axayê qebîlekê. Xwîndarî dinavbera van herdu qebîlên Jîrkîyan de hebû. Çend mêr ji hev kuştin. Ehmedê Kero û Hecîyê Dirbaz, hem xwîndarîya hev dikir hem jî qaçaxê hukumetê bûn. Rojekê dadsitenê (savcî) qeza Beytşebabê û serdarê leşkerîyê çûn çardewra zozana Ehmedê Kero girtin û Ehmedê Kero kuşt. Di vê bûyerê de şeş cendirmê hukumetê jî hatin kujtin. Dawî mirovên Ehmedê Kero çûn dadsitên jî li malê de kuştin. Wusa çêbû Tahirê Kero (birayê Ehmedê Kero, Tahir Adiyaman) jî bû qaçaxê dewlete. Heya Partîya Karker dest bi têkoşîna çekdarî kirî. Dewletê îdamnama Tahir Adiyaman û mirovên wî rakir danî rafên dadgehxanê de û pêşnîyar jê re bir. Gotê: "Heke tu ji me re bibî cehş, emê te efû bikîn." Tahirê Kero jî li tiştekî wusa di gerhiya û bi dest nediket. Çewa dewletê jê re ev pêşnîyare bir demildest qebûl kir.

Ji bona vê yekê dijmin bûye rûvî em bûne dîk li gubka darê.

Li alîyekî têkoşîna sazumankarîyê li dare, li alîyekî jî rotirvanî ya mirovê Kurd ji dijminê xwe re li dar e. Û heya îro tu vekirinên bingeh gir nehatîye danîn.

Di Pirsgirêka Cehşatîyê de Cihê Olê

Gelek caran me di dilê xwe de borandîye. Eger me Kurdan olê islamê qebûl nekiriba, em niha azad bûna. Lewra, tevgerên rizgarîya welatî de olê islamê estengek herî mezin xistîye sînga têkoşînê. Kî çi bêjî bila bêjî olê islamê hemî dema derbek hêrî mezin li tevgerên rizgarîyê daye.

Kurdistan, beşên borîn de jî me nivîsîbû bi westa emperyalîzmê di alîyê çar dewletan de hatîye parçe parçe kirin. Anku, li kîşk alîyê Kurdistanê têkoşîna rizgarîya welatî bê kirin hemî dema çar dijminên eşkere hene. (Tirk, Ecem, Ereb, -Îraq û Sûrîye-) Dîsa, çar dijmin ji bona gelekî bîr û bawerî bixwe heyî nebarekî herî giran e. Lewra heya bîr û bawerîya gelekî dişikê gelek tişt jî bi dest ve diçin.

Lê belê mijara me ne vaye ya em dibêjîn. Asil ya girîng ji bona, çima yêkitîya gelê nayê afirandin? Emê li ser vê rawestîn. Lewra, berî niha jî me gotu bû "Hertişt ji yêkitî gelî re"

Pêşîyê Ereban mêzedikîn. Ereb, di bêjin em in mihemedîyên bi esil. Lewra mihemed ji nîjade Ereba yê, Ecema mêzedikîn. Îro yek wêrisên olê islamê em in dibêjin. Reca dewleta wan jî îslamî ye. Tirkan mêzedikîn, ewin olê islamê weşandî dinê. Ku, heya rojava Avrupayê çûne. (Bi devê wa be) miletên Avrupa yê anîne hidayetê.

Em Kurd jî di navbera van çar xwînmêjan de mane. Her çı qas olê me Zerdûştî jî be, di deman de hin bav û kalê me olê xwe veguhartîye. Olê islamê qebûl kiriye. Ya ji hemîyan xerabtir, em û dijminên xwe îro li ser eynî olî ne. Lêkvekirina welatê me jî hêzên emperyalîzmê li ser vê meqsedê kiriyê. Lewra serhildanên azadîyê çêbibin jî bi hêceta olî deste serkirin pir bi sanahî ye. Mînaka vê meselê di serhildana Şêx Seîd de tê çav. Çewa serhildan çêdibe dijminî ferman ji devê hinik şêxên din wergirt û serhildan bi vê hêcetê desteser kir.

Çima van di nivîsim? Mijarek herî giring e. Ew qas giring e ku, heya îro dirbên mezin tevgerên azadîyê bi alîyê olê de xwarîn e. Carîna sosyalîstên welatî rabûne serxwe, dijminî ol ji yêkitîya gelê re kirîye asteng, carîna jî oldarên welatî rabûne serxwe, dîsa dijminî ol jê re kirîye asteng. Anku, çi sosyalîst çi oldar rabibin serxwe dijminî eynî asteng danîye ber.

Ji bîr nakîn ku, rewşenbîrên Kurdistanê seda şêst jê ji medresa derketîne. Lê belê çi rewşenbîr ji medresan, çi ji dibistanên zanistî derketibin li pêş çavê dijminî eynî ne. Îro hêzên welatparêz rizgarîya welatî çêtir di alîyê sosyalîzmê de bibînin. Lê ji dijmin re ferq nake. Tiştê dijmin di xwazî eşkere ye. Nevê em bi gehîn armanca xwe. Kesên bi eşkerehî bêjî "ez sosyalîstim" dibin kafir, lewra olî û parastinê qebûl nakin. Lê eynî gotin li ba dijminî ji rewşenbîrên ji medresan derketîn re jî li cîhe. Yek mînak heye ku wata tevgera dijminên Kurdistanê xuya dike. Şêx Seîd em qenç nasdikîn. Emê bi borîn. "Şêx". Ecêbe wata "Şêx"atîyê çi ye? Kî-

ne dibin "şêx", "Şêx": Berî her tiştî xwendina xwe li medresan dikin. Lê heçî kesê ji medresan derdikeve nabe "şêx". "Şêx" paşveyî xwendina medresê temam dikin "çil roja diçin xilvê" û "Di van çil rojan da xwarin û vexwarin jê re tune. Bi tenê rojê xurmekê di xwen" Paşveyî çil rojan xilwe temam dibe û nûka kesê diçe xilwê xwe bi şêxatî xuya dikin. Şêx di olê islamê de paşve pexemberî ye. Anku, gotinên mihemed çi qas rast bin yên şêxan jî ew qas rastin û rûmeta van di nav gelê de bi qasî pêxemberekî ye.

Madem kî, tirk û ereb û ecem bi qasî ku ew di bêjin islamîn çima şêxên xwe didin îdam kirin? Yek bersîva vê pirsê heye, heke şêx şefeetê ji van re neke nabe şêx. Wisa çê bû ku Şêx Seîd rûmet ji dijminê xwe re nekir bû kafir. Lê Şêx Idrîs Bidlîsî rûmet ji dijminê xwe re girt, îroke jî nevîyên wî di alîyê reca fermî de tên dîyarî kirin.

Asil mesela me li ser cehşatêyê ye. Lê paşve van hemîya ne pêwîst e em mijar herî dirêjtir lêbikîn. Lewra di serê mijarê din jî de me nivîsîbû, kanê dijminên Kurdistanê çewa tevgerên welatparêz bi vî lewnî şikandîne û deste ser kirîne. Her çi qas cehşatî bi tenê negirêdayî olê jî be. Di naverokê de ol jî xwedî cihek herî giring e.

Dawî, em dîsa ji xwe pirs dikîn. Pêwîst e em çi rê li ber leyîstika dijminî danîn ku leyîstik betal bi mîne?

Di Pirsgirêka Cehşatîyê de Feqîrî

Nîzama mêtingehkar, tev xizemta xwe ji bona veguhratina jiyana civakê seferber kirîye. Zikê axa û bega, şêxa û mela û destikdarên xwe car bi malê feqîr û jarê civakê tijî kir, carina jî kanîyên xwe ji van kesan re av ber da. Zevîya feqîrî hêla neavdayî, zevîya dewlemendî da avdan. Genimê dewlemendî hat kirîn, genimê feqîrî mayî nekirî. Pez û dewarên dewlemendî li serên zozana da çêrandin, pez û dewarên feqîrî hêla li kele germa dol û nihala. Feqîrî dema xwaztiba pez ê dewarên xwe bibe zozanan pêwîst e kodê bide axa û began. Nîzamê dergehên xwe ji destikdarên xwe re hêlan vakirî, li rûyê geqîr û jaran dane girtin. Feqîr, bêmecal bû bo xwe bîst bizinek xwedî kirin. Axa û began kerên miha. Feqîr bû suwarê kerr û kurtana, dewlemend bûn suwarê hesp û zîna.

Feqîr, çû bû şivanê dewlemendî, pêteka wî bû bêxêra kerî. Çû bû xulamê axa û şêxan, xwarina wî bû binverenka binê qazanê. Dema maqûl li hespê xwe suwar di bû pêwîst e xulam rikêba zînê hespê wî bigire. Xatûn çûn balavê pêwîst e xidam lîfikî di pişta xatûnê bide û çilê xatûna xwe bişo.

Pêşîyê de feqîr û jarê gelê her çi qas nerazîbûna xwe xuya kiribe jî, dawî karê kirî tu encam neda. An nanê mala wî hate birîn, an jî serê wî hate jêkirin. Dawî binverenka binê qazanê bû rizqê mala feqîr û jarî. Tişta bi feqîrî mayî, got "Min karê xwe bi hevre sipartî xwudê kir" Ev gotina hanê her çi qas ne karê me jî be, me di demî de qebûl kirî ye.

Vêya jî bi tenê nema. Dawî feqîr û jarê me bû kuçikê ber derê dijminî sexmeratî kûteka nanî. Em tên di bêjîn "Li vir kêmasîya me çi bû"

Bersîv eşkere ye.

"Me dewara dijminî bi destên xwe bir li nav genimê tewiland."

Di Pirsgirêka Cehşatîyê de Pîtnenasî (Cahilî)

Eşkere ye ku, li ser realîta cehşatîyê de tesîra pîtnenasîyê herî mezin e. Pêwîst e mirov li ser vekirina vê mijarê pencerên dîtin û ramanên xwe hemîyan vekin. Lewra serê hemî xirabîya pîtnenasî tê.

Pêşîyê emê hinik liser çanda gelê rawestîn.

Çanda gelê me di serî de her çiqas li ser riyeke baş meşîbe jî dawî dewletê çareser kirîye. Lewra baş fêm kiribû ku bişavtina gelê incax bi alîyê çandê ve çêbibe. Dagırkeran pêşîyê tehlîla xwe danî. Paşî jî biryarên xwe tevger kirin. Ferqî xiste navbera pale û serpale de. Pêşîyê her çend ferqîyek wusa di navbera pale û serpale de nebe jî di pêvajoya veguhartinê de kapîtalîzmê anî cî.

Duwemîn, dibistan. Dema mirov li vî alî tê bi fukur e. Pişkdarên Kurdistanê bi du lewna dirb li mirovên me daye. Yek, zarokên axa û şêxan wergirtin dibistana. Ji nîzamê re kirin kontrabor. Zarokên feqîr û jaran hêlane ne xwendî. Li alîyê din dema mirov tê bifukur e, metingehkaran ji zarokên feqîr û jaran re dibistan vekirîne. Li van dibistana mejîyê zorakên feqîr û jaran ji serî de anîye derê, mejîyek plastîkî danîye şûnê. Avahîyê civakê xiste ser cemedê.

Mifredata dibistanên metingehkaran hemî dema wekî hev maye. Reca fermî kiriye qeyda giring, li jorî jî me got: "Bi alîkarîya destikdarên xwe ve mejîyê zarokê feqîr û jarî daye şuştin" Ku, di encamê de zarok bûye tasibê serê xwe. Çiqas îro xort li çîyê şerê rizgarbûnê bikin jî bi qasî wan jî bawurî bi têkoşînê nîne.

Dawî, em çi qas gotine dirêj bikin jî dê bê derekê rawest e, emê vê pirsê ji xwe bikîn. Nîzama fermî ji bona çi vane kirye?

Helbet armanc pirin di vê mijarê de. Lê belê encama tev armanca yek e. "Hêşta bêtir bişavtina gelî" Anku, çi qas sedeman rêz bikîn wata tev kiryaran vaye ku me niha gotî. "Hêşta pêtir bişavtin, hêşta pêtir metingehkarî" Lê me çikir li dijî metingehkarî û bişavtina pişkdaran û nîzama kapîtalîst?..

Tunekî herî mezin. Me kir qerîn û gazî dengê me li çiya deng veda û dîsa hat guhên me bi xwe. Nîzama mêtingehkar her hespên li genimê me çerandin, me jî her ew mêzekirin.

Firîna me wekî fira teyrê çenk şikestî bû sê mîtro nebû pênç. Dawî tê pirs kirin "Kêmasî çi bû?" Bersîv dîsa yeke, "Kesekê ji me erkdarîya xwe neanî cî"

Heya vir em liser pêvajoya dîrokê, tesîra olê, feqîrî û pîtnenasîya gelê rawestan, girêdayî van cî cî jî giringatîya kapîtalî anîziman. Dîtin û ramanên xwe me gotin, dawî hinik gotin me li ser kêmasîyên xwe jî anîn ziman. Lê belê ne besin. Pêwîst e em kêmasîyên ku me kirîn derînîn pêş çavên û xwe re pêveçûna ji van kêmasîyan wergirîn.

Kêmasîyên me jî dema mirov hinik hizrên xwe bike, bi du lewna tên ber me.

a- Kêmasîyên Rewşenbîran

b- Kêmasîyvn Hêzên Çekdarî

a- Kêmasîyên Rewşanbîran

Di nav gelî de rewşenbîr xwedî cihekî herî giring in. Qencî, xerabî çi qas hebî di nav gelê de serinca rewşenbîran gora hindê tê dan. Dema mirov rewşa mirovên Kurdistanê mêzedike serinca rewşenbîrên Kurdistanê demildest dê bi karî bide. Anku, rewşenbîrên Kurdistanê îro mane çînê de.

Li alîyekî, pişkdarên Kurdistanê çewa xwastibe wusa rîyên xwe meşandîne Kurdistanê û mirovên me wusa li riyên xwe de borandîn e. Li alîyê din jî rewşenbîrên welatparêz dara xwe ji bêavî de hişk kirîye, ava coyên xwe bi destên xwe ber daye ber deravî û berê avê daye ser binê dara dijminî. Dara me li pêş çavên me ji bêavî de pelkên xwe werandîne, hêşta em vê nehesîyane.

Va yek, anku, fukrên xwe me bi laîqî nepêraztîn e. (Fukrên di serê mirovî de eger fayde nedin doranên mirovî. Gelî bi van fukrên xwe ve li rîyên rast û durist nemeşînin, kes bila nebêjî ez fukrên xwe di parêzim. Lewra jîyan piratîk e) Em li hespê xwe suwarîn lê serhevsarê hespê me di destê yekî din daye. Vanên heya niha me gotîn çewtîyên me yê giştîne.

Girêdayî van gotina çewtîya rewşenbîrên Kurdistanê li ser mijara notirvanîye hatî kirin mînakekî piratîka meye.

Di serî de me erka xwe ne anîye cî. Hêzên dagirker çi kiribe çi gotibe, me jî bi pênûsê xwe ve ji van re imza kiriye. Serê benikî meyê daye destê dujminan û îro borî emê zivirîn bibêjin: "Be kêmasî çi bû?"

Mêtingehkaran bi westa axa û bega gelê me girêdayî xwe kir. Serî de devê axan û began tijî kir, paşî jî bi destikdarîya van ve xîzanê me kalicalî parîyê nanê xwe kir û sifra xwe bir danî ber sîngî. Heya me sifra bi çavên xwe nedîtî me fêm nekir kanê dijmin çi kar dike. Li vir giringatîya tiştek din derket rû dinê. "Pevre peywendî" (Dîyalox) Pevre peywendî ya rewşenbîran û gelî bi hevre tunebû. Di serî de me tehlîla kiryarên dijminên xwe nekirî ye, leyîstikên me bi micidahî newergirtîne destê xwe. Dama sifra dijminî anî ber sîngê gelê me tu tişt ji destê me nehatî ye. Firên me kurt ketîn e, gotinên me cî ji xwe re negirtîn e.

Li başûr wusa çêbû, heya dawî domand. Çi hatibe kirin û gotin fayde nekir. Me got: "Ewê nanê dijminî bixwîn, dijmin e" Bêşik cehşatî dijminî ya xwe bi xweyanîyê ye. Lê belê me bi destên xwe, ji xwe re mirovên xwe kirîne dijmin. Dawî bagera başûr xwe da bakur jî. Îro cehşatîya xelkê Kurdistana başûr rabûye, li bakur, xelkê me dest daye çeka dijminê xwe. Lê hêşta me tu çarê ji bona derbazbûna vê alozîyê peyde nekirîne.

Anku, li başûrê Kurdistanê cehşatî hebû, em bêçare bûn. Niha li bakur çehşatî heye, em dîsa bêçare ne. Em rûniştîne karê me velorandin e.

- Mal mîrato, mal wêrano,
Dijminê serê xwe vo,
Dijminê serê zarokê xwe vo,
Zalimo, bêbextо,
Cehşo!..

Ji demê borî û heya îro tehlîla me ji mijara cehşatîyê re kirî ev çar gotina ne, bêtir tune.

b- Kêmasîyên Hêzên Welatparêz

Rastî, paşve me kiryarên rewşanbîran anîn ziman bersîva vê mijarê jî derdikeve rû dinê. Lewra piratîk li pê teorîyê ye. Di nav gelî de gotinek heye wusa tê gotin: "Mirov çi biçînî dê wî rake" Vêca ne pêwîstî gotin dirêj kirinêye. Me ev dane yê havêtîye zevîye, emê disa vî danî rakîn. Lê belê em dê ji piratîka xwe çend mînakeka anîn ziman da em bi ser kêmasîyên xwe re bigehîn.

Li başûrê welatî gelek hêzên welatparêz derketî bûn. Her hêzekê binekara xwe ji eşîretekê werdigirt. Eşîretên mayîn tev bûn cehş û cehşatîya xwe heya sala 1990 ê domand. Roj neborî ku nûçeya kuştina hinik cehşan, an jî hinik welatparêzan meşîyaba. An welatparêzan cehş dikuştin, an jî cehşan welatparêz. Yek navê vî şerî hebû "şerê bira kujê ye" Hêşta li başûr şerê bira kujî yê bêbinyat nebû li bakur pirsgirêkê xwe dîyar kir. Encam, 34-40 hezar cehş.

Hêzên weltaparêz, tehlîla vê pirsgirêkê wusa danî. Got "Em çavtirsandinê li gel cehşa bikîn dê çeka dijminî danin. Vaye vekirin" Eşîreta Jîrkîyan çeka dijminî rakir, Hogir heşt zilam jê dan kuştin. (Ku, Hogir bixwe derket ajanê dewletê. Revîya çû ba Sadam Husên. Li vir tê hizirandin ku dijminî wusa jî dirb li hêzên welatparêz dane) Encam, Jîrkî îro tev de cehşê dijmin in. Li hin derên din înfaz hatin kirin, dîsa encam hêşta bêtir cehş. Heya ku, hejmar ji yeka bûye 40 hezar.

Eger kêmasî ew be ku ya me kirî, tune. Lê belê ne bû va bitenê. Me dohnê devê kêra xwe bir bi nanê dijmin re da.

Dijminê me ji me çêtir em nasîn. Ku dît xelkê me bi kuştina cehşan aciz dibe. Vê carê dijminî li ser navê hêzên welatparêz înfaz kirin. Û kuştina cehşan bi tenê bû faydê dijminî. Hêşta xwîna Jîrkiyan neqerisî dijminî li Oremarê 29 mirov bi malên wan ve bêbinyat kirin.

ENCAM (Vekirin û Pêşnîyar)

Haya mirov binekara pirsgirêkê baş fêm neke nikarî tu pêşnîyaran derînî rû dinê. Em jî li ser mijara cehşatîyê rawestan û li gora dîtinên xwe kêmasîyên dîtin me deranî ronahîyê. Lê belê di serî de jî me goti bû qetîyen nabêjim tev kêmasî vane ne yê min nivîsîn. Lê va heya niha min nivîsî ev encame jê derdikeve.

1- Pevre peywendîya rewşenbîran û gelê bihevre tune. Girêdayî vê yekê.

a- Emeperyalîzmê bi westa dijminên me yên ku Kurdistan parçe parçe li bindestî van rihên xwe dinav gelî de borandîne û me jî bi tevgerên xwe ve alîkarîya van kirî ye. Ava coyên xwe ji binê dara kirîye, berdaye ber binê dara dijminê xwe.

b- Dijminî politîqayên bişavtina gelê me afîrandin, em mane bê alternathif. An jî alternatîfê xwe bi rê nebir.

c- Zimanê me yê dayîn dijminî qedexe kir, çanda civakî veguhart ji xwe re kir mal, em dîsa mane bê deng.

d- Rêz bi rêz gotinên xwe gotin, kiryarên kirin. Ji

nav gelî de hêzên welatparêz hişîyar bûn, lê negehiştin mirazê. Sedem: Yêkitîya gelî tune bû. Rewşenbîran, pêwîst bû dera lê rûniştîn çarek ji yêkitîya gelî re peyde kiriba. Lê wusa nekir. Rûniştin şerê bira kujîyê mêzand. (Ku, îro jî rewş wusa ye) Xortên welatî li ser bircan têkoşîna rizgarî dikin, xwîna xwe didin herikandin, rewşenbîr hin li Avrupayê çerxa di havêjin, hin jî li Stanbulê pîpoya dikêşin. Kiryara van bêjî li hêştirê guh.

e- Çare pir in em bêçare ne.

2- Me polîtîqayên aborî tunin. Reca me bi gişî sosyalîzm e lê aborîya sosyalîstî hin ji me di zanin, hin jî nizanin. Yê dizanin ji xwe re diveşêrin eger li derekê civînek çêbibe bi bînin ku em ji geremola devî re bilbil in.

Gelê me hem xerîdarî xwe hem jî hilberê xwe bû. Îro dijminî riyên hilberînê ji ber gelê me birîn e, bi temamî hêlaye xerîdar. Wusa gelê me bûye feqîr û jar ketîye bindestî dijmin.

Îro em dikarîn çi bikîn!..

1- Pêkanîna gelî û rewşenbîrên gelî pêwist e bê afîrandin.

2- Polîtîqayên me bi alîyê aborî de çi ne, pêwîst e em ji gelê xwe re bêjîn.

3- Xelatîyên heya îro me kirin. Pêwîşt e em qebûl bikin û bawerîya gelê xwe pêbînîn.

4- Pirsgirêka olê astengek herî mezin e li pêşîya me. Dijmin li vê yekê xwedî derdikeve û dirbî li xebata me dide. Pêwîst e em riya dijminê xwe li vir bidîn birîn. Yek rê heye, di serî de êqîna xwe ji gelê xwe re bêjîn.

Çend din dijminê serê kewê ye, kew bi xwe jî dijminê serê xwe ye" Misoger e ku ev gotina pir rast hatîye gotin. Çend suhbeta cehşatîyê mirov bike ne gingaz e ev gotine dê bê bîra me. Her wekî mirov biçe mala yekî talan bike û segê dergehê mala xwedî bi kûteka nanî bike emînê xwe. Rastî ji bona cehşatîya mirovên Kurd ez nikarim tiştek din bêjim. Lê belê eger seg jî bin, segên me ne. Pêwîst e li derê mala me bin. Eger, tu fayde jê negehî me jî emê qeraze kîn xwe li xelkê bîyanî nadin.

Heya îro gelek tişt li ser mijara cehşatîyê hatîne gotin û nivîsîn. Lê belê vekirina vê pirsgirêkê hêşta bi rastî peyda nebûye. Eşkere ye ku yek vekirin heye, ew jî vaye ku xelkê me çeka dijminî danî û bê ser rîya rast. Lê pirsgirêk ew qas bi sanahî nîne. Astengek herî mezin di rê de ye. Pêwîst e em bi silametî barê xwe li vê astengê derbaz bikin.

Va, heya vir min dîtin û ramanên xwe gotin. Naxwazim kesek bi çewtî têbigehî. Heke va min nivîsî rexne bî, pêşîyê rexna xwe yê ez dikim. Ya ez dibêjim dijminên me pir in, ew qas jî pirsgirêkên me pirin. Serî de dibêjim gelê Kurd dê her bi gehîtin miraza xwe, lê yêkitî bê afîrandin. Ji bona vê armancê yêkitîya gelê me bêşik şert e. Anku, em kalmicalî yêkitî ne.

Armanca min li vir ev bû ku em bi hevre pirsgirêkên xwe vekin û gengeşî yê li ser van pirsgirêka bikin.

Banî dikim rewşenbîr û welatparêzên Kurdistanê "Werin emê rexna çewtîyên xwe bikin û gengeşî li ser riyên azad bûna Kurdistanê danîn. Tu agir bi merê nayên vemirandin, ila mirov avê pêdake agir vedimire"■

ÇAĞIN GELİNİ
AHMET ARİF İN YEĞENİ

Büyük Ozan Ahmet Arif'in anısına

Oynanan halaydır,
Romani makamında!
Söylenen türkülere
Dinle, kulak ver
Kurtuluşun sesi gelir.
Sanki bize müjde verir
Büyük yurtsever şair:
-Adiloş gayrı büyüdü,
Yürüdü düşman üstüne.

Adiloş dağda,
Adiloş ovada
Yirminci asırda!..

O'nun başı şimdi darda,
Lakin tam erginlik çağda.
Ahmet Arif'in nazlı yeğeni,
Cigerhun'un onurlu gelini...

Tam da zamanı,
Artık ver elini,
Sevindir milletini...

Bu zulüm bitsin,
Ayrılık gayrı yetsin.

Haydi kırma beni,
Âlem de görsün seni.

5.11.1988
A.BALİ

MEHABAD KÜRT CUMHURİYETİ
- 1946 -
3

A.Bişar

MEHABAD KÜRT CUMHURİYETİ'NDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Araştırmamızın bu son bölümünde Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nin siyasal, askeri, kültürel, ekonomik ve sosyal çalışmalarını kısaca ele alıp inceleyeceğiz

.

.

Siyasal Çalışmalar

25 Ağustos 1925 günü Sovyet ve İngiliz birliklerinin İran'ını işgal altına almalarından sonra özellikle Doğu Kürdistan ve Azerbaycan'da gözle görülür bir ulusal hareketlilik başgösterdi. Sovyet ve İngiliz birliklerinin İran'ı işgali ve ardından **Rıza Han Pehlevi**'nin tahtını oğlu **Muhammed Rıza**'ya bırakarak yurtdışına kaçması üzerine tüm İran'da bir yönetim boşluğu oluşmuş ve daha önceleri susturulan demokratik muhalefet tekrar günyüzüne çıkarak örgütlenmeye başlamıştı.

İran'lı demokrat ve komünistler bu dönemde **Tahran**'da Kürt milliyetçileri **Mehabad**'da ve Azeriler'de **Tebriz**'de toplanarak çalışmalara başladılar.

Daha önceleri Rıza Han Pehlevi tarafından sürgüne gönderilen Kürt aşiret reisleri, din adamları ve aydınlar Mehabad'ın işgal altında bulunmamasından da yararlanarak kısa sürede Mehabad'a yerleşerek bu yörede toparlanmaya başladılar. Mehabad bu dönemde gözden uzak, silik bir kasaba durumundaydı.

Öte yandan Doğu Kürdistan'ı ve Azerbaycan'ı işgal altına alan Sovyet birlikleri Kürt ve Azeriler ile iyi ilişkiler kurarak bölgede bulundukları süre içerisinde bu tutumlarını sürdürdüler. Fakat hemen belirtmek gerekir ki Sovyet yetkililileri Doğu Kürdistan'dan çok Azerbaycan'la ilgileniyor ve Kürtlerin sorunlarını, bu sorunların çözümünü daha çok Azerbaycan çerçevesinde görüyorlardı.

1941 yılı sonlarında 30 kadar Kürt aşiret reisi ve din adamının Sovyetlere davet edilmesi Kürtler ve Sovyetler arasındaki ilişkilerin başladığını gösteriyordu. Kürt aşiret reisleri ve din adamları bu davete büyük umutlarla katıldılar. Ne varki Sovyet yetkilileri bölgede öylesine çok yönlü bir politika izliyorlardı ki Kürt özlemlerinin onlarınkiyle örtüşmesi mümkün değildi. Buna rağmen Sovyet yetkilileri bir yandan Kürtleri ürkütmemeye özen göstererek onlarla birtakım ilişkiler kurmaktan kaçınmadılar, diğer yandan da İran egemenliğinin tümüyle yok olmasını da engelleyerek İran'daki politik dengelleri korumaya çalıştılar.

Mehabad'da toplanan Kürt ileri gelenleri Eylül ayında **Hevî** örgütününde yardımlarıyla **Komala Jiyaneweyê Kurd** adlı bir örgüt oluşturdular. Örgütü oluşturanlar çoğunlukla aşiret reisleri, din adamları ve az sayıda aydındı.

Komela tümüyle milliyetçi bir yapıya sahipti ve örgüt içerisinde dini etkenlerin etkinliği de büyüktü. "Kürt milliyetine asla ihanet etmeyeceğim" diye başlayan üyenin yemini Kuran'a el basmakla gerçekleştiriliyordu.

İllegaliteyi esas alan örgüt kısa bir süre sonra Merkez Komitesi'ni oluşturarak çalışmalarına hız kazandırdı.

Komela'nın 1943 yılında Tahran Hükümetine iletti̇ği yedi maddelik öneri paketinde yer alan belirlemelere bakarak bağımsızlık yanlısı bir hareket olduğunu söyleyebiliriz. Bu yedi maddelik öneri paketinde Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkının doğal bir hak olduğu vurgulanmış ve savaş sonrasında İran'ın bu kez iyi bir komşu olarak tanınacağı belirtilmiştir.

Komela Kürdistan'ın diğer parçalarından örgütlerle de ilişkiler kurarak bunları gün geçtikçe geliştirdi.

Daha sonra 1945 yılı sonlarında Bakü tekrar ziyaret edildi. Bu kez Sovyet yetkilileri Kürtlere Azerbaycan Cumhuriyetine bağlanma teklifini getirdi. Bu Sovyet yetkililerinin bölgeye ilişkin politikasını gösteriyordu ve onların Kürtlerin bağımsız bir devlet kurmalarından yana olmadıklarını açığa çıkarıyordu. Kürtler ise Sovyet yetkililerinin bu isteğine karşı çıktılar. Sovyet yetkilileri pek sıcak bakmamakla birlikte ayrı bir Kürt Hükümeti'nin oluşmasını onaylamak zorunda kaldılar.

Daha sonra Komela'nın adı **Kürdistan Demokratik Partisi** olarak değiştirildi. 16 Ağustos 1945 günü düzenlenen kuruluş toplantısına katılanların sınıfsal konumu aynı zamanda KDP'nin niteliğini de teşkil ediyordu. Sözkonusu toplantıya 16 aşiret reisi, 4 din adamı, 10 aydın ve 42 mülk sahibi katılmıştı.

Komela'nın başlangıçtaki bağımsızlık istemi Sovyet yetkililerinin tutumu ve İran'daki gelişmelerin giderek farklılaşmasıyla birlikte değişmeye başladı. Kürtler bu kez özerklik istemini gündeme getirmeye başladılar. 8 madde halinde belirlenen KDP Programı'nın ilk maddesi Kürt ulusunun "İran'da kendi bölgesindeki işleri yönetmek için özerkliğini ilan etmelidir" istemini içeriyordu.

KDP şehirlerde ve özellikle de Mehabad'da halk arasında sağlıklı bir örgütlülük oluşturmasına rağmen aynı şeyi kırsal alanlarda gerçekleştiremedi. Kürt aşiret reislerinin, din adamlarının kırsal bölgelerdeki etkinliği daha fazlaydı ve bu durum KDP'nin kırsal alanlardaki

halk yığınları arasında örgütlenmesini engelliyordu. KDP bu bölgelerde aşiret reisleri, din adamları arasında örgütlendi gerçi ama halk arasında örgütlenemedi, halkı sosyal olarak bağlı bulunduğu ağalık ve şeyhlik kurumlarıyla safına çekti. Kasemlo'nun da belirttiği gibi bu durum daha çok ağa ve şeyhlerin tutumundan kaynaklanıyordu.

Öte yandan KDP kadro açısından da son derece yetersizdi. Partide önde gelen isimler bile genellikle tecrübesiz, politika bilmeyen insanlardan oluşuyordu. Ve bu durum KDP'nin sağlıklı politikalar oluşturmasını engellediği gibi, aynı zamanda KDP'nin koşullara müdahale etmesi yerine daha çok koşullara göre tavırlar almasını beraberinde getiriyordu. Bu durum parti yöneticilerinin sınıfsal konumuyla da örtüşünce partinin gerçekten aktif ve devrimci bir çizgide gelişmesini engelliyordu.

Nitekim Cumhuriyetin kuruluşundan yıkılışına kadarki dönemde KDP kararlı bir rota izleyemedi. Koşulların Cumhuriyetin kurulmasına elverdiği bir ortamda Cumhuriyetin kuruluşu ilan edildi ama koşulların olumsuz bir yönde gelişim gösterdiği noktada da Cumhuriyet yaşatılamadı.

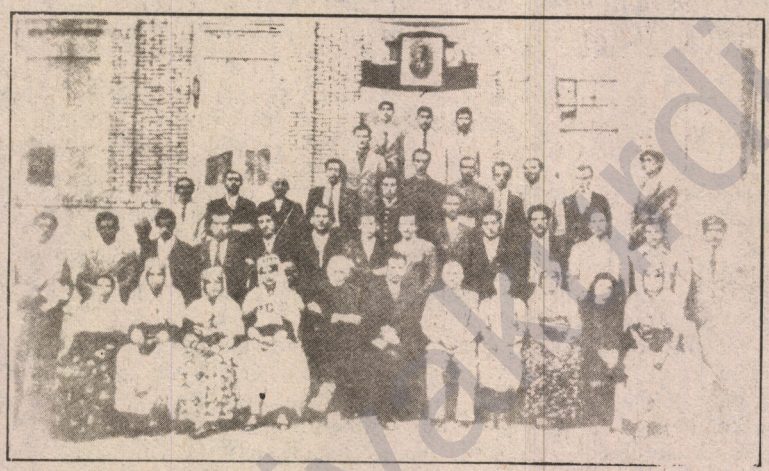

1946'da Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nde Kürtçe eğitim verecek bir okulun açılış töreni

Başlangıçta Sovyet ve İngiliz ordu birliklerinin bölgede bulunması İran hükümetinin sinmesine yolaçmıştı. Azerbaycan demokratik Cumhuriyeti'nin ilanı, II. Dünya savaşının sonuçlanması ve Kürtlerle flörtte bulunan Sovyetler Birliği'nin savaştan muzaffer çıkması KDP'yi cesaretlendirdi. Ne varki KDP bünyesinde barındırdığı pek çok olumsuzlukla ilan ettiği Cumhuriyeti koruyamadı. Sovyetler Birliği'nin bölgeden çekildiği ve İran hükümetinin zaman kazanmak amacıyla manevralara giriştiği bir dönemde KDP yetkilileri politik davranmadılar. Bir süre İran hükümetiyle görüşmelere oturdular.

İran Hükümeti zaman kazanıp askeri birliklerini toparladığı anda Kürtlerle olan görüşmelere son verdi. Ama yine de Kürtlere karşı daha kurnaz, daha dikkatli politikalar izlemeye başladı. Öncelikle Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti'nden işe başlayarak bu Cumhuriye'ti kısa sürede ortadan kaldırdı. Azerbaycan demokratik Cumhuriye'tinin direniş göstermeden düşmesi ve Sovyetler Birliği'nin bölgeyi adeta unutması Kürtler arasında yılgınlığa girmesine, moral bozukluğuna yolaçtı. İran Hükümeti Azerbaycan'dan sonra bu kez Mehabad'a yöneldi. Mehabad'da savaş kararı alınıp bir savaş konseyi oluşturulduysa da bu, yaşama geçirilemedi. Partinin içinde yeralan kimi aşiret reislerinin bu dönemde saf değiştirmesiyle sorunlar daha da büyüdü.

Askeri Çalışmalar

Cumhuriyetin askeri gücü başlangıçta temel olarak Barzani'nin 3000 peşmerge kuvvetinden oluşuyordu. Fakat bu 3000 peşmergenin ancak 1000 kadarı deneyimliydi ve bu da Cumhuriyetin askeri gücünü temel olarak tecrübesiz bir silahlı gruptan oluşmasını doğurmuştu. Zamanla askeri çalışmalar hız kazandı ve binlerce insan silah altına alındı. Bunun sonucunda da düzenli askeri birlikler oluşturuldu. 1946 yılında Cumhuriyetin askeri alandaki gücü son derece arttı. Toplam 12.750 kişi silah altına alındı. Bunların 10.750'si süvari, 2000'i ise piyade idi.

Ne varki askeri alanda yapılan çalışmalarda çeşitli yönleri tibariyle zaaflar taşıyordu. A. Kasemlo bu konuda şunları yazar.

1. *"Peşmerge güçleri Kürdistan Cumhuriyeti silahlı kuvvetleri olarak adlandırılmalarına karşın, özünde aşiret güçlerinin oluşturduğu bir güçtü ve tüm bölümlerin komutanları aşiret reislerindendi. Bu yapıda iki olumsuzluğa neden oluyordu.*

a) Bu güçler Kürdistan Cumhuriyeti'nin üst organlarından ziyade kendi aşiret reislerinin hakimiyeti altında idiler, yani Cumhuriyet yönetiminin emri ile değil, aşiret reislerinin emri ile hareket ediyorlardı.

b) Zorunlu ve gerekli disiplin silahlı güçler arasında da oluşmuyordu. Üstelik aşiretler arasında rekabet ve çelişkiler vardı ve aşiret çıkarları, hareketin genel çıkarlarının önünde tutuluyordu.

2. (...) Barzaniler dışında hepsi süvari idiler. Silah ve mühimmat konularında durumlarının iyi olmaması dikkat çekici bir durumdu. Otomatik tüfek ve ağır makinalı gibi silahlar çok azdı ve hemen hepsinde Birno tüfekleri vardı.

3. Bir başka zaaf ise, silahlı güçler arasında eğitimin yapılmaması idi. Irak'ta yıllarca savaşan ve tecrübe sahibi olan Barzani'lerin dışındakilerin hemen hemen hepsi, ne savaş görmüşlerdi ne de herhangi bir askeri eğitimden geçmişlerdi. Sözkonusu bu büyük silahlı gücün her bölümüne sorumlu olarak bir subay atanmıştı ve bu sorumluların yerine getirmek zorunda oldukları iki önemli görev vardı. Bunlardan biri cephe de peşmergeleri eğitmek, öteki ise peşmergelerin ihtiyaçlarını (yiyecek, giyecek v.s) temin etmekti." (24)

Kasemlo araştırmasının bir başka yerinde şöyle yazar:

"Ama Milli Ordu'da (peşmerge güçleri kastediliyor. BN) usul ve düzenin bulunmaması, ya da bugünkü deyimle bir tüzüğün hazırlanmamasından dolayı tecrübesiz, deneye tabi tutulmamış ve geçmişte askeri işlerle uğraşmamış birçok kişi subay oluyor ve 2,3 derece birden alıyorlardı. Aşiret reisleri arasında sağlıklı olmayan bir rekabet vardı. Aşiret reisleri eğer, omuzlarındaki yıldız sayısı artarsa, saygınlıklarının artacağı inancındaydılar.

Örneğin 4 kişiye generallik rütbesi verilmişti. Bunlar Muhammed Hüseyin Seyfi Kadı, Ömer Han Şikaki, Hemê Reşit Han ve Molla Mustafa Barzani. Bunlardan başka küçük bir aşiretin reisi ve okuma-yazması olmayan Zero Bahadirî kendi kendine mareşallik rütbesi takmıştı ve "mareşal Zero" olarak tanınıyordu." (25)

KDP'nin, Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nin kendi içinde taşıdığı zaafları, partinin sınıfsız konumu, ordunun da içine yansımış ve aslında büyük ama pek çok zaafa sahip, silah ve teçhizat açısından donanımsız bir ordu oluşturulmuştu.

Ekonomik ve Sosyal Çalışmalar

Cumhuriyetin kuruluşu ile beraber oluşturulan bakanlıklarla ekonomik ve sosyal yaşantı da belli başlı bazı düzenleme gerçekleştirilmişti.

Savaş döneminde Kürt kitle arasında açlık ve yoksulluk büyük ölçüde egemendi. Özellikle Kürdistan'ın güney kesimlerinde açlık ve yoksulluk had safhaya varmıştı.

Oluşturulan Cumhuriyetin yaptığı çalışma sayesinde halkın yüz-yüze olduğu ekonomik zorluklar nisbetende olsa azaltıldı. Bu dönemde Kürdistan Cumhuriyeti ile Sovyetler Birliği arasında kimi ticari ilişkilerde oluşturuldu. W. Arepleten Kürdistan Cumhuriyetinin 1.875.500 Kg tütünü 800 bin dolar karşılığı Sovyetler'e sattığını yazar. (26)

Öte yandan sosyal olarak da belli çalışmalar yapılmış ve önemli mesafeler katedilmişti. Ağa ve şeyhlerin etkinliği hiç bir şekilde azaltılmamıştı ama özellikle asayiş ve emniyetin sağlanması konusunda kayda değer şeyler gerçekleştirilmişti. A. Kasemlo Mehabad'da binlerce kişinin silahlı olduğu dönemde 11 ay içinde sadece bir kişinin öldürüldüğünü, hırsızlığın kalmadığını ve rüşvetin ağır bir suç olarak nitelendirildiğini yazar.

Nitekim **Kürdistan Gazetesinin** 9 Şubat tarihli 12. sayısında rüşvet ile ilgili olarak yapılan şu duyuru Cumhuriyet yöneticilerinin tutumunu açıkça ortaya koymaktadır.: "Kürdistan Demokratik Partisi Merkez Komitesi Kararı üzerine Kürdistan Hükümetinin tüm memurlarına bildirilir ki, her ne adına olursa olsun, kanuni, şeri vb. işlerini yürütmek için bir veya birkaç tümen rüşvet veren veya alan herkes, eğer suçları ispat olursa vatan ve millet haini olarak tanınacaklardır. Bu tür kişilere 10 yıl hapisten başlamak üzere ölüm cezasına kadar çeşitli cezaların verilmesi kararı alınmıştır."

Öte yandan kadınların ulusal mücadeleye katılmasında da Cumhuriyet döneminde önemli çalışmalar yapıldı. 12 Mart 1946 tarihinde Kürdistan Demokratik Kadınlar Birliği adlı örgüt oluşturuldu. Bu örgütün mücadelesi gün geçtikçe arttı ve halk yığınları arasında sempati topladı.

Kültürel Çalışmalar

Öte yandan Cumhuriyet döneminde kültürel çalışmalara önemli ölçüde ağırlık verildiğini ve bu çalışmaların gün geçtikçe geliştirildiğini görüyoruz.

Kürtçenin resmi dil olarak ilan edilmesi ve Kürtçe basın yayın faaliyetlerinin oluşturulması kültürel alanda yapılan ilk önemli çalışmalar olarak nitelendirilebilir.

İlk sayısı 10 Ocak 1946 tarihinde yayımlanan **Kürdistan Gazetesi** KDP'nin yayın organı niteliğinde idi. Bunun yanısıra **Kürdistan, Hewarê Kurd** ve **Hewarê Niştiman** adlı siyasi dergiler ile "Helale" adlı edebi bir dergi çıkartıldı. **Gir û Galî Mindalenî Kurd** adlı bir başka derginin yanısıra çeşitli kitaplar basıldı ve Kürtçe ders kitaplarının oluşturulması için çaba sarf edildi.

Çıkartılan dergi, gazete ve kitaplar halk arasında büyük bir ilgi gördü. Bu yayın organlarının halkın ulusal bilinçlenmesindeki katkısı son derece fazla oldu.

Yine Cumhuriyet döneminde oluşturulan bir tiyatro topluluğu kültürel alanda atılmış önemli adımlardan biriydi. Tiyatro halk yığınlarının bilinçlenmesinde önemli bir yere sahip oldu. Tiyatronun sahnelendiği "Dayka Niştiman" (Anavatan) adlı opera halk arasında büyük ilgi gördü. Opera üç haydut tarafından kaçırılan Dayka Niştiman adlı bir kadının çocukları tarafından kurtarılmasını konu alıyordu.

Daha sonra Kürdistan ulusal marşı yazılarak bestelendi. Sovyetlerin Mehabad'a gönderdiği askeri müzik aletleriyle çalınan bu marşın sözlerini **Dildar** yazmıştı. Şiir **Meraf Kerimi** ve **Mahmud Velizade** tarafından bestelendi.

Şiirin sözleri şöyleydi:

Ey ragip her mawe qewmi Kurd ziman
Nay şikênê daney topî zeman
Kes nelê Kurd mirduwe; Kurd zînduwe,
Zînduwê qet nanewê alakeman

Lawî Kurd Hestaye ser pê wek dilê
Sa be xûn nexşî deka tacî jîyan
Kes nelê Kurd mirdwe; Kurd zîndwe,
Zînduwê qet nanewê alakeman

Emê roley Midyaw keyxusrewin
Dînmane, ayinmane Kurdistan
Kes nelê Kurd mirduwe; Kud zînduwe
Zînduwe qet nanewê alakeman

Emê roley rengî sor û sorişin
seyrike xûnawîya rabur duman
Kes nelê Kurd mirduwe; Kurd zînduwe
Zînduwe qet nanewê alakeman

Lawî Kurdî hazir amade ye
Giyan fidane, giyan fidane, giyan fidane
Kes nelê Kurd mirduwe; Kurd zînduwe
Zînduwe qet nanewê alakeman

Sonuç:

Mehabad Kürt Cumhuriyeti, Kürt halkı açısından önemli bir yere sahiptir. Toplam 11 ay yaşayan Cumhuriyet Kürdistan tarihine kısa bir özgürlük dönemi olarak geçti.

Bir Kürt Cumhuriyetinin ilan edilmesi, bayrağın, ulusal marşın ve Cumhurbaşkanı'nın belirlenmesi, ordunun, basın ve yayın faaliyetlerinin oluşturulması, ilk Kürt tiyatrosunun gerçekleştirilmesi, sosyal yaşamın belli ölçülerde de olsa düzenlenmesi, kadınların politikaya, mücadeleye atılmasının sağlanması ve tüm bunların paralelinde gerçekleştirilen ulusal bilincin Doğu Kürdistan'da serpiştirilip yayılması Cumhuriyetin bıraktığı kazanımlar olarak ifade edilebilir.

Ne var ki, Mehabad Kürt Cumhuriyeti önemli gelişmelerin, kazanımların olduğu kadar tarihi derslerin, incelemelerin de kaynağıdır.

Zaten böyle bir Cumhuriyetin yaşatılmaması bizleri bu dersleri çıkarmaya zorlamıyor mu? **(Bitti)**

Nameyên Welat

Çİ REŞ Çİ SPÎ

Li alîyekî surr û seqema van rojên zivistanê, li alîyekî jî germahîya têkoşîna rizgarîya nîştimanê. Ev rojên di borin, di dîroka Kurdistanê de xwedî giringîyek herî mezin in. Mîna dayîka bi hemle; mehan di borîne ev rojên hanê ji teva nîştiman re bi xêr û şer in. Dewleta Tirk bi tev hêzên xwe ve li Kurdistana şerîn xwîna mirovan bêferq û cudahî diherikîn e. Dema rojname û kovarên li ser rewşa Kurd û Kurdistanê weşenan dikin vekîn, bi nihêrîn naveroka wan pêşî nûçeyên nexweş pêşçav dibin. Êdî ji teva gelê re ev rewş bûye parçek ji jîyanê. Bindest de berze kirin, kuştin, girtin hwd. Bûne bûyarên xwezayî ji qada gel re. Dema pênûsê xwe wergirtî destê xwe ku ji we re vê namê bi nivîsim; dilxwaz bûm ku ji we re bi nûçeyek dilvekirî bêjim "merheba" (!) Lewra bawerîya min bi têkoşîna nîştimanperwerî re bi qetî li cî ye, têkoşîn îro ewqas pêşve çû ye ku li tevî nûçeyên nebaş, nûçeyên baş jî bên nivîsandin. Lê belê her tişt li pey dilxwazî nayê...

Di vê pêvajoya di bore de dinya herî serêk û binêk bûye. Çûyîn ne bi alî xêr de ye. Li her alî îhlala mafên mirovan tên kirin. Ev hovê bi împeryalisît hatî navkirin xweşî li tu alî nade ber mirovan. Îro li Somalîyê împeryalîst bi hêceta arîkirina xelkê wira leşkerê xwe cîwar kir û dest bi bîzên petrolê û vekirinê kirî ye. Birçîtîya mirovên Somalîyê eger ewqas ji wan re giring e çima vê pirs ji xwe pirsnakin? "Eger, îro mirov ji birçîtî di mirin, ecêbe sedemê vê rewşê kî ye?" Bersîva pirsên wusa ji wan re ewqas negiring e. Lewra, nan û pêxwarina wan vane ye. Neweyî, bêbextî, metînkarî hwd... Li Bosna-Hersekê dîsa hinik mezalim xwîna mirovan ji bo xatira berjevendîyên xwe di herikînîn, jinan kirêt dikin, zarokan di kujin. Lê van tevan danîn alîyekî, em bi alîyek din de pirsgîrêkê mêzînîn encamek wusa derdikevî: Împeryalîst li Somalîyê tev kirêtîyên xwe xistîne paş parîyek nanî û dirûdên xelkê feqîr û belengaz ji xwe re direvîn in. Eynî tişt misoger e ku mirov nikare ji bo bûyera Bosna-Hersekê bêje. Lewra li vir xaçepirsek herî asêtir di kevî pêşî me. Kirête şerê li Bosna-Hersekê tê kirin mirov li kî tê fukurîtin bêhnekî genî jê tê.

Emê mijarê li vir bi hêlîn, lewra mijara me asil newa ye. Sedemê bîranîna van ji bo mînaka rabestina dewleta Tirk bû min dayî. Çima rabesta KT (Komara Tirkîye) pêwîst dibinim, ku ji we re dinivîsim? Hûn tev pê agehdarin; dema YM (Yekitîya Miletan) împeryalîstên eslî biryar dayî ku arîkarî ji weyjarkên Somalîyê re bibin KT jî dilxwazî kir ku ji bivir re bibe destik. 200-300 leşkerê xwe rapêç kir û şand Somalîyê. Çima çûn? Wila vê pirsê ji wan leşkerên çûyî bikîn, misoger e ku bi darê zorê jî be, ji bo arîkarîya weyjarkan çûn e. Lê belê dema em rojnameyên wan bixwe dinihêrîn, bi rastînî va eşkere dibe; ji bo pîvaz sipîkirin û aman şuştina leşkerê împeryalîstan şandîn e wira. Li vir êqîn vaye: Bi hêceta Somalîyê împeryalîstan kalmicalî pêlişîndina (mudaxale) Bosna-Hersekê bike. Û heya niha mixabin teva van bizavan tu encam nedaye. Lewra, mîna dîk fend û fêlan nîşan rûvî bide, parîyê rêveweberên KT maye di gewrîyê de. Împeryalîst ji bo dilxwazîya mirovahîyê neçûn e Somalîyê, li Somalîyê herî dewlemendîyên sererd û binerd hene, ew ji bo xatira van çûn e. Rastîn KT jî vê yekê qenç di zane lê belê mesele dizîya dizî ye. Tu tişt jê re nemane, ew jî wusa li pey berjewendîyên xwe di gerin. Lê berjewerdîyên KT ne li Somalîyê ne. Asil êqîna wan herî kûr û dûr diçe. Mînak, li Bosna-Hersekê bav û kalê van di dîrokê de serwerîyek bi hovîtî kirî ye ku, ew ji xwe re hemdemî dibînin, ev nav wan danîye. Heya Turgut vane bi eşkerehî gotîye, ruha osmanîyan hişîyar dikin. Lê belê li jorî jî nivîsî bû hêşta wusa pêşve neçûne ku fend û fêlan nîşan împeryalîstan didin. Incax fend û fêlan ji wan bigrin...

Vanên heya vir me nivîsîn tev ji rû kirêtîya împeryalîstan û şagirtên wan bû. Girêdayî mijarê dilxwazim bêm ser mijara Kurdistanê û bûyera Cinebirê. Hovîtîyên KT ya dagirker îro li Kurdistanê pêşde dibe. Mîna bûyera Cinebirê bêşik roj bi roj hovên dagirker bûyeran ducar dikin. Teva van bûyeran jî dilxwazên mafên mirovan KT dike. Zulm û zordarîya Tirkan bi nihêrin di dîroka dinê de min nebawere ku hevcut peyde bibin. Ne bumbebaran kirin, ne jehrîdan, ne jî înfazên navkolanan nagehin çokê van hovîtîyan. Pîsatîya mirovan bi mirov dan xwarin incax li Kurdistanê dibe mînak ji me re.

Lê pîsatî jî bi mirovên me dan xwarin encam li kû ye? Eger vê pirsê ji wan bixwebikîn, dîsa bersîv cuda nabe. Di sala 1989 ê de bûyer li Cinebirê qewimî. Leşkerê dagirker pîsatî bi Cinebirîyan dan xwarin. Gundîyên Cinebirê li pey mafê xwe meşîyan, tev dergehên dewletê qutan, dilxwazî kir yek li ahê wan bi pirse. Lê tu kes nebû guhdarî li ahê wan bike. Di hukuke de gotinek heye, bûyer temamî "Îhkakî Maf" bû. Anku, pirsa dozê ji dozdarî hate kirin. Dema rewş wusa be bêşik encam jî nayê werirtin. Dawî Cinebirîyan bawerîya xwe nehejand, li pey mafê xwe gerîyan. Ahê xwe ji qada dinê re anî ziman. Konseya Mafên Mirovan ya Ewrupayê dergehê xwe li ber jarê Cinebirê vekir û guhdarîya ahê wan kir. Ku, îro KT di alîyê Konseya Mirovan, Dagehxana Navnetewî de tê darezdan. Di 12 ê meha borîn de (Çileyê Paşîn) jarê Cinebirê pirsa hovîtiya li gel wan hatî kirin ji KT kir û doz li ser Komarê vebû. Wate tev van geşbûnîyan giringahtîya pêşde birina têkoşînê nîşan dide. Eger Jarê Cinebirê li pey doza xwe neçûbûna bêşik îro dewletek di dadgehxanên navnetewî de nedida darezdan.

Pêşda birina têkoşînê agirê şoreşê roj bi roj gurr dike. Pêşîya me bihar e, bihara rengîn. Paşve çend rojek din meha Adarê dest pê dike. Ne pêwîst e tu bêjim, mizgînîya Adarê tev caran ji me re xwedî giringatîyek gelek mezin e. Jarê Cinebirê eger bi karî KT li dadgehxanan de bide darezdan misoger e emê bi karîn amedekarîya Newroza delal bikin. Lê dilxwaz im tev geşbûnîyên têkoşînê bibin guhar, bikevin guhê xayînên gelê de.

S ibat 1993

A.Zozanî

Jîyîna Lenîn

-4 -

Nîvîskar: Bareş Alan

HOSTA Û RÊBERÊ SOSYALÎSTÎYÊ MAMHOSTAYÊ MEZiN LENÎN

Di bin serokatîya Lenîn de partîya komunîst şerê hundurî Sowyêt di nav rûniştvanên Sowyêt de dibû rawestand. Aborîya gel di dema şer de xilî, welat wîrane bû. Li bajaran karker bêkar û birçî bûn. Aborîya gundan hemû roj bi roj tûneyîyê va diçû. Destpêke de gundîyên zehmetkêş piştgirtîya hukumata Sowyêt dikirin. Çonku sazûmana Sowyêt ji wana re erd bi-Jav kir, ewna ji bin nîrê axa û began derxist. Fedakarîyên wana di dema şer de dikirin, di dema aşitî hati de dijî derdiketin. Gundîyan dixwest li bazaran tiştên xwe bi serbestî bifiroşin û bikirin.

Lenîn, 7 ê çirîya paşin sala 1918 an de li pêş bi bîranîna Marks û Engels.

Neyarên dijî sazûmana Sowyêt ew nexweşiya gundîyan ji xwe re firsad didîtin. Dijî sazûmana Sowyêt hêdî serhildidan. Li Ukraynê pir dorê çemê Don û li Sibîryê gundîyên hal û waxtêbaş bi bircuvazîyên gundan ve serhildan. Di sala 1921 an meha adarê de li Kronştadê dijî şoreşê şer destpêkir.

Lenîn li ser polîtîkek aborî nû dipêyîvî. Aborîya gel ji bo baş bibe, destpêke de gerek aborîya gundan berê baş be. Çonku merkezên sinayî û xwarina wana ji gundan dihat. Aborîya gundan pêşva nere ne sinayî ne jî sinayî ya mezin çêdibe. Lenîn digot: " Li welatê me piranî cotkarên biçûk in. Çîna karker bi mîlyonan di nav cotkaran keve, wana terbîye bike û doza sosyalîstîyê wana bide naskirin. Ew jî ancax bi polîtîkek aborî nû yê cîh bigire."

Aborîya gundan û ji bo mal pir bikin sîstemeka nû bi navê kooperatîfan sazbûn. Ji bo karker û gundî ji kapîtalîstan erzantir mal peydabikin dixwest komunîst terbibin. Lenîn digot.: "Ancax wê wextê gundî bêtir zaxîrê yê qezenc bikin. Ew jî yê aborîyê bi lez pêşda bibe. Polîtîka Aborîya Nû, yeketîyê di nav karker û gundîyan û birêvabirinê Sowyetan yê xurt bike."

Ew polîtîka partîya komunîst û dewleta Sowyêt ya aborî nû, rêyek rast bû, ku kapîtalîstîyê derbasî sosyalîstîyê be.

Di sala 1920 an de ji 500 hezar bêtir endamên partîya komunîst hebûn. Karker ji nîvî wê hejmarê hindiktir bûn. Çarparan yek gundî parên din me mur û ronakbîran teşkîl dikir.

Lenîn di nav partîyê de li ser yeketîyê gelek disekinî. Hêza partîyê di yeketîya di nav partîyê de bû. Ji bo vê Lenîn nedixwest, ku dubendî, perçebûn di nav partîyê kevin. Di kongra partîyê ya 10 an de hemû freksîyon û dubendîyên heyîn qedexe bûn. Mirovên rekdar, pîs yên ketibûn nav partîyê ji endametîya partîyê hatin avêtin. Yeketîya partîyê hate parastin û partî hîn jî hêzbû.

Karê roj û şev dikir û birînbûna Lenîn ew jar û bêsihat dikir. Di sala 1921 an zivistanê de dest bi dermanê nexweşîya wî dikirin. Lenîn karê xwe bernedida. Di sala 1922

an de gelek nexweş ket. Dîsa jî bi karê dewletê re mijûl dibû.

Di sala 1922 an meha adarê de Lenîn di kongra partîyê ya 11 an de raporek xwend. Karûbarê raporê komîteya birêvabirî gîştî de li ser polîtîka aborî nû disekinî. Bilindbûyîna aborîya gel, di nav karker û gundîyan de yeketîya sazbûyî bi şahî nîşan da. Rojên dijwar hêdî xelas dibûn. Roj roja êrîşa dijî kapîtalîstan bû. Lenîn digot: "Hêdî li cîhanê tû hêz nikarin, ki şoreşa oktobir ya sosyalîst û pêkanînên wênê li ortê rabikin. Bilam ew pêkanîn bûne malê dîroka cîhanê." Ew kongra bû kongra dawî, ku Lenîn lê beşdarbû.

V.İ.Lenîn ji bo veheşteka (Tatîl) xwe havînî derbas bike çû nêzîkî Moskovê gundê Gorkîyê. Dawîyê meha gulanê kete doşekê, pir nexweş bû. Di tîrmehê de sihata wî xweştir bû, dest bi xwendinê kir. Meha oktobir vegerî ser karê xwe. Tevî civîna bû. Di Kongra İnternasyonolî Komunîst ya 4 an de raporek xwend.

Lenîn giranî dida ser dostîya di navbera gelan de heyî. Dijî zûlma netewî û dijî kedxûrîyê derket. Şoreşa Oktobira Sosyalîst sazbû şûnde ji bo pêşva çûna komarên (cumhurîyêt) netewî kar pêşda bir. Dostîya di nav gelên Sowyêtê de dijîn çiqes xurt dibû, dewleta Sowyêt ji ewqes xurt dibû. Ji bo vê pêwîstîya kombûna hemû komarên Sowyêt bi dil û can di bin dewletek yekbûyî de xist ber çavan. Di sala 1922 an meha çileyê pêşîn de kongra yeketîya Sowyêtan ya yekemîn de bîryar girt Yeketîya Komarên Sosyalîst li Sowyêt sazbe. Beşdarên kongrê lenîn kirin serokê Yeketîya Komarên Sosyalîstên Sowyêtî.

Lenîn di meha kongrê bûyî de nexweş ket. Mehên çileyê paşin û sibatê de hindik xweşbû. Di wa rojan de "Ji Kongrê re Name, Deftera Rojane, Pirsa Kooparatîfan, Bila Hindik be lê bi mercî baştirbe daye dîktekirin.

Ew gotarên (meqeleyên) dawî nivîsandin tiştne gelek bihane ji bo mirovatîyê. Ewna ewqes bi hevdû va hatine girêdayîn, ku wek pirtûkekê ne.

Bîrûbawerîya Lenîn, ji bo sazbûyîna sosyalîstîyê, çîna karker bi gundîyên ve yeketîyê di nav xwe de pêwîst e, ku xurt bikin. Çîna karker gerek pêşengîya gundîyan bike. Wana di rêya sosyalîstîyê kin. Erdên, biçûk bigînîn hevdû bi hevra kar pêkbînin. Di kooparatîfan de destên xwe bidin hevdû, alîkarîya hevdû bikin. Dewleta Sowyêt jî yê traktor û makîneyên din bide wan.

V.İ.Lenîn digot di navbera sazkirina sosyalîstîyê û şoreşa çandî de pêwendî alaxê heye. Ji bo xwandin û fêrbûnê gel pêwîst e, ku hemû karan pêkbîne, yên bêxwendin û bênivîsandin li ortê rabin, destpêkê de heta zanîngehê cîyên xwendinê li her alîkî gereke çêbibin.

Lenîn karên bi hevdû re tên kirin hezdikir û pêşda dibir. Pirsên girîng di komîteya birêvabirî gîştî ya partîyê û komîserîyên Sowyêtên gel derbas nebe, nedixwest bi alîyê mirovkî were qebûlkirin. Dixwest pirs bi piranî werin qebûlkirin.

Lenîn gotara xwe dawî de li ser van pirsan disekinî, bi derwayî welat re polîtîkek aşitî berdewambe, ji bo aşitî, ji bo dewletên kapîtalîst va rûyê hevdû bi aşitî were jiyîn, ji bo sazûmana sosyalîstî, ji bo bi sazûmanê kapîtalîstî re beza aborî (ekonomî) were kirin xebat pêwîst e. Lenîn bawerdikir, ku sazûmana şoreşgêr, sosyalîzm li hemû welatan yê cîh bigire.

Gotara Lenîn ya dawî yek jî "Ji Kongreyê re Name" bû. Di sala 1924 an meha gulanê de li civîna partîyê ya 13 an hate xwendin. Wê gotine de li ser yeketîya di nav partîyê de were parastin disekinî. Endamên komîta birêvabirî gîştî Lenîn pêşneyarkir, ku sed mirovbin.

Trotskî dijî vê pêşneyarê Lenîn derket, nedixwest endamên komîta birêvabirî gîştî sed kes bin. Komîta birêvabirî gîştî dijî Trotskî derket, ramana wî qebûl nêkir.

Lenîn di "Ji Kongreyê re Name" de li ser yên endamên komîta birêvabirî gîştî bin, gerek partî li ser wana bisekine. Lenîn li ser karektêra Zînovîef, Kamanef, Trotskî, Buxarîn, Pîyatakof û Stalîn sekinî. Bîrûbawerîya xwe li ser wana pêşkeşî kongrê kir.

V.İ.Lenîn li ser Kamanef û Zînovîef di dema şoreşa oktobir de tewirên wana gelek nebaş didît. Karê Trotskî dijî komîta birêvabirî gîştî jî rexne lêdigirt û Trotskî gelek ji xwe razîbû. Serokatî û fermandayînê jî hezdikir. Lenîn êv livên wî baş nedidît.

V.İ.Lenîn "Ji Kongrê re Name" de li ser Stalîn disekinî. Karaktêra wî bi ziravî dida xûyakirin. Gelek rexne lê digirt. Lê belê dîsa Stalîn di kongra partîyê ya 13 an de wek berê cîyê xwe sekretarîya partîya komunîst parast.

Di sala 1923 an meha adarê de Lenîn dîsa nexweş ket û çû gundê Gorkîyê. Mehên havînê de hindik xweş bû. 19 ê oktobir vegerî Kremlînê. Yê Lenîn nasdikirin ew roja çûyî Moskovê wek ew bi Moskovê va xatirê xwe ji hevdû dixwazinê didîtin.

Di dema Lenîn nexweş diket delegeyên karker û gundîyan diçûn cem wî. Sala 1923 an meha gelarêzan de delegesîyonek karkerên fabrîkaya Gluhovsk çûn cem Lenîn, gundê Gorkîyê. Bi xwe re 18 çitîlê vîşnê biribûn. Gavek çû Lenîn kete jûrê (ode). Destên hemû karkeran diguvaşt. Wexta nûner maç bikin û vegerin, nûnerekî 60 salî bi navê Kuznetsof li paş mayî bû. Hevdû meyzekirin û maç kirin wana di dudeqan dîrêj kir. Kuznetsofê Kal digîrîya û Lenîn re dogot:

- Ez hesinkarim, Vladîmîr İlyîç, hesinkarim ez. Tiştên tu dixwazê çêbibin, wek hesin em nexşdikin. Emê hemûyan çêbikin...

Di sala 1924 an 21 ê çileyê paşin de êvarî saet 18 û 50 deqîqa de Lenîn çû ser heqîya xwe.

Di şeva mirinê de plênuma komîteya birêvabirî gîştî kombû. Komîta partîya komunîst ya birêvabirî gîştî ji gel re daxûyanî kir û "Serokê partîya me mir. Di bin netirsîya rêvabirîya wî de partîya me di nav dûmanê barutê de, ala oktobira sor li ser welat bilindkir, sazûmana hemû zehmetkêşan sazkir. Sazkarê înternasyonalîya komunîstî, pêşengê komunîstîya cîhanê, dostê gelan û pesindarê wan, ala bindestên rojhilat, birêvabirê diktatorîya proleterya li Rûsyê çû ser heqîya xwe." dihat gotin.

23 ê çileyê paşin tabuta Vladîmîr İlyîç Lenîn ji gundê Gorkîyê

anîn Moskovê. Şev û roj sedhezaran karker, gundî, leşkerên sor û memûr şandîyên her yalî ji bo nûnertîya zehmetkêşan beşdarbûyîn, kal û zarok pêşîya Lenîn rawistin.

Kongra Yeketîya Komarên Sowyêtan ya duwemîn 26 ê çileyê paşin di salona Tîyatroyê Bolşoyê de hevcîvînek amadekir. Serokê komîta birêvabirî M.İ.Kalînîn di dengkirina xwe de li ser Lenîn sikinî û rêya Lenîn de çûyîn nîşan da. N.K.Krupskaya jî dawîyê kombûnê de dengkirina xwe de hemû zehmetkêşên welat hemû mirovên li cîhanê xizan û mazlum, bang bin ala Lenîn komunîst kir, ku bi yekbin. Gotina xwe bi vî şîweyî temam kir.

Di kongrê de Stalîn, K.Setkîn, N.Nerîmanof û yên din dengkirin. Binavê karkerên fabrîkaya "Krasnîy Putîlovest" A.N.Sergeef, bi navî gundîyên bê partî A.V.Krayuşkîn, bi navê leşkerê sor K.E.Voroşîlof, bi navê xortan P.İ.Smordîn, binavê endamên akademîyê S.F.Oldenburg dengkirin.

Li ser pêşneyara karkerên Petrogradê navê Petrogradê hate guhartin bû Lenîngrad.

Di roja 27 ê çileyê paşin saet 16.00 an de merasîma cenazê wî bû. Di çend heftan de ji bo endamên partî bin 240 hezar karker mûracat kirin û bûne endemên partîyê. **Partîya komunîst li Sowyêt îro** di rêya Lenîn de diça. **15 komar û pir gel bi** hevra wek biran dijîn, ala Lenînîzmê li hemû cîhanê roj bi roj bilindtir dikin. Kurdên li Yeketîya Sowyêtî dijîn wek gelên din azadin. Hemû mafên xwe yên demokratî wek hemû mirovên Yeketîya Sowyêtî, Kurdan ji bi dest xwe xistine.

BİLİNDBÛNA LENÎNÎZMÊ Lİ CÎHANÊ

V.İ.Lenîn çû ser heqîya xwe şûnde bi navî Lenînîzmê rêyek rast karker û zehmetkêşên cîhanê re hîşt. Partîya komunîst li yeketîya Sowyêtî her roj karûbarê xweyîpir de li ser bingehên Lenînîzmê bi rê va diçe. Bawerîyên Lenîn yên nemir ji xwe re dike rêber.

Lenînîzm ji me re dîyar dike, çawa partîya karkerên şoreşgêr yê organîze bibe, çîna karker yê çawa dijî kapîtalîstîyê xebatê bike. Em ji Lenînîzmê çêbuyîna sosyalîstî û komunîstîyê cîyê gêrbûyîna bircuvazîyê çawa dîktatorîya proleterya yê çêbibe û dewleta karker û gundîyan yê çonî sazbe em fêrdibin. Lenînîzm ji me re yeketîya navbera çîna karker û gundîyan, dostî û biratîya gelan de sazbûyîna sosyalîstîyê û komunîstîyê ronahî dike.

Lenîn di sala 1922 an de li Gundê Gorki

Di demeka dirêj de tenê Yeketîya Sowyêtî li cîhanê sosyalîst bû. Dorûpaş de welatên kapîtalîst rêzbûn. İmperyalîstan êrîş dibirin ser Yeketîya Sowyêtî. Bi mêranî bergirîya wan êrîşan kirin û şûnde vegerandin. Li welatê Sowyêt neyarên çîna karker û nûnerên wan di nav partîyê de wek Trotskîyan, Zînovîefan, Buxarînan û paşverûyên din dixwestin partîyê ji rêya lenînîzmê derxin, sazumana sosyalîstî bixilînin. Lê belê hercar ewna dihatin perçekirin û bilav dibûn. Lenîn ji bo partîyê digot, ku "Ji çetînahîyan nerevi." Partî û gelên li Sowyêt dijîn li ber çetînahîyan nerevîn, li ser bingehên Lenînîzmê li ser pêyan sikinîn û nîha jî di rêya Lenîn nîşan dayî de diçin armanca xwe ya dawî.

Lê rojê îro yeketîya Sowyêtî ne bi tenê ye. Hêdî sazûman cîhanê ya sosyalîst çêbûye. Roj bi roj gelên bindest azad dibin, sazûmanên sosyalîstî pêktînin. Welatê Sowyêt îro sosyalîstîyê derbasî rêya komunîstîyê dibe. Li gor Lenînîzmê komîteya partîyê birêvabirî gîştî plana civata komunîstî çêkir. Di wê rêyê de gelên li Yeketîya Sowyêtî dijîn diçin.

Partîya komunîst bi alîkarîya çîna karker û gundîyan plana Lenîn ji bo kooparatîfan çêkiri gîyand armancê. Perçe perçe aborîya gundan paşda mayî bi plana Lenîn bi makînan bû aborîya gundan sosyalîst ya mezin. Mîlyonan cotkarên biçuk bi navê kolxozan hatin cem hevdû. Di aborîya gundîyan de şoreşek mezin çêbû. Di bin rêvabirina partîyê de di demek kurt de şoreşa çandî hate sazkirin. İro gelên li Sowyêtê dijîn bi çandî û zanayî li hemû cîhanê cîyê pêşî digirin e.

Zagona komunîstîyê: Her tişt ji bo mirov, her tişt ji bo xizmet û pêşva çûna mirovatîyê... Partîya komunîst li Yeketîya Sowyêtî ji bo bilindbûyîna jiyîna gel ji welatên kapîtalîstî bêtir bilind û baştir bibe kar dike.

Di doza netewî de ramana Lenîn cîh bû. Di dîroka civakî de cara pêşîne, ku gelek gel bi dil û can bûne yek. Di aborî û çandî de li ser mafên wekhevî nû dewleta pir gelên bi hevra dijîn li cîhanê çêbû. Partîya komunîst di nav gelên li Sowyêt dijîn di dostanîyê xurt dike, şovenîstî rakirîye. Partî îro bûye partîya hemû gel. Partîya Lenîn li Yeketîya Sowyêtî, hemu gelên dijîn aborî û çandîya wana

her roj bilind dike. Her komara li Yeketîya Sowyêtî gora mercên (şertên) xwe sinayî û aborîya gundî pêşda dibin, welatê xwe yî mezin dixemilînin.

Partîya komunîst li Yeketîya Sowyêtî û hukumata Sowyêt, polîtîka Lenîn ya aşitî bi hêz pêşda dibe. Dan û sitandinê di nav welatên cîhanê de bi polîtîkek aşitî ji bo jîyînek mirovatî, prensîbên xwe pêktîne. Sosyalîstî ji gelan re aşitîyê tîne.

Di dema gelê Sowyêt dijî êrîşên împeryalîst û kevneperestan disekinî, hukumata Sowyêt li ser nîşana dewletê û nîşan (sembol) çawa bibe, hilbijartin dikir. Di pêşneyara yekemîn de wêne (sûretê) şûr hebû. Lenîn dijî derket û got: "Şûr geregî me yî çîye? Em ne kolonyalîstin. Bi polîtîkek kolonyalîstî va tu pêwandîya me tune. Em êrîş nakin, dijî neyarên hundurî û yên derva em xwe diparêzin û xwe mûdafa dikin. Şerê em dikin şerekî xwe parastine. Şûr nabe nîşana me!" Li ser vê rexnekirinê Lenîn, nîşana Yeketîya Sowyêtî, cîyê şûr nîşana karker û cotkaran das û çakûç hate qebulkirin..

Lenîn di xweşîya xwe di digot: "Gelên di bin pênçeya împeryalîzmê de yê rabin ser peyan û zincîrên kedxûrîye xişkin." Ew dîtina wî cîyê xwe girt. Li Esyê, Efrîkê û li Emerîka başûr gelek gelên bindest rizgar bûn. Yeketîya Sowyêtî, gelên ji bo azadîya xwe şer dikin û mafê xwe yî netewî biparêzin li gel wana bi dostî cîyê xwe digrê û alîkarîya wana dike.

V.İ.Lenîn li hemû cîhanê bilav bûna sosyalîstîyê dida naskirin; ne tene Yeketîya Sowyêtî bawer dikir, ku hemû mirovatîyê di rêya komunîstîyê de pêşda here. Lenîn ha digot: "Çonku rêya me rêyek rast e. Welatên din jî dûr û nêzîk yê bigehên vê rêyê." Îro em dibînin, ku ew dîtina Lenîn nêzîkî armanca xwe dibe. Li cîhanê 90 welatî pirtir partîya komunîst û partîya karkeran hene. 50 mîlyon pirtir endamên wan partîyan hene. Bi hevkarîya çîna karker înternasyonalîstîya proleterî bi hêz dibe. Partîyên komunîst û karkeran bi îdeolojîya Lenîn bawer dikin dizanin, ku li hemû cîhanê sosyalîzmê cîh bigire. Partîyên komunîst hu karkeran ji bo gelên xwe pêşengîya aşitî, demokratî û sosyalîzmê dikin.

110 SALÎYA LENÎN

Pêşengê karkerên hemû cîhanê Lenîn li ser bûyîna wî re 110 sal derbas bûn. Hemû karkerên cîhanê hatina 110 salîya wî bi şahî pirozdikin.

Lenîn, îro li hemû cîhanê mirovên pêşverû, welatên sosyalîst, têkoşerên çîna karker li welatên kapîtalîst, bingehdanê şerên rizgarîya netewî li hemû cîhanê, rêber û avakarê Yeketîya Sowyêtî ji xwe re ala xebatê dibînin. Gelên dixwazin ji bin kedxhurîya kapîtalîstîyê û împeryalîstîyê derkevin û ji kolonyalîstîyê xilas bibin bi ramanên Lenîn xwe dixwemilînin e. Rêya Lenîn mirov ji xûnmijîya mirov azad dike û ji mirovatîyê re rêya aşitî nîşan dide.

63 SALÎYA ŞOREŞA OKTOBÎR

Di sala 1917 an de li Rûsyê sazûmana Çar ya kevneperest xilî virde 63 sal derbas bûn. Di dema sazûmana preleterya ser rast bû şûnde zûlm û zordestî, kedxwarî di nav gelên li Rûsyê dijîn rabû. Di nav hemû gelan de li ser bingehîya wekhevîyê, azadîyê û biratîyê destpêkir. Ev rojên bêkarî, nezanî û birçîtî di dema Çar de heyî bi hatina şoreşê di demek kurt de ji halê hatin rakirin.

Di dema Çar de li Rûsyê, sazûmana împeryalîst li ser gelan wek zinar bû. Sermîyandar, axa û beg li ser hukum bûn. Her tişt bi gotina wana bi rêva diçû. Gelek welat di bin nîrê împeryalîstîya Rûsî de dijîn. Welatê Çar û sazûmana wana rizî û kevneperest "Gîrtîgeha Gelan" bû. Bi şoreşa oktobir mezin hemû gelên li Rûsyê dijîn gihîştin azadîya xwe. Mafên xwe yên mirovatî û demokrat dest xwe xistin.

Destpêke de Yeketîya Sowyêt 16 komaran (cumhurîyet) pêkhatibû. Di sala 1921 an de Komara Mongolîstanê bi xwesteka xwe li ser bingeha mafê çarenûsî cûda bû. Nûha Yeketîya Sowyêtî ji 15 komaran pêkhatîye. Gelek gel dijîn ji bo vê gelek komarên otonom jî hene. Hemû gel, an biçûk bin, an mezin bi zimanê xwe dipeyîvin. Di xwendegehan (mekteb) de bi zimanê xwe dixwînin. Rojname, kovar û pirtûk bi zimanê xwe derdixin. Xwendegeh destpêke de heya zanîngehê (Unîversîtê) berdewam dikin. Hemû mirov dikarin alîyê dewletê de bixwînin, kar û meslekan bi dest xwe xin.

Hemû gelên li Yeketîya Sowyêt û welatên wana bi teknîkî gelek pêşda çûne. Rê, av, xwendegeh, nexweşxane, elektîrîk hemû gund û bajaran çêbûn e. Fabrîka, sovxoz û kolxozan de mîlyonan karker û cotkar dixebitin.

Xebata karkeran di sedsala 19 an de li welatên Ewrûpê û welatên din kapîtalîst domkir. Li Emerîka karkeran di sala 1886 an de rojike 8 saet kar û ji bo mafên demokratî karberdan. Li ser vê dewlemendan êrîş birin ser karkeran. Lê kapîtalîst û dewlemendan bi xwînrêjîyê pêşî li têkoşîna wan girtin. Sazûmana xwe ya zordest û kevneperest parastin. Ji wan rojan heya îro têvgera karkeran dijî kapîtalîstîyê û xwedan erden mezin berdewam dike.

Tekoşîna karkeran, gundîyan û hevalbendên wan yên bindest, di bin serokatîya Lenîn de li Rûsyê di destpêka sedsala 20 an de gîhîşte armance xwe. Lenîn bi ramanên Marks û Engels rêya wan de karê şoreşgêr pêşda bir. Wî jî wek wan digot, ku dema kapîtalîzmê de çîna şoreşgêr ya karkeran e. Tenê karker dikarin rêberîya gundîyan û hemû zehmetkêşên din yên bindest bikin. Lenîn digot: "Ancax çîna karker bi rizgarkirina xwe ya civakê tevde rizgar bike."

Karê Lenîn di dîroka cîhanê de bûyerek mezin e. Li ser şoreşa oktobir 74 sal derbas bûn. Tîrêja şoreşa oktobir hemû ronîya xwe li cîhanê bilav kir. Îro jî belav dibe, gelên bindest di rêya Lenînîzmê de azad dibin. ■ (QEDÎYA)

(Nivîs, berî ruxîna sazumana sosyalizmê hatîye nivîsandin. Divê bi wî çavî bête xwendin. Newroz).

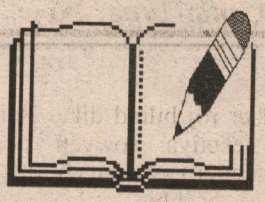

DERSÊN ZMANÊ KURDÎ
- XIV -

XWENDİN

DO Û ÎRO MACARİSTAN

Dibistana Bredangê di navbera 8 û 16'ê Hezîranê de gereke perwerde û kulturî li Awistirya û Macaristanê pêk anî. Ji 80 bêtir mamoste û personelên dibistana Bredangê beşdarê gerê bûn. Ez jî, ji wan yek bûm. Di vê gera han de du tiştan bala min kişand û ji bo me Kurdan jî gelek întresand e. Ji ber vê yekê, ez dixwazim li ser van du xalan rawestim. Yek jê dîroka Macaristan ê ye, ku qasî 200 salî çawan di bin bandora Tirkên Osmanî de jîyane. Barbariya Tirkan îro bûne peyker. Li dij barbariya Tirkan qehremanîya jinên Macar jî bûne peykerên meydan û dîwarên keleyên Macaristanê.

Macaristan welatekî xweş û bi bereket e. Bi taybetî axa wî. Belkî axa Ewropyê ya herî bi ber, li deştên Macaristanê ne. Mirovên wî jî dost, germ û mêvanperwer in. Rewşa wan a aborî jî di nav welatên sosyalîst de ya herî baş e. Ne li sûkê û li dukanan dor heye û ne jî kêmasî û birçûbûnî. Hema hema li sûka Stockholmê çi hene. Li wir jî mirov dikare bibîne. Jîyan xweş û erzan e.

Belê, bajarê Budapestê bi rastî jî, ji alîyê kulturî, dîrokî û civakî ve paytextiya Macaristanê heq kirîye. Ji ber van taybetiyan, her kes Budapesteyê dinase. Lê, bajarê Egerê kêm kes dinasin. Belkî neteweyê Macar û hinek turîst... Lê, şerabhez û şerabvexwar jî bi tenê nav û tama şeraba Egriyê dinasin.

Rojeke tav û germ e. Em ji Budapestê diçin bajarê EGERê. Germayî 25-26 derece ye. Mêjû 12.6.1991 Otobusên me li du hev di nav deşta Macaristanê de bi sedî diçin. Berî me ji çavên xwe bawer nekir, yê li kêleka min rûniştî, ji min re bi swêdî got "ka li bexçeyên sêvan binêre." Min mêze kir ne serî û ne jî binî heye. Heta ku çavên mirov dibîne, rêz bi rêz in. Jinika pêşiya me got "na, rez in, ne bexçeyê sêvan in." Dema me baş temaşe kir ku belê gotina ginikê ye, ne darên sêvan in, rez in. Swêdiyeka din got "ka temaşe bikin wek fîlima Falkon Cris e." Bi rastî wek gotina wê bû. Ew deştên Macaristanê yên bi bereket ku ambara genim bû, niha bûne rezên wek Falkon Cris, Fabrîqe û kûpên şerabê. Swêdiyan destpêkirin ku behsa şerabê bikin, lê rêbere me bi mîkrofona xwe dengê wan birî:

- Bajarê ku em niha diçin, navê wê Eger e. 160 km li jorê Budapestê ye. Ew nêzî sînorê Çekoslovakya û Sovyetê ye. Bajarekî dîrokî ye. Eger, di dîroka Macaristanê de sembola têkişîn û berxwedana jin ên Macaristanê ye. Wek tê zanîn Tirkan qasî 200 salî welatê me dagîr û talan kirin. Jin û zarok dikuştin. Xelkê wek kole didan xebitandin û bi darê zorê ji xelkê bac û bacere digirtin û dibirin welatê xwe. Ji wan bajaran yek jî Eger e. Di sedsala 15 an de. Tirkan avêt ser kela Egerê. Bajarê Eger, bi salan di bin dagîrkirina Tirkan de ma. Di sala 1768 an de mêr bi jin û zarokan ve avêtin ser kela Egerê ku Tirk tê de bûn. Jinên bajêr qehremeniyeke mezin şanîdan. Tirkan kuştin î yên ku man jî revîn hu kele ket destê xelkhe. Ji ber vê qehremaniya jinan, bajaê Egerê îro bûye sembola têkoşîn, berxwedan û azadiya jinên Macar. Peykerên jin û zarokan li her derê bajêr heye. Îro kela bajarê Egerê bûye zîyaretgeha turîstan.

.....

Amed Tîgrîs
(Berbang Hêjm. 74, Rûpel:18)

kurdi.org

RENGDÊR-SIFAT

Kürtçede bir kaç çeşit sıfat vardır. Bunları sırasıyla ele alıp inceleyelim:

I- RENGDÊRÊN WESFÎN - Niteleme Sıfatları
Niteleme sıfatları, genellikle niteledikleri kelimeden sonra yer alır.

ÖRNEK:
Newala **kûr** : **Derin** vadi
Rerya **spî** : **Ak** deniz
Pirtûka **sor** : **Kırmızı** kitap
Çemê **drêj** : **Uzun** nehir
Pênûsê **kevn**: : **Eski** kalemler
Mirovekî **kin** : **Kısa** bir adam
Jineke **spehî** : **Güzel** bir kadın

Örneklerden de anlaşılacağı üzere, burada sıfat cins edatı almamakta ve sayı bakımından değişmemektedirler. Bunanla birlikte, niteledikleri sözcükle bir **takım** oluşturmakta ve ancak niteleği belirtilen adlar, daha önce öğrendiğimiz kurallara göre çekime uğrayıp cins edatı almaktadırlar.
Şayet bu sıfat takımı içinde, birden fazla ad nitelenecekse, niteliği belirlenecek adların en sonuncusu çekime uğrayıp cins edatı alır.

ÖRNEK:
Dîk û mirîşk**a reş** : **Kara** tavuk ve horoz
Çelek û golikê **belek** : **Benekli** buzağı ve inek
Pirtûk, defter û pênûs**ine erzan** : **Ucuz** kalem, defter ve kitaplar.
Ga, gamêş û çêlek**ên nexweş** : **Hasta** inek, manda ve öküzler.
Bir adın birden fazla niteliği sözkonusu edilebilir. Bu durumda niteleme sıfatı arasına **û** bağlacı veya **î** cinssiz edatı getirilir.

ÖRNEK:
Keça **spehî û delal** : **Aziz ve güzel** kız
Şagirtê **baş û jêhatî** : **Yetenekli ve iyi** öğrenci
Romanên **buha î xweş** : **Güzel ve pahalı** romanlar.
İlk iki örenketki **û** bağlacının yerine **î** cinssiz edatı ve sondaki **î** cinssiz edatı yerine de **û** bağlacı, aynı anlama gelmek üzere kullanılabilir.
Bir niteleme sıfatının kendisi de ikinci bir sıfatla, anlam itibariyle kesinliğe kavuşturulabilir.

ÖRNEK:
Çavên **mezinî reşbelekî** : **Büyük benekli** gözler
Şara **sor gulikî** : **Kızıl püsküllü** baş örtüsü
Por **sora gehweyî** ye : **Kızıl kahve** saçlıdır.
Günlük konuşmada yaygın olmamakla birlikte, niteleme sıfatı, nitelediği addan önce de yer alabilmektedir. Bu tarz daha çok yazılı-sözlü edebiyatta, şiirsel bir anlatım sağlamak için kullanılmaktadır.

ÖRNEK:
Xweş mirov e : **Yiğit** adamdır.
Kezîzereke jina ye : **Sarı belikli** bir kadındır.
Çêyê mêra ye : Adamın **iyisidir.**
Niteleme sıfatı, bir fiili tümleyip yüklem pozisyonuna girebilir.

ÖRNEK:
Tu **dewlemend** bûyî : Sen **zengin** olmuşsun.
Ew şagirt **zana** bû : Bu öğrenci **bilgin** idi.
Ez **jêhatî** bûm : Ben **yetenekliydim**
Kimi pozisyonlarda sıfat tümlediği fiilden sonra da yer alabilmektedir.

ÖRNEK:
Ez **niha** bûm **mezin** : Henüz **büyük** -adam- oldum.
Hespê min nû bû **beza** : Atım henüz yeni **koşucu** oldu.

Delata te ji nû ve bû **jin** : Azizin yeniden **kadın** oldu.
Niteleme sıfatı, cümlede **belirteç** olarak kullanılabilmektedir.

ÖRNEK:
Serok **xweş** dibêje : Başkan **hoş** söylüyor
Lingên wê **pihêt** girê dane : Ayaklarını **sıkıca** bağlamışlar.
Hesen **baş** kir : Hasan **iyi** etti.
Sıfatlar ad olarak da kullanilabilmektedirler.

ÖRNEK:
Delal : **Aziz** (bayan için)
Rindê : **Güzel** (bayan için)
Reşo : **Kara** (erkek için)

Niteleme sıfatı ad ile tamlanabilmektedir. Bu durumda adlardaki gibi çekim kurallarına uygunluk gösterirler.

ÖRNEK:
Rispîyê gund : Köyün ulusu
Jîra dibistanê : Okulun çalışkanı
Mezinê mezinan : Büyüklerin büyüğü
Jîrên jîran : Çalışkanları çalışkanları

HÛREDAR

Kürtçe'de küçülüm (hûredar) ekleri **ik** ve **ok** tur.

ÖRNEK:
Kin : Kısa
Kin**ik** : Kısa**cık**
Biçû**k** : Küçük
Biçûki**k** : Küçü**cük**
Biçûçi**k** : Küçü**cük**
Teng : Dar
Teng**ik** : Dara**cık**
Nizm : Alçak
Nizmi**k** : Alça**cık**
Keç : Kız
Keçko**k** : Kızcağ**ız**
Mêr : Adam
Mêrko**k** : Adamcağ**ız**, adam**cık**
Jin : Kadın
Jinko**k** : Kadın**cık**, kadıncağ**ız**

Bazı adlar **ik** küçülüm eki alıp küçülümlü durumda oldukları halde, zamanla küçülümlü anlamlarını yitirmişlerdir.

ÖRNEK:
Jin — **jinik** : Kadın
Keç — **keçik** : Kız
Met — **metik** : Hala
Dest — **destik** : Sap

BERHEVDA

Kürtçe'de kıyaslama (berhevda) eki **tir** dir.

ÖRNEK:
Biçûk : küçük — Biçûk**tir** : **Daha** küçük

www.arsivakurdi.org

Dirêj : uzun — Dirêj**tir** : **Daha** uzun
Kevn : Eski — Kevn**tir** : **Daha** eski
Örneklerden de anlaşılacağı üzere, kıyaslama eki doğrudan doğruya sıfatın sonuna gelmektedir. Bununla birlikte bu kurala tam olarak uymayan bir kaç istisna da vardır.

ÖRNEK:
Mezin : Büyük — Mezin**tir** : **Daha** büyük Mez**tir** : *Daha* büyük
Dewlemend : Zengin — Dewlemend**tir** : Daha zengin — Dewlemen**tir** : **Daha** zengin
Pir : Çok — Pir**tir** : **Daha** çok — Bê**tir** : **Daha** çok

İlk örnekte kıyaslama eki alan **mezin** kelimesinin **in** kısmı düşmüş, ikinci örnekteki dewlemend kelimesinin **d** harfi düşmüştür. Son örnekteki **pir** kelimesi ise **bê** haline geldikten sonra kıyaslama eki almıştır.

FERHENGOK

Do : Dün
Îro : Bugün
Ger : Gezi
Perwerde : Eğitim
Kultur : Kültür
Beşdar : Katılım, iştirak
Tişt : Şey
Bal kişandin : Dikkatini çekmek
Gelek : Ziyade, çok
Dest : Ova
Sûk : Çarşı
Ji ber vê yekê : Bu yüzden
Xal : Hal, durum, konu
Rauestin : Durmak
Dîrok : Tarih
Bandor : Ekti
Peyker : Heylek
Kele : Kale, sur
Bi taybeti : Özellikle
Herî bi ber : En verimli
Mêvanperwer : Misafirperver
Kêmasî : Eksiklik
Ji ber van teybetiyan : Bu özelliklerden dolayı
Nasîn : Tanımak
Şerabhez : Şarapsever
Şerabvexwar : Şarapiçici
Tam : Tad
Mêjû : -Gün için- Tarih
Rez : Üzüm bağı
Dagir kirin : İşgal etmek
Bac : Vergi
Bacere : Harac-vergi

RABIN

Vaye Partîya Qominîst rabû
Li deşt û çîya belav bû
Mirov bi wê şîyar bû
Xwortno, brano rabin

Welat bi xwînê şûşti bûn
Şoreşger, ronakbir kuşti bûn
Azadî dûrî welat xisti bûn
Xeçikno, xwişkino rabin

Çiya û banî tev kiri bûn kole
Kanî cîwanê dil pole
Ronahî di agirê sore
Dayikno, bavikno, rabin

Wê were roja tolehildanê
Xwort û kal tev di berxwedanê
Bilind kin ala sor û serîhildanê
Kalıkno, pirıkno, rabın

Rêberê we ev partîye, bakın
Stêrka sor, bi erşa azad dakin
Fesadî û xizanî ji welêt rakin
Dayıkno, keçikno, rabin

Vaye partîye Qomünîst rabû
Li gund û bajaran belav bû
Gelê Kurd bi wê şîyar bû
Kurdino, merdino rabin

Ala parti bi xwîna şehîdan sor bûye
Çavê xwînxwaran ji tirse kor bûye
Mêtingeh ji tirse har bûye
Xwortno, cîwanino, rabin

SEİDÊ DEWRÊŞ

www.arsivakurdi.org

Halkların Kardeşliğini Örelim!

Ekonomik, siyasi nedenlerle ülkemizden kopup yaban ellerinde yaşamak zorunda kalmış çeşitli ulus ve milliyetten emekçiler olarak bizlerin, ülke sorunlarına duyarlı olmaları, politik, kültürel ve toplumsal gelişmeleri izlemeleri ve tutum geliştirmeleri gereklidir.

Bizim mülteci olarak yabancı ülkelerde yaşamak zorunda kalışımızın sebebi olan TC'nin, halkımızın da enflasyon denizi içinde boğulmasının, devlet terörü altında eza çekmesinin de tek sebebidir.

Ülkemizde Kontrgerilla kol geziyor. Karanlık güçler ölüm kusuyor. Komünistler, sosyalistler, yurtseverler ve gazeteciler birer birer katlediliyor.

Faşist TC, halklarımızın gelişen mücadelesini, demokratik haklarını yasaklarla, sansürlerle sindirmeye, toplu sürgün ve katliamlarla yoketmeye çalışıyor.

TC, ekonomik ve siyasi bunalımını her zaman anti-demokratik yöntemlerle aşmaya çalışmıştır. Bundandır ki, TC hiçbir zaman demorasi olgusunu kabul etmemiş, çözümü darbelerde aramıştır.

Yanıbaşımızda yıllardır sürmekte olan kardeş Kürt halkının UKM de onbinlerce şehit verilmiştir. Haklı davasına karşı TC'nin Kürt halkına karşı her defasında zulmü, katliamı reva görmüştür. TC'nin şimdi hedeflerinin arasıda Güneydeki Kürt Federe Devletini yoketme vardır. Bunun için defalarca sınır ötesi harekat yapmıştır.

Bütün bunlar boşuna... Bugüne kadar tek amaçları olan Kürt halkının dilini, kültürünü, tarihini ve bir bütün olarak kendisini yoketmeye çalışan TC devleti, başarıya ulaşamadı ve ulaşamayacaktır. Sürmekte olan direngen mücadele ile bu halk, dünya halkları ailesi içinde hakettiği yeri alacaktır.

Çünkü, Kürt halkı haklıdır, inançlıdır, kazanacaktır. Kurtuluşunun rehberi sosyalizmdir.

Türk, Laz, Çerkes, Arap, Ermeni tüm milliyetlerden emekçiler, TC'nin şovenist politikasını boşa çıkartmak için Kürt halkının mücadelesine omuz verelim. Kürt-Türk çatışmasının yaratılması emellerini boşa çıkaralım. Ve gerçek Halkların Kardeşliğini yaratalım.

Joing/Fransa'dan
Bir Newroz Okuru

"MANİFESTO"NUN KÜRTÇE ÇEVİRİSİ YAYINLANMIŞ

Newroz dergisinin Eylül 1992 tarihli 9.sayısında Dursun Yaprak'ın "Kuran Kürtçeye Çevrildi: Sıra Manifesto'da!" başlıklı bir yazısı yayınlandı. Yazıda Özgür Gündem gazetisinin 15 Temmuz 1992 tarihli sayısında yer alan ve Van'da yaşayan "Melle Muhammed Şirin Keskin, 8 yıllık çalışması sonucunda Kuran'ı Kürtçeye çevirmiş" haberi üzerinde durularak, bu tür çalışmaların Kürt dilinin gelişmesine sağlayacağı katkıyı belirten yazar, "artık sıra 'Manifesto'nun Kürtçeye çevrilmesindedir" diyor.

Kuran'ın ve Manifestonun Kürtçeye ilk çevrilişi ile ilgili bilgileri kısaca okuyucuya vermek istiyorum

Kuran'ı ilk kez Celadet Bedirhan Kürtçeye çevirmiş ve Latin alfabesiyle Hawar dergisinde yayınlanmaya başlanmıştır. Fakat Kur'anın tümü değil sadece bazı bölümleri Hawar'da yayınlanmıştır.

Manifesto'nun Kürtçe çevrisi ise ilk kez 1976 yılında "Ronahi" yayınları tarafından Almanya'da yayınlanmıştır.

Manifesto'yu çeviren "SORO" adında bir çevirmendir. Soro, 1975'te Manifesto'yu çevirmiş ve üç(3) sayfalık Kürtçe bir önsöz de yazmıştır. Önsözün sonunda "Berlin 20 Berfanbar 1975" - Yani, Aralık 1975 tarihi ve Soro'nun ismi yer almaktadır.

Çevirmen Soro önsöz de dünyadaki gelişmeleri, Vietnam Devriminin zaferi ve Güney Kürdistan ulusal kurtuluş hareketinin 1975'teki yenilgisi üzerinde durmakta ve Kürt aydınlarının tarihsel görevlerini Kürdistan'da halk arasında Marksizm-Leninizm düşüncesinin geliştirmeleri gerektiğini belirtmektedir.

Çevirmen Soro: "Kürdistan Ortadoğunun Vietnam'ı olmalıdır" diyor 1975'lerde. Soro'nun öngörüsü bugün gerçek olmuş ve Kürdistan gerçekten de ikinci bir Vietnam olmuştur.

Soro'nun önsözünden sonra yayın evi "Ronahi" de kısa bir önsöz yazmış. Önsözde şöyle deniliyor: "İşte ilk kez Komünist Partisi Manifestosu'nu Kürt diliyle okuyucuya sunuyoruz. Bunu basıp, yayınlamamızın nedeni Kürt dilinin geliştirilmesi ve en önemli neden de Marksist-Leninist ideolojinin ülkemiz Kürdistan'da yayılmasıdır."

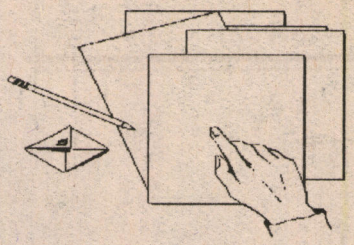

Manifesto'nun Kürtçe çevirisi toplam 63 sayfadır. Arkada iki sayfalık Kürtçe-Türkçe-Almanca sözlük var. Kırmızı kaplıdır.

Ben diyorum ki: "Artık sıra Kürtçeye çevrilmiş Manifestonun İstanbul'da yayınlanmasındadır."

Lokman Polat

Merhaba

Gasp davasından bir süredir içeride yatıyorum. Yaklaşık bir aydan beri Afyon'dayım. Bayrampaşa'da yatarken demokrat-yurtsever insanlarla tanıştım ve bilgi alış verişinde bulundum. Ben kendilerine okumak istediğimi söyledim ve onlardan yardım istedim. Halen iki yıllık cezam var. Doğrusunu söylemek gerekirse ben dışarıda fazla okuyan bir insan değildim. Fakat bu tür olayları araştırınca, bilgilendikçe halkımızın durumu ve yaşamak zorunda bırakıldığı koşulların tiksindirici boyutlara ulaştığını gördüm. Bugüne kadar aklım hep kötü şeylere çalıştı. Benim insanlarım ölüyor, işkence görüyor, şehit düşüyor, soykırım yaşıyor. Bunları düşünemedim, göremedim. 1-2 senemi yaşanmamış sayıyorum. Şu anda yatılacak iki sene cezam kaldı ve ben bu süreyi çok iyi değerlendirmek istiyorum. Çıktığım zaman halkıma daha faydalı bir insan olmak istiyorum ve bunları gerçekleştirmek için sizden yardım istiyor ve bekliyorum. Kısaca, sizden dergi ve kitap istiyorum. Eğer bana yardımcı olursanız çok sevinirim.

Şimdilik sizlere içten selamlarımı iletir başarılar dilerim.

Ş.Bağrıyanık
Afyon Kapalı Cezaevi

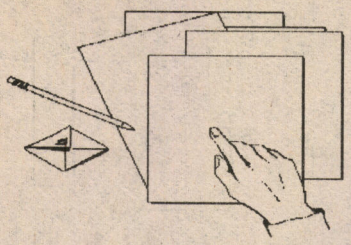

Federe Kürt Devletiyle Dayanışma

Bir süre önce İsviçre'de Kürdistan Komünist Partisi tarafından yapılan "Kürdistan Ulusal-Toplumsal Kurtuluş Güçlerine Federe Kürt Devletiyle Dayanışma Çağrısı" ilgiyle karşılandı. 15.1.1993 tarihinde Lozan'da bir araya gelen KKP (Kürdistan Komünist Partisi), PSK (Kürdistan Sosyalist Partisi) ve KAWA Hareketinin birer temsilcileri Federe Kürt Devletiyle dayanışma anlamında yapılabilinecek etkinlikler üzerinde belli sonuçlara vardılar. Toplantı sonunda varılan sonuçların Irak(Güney) ve İran(Doğu) Kürdistan güçlerine iletilmesi, onların da katılacağı bir toplantının yapılması için bir tarih belirlendi.

Gerçekleşen toplantıda Kürdistanlı ilerici-devrimci hareketlerin bundan sonra daha sağlıklı ilişkiler geliştirmeleri, çeşitli birliktelikleri pratiğe geçirmeleri gerekliliği üzerinde de duruldu.

İsviçre'den UMUT CAN

Basın Açıklaması

Belediye-İş Sendikası Ş.Urfa Şubesi olarak 22.01.1993 tarihinden itibaren 3 gün süreyle açlık grevine başladık.

Açlık grevine şu an yönetim kurulu olarak girmiş bulunuyoruz. Açlık grevine yarından itibaren işçi arkadaşlardan da katılım olacaktır.

Bilindiği gibi genel merkezimiz Ankara'da 4 gündür açlık grevindedir. Biz de aynı doğrultuda yani Belediye işçisinin açlığını, çaresizliğini ve unutulmuşluğunu protesto ediyoruz. Bizlerin Türkiye genelinde 1,5 trilyona yakın alacağımız vardır. Yani bu parayı sadaka olarak değil hakkımız olduğu için, alınterimizin karşılığı olduğu için çoluk çocuğumuzun ekmeği olduğu için istiyoruz. Devleti yöneten hükümet yetkililerinin Belediyelerdeki işçilerin halini görmesini istiyoruz. Duyarlı olmaya davet ediyoruz.

Bugün şubemize bağlı tüm belediyelerde, yani Birecik, Viranşehir, Bozova, Siverek, Y.Göklü, Halfeti, ... ve Ceylanpınar'da işçi arkadaşlarımız 2 saat iş bırakarak tepkilerini dile getirmişlerdir. Belediye işçileriin içler acısı hali devam ettikçe eylem ve tepkilerimiz artarak devam edecektir.

Belediye-İş Sen. Ş.Urfa Şb.
Sekreteri
Remzi Çalışkan

TC'nin Politikalarına Karşı Görevlerimiz

Günümüzde ırkçı, şoven, faşist yönetimlerle toplumları yönetmek giderek zorlaşıyor. Emperyalist ve yerli işbirlikçileri eliyle yaratılan baskıcı yönetimler bazen Saddam gibi canavarlar yaratıyor. Onu yaratanlar kedi canvarlarını yok etmek zorunda kalıyorlar. Kürtlerin demokratik haklarını zorla, şiddetle engellemek giderek zorlaşıyor. Kürt halkının mücadelesinin geldiği bugünkü düzey, dünya kapitalist-emperyalist sistemini yeni bir çözüme zorluyor. Kürt halkının mücadelesinin yüzyılı aşkın birikimi, Ortadoğunun statüsünü zorlayan bir düzeye ulaşmıştır. Sömürgeci devletler, ırkçı-şoven politikaları gereği bu gerçeği kabul etmek istemiyorlar. Dünyanın ve Kürtlerin değiştiğini görmek istemiyorlar. "Ulusun ve ülkenin bölünmezliği" sloganıyla mantık ve basireti yok eden bir heycanla çözüm üretmeyen şiddette ısrar ediyorlar. Ama dünya emperyalist-kapitalist kampı Ortadoğu'daki statükonun değişmesi gerektiğini kavramış gözüküyor. Bu Kürtler açısından önemli bir değişimdir. Kürtler için yapılacak şey içi boşaltılmış anti-emperyalist sloganlar yerine değişecek statüko sonucunda azami çıkar sağlamanın yollarını yaratmaktır. Kürt halkının çıkarlarına yandaş olan güçlerin, kiminle nereye kadar gidileceğini doğru tespit etmesi gerekiyor.

Çoğulcu, katılımcı, demokratik ve güçlü bir ulusal birlik anlayışıyla yola çıkılmalıdır. Bir şahsı, örgütü ve düşünceyi Kürtlerin temsilcisi saymamızın genel çıkarlarımıza katkısı bir yana, zarar verdiği ortadadır. Güney Kürdistan'da PKK ve Kürdistani Cephe arasındaki yaşanan savaşın mücadeleye zarar verdiği, düşmanları ise sevindirdiği ortadadır. Kürtler böylesi yanlışlara düşmediği müddetçe, ne sömürgeci devletler ne de emperyalizm kaderimizi belirlememize engel olamazlar. Ancak çoğulcu, katılımcı, demokratik bir dayanışma ve birlik anlayışı bizi başarıya ulaştırabilir.

Hala 12 Eylül rejiminin koyduğu hukuk kuralları uygulanmakta, düşünce özgürlüğü, doğru haber alma ve basın özgürlüğü önündeki engeller dağ gibi durmaktadır. Ülkemizde işlenen faili meçhul cinayetlere hergün bir yenisini eklenmekte, bölgenin yönetimi askerlere terkedilmektedir.

Demokratikleşme konusunda bugüne kadar olumlu bir adım atmayan Koalisyon Hükümetinin yargı reformu olarak nitelendirdiği CMUK yasası, siyasi suçlarla ilgili bir yenilik içermediği gibi yargıda yarattığı çifte standartla bizzat devletin bölücülük yaptığını sergilemektedir. Basın mensuplarını terörist ilan eden Koalisyon Hükümeti, yurtsever demokrat basını toplatma kararlarıyla ve cezai müeyyidelerle susturmaya çalışmaktadır.

Devlet terörü ve antidemokratik uygulamalar özellikle ülkemizde gün geçtikçe azgınlaşıyor. Bu süreci aşmanın tek yolu da ona karşı kararlı, aktif ve sabırlı mücadeledir. Yüzyıllardan beridir en haklı insani talepleri bile kanla bastırılan halkımızın, bu süreci aşmasının yolu sağlıklı örgütlenme ve mücadeleden geçer. Mücadelenin önemli bir yanı da kültür ve sanat alanında sürdürülen çabalardır. Varlığımızı sürdürebilmemiz bir bakıma tarihi değerlerimize, sanat ve kültürümüze sahip çıkarak onu kitlelere ulaştırmamızla mümkündür. Bugün yurtseverliğin önemli kıstaslarından biri kültür ve sanatımızı öğrenmek, öğretmek ve yaygınlaştırmaktır. Bunu yapmayan biri bana göre, ne demokrat, ne yurtsever ne de devrimci olabilir. Bu alanda gösterilecek en küçük çaba, dayanışma, destek, özgürlük ve demokrasi mücadelesine katkı sağlar. Kaldı ki, kendini sorumlu hisseden insanlara bunlardan daha fazla görevler düşmektedir.

A. TANGÜL
MALATYA

Yusuf Erişti
(14 Mart 1991)

Hüseyin Toraman
(27 Ekim 1991)

Soner Gül
(7 Mayıs 1992)

Hüsamettin Yaman
(7 Mayıs 1992)

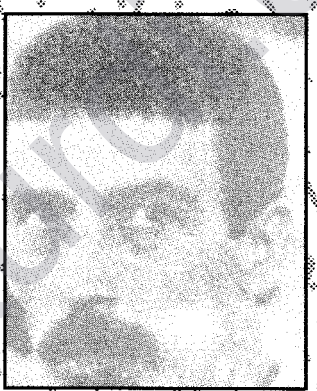

Tuğrul Özbek
(10 Ekim 1992)

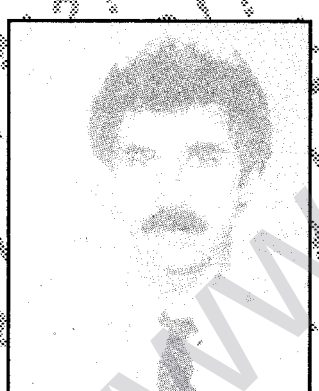

Hasan Gülünay
(20 Temmuz 1992)

Ayhan Efeoğlu
(6 Ekim 1992)

VE DİĞERLERİ

KAYIPLAR

NEREDE?..

www.arsivakademi.org

Leşker bikin sed hezar
Divê nebî rawestan
Welat bigrin tevli dar
Ala me bête hildan

Bimrî, bişkî koledar!
Bijîn Kurd û Kurdîstan
Weke şêr û wek piling
Xortno rabin herin ceng!

www.kurdishkurdi.org